Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
19 A
34

Digitized by Google

14. 19. A. 34

14-19-A-34

D. ANSELMI
LIBER DE
EXCELLENTIA
BEATISSIMÆ V. MARIÆ.

CVI IDIOTÆ, VIRI TVM DOCTI, tum pij tractatus argumenti adiunctus eſt.

ITEM

D. ANSELMI
LIBER
SIMILITVDINVM,

AD CODICES MS. EMENDATVS:
CVM NONNVLLIS EIVSDEM EPISTOLIS.

Opera ac ſtudio R. P. HENRICI SOMMALII Societatis IESV.

Collegij Romani Societ. Iesu cat. inscr.

DVACI,
Ex officina BALTAZARIS BELLERI, typographi iurati. Anno 1605.

B. Sub.

Hi libri eodem iure poterunt recudi, quo antehac legitimè ſunt excuſi. Duaci, die 13. Maij 1605.

Barthol. Petrus S. Th. ibid. Doct. & Prof.

ADMODVM
REVERENDO PATRI,
D. COLVMBANO WANCX,
CELEBERRIMI APVD S. PETRVM. COENOBII IN BLONDINIO ABBATI.

HENRICVS SOMMALIVS

S. D. P.

QVANTVS emineat inter illuſtres Eccleſię Anglicanę proceres (quos illa & permul-

Hi libri eodem iure poterunt recudi, quo antehac legitime ſunt excuſi. Duaci, die 13. Maij 1605.

Barthol. Petrus S. Th. ibid. Doct. & Prof.

ADMODVM

REVERENDO PATRI,

D. COLVMBANO WANCX,

CELEBERRIMI APVD S. PETRVM. COENOBII IN BLONDINIO ABBATI,

HENRICVS SOMMALIVS

S. D. P.

QVANTVS emineat inter illuſtres Eccleſię Anglicanę proceres (quos illa & permul-

tos, & ſanè præſtantes habuit) D. Anſelmus ex religioſo Cantuarienſis factus Antiſtes: non ſolum vita viri ſanctiſſimi, ſumma cum pietate & innocentia, in tanto honoris gradu feliciter peracta: ſed & eruditio ſingularis, pluribus, ijſque doctiſſimis libris comprehenſa, vel me tacente toti orbi Chriſtiano faciunt manifeſtiſſimum. Illud ſolùm apud me tacitus ſæpe indolui, tam eximios ſcientiarum

theſauros, tam fæcundas auri venas, tam fortunatas margaritarum gemmarumque matrices, non eſſe magis hominibus familiares, ad mentis penu tantis bonis locupletandum, quantæ ſanctorum Patrum ſcriptis libris continentur. Cauſam hanc vnam è præcipuis eſſe duxi, quod cum magna ſint plerumque volumina, ac proinde pretij non vulgaris: non ſit in poteſtate cuiuſque poſitum, ea ſibi

tantis ſumptibus compara-
re; quorum tamen lectio-
ne, ſi adeſſent, non medio-
criter, & quidem cum vti-
litate haud exigua, ſeſe ob-
lectarent.

QVOCIRCA aliquam
inire me poſſe gratiam a-
pud beneuolos Lectores
ſum arbitratus, ſi nónnulla
ſanctorum Patrum pia, eru-
ditaque opuſcula ab alijs ſe-
iuncta, & cum ſuis quan-
doque, vbi extarent, colla-
ta autographis, ad commu-
nem

nem plurimorum vtilitatem commoditatemue, prælo committerem euulganda. Inter quæ peropportunè cum ſeſe mihi offerrent D. Anſelmi, vt vides, aliquot libelli (quorum ille de Similitudinibus ad tres manuſcriptos codices eſt reſtitutus) tibi volui Reuerende Præſul, vel hanc ob cauſam in primis eſſe inſcriptos: tum quod vetus tua in noſtros beneuolentia, non raris meritis cumula-

B. ANSELMI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS LIBER, DE EXCELLENTIA GLORIOSISSIMÆ VIRGINIS MARIÆ.

CAP. I.

Quòd Maria excellit omnes creaturas.

1. SVPEREMINENTEM omni, quod poſt hominem Deum creatum eſt, excellentiam beatę matris Dei, quomodocunque, & ſaltem lippienti oculo cordis contemplari anhelans; & contemplando, quod mihi indè capere con-

ceditur, ad communem notitiam proferre deſiderans; horreo peccatorũ, quibus premor, enormitatẽ: & valdè timeo, ne mihi tam alta petenti, mox obijciatur hoc ſacræ
Eſa. 26. ſcripturæ dictum; Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Verum cùm recogito ſanctum filium eius ob hoc, vt peccatis hominum mederetur, factum eſſe filiũ eius, non nihil ſpei concipio, vel parum concipiendi de ſublimitate tantæ matris Dei, ſcilicet genitricis, omniumq́ue tam angelorum quàm hominũ Reginæ; ſciens videlicet illã magis propter peccatores, quã propter iuſtos eſſe factam Dei matrem.
Matt. 9 Dicit enim ipſe bonus filius eius, ſe non veniſſe vocare iuſtos, ſed peccatores. Apoſtolus quoque teſtatur, quod Chriſtus in hunc venerit mundum peccatores ſaluos
1 Tim. 1 facere, quorum ſe fatetur primum eſſe. Si igitur ipſa propter peccatores, ſcilicet propter me, meiq́; ſimiles, facta eſt Dei mater; quomodo immanitas peccatorũ meorum cogere poterit deſperare veniam eorum, cùm tàm ineffabile bonũ ſit factum ex ea, ob curationem eorum? At ipſa curatio, ad quos efficacius progredietur, aut in quibus miſericordius operabitur, quam in illis, à quibus tantum bonum amatur, amplectitur, & veneratur,

2. Exci-

2. Excitemus ergo mentem noſtram, ô fratres; & enitamur quantum poſſumus, vt in celſitudinem tantæ virginis attendamus; & quæ nobis miſeratio filij eius reuelare dignata fuerit, pro laude eius prolata ruminemus. Erit enim fortaſſis hoc ipſum optare, nobis cauſa non paruæ ſalutis: & ſauciatis ex vitiorum punctionibus animis, medicina ſalubris. Quomodo namq; fieri poteſt, vt ex memoria laudis eius, ſalus non proueniat peccatorum: cuius vterus factus eſt via ad ſanandum peccatores venienti Saluatori? Quid dixi via, cùm idem vterus, thalamus Dei, aula Dei, in qua habitaret, ſit factus? Verè etenim habitauit in eo: quoniam ſeipſum ipſe in eo, & ex eo, quod prius non erat, fecit. O habitaculum mirabile! O habitare ineffabile! Quẽ cæli cælorum, quem omnes rerum creatarũ machinę capere nequeunt, virginalis vterus beatæ Marię cępit; quando eundẽ ipſum, de ſe verum & perfectum Deum & hominem, in vna perſona concepit, & generauit. Via tamen ipſe vterus extitit, quia per illum Deus homo factus, in mundum viſibilis venit.

Cap. II.

De origine virginis Mariæ.

1. QVamuis igitur hoc ſolùm de ſancta virgine prædicari, quæ Dei mater eſt, excedat omnem altitudinem, quæ poſt Deum dici vel cogitari poteſt; & altiſſimum quid habeat etiam hoc, ad contemplandum & ruminandum mens humana, quę ad Dominum anhelat: tamen, quoniam modò venit in cor, vt de ea aliquid dicam: primò, parū de eius origine: ac deinceps, ſi quid tenuitas ſenſus mei de ipſa, quod dignitati illius exiſtimem non aduerſari, capere poterit, in medium proferre libet. Adſis igitur Domina; & non mea, quæ execror, ſed tua, quæ precor, merita, in illis digneris attendere, quæ vereor. Tu quidem noſti mentem meam in hoc eſſe, quòd me omnino indignum iudico de te loqui, aut aliquid ſcribere. Sed quoniam inſitæ tibi pietatis oculo, ſuper multos mei ſimiles, ſcio te reſpexiſſe, aliquo, licet dignitate tua non digno, meæ deuotionis obſequio, velim agere erga te, quatenus ipſo conſuetæ miſericordiæ tuæ oculo, quandoque digneris me reſpicere.

2. Tacitis

2. Tacitis itaque illis, quæ ab initio omnis creaturæ, vſque ad ſanctum ſui aduentum, ſunt de hac virgine prophetata, (ſicut tàm per eos, qui ante legem, quàm & per eos, qui ſub lege iuſti fuerunt:) illud conijcio apud me, natiuitatem eius, quam quidẽ ex linea generationis humanæ non neſcio deſcendiſſe: magna quædam atque miranda diuinorum ſignorum iudicia præcurriſſe. Quæ tamen illa fuerint, ſolus ipſe ſine ſcrupulo nouit, qui eã, antequàm naſceretur, in matrem, elegit. Quod in ea, vt æſtimo, & non incongruè actum credi poteſt: quatenus eò maior veneratio fidelium circa eius ortũ exiſteret. Quo enim alio modo ſublimitatem tantę rei, altiori ſecreto celari quiſque perpenderet? Nec enim eccleſia Dei, inconcuſſę authoritatis ducit ipſam ſcripturam, quæ ortũ illius ab Angelo prænunciatum refert.

3. Nam licet beatus Hieronymus, iuxta alterius cuiuſdam ſcripturę materiam, quam in adoleſcentia ſua legiſſe (cuius authorem ſe fatetur ignorare) eam refecerit, dicit tamen non eo pacto ſe ſcripſiſſe, quod ſcripſit, vt aliquam deſcriptę rei certitudinem eccleſijs vellet inferre; ſed hoc

hoc ſolo, vt rogantibus amicis ſimilem morem gereret. Vnde, quemadmodum dixi, ſcriptum illud in auctoritatem eccleſia ſuſcipere noluit, videlicet indecens eſſe reputans, de beata matre Dei quid dubitabile, in laudem eius recitari, cùm ea, quę incunctanter de illa vera exiſtunt, tanta laudis materia ſint referta, vt quicunque in laudando eam morari deſiderat, neceſſe ſit, vt facultas eius magnitudini rei & veritati ſuccumbat. Sicut enim ſola prę cunctis, meriti ſingularis enituit: ita quicquid eam attinet, ſpeciali quadã veritatis firmitate dignum eſt enitere.

Cap. III.

De Annunciatione Angelica.

1. NAta igitur, & infantiles annos exuta, quàm caſtè, quàm ſanctè, quàm Deo dignè vitam inſtituerit, & inſtitutam egerit, quis vel cogitatu non dicam, dictu queat conjecturare? Nulli denique dubium, caſtiſſimum corpus & ſanctiſſimam animã eius, funditus ab omni fuiſſe macula peccati, iugi angelorum cuſtodia protecta; vtpotè aulam, quam ſuus & om-

& omnium creator Deus, corporaliter inhabitaturus: ex qua hominem in ſuæ perſonę vnitate, ineffabili fuerat operatione ſuſcepturus. Et quid mirum? Nam inter omnes vſus obtinuit (ſi tamen cæleſtibus ad terrena poteſt eſſe comparatio vlla) vt cùm præpotens aliquis, & perſona diues, aliquò vadit hoſpitaturus, vt clientes præcurrant, vt locum muniant, mundent, ornent, & cuſtodiant: quò venienti Domino ſuo, aptus ad habitandum & congruus fiat. Quòd ſi talis apparatus fit pro aduentu terreni hominis, & momentaneæ poteſtatis, qualis apparatus omnis boni (putamus) fiebat, pro aduentu cæleſtis regis & æterni, in corde ſacratiſſimæ virginis; quæ illum non ſolum erat in ſemet tranſitiuè hoſpitatura, ſed etiam ex ſubſtantia ſua factum hominem paritura? Siquidē, vbi venit plenitudo temporis, quod ſuo aduentui ipſe Deus ante tempora prædeſtinauit, miſit Deus Angelū Gabrielem, vnum de primis principibus ſuis, ſcilicet regni ſui, nuntiare tibi, ô beatiſſima fæminarum, inſtare ſalutem generis humani, & ſe eandem ſalutem operaturum: & ex te caſtiſſima, per Spiritus ſancti operationem, verum Deum & hominem naſciturum.

turum.

2. O Domina, audis, quæ feruntur ad rem omni ſeculo inauditam, paues & miraris, nulla tamen incredulitate moueris: verum indubitanter tenes apud te, omnimodò impoſſibile fore non fieri, quod angelus dixit futurum eſſe. Credidit ergo, & certiſſimè intellexit Deum, tam bonum, tam pium, tam omnis miſericordiæ viſceribus plenum, vt ad terras de cęleſti ſede deſcenderet, & homo factus, per indebitā ſibi mortem, genus humanum à perpetua vellet morte, qua tenebatur, eripere. Reſpondés ergo nuntio, ait: Ecce ancilla Do-

Luc. 1. mini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. O fides Deo accepta! O humilitas grata! O obedientia, omni ſacrificio iucundius Deo oblata! Quid ergo, quod venientis Dei oculos offenderet, in illa poterat reſidere, in qua tantarum virtutum inſignia, veniens inuenit redolere? Certè ſola fide

Gen. 15 Abraam fertur Deo placuiſſe: & hoc, quia Deo credidit, ad iuſtitiam illi reputatum

Eſa. 66. fuiſſe. Super humiles autem, & quietos, ac verba ſua trementes, ſpiritum ſuum requieſcere, & obedientiam ſe pro ſacrificijs malle, aſſerit Deus. Cùm igitur in his, quæ tantopere Deo placent, ſancta virgo

Maria tàm excellenter illi placuit, vt nequaquam crederet quis, illam aliqua ratione excellentius placere potuiſſe. Nimirum tenemus fide, ab omni (ſi quid adhuc in illa originalis ſiue actualis peccati ſupererat) ita mundatum cor illius, vt nec ſuper eam Spiritus Domini (ſcilicet ſuper humilem, & quietam, & trementem verba ſua) totus requieſceret, ipſam voluntati Dominicæ caſtiſſimo ac ſimplici corde obedientem, & omni holocauſto ſuauius acceptaret, virtuteque altiſſimi obumbratam, filium Dei ex illa incorporaret.

3. Hic ſe ſuberigat intentio mentis humanæ, & pro poſſe paucis intendat, quanti penderit omnipotens Deus merita huius beatiſſimæ virginis. Intendat (inquam) & contempletur, videat & admiretur, vnum filium ſibi conſubſtantialem, coæternum, omnipotentem, ex ſua natura ſine initio, Deus pater genuit, & per eũ omnes creaturas viſibiles & inuiſibiles ex nihilo fecit. Hunc igitur ſibi tam vnicum, quàm dilectiſſimum, & in omnibus omninò æqualem, non paſſus eſt remanere ſolummodo ſuum: ſed eundem ipſum voluit in rei veritate eſſe beatæ Mariæ vnicum, & dilectiſſimum, & naturalem filium: Hoc ita

vt duo eſsēt, vnus videlicet Dei filius, alius filius ſanctæ Mariæ virginis, ſed vnus idē ipſe, qui filius Dei in vna perſona, eſſet filius ſanctæ Mariæ virginis: & qui filius ſanctæ Mariæ, vnus & idem ipſe eſſet in vna perſona filius Dei. Quis hæc audiens non obſtupeſcet, & quod Deus tale quid velle potuerit, non vltra omne, quod dici poteſt, admirabile ducat? Puella de propagine Adam nata, de peccatrice progenie orta, ſubitò verſa vice maledictionis Euæ, benedicta prędicatur ſuper omnes mulieres, & concipit, & parturit, & parit hominem Deum, omnes præuaricationes propulſaturum, eoſque, (qui ſibi obtemperarent) in cælesti regno ſuo ſibi cohæredes conſtituturum.

Cap. IIII.

De amore Virginis ad filium.

1. QVā mirabiſis natura, & ineffabilis affectus amoris cōſiderari queat, inter hunc talē tantæ matris filiū, & hanc talem tanti filij matrē, perpendant hi ſaltem quoquo modo, qui vnico dilectionis feruore ſeſe altrinſecus amant, mater ſcilicet

cet filium, & filius matrem.

2. Perpendat (inquam) aliqua bona mater, quo affectu teneatur circa vnicum & bonum filium ſuum; & bonus filius ſimili modo perpendat, qua pietate moueatur erga bonam, & dilectiſſimam, ac dulciſſimam ſuam matrem: & aliquatenus tentet, ſi quomodo in ſe coniectare valeant amorem huius bonæ matris, erga verè bonum & vnicum filiū ſuum; & iſtius boni filij, erga verè bonam & dulciſſimam matrem ſuam.

3. Equidē omnes homines, ex coniunctione duarum perſonarum, hoc eſt maris & fœminæ, procreantur: & amorē ſuum vtrique perſonæ, id eſt patri & matri, naturaliter debēt, qui ſic generantur; ipſumq́; nihilominus amorē ſuum parentes ambo, qui eos genuerunt. Cum autem amorem, quem pater & mater ſinguli debent filio ſuo, debet hęc feliciſſima matrū ſola filio ſuo; amorem etiam, quem debet quilibet filius ſimul ſuo patri & matri, ille filius veræ virginis ſuæ debet ſoli matri. Nam ſicut alij filij naſcuntur ex patre & matre, ita eius filius natus eſt ex ea ſola matre. Excedit itaque omnes amores parentum in filios, aut filiorum in parentes,

amor iſtius matris in filiũ ſuum, & iſtius filij in matrem ſuam. Et hæc ita ſe habent iuxta rationem filiationis, quæ facta probatur extra legem humanæ procreationis.

4. Alio quoque modo, ſi placet, amorẽ huius filij & huius matris perſcrutemur: & quãtum indè nobis conceſsũ, prout poſſimus, ſpeculemur. Certè, quę generat, eſt temporaliter nata; qui generatur, Deus eſt, per quem omnia tempora ſunt, & ipſamet virgo creata. Oſtendit ergo ipſe prius amorem, quem habebat erga matrem virginem; & amorem, quo nullum putemus eſſe poſſe maiorem, matrẽ ſuam fecit illam, & virginitatem illi non ademit. Equidẽ hæc duo ipſa iucundius amabat, ſcilicet virginitatem & fæcunditatem. Virginitatem, quia hanc placere Deo per omnia intelligebat: fęcunditatem, quia ſine hac, maledictum legis, quæ adhuc carnaliter cuſtodiebatur, incurrere metuebat. Vicit tamen amor in ea ſeruandę virginitatis, & excluſit ab ea timorem incurrendę maledictionis.

5. Virgo itaque & tenera & delicata, regali ſtirpe progenita & ſpecioſiſſima, totam intentionem ſuam, totum amorem ſuum, totum ſtudium ſuum, ad hoc intendit,

dit, vt corpus & animam ſuam Deo, virginitate perpetua, conſecraret. Sciebat enim, quòd quantò ſanctiùs eam ſeruaret, tantò ſublimiùs ei, qui omniũ caſtiſſimus, immo qui ipſa caſtitas eſt, appropinquaret. Amplectendo igitur, quod acceptabilius Domino eſſe cognouit, legem ſuperauit, ſpreuitque maledictum datæ legis; & credidit, reputans ſecum illum, cui placere quęrebat, tantæ bonitatis & tantæ ſapientiæ; vt antè ſe, vel de ſe tutum concilium, ne quid peccati in iſtis ſubiret, inueniret, nec decepta eſt. Quis enim ſperauit in Domino, & derelictus eſt ab eo?

6. Denique, vbi tam ſanctam intentionem eius, tã caſtum propoſitum eius, tam firmam fidem, conſtantem ſpem, & indeficientem vidit charitatem eius, miſericordiæ ſuæ intuitu egit circa illam, vt nec ſanctitas intentionis eius fruſtraretur, nec caſtitas propoſiti eius violaretur; ne, aut ſanitas fidei infirmata, à ſpei conſtantia titubaret, aut charitatis in ea plenitudo deficeret. Dedit ergo illi, vt & virgo (quod magis optabat) permaneret, & vt nemo illam à maledicto legis liberrimam dubitaret, fęcunda fieret. Et vndè fęcunda? de illo, ſine quo omnis fęcunditas in ſterili-

tatem conuertitur, & igni conſumenda ſucciditur. Et reuera dignum fuit, vt eo in virgine ſuperueniente, illa fęcundaretur, quę paritura erat Deum, per quem totus mundus ſaluaretur. Quid ergo hîc dicemus? Eſtne (putatis) vlla mens hominis, quæ modum huius dilectionis, quã Deus ad hanc virginem habuit, queat penetrare: quando & illi, quod carius amabat, ſic integrè ſeruabat: vt eam tàm dignè & caſtè fæcundatam, ſuiipſius matrem fecit? Poteſtne (quæſo) vllus hominum aut angelorum, iſtius amoris immenſitatem penetrare: vel dignitati honoris illius, quicquã cogitatu percipere, comparabile? Erigite, obſecro fratres mei, erigite aciem mentis veſtrę, ad contemplandum tam miram diuinæ operationis dignationem, & tam ineffabilem, & ſtupendã omni ſeculo huius mulieris gratiam & exaltationem.

7. Et tu, ô beatiſſima fæminarũ, in quam fluxit tam copioſa & ſupereminens gratia omnium gratiarũ; quid enim animi (quęſo) gerebas ad eum, qui tibi hęc magna fecit? Vndè, ſicut ipſa dixiſti, iã ab omni generatione beata dici meruiſti. Verè magnificauit anima tua Dominum, & ſpiritus tuus exultauit in Deo ſalutari ipſius.

Salu-

Salutare mirabile, quòd non ſolum (Domina) te inæſtimabili ſalute ſublimauit; ſed & totum mundum, peccatorum vulneribus putridum, ex te prodiens mirabili diſpenſatione ſanauit.

8. Verùm, dum illum, qui ſibi hæc miranda fecit, paruulũ inter manus ſuas verſari, & ad verba ſua pendere, & ad parui & teneri corporis lęſiones (paruulorũ more) vagire conſpiceret; quo precor affectu pijſſimus eius animus mouebatur? quóue ſtudio ad occurrendum cunctis, quæ incommoda illi fore timebat, parabatur caſtiſſimum corpus eius? Deus, fili huius feliciſſimæ matris, qui es virtus & vera ſapientia ſummi patris, oramus te, quatenus ipſa miſericordia, qua factus es homo pro nobis, inſinuare digneris cordibus noſtris, quo animo, qua cogitatione ferebatur hęc dulciſſima tua mater, cùm te (inquam) talem ac tãtillum in brachijs ſuis exultans & læta teneret; cùm tibi infantulo, dulcibus oſculis & frequentibus congauderet, cùm te lachrymantẽ ſuper genua ſua, quibus poterat modulis cõſolaretur: cùm denique alijs & alijs ſtudijs, ad quæ ipſam materna pietas informabat, tibi pro qualitatũ viciſſitudinibus ſedula blandiretur?

Doce (inquam) nos, vel paululum mente percipere affectum ipſum, quo replebatur cor illius; vt ſi eum peccatorũ noſtrorum ſqualoribus obruti, quantus fuerit plenè non meremur contingere, ſaltem pauca mereamur in noſtris ęrumnis aliquatenus reſpirare: nec putetur ab aliquo contemnendũ, vel parum quid ſentire quemlibet in ſe, de affectu illius matris in filiũ ſuum. Nullo ſiquidem modo crediderim, quòd is, qui ad eum intelligendum prouehi meruerit, ab amoris eius dulcedine extraneus vſquequaque exiſtere poſſit. Qui autem in dilectionis ſuauitatem tranſit, nullo pacto diffidendum, quin & in retributionis eius participiũ tranſiturus ſit. Quam verò retributionem ſui amoris ſit adepta, tota chriſtianitas nouit, quę illam ſuper omnes cælos exaltatam, & angelicis choris prælatam, certiſſimè credit.

9. Eia fratres, quantum poſſumus, enitamur aliquo modo affectum illius tam bonę matris agnoſcere, & in nobis ſaltem rei magnitudini ſuccumbendo deguſtare; quo ipſius meritis adiuuari, & dilectionis eius ſalutaris affectu recreari, & aliqua futuræ conſolationis mereamur remuneratione ſublimari. Quicunq; igitur aliquem

ſincero

ſincero & dulci dilectionis affectu diligit, omnia commoda & iucunda ei ſuccedere cupit: de illius incommodis, ſi quę acciderint, mæſtus ingemit. Voluat, & reuoluat hunc ſuum affectum apud ſe, & cogitet, quid ſibi eſſet, ſi adhuc quem fingeret, multiplicatus in ſe ſedem maior exiſteret. Quæ cùm fecerit, & hunc ſuum amorem quantumcunque intellectu ſuo magnificatum, amori illius pijſſimę matris Dominę noſtræ in Deum filium ſuum, aliquatenus comparari poſſe putauerit. Neſcio vtrum audiendus in hac ſua æſtimatione. Nec mirum, ipſe enim ſpiritus Dei, ipſe amor omnipotentis patris & filij, ipſe per quem, & in quo amatur omne, quod benè amatur: Ipſe (inquam) corporaliter, vt benè dicam, veni in eam; ſingularique gratia præ omnibus, quæ creata ſunt, ſiue in cælo, ſiue in terra, requieuit in ea, & Reginam ac Imperatricẽ cæli & terræ, & omnium quę in eis ſunt, fecit eam, & alicui bono ad tempus debriato in animũ cadet, ſe quicquã amoris habere, quod illi amori queat comparabile æſtimari, quem hæc beatiſſima matrum ad ipſum habebat, à quo ſe tam ineffabili dignitate ſublimatam intelligebat.

10. Superat ergo omnes omnium rerum creatarum amores & dulcedines, magnitudo amoris iſtius virginis in filiũ ſuum, & dulcedinis immenſitas, qua exultabat & liquefiebat anima eius, in eundem Dominum Deum ſuum. Itaque, cui ſaltem ita cõceſſium fuerit, ſæpè dulci ſtudio poſſe cogitare de illa, magnum promerendæ ſalutis indicium eſſe coniecto. Sed quid dicam? Si tantus fuerit amor eius, & verè maior erga hũc dilectiſſimum filiũ ſuum, quo (quæſo) vel quali gaudio replebatur tota ſubſtantia eius, quando eum, quem tantoperè diligebat, quem creatorem ac dominatorem omnium rerum eſſe ſciebat, ſecum agentem, ſecum edentem, ſe, quæcunque noſſe volebat, dulci affatu docentem haberet, quid caperet?

Cap. V.

De compaſſione beatæ Mariæ, pro filio crucifixo.

1. CVm ergo tanta dilectione, tanta exultatione, beata Dei genitrix ex præſentia illius & conuerſatione foret iucundata, perpendat, qui poteſt, quibus dolori-

doloribus, quibus gemitibus, quibus ſuſpirijs cruciabatur: quando eum à ſe crudelium manibus auelli, quando ad condemnandũ eum tradi, quando ad ſubeundum mortem iudicio iudicis iniqui tribunali conſpiceret ſiſti. Fortè tamen inter hæc ei poterat eſſe (vt more loquar humano) aliqua ſpei cõſolatio de euaſione illius, dum ſententiam mortis eius pendere conſpiceret, audiretque ſubalterationes Præſidis, ipſum liberare quærentis: Corripiam ergo eum, & dimittam, & Iudęorum peſſimæ plebis, ne liberaretur, regnũ Cæſaris contra Præſidentem appellantis. Verùm, dum prolata certa ſentẽtia mortis illius, omnis eam ſpes euadendi deſereret, eumque crucem, in qua ſuſpendi debebat, humeris vſque ad locũ paſſionis ſuæ ſubuehere conſpiceret gemebunda: éſtne precor aliquis, qui queat percipere qualitatem pectoris eius? Adiectus eſt his doloribus eius, dolor alius. Petrus & alij diſcipuli eius, de nihili in Apoſtolatũ electi, & iam in tantę celſitudinem virtutis, vt iam dæmonibus imperarent erecti: nec non ſecretorum illius conſcij & familiares in cunctis effecti, inſtante hora traditionis eius fugam inerunt; & eum, pro quo ſe mortem paulò

ante

ante ſubituros promiſerant, obliti tantorum bonorum ſponſionisque ſuæ, ſolùm ipſa conſiderante relinquunt.

2 Vnde ipſum ad paſſionem, omnibus amicis deſtitutum tendentem, hac voce ſequebatur gemens: Vadis propitiator ad immolandum præ omnibus. Non tibi occurrit Petrus, qui dixit: Pro te moriar. Reliquit te Thomas, qui ait: Eamus, & moriamur cum eo omnes. Et nullus ex his, niſi tu ſolus duceris, qui me caſtam conſeruaſti, filius meus, & Deus meus. Verùm hæc verba ex magnę pietatis fonte producta, ita paucis ad hæc commemoraſſe ſufficiat, vt ea oculus pietatis attendens, dum tãtæ matris gemebundus affectibus compatitur, pij amoris illius fructu remunerari aliquando mereatur.

3. Sed cùm ad ipſam eius paſſionẽ ventum fuiſſet, & ipſe cruci affixus, hinc ipſam matrem ſuam, hinc diſcipulum quem diligebat, propè aſtantes intuitus eſſet; ne matrem penitus orbatam relinqueret, ei præſentem diſcipulum ſuo loco in filium ſurrogauit: Mulier, inquit, ecce filius tuus. O commutatio: pro æterno & incommutabili Deo, purum & corruptibilem hominẽ! pro naturali & vnico filio, ſeruum

accepit in filium. O Domina, quæ (precor) in te ſibi ſuccedebant, cum tam inæſtimabilẽ commutationẽ ab ipſo, quem ſuper omnia diligebas, tibi fieri audiebas. Verè pertranſiuit animam tuam gladius doloris, qui tibi amarior fuit omnibus doloribus cuiuſuis corporeæ. Quicquid enim crudelitatis inflictum eſt corporibus martyrũ, leue fuit, aut potiùs nihil, comparatione tuæ paſſionis; quę nimirũ ſua immenſitate transfixit cuncta penetralia tua, tuiq́; benigniſſimi cordis intima.

4. Et vtique (pia Domina) non crediderim te potuiſſe vllo pacto, ſtimulos tanti cruciatus, quin vitam amitteres, ſuſtinere, niſi ipſe ſpiritus vitæ, ſpiritus conſolationis, ſpiritus ſcilicet dulciſſimi filij tui, pro quo moriente conquerebaris, tantoperè torquebaris, te confortaret, te conſolaretur, te intus doceret non eſſe mortem eum abſumentem; ſed magis triumphum, omnia ei ſubijcientem, quod in ipſo fieri coràm moribundo videbas. Mortuus eſt tamen, & ab oculis tuis, te ſpectante, ſepulchro recluſus.

5. Cætera ſilentio premo, penitus ignorâs, vbi vndè aliquid dicendum aſſumam; ex quo luctus tui modum, ô pudiciſſima virgo,

virgo, alicui proponere queam. Siquidem, cùm illum, quem te virginem concepiſſe, virginem peperiſſe, & poſt partum virginem noueras permanſiſſe: nec non per quem te intelligebas, ab omni generatione beatam dici meruiſſe, videbas iniquorum ſęuitia tam crudeli nece peremptum, tam ſubitò tuis aſpectibus abſtractum, & ſepulchri antro reclusũ; quid ego? Neſcio, quid haberẽ, vbi vel vndè acciperem, quod in cõſiderationem tui ſtatus animi, quem gerebas eo tempore, cuilibet panderem: ſed acerbitas doloris & mœroris in reſurrectione eiuſdem filij tui Domini Dei noſtri, in lætitiam eſt conuerſa. Et in quam, qualemue lætitiam?

Cap. VI.

De gaudio Reſurrectionis.

1. INtendamus fratres mei. Suprà, dum gaudij eius exultationem, qua replebatur in conuerſatione, ſecum adhuc in carne mortali degẽtibus iſtius filij ſui conſiderare niteremur, in ipſo noſtri animi niſu defecimus; & eam, vltra omnem humanum intellectum, magnam & mirandam

dam eſſe aduertimus. Si ergo tam magna fuit tunc, cùm ipſum bene ſciret paulò poſt moriturum; quę vel quanta putatis fuit tunc, cùm ipſum iam calcatis mortis legibus reſurrexiſſe, nō ſolùm in æternum victurum, ſed & cęli & terrę omniúq; creaturę, perenni iure dominaturum? Nolo hanc immenſitatem gaudij eius penetrare, quis laboret: quoniam quę ipſis angelis Dei eſt admiranda & impenetrabilis, non facilè crediderim, quòd cuiuis homini mortali poſſit eſſe penetrabilis.

2. At ſi aliquis quęrit, quare Euangeliſtę non referant ipſum pijſſimum Dominum à morte reſurgentem, huic ſuę dulciſſimę dilectiſſimęq; matri, vt eius dolores mitigaret, primò ac præcipuè apparuiſſe. Dicimus, quod à quodam Sapiente, de hoc ipſo ſciſcitantes audiuimus ſic: Tanta eſt ſuſcitata auctoritas narrationis euāgelicę, vt nihil in ea dependens, nihil inane, nihil ſuperfluum reperiatur: Ita quòd, ſi matri Domini, ſi Dominæ mundi ipſius filius ab inferno reſurgens ſcriberetur, ſicut alij cuilibet apparuiſſe, eamq́ue de ſua reſurrectione docuiſſe, quis non tale ſcriptum ſuperfluum duceret, Reginā videlicet cęli & terrę, omniſq; creaturæ, coæquare illis,

quibus

quibus apparuit, viro aut mulieri? Spiritus eius in illa plenè & perfectè quieſcebat, qui ſibi & eſſe illius, & facta eius omnia luce clarius reuelabat, & Euangeliſtę ſcriberent tunc vel tunc illi talem ſemet exhibuiſſe.

3. His itaque paucis alicuius forſitan inquiſitioni, prout accepimus, reſponſis, adhuc aliquid gaudij huius beatiſſimę virginis matris ſpeculando præ oculis conſtituamus; non ea ſpe, vt modum illius nos in hac mortalitate viuentes, perfectè intellecturos fore opinemur: ſed vt indè aliquantulum deguſtando, qua poſſimus illud deuotione veneremur. Sic enim inſpectum & deguſtatum, magnum in eius amorem anhelantibus ſolet generare profectum.

4. Eia, ſi gaudium habuit, eodē ſuo filio ſecum in carne degente, ſi gaudiū habuit, eodem ſuo filio calcata morte ab inferis reſurgente, non minori gaudio exultauit, ipſo ſuo filio in carne ea, quam de ſe aſſumptam nouerat, coram oculis ſuis cælos penetrare, quis hoc dixerit? Immò, quis gaudium eius omnibus, quæ illud præceſſerunt, gaudijs, non crediderit eminere?

5. Bonæ

5 Bonæ matres ſolent magnificè in hoc mundo exhilarari, cùm vident filios ſuos terrenis honoribus ſublimari; & iſta mater procul dubio bona, non ineffabili gaudio lætaretur, quando filium ſuum vnigenitum, omnes cælos dominandi iure penetrare; ac in Dei Patris omnipotentis vidit conſeſſum, aſcendendo pertingere? Imò quid huic gaudio vnquam fuit ſimile? Quid in medium prolatum, ſaltem per illud aliquo modo poſſit mens humana, in iſtud aciem ſuam dirigere? Sed & hæc gaudiorum ſuorum magnitudo nonnihil incrementi accepit, cùm aduenieute ſuper diſcipulos Spiritu ſancto, mox ad prædicationem illorum, fidem filij ſui tanta hominum multitudo ſuſcepit.

De Aſcenſione Domini,

De Spiritus ſancti miſſione.

6. Nec mirum indè alicui videatur, quod dico, gaudium eius incrementum in credentium conuerſione ſumpſiſſe. Ibi enim excepto gaudio, quod de ſalute generis humani, in iſtorum conuerſione concipiebat, filium non gratis fuiſſe mortuum, cùm tàm efficaciter operari videbat fidem amoris eius in eis, qui amatores eius extiterant. Gaudium itaque ei erat in cælo, & gaudium in terra, gaudium inſuper in omni creatura. Gaudium in cælo; quia fructus ventris eius benedictus,

iam erat victor mortis & orbis, in cælo regnabat: & cuncta cæleſtis curię agmina, inæſtimabili magnificentiâ lætificabat. Gaudium in terra; quoniam eorum, pro quorum ſalute matrem Dei ſe factam ſciebat, abiecto iugo diaboli, à quo captiui tenebantur, liberam in ipſam ſalutem currere conſpiciebat. In omni quoque creatura gaudium habuit: eò quòd illum à priſtina oppreſſione erui ad illum, ad quem facta fuerat, ſtatum redire vidit. Poſtquam enim homo Deum cõtempſit, & eius mandatis tumidus contraire non timuit, in nulla creatura, quam Deus ad ſubſidium eius inſtituit, iuſto iudicio aliquid iuris amplius habere debuit.

7. Cùm igitur, & in contumacia ſua contra Deum, omnium rerum Dominum perſtitit; & tamen vſum rerum, in ſubſidium ſuum retorquere non deſtitit: Domino Deo iniuſtitiam, & Dei creaturæ violentiam intulit, & oppreſſionem. At nunc, cùm iam reconciliatus homo per mortem filij huius beatiſſimæ matris, redit in gratiam Dei, famulandi ſcilicet ei, pro quo ſe inſtitutam eſſe cognouit, hæc ſacratiſſima Domina vidiſti, intellexiſti, hæc per te tali modo impleta eſſe, magnificè es gauiſa.

8. Iſta

8. Iſta (fratres) dicimus dulce habentes, & vos dulce habere cupientes, ſępè voluere in memoria, amorem & gaudium huius Dominæ, quibus iugi exundantia in Deũ & Deo iucundabatur tota illius ſubſtantia. Nihil enim vtilius poſt Deum memoria matris eius: nihil ſalubrius meditatione pij amoris: quo feruebat in memoria & contemplatione filij ſui; nihil iucundius ſapore pertractati gaudij eius, quo multipliciter paſcebatur in eodem, & per eũdem filium ſuum. Sæpe quippe vidimus, & audiuimus plurimos hominum, in ſuis periculis recordari horum, & omnis periculi malum ilicò euaſiſſe. Velociorque eſt nonnunquam ſalus memorato nomine eius, quàm inuocato nomine Domini Ieſu vnici filij ſui. Et id quidem non ideo fit, quod ipſa maior & potẽtior eo ſit: nec enim ipſe magnus & potens eſt per eam, ſed illa per ipſum. Quare ergo propitior ſalus in recordatione eius, quàm filij ſui ſæpè percipit? Dicam, quid ſentio. Filius eius Dominus eſt, & iudex omnium, diſcernens merita ſingulorum. Dum igitur ipſa à quouis ſuo nomine inuocatus, nõ ſtatim exaudit, profectò id iuſtè facit, Inuocato aut nomine matris, etſi merita inuocantis non merentur, vt exaudiatur: merita tamen ma-

tris intercedunt, vt exaudiatur. Hoc deniq; vſus humanus quotidiè probat, cùm quis propoſito Dominico nomine, efficaciter ab alio aliquid impetrat, quod ſimpliciter ſua prece nequaquã impetrare poteſt. Itaque ſi tam vtilis aliquãdo in ſubueniendo, memoria nominis matris Dei exiſtit: non mirum, ſi magnæ ſalutis afferat fructum frequens meditatio amoris eius: ſi plenam iucunditatem dabit dulci ſtudio cogitata & recogitata immenſitas gaudij eius.

C A P. VII.

De gaudio beatæ Mariæ in filij Aſcenſione.

1 QVapropter adhuc in ſpeculatione gaudij eius verba vertamus, & mentes noſtras ipſius dulcedine aliquantiſper enutriamus. Perpendámus itaq;, cùm tanti gaudij magnitudo impleuerit intima piiſſimę Dominę huius, ex his quę iã paululum intuendo, prout potuimus, prælibauimus: vtrum ei ſuper illa adhuc adijcere aliquid gaudij potuerit. Id quod reuelante Spiritu ſancto, remota omni ambiguitate, ſciebat ſe, decurſo labentis vitę ſpatio, in beatitudinem regni cęleſtis aſcenſuram: & filium ſuum, omnipotenti Deo Patri in ſua deitate coęqualem, ſicut eſt, in indeficienti contem-

contemplatione viſuram, ſeq́; poſt eum, omni creaturę, cęleſtium, terreſtrium, & infernorum, perenni iure dominaturam.

2 Ad immenſitatem gaudij huius, quis conſiderabit, qui non in ipſa cōſideratione penitus ab ea opprimatur? Et ſi cauſa gaudij tanta eſt, gaudium ipſum quantum & quale eſt: Sed, ò bone Ieſu, iſtius tuę dulciſſimæ matris fili, quomodo potuiſti pati, vt te in regnum tuę glorię remeante, illam quaſi orbatam in miſerijs mundi relinqueres, & non eam ſtatim tecum regnaturam aſſumeres? Fortaſſis Domine, ne tuę cęleſti curię veniret in dubium, cui potiùs occurreret, tibi ne videlicet Domino ſuo, regnū tuum in aſſumpta carne petēti, an ipſi Dominę ſuę, ipſum regnum iam ſuum, materno iure effectum, aſcendenti? Nam, vt in partes ſuo occurſu diuideretur, quatenus pars tibi, & pars illi, in primo aduentu obſequeretur, non deceret æſtimo; pręſertim, cùm tota ſit tua, totaq́; per te eadem cęleſtis curia ſua. Prudentiori ergo & digniori conſilio vſus, pręcedere illam volebas, quatenus illi locum immortalitatis in regno tuo pręparares; ac ſic comitatus tota curia tua, feſtiuius ei occurreres; eamq́ue ſublimius, ſicut decebat, tuam matrem, ad teipſum exaltares.

 3 Equi-

3. Equidem non eſt abs re credere, ipſum his de cauſſis matrem ſuam præceſſiſſe; cùm ipſe idem vnigenitus huius beatiſſimę virginis, promiſerit diſcipulis ſuis ſe, ſi abiret eis locum in cæleſti ſede pręparaturum. Si ergo locus ab eo præparabatur ad gloriam & honorem diſcipulorum; quomodo non præpararetur ad honorem & gloriam matris ſuę, Dominę ſcilicet, & Reginę Angelorum? Erat præterea, vt hîc quidem videtur, vtilis & neceſſaria fidei noſtræ conuerſatio ſua, poſt aſcenſionem Domini, inter Apoſtolos eius. Quia licet ipſi per reuelationem Spiritus-ſancti, edocti in omnem fuerint veritatem; incomparabiliter tamen eminentius ac manifeſtius ipſa, per eum ſpiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat: & per hoc, multa eis per hanc reuelabantur, quæ in ſe non ſolùm ſimplici ſcientia, ſed ipſo effectu, ipſo experimento didicerat de myſterijs eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nec dilatio ſuę aſſumptionis, quoquo modo iacturam aliquam inferre poterat immenſitati amoris & gaudij ſui. Quoniam ipſe perfectio amoris & gaudij, ita illam reficiebat plenitudine ſui, vt hoc ipſum ei ad amoris, & gaudij augmentum magnoperè fieret; quod ſe illic eſſe videbat,

bat, vbi Deum, quem præ cunctis amabat, magis velle ſciebat. Igitur vbicunque erat, & ipſa in Deo, & Deus in ipſa iucundabatur, quia iucunditate ipſa felix; ſed prę cæteris, vbique fieri cupiebat quod ſapientię Dei potiſſimum placere intelligebat. Hac æſtimabili amoris & gaudij immenſitate prædita fuit, hæc virgo ſanctiſſima, quamdiu etiam in omni mortali carne placeret ſapientiſſimo filio ſuo.

CAP. VIII.

De Aſſumptione beatę Dei genitricis Mariæ.

1. VERVM, cùm ipſe in regnum ſuum eam aſſumere, & ei magnificentiam regni ſuæ gloriæ decreuiſſet oſtendere, cuius (precor) dignitatis & honoris apparatibus intendebat tota curia angelorum: quibuſue vocibus exultationis & ſalutis, reſonabat numeroſa turba antiquorum patrum, ipſi curię tunc aſſociatorum? Certè crediderim, omnes illius beatæ patriæ ciues, feſtiuiori ſolito, ac ſublimiori nitore decoris, ad aduentum matris Domini ſui præparari; ac noua quadam & ineffabili iucunditatis gratia, pro tantę

rei expectatione coniubilare. Et quid mirum? Ipſe Ieſus, Deus & Dominus omnium, filius eius benedictus, huius caſtiſſimę virginis & Dominę rerum, ipſe ei, ſicut ſuæ vnicæ matri, totus feſtiuus occurrere volebat, & aliquis de familia ſua, ſe tanti gaudij immenſitate ſubtraheret?

2. Vtique inter homines moris ſcitur eſſe, vnumquemque bonum ſeruum cuiuſuis præpotentis Domini, eo maiori gaudio in amici Domini ſui aduentu exultare, quo ipſum Dominum ſuum cognouerit aduentantem amicum magis amare. Cum vero de aduentu parentum Domini ſui agitur, de quorum ſpeciali dilectione nullus vlla dubitatione tenetur, ille nimirum magis felicem ſe æſtimat, qui maiori iubilo & feſtiuiori occurſu lętitię frena relaxat. Si ergo hæc ita ſe habent apud homines, quibus, ſi qua bonitas ineſt, longè tamen ſupernorum bonitati impar eſt, contempletur animo, qui poteſt, quo gaudio, qua feſtiuitate, quibus concentibus iubilabant omnes beatorum ſpirituum ordines: quando & vnicam Domini ſui matrem aduentare, & ipſum Dominum ſuum ei videbant, omni ſua gloria decoratum, velle occurrere. Stipatus itaq; mille millibus, imò innumerabilibus Angelorum

gelorum agminibus, Deus ipſe huic piiſſimę matri ſuæ, de hoc mundo migranti, occurrit; eamque ſuper omnes cælos exaltatam, cunctæ ſecum creaturæ perenni iure dominaturam in throno gloriæ collocauit. O dies tanti occurſus glorioſa & felix! Dies tam præclarę exultationis beata & celebris. Dies tam ſublimis glorificationis feſtiua, & omni ſeculo admirabilis. Dies enim illa, non ſolùm te Domina ineffabiliter ſublimauit, ſed cælum ipſum, quod penetraſti: nec non cuncta, quæ in eo ſunt, noua & ineffabili gloria decorauit. Noua quidem cælum gloria decorauit: quia priorem gloriam eius ex præſentia tui, vltra quàm dici poſſit aut cogitari, magnificauit. Nam cùm tu Domina illûc aſcendis, noua illud & præcellenti virtutum tuarum dignitate irradias, immenſaq́; miſerationum tuarum & gratiarum luce perluſtras.

3 Eadem quoq; dies aſcenſus tui, eorum, qui ciues eius ab initio creaturę eſſe meruerunt, ſolito feſtiuiori exultationis gaudio induit: quia per glorioſum fęcundæ virginitatis tuæ fructū, ſemirutam vident ciuitatem ſuā reintegrari. Verè in tuo aduentu, per quam tantum bonū meruerunt, gaudij ſui magnitudo iure debuit augmentari.

Terram etiam dies exaltationis tuæ, ô beatiſſima fæminarum, mira gratia irrigauit. Quia dum te, quàm de ſe, & in ſe, aliorum hominum lege progenitam cognouit, vſque ad creatoris omnium thronum exaltatam cognoſcit: ac antiquam maledictionis pænam, quam in peccato primorum ſuorum filiorum meritò excepiſſe ſciebat, iam per tantę benedictionis tuæ abundantiam, ſeſe euadere indubitanter credebat.

4. Quid amplius dicere poſſum, Domina? Immenſitatem quippe gratiæ, & gloriæ, & fælicitatis tuæ, conſiderare cupiēti, ſenſus deficit, lingua fatiſcit. Quemadmodum enim omnia, quæ in cęlo ſunt per glorificationem tuam inęſtimabiliter decorantur; ita per eandem glorificationem, cuncta, quæ in terra ſubſiſtunt, ineffabiliter ſublimantur. Singula nempè in immenſæ dignitatis decus profecerunt, cùm per tuam beatam & integerrimam virginitatem Dominum Deum ſuum, quem non cognouerāt agnoſcere, & agnitum colere, & amare meruerunt.

5. Quia igitur ſuper omnes cælos, in dextera Domini Dei ſui, filij tui benedicti, exaltari dignè cognouerunt, eo etiam didicerunt ſe eidem Deo ſuo totum debere, quod ſunt: quando ea, quæ inter illa, & de illis,

illis, vnà tantam dignitatem eminentiam meruiſti. Nihil igitur aut idolis homines, aut vllæ aliæ rerum ſpecies intellexerunt idolorum cultoribus ſe debere, vbi & ſingularem authorem ſui, ex tuo caſtiſſimo vtero, ad reſtitutionem primæ creationis ſuæ, progenitum ſuſceperunt: & te, per quam amiſſam dignitatem ſuam recuperauêre, omni creaturæ tàm ſublimiter præponi accipere.

CAP. IX.

Quantum profuit beata virgo Maria creatura humana.

1. QVAS itaque laudes, quaſve gratiarum actiones, non ſolùm humana natura, ſed omnis creatura, huic ſanctiſſimę virgini debet. Pura enim ſanctitas, & ſanctiſſima puritas pijſſimi pectoris eius, omnem omnis creaturę puritatem ſiue ſanctitatem tranſcendens, incomparabili ſublimitate hoc promeruit, vt reparatrix perditi orbis digniſſimè fieret. Vndè, quid laudis, pro tam ineffabili bono, ipſe per eam reparatus mundus, ei iure debeat, æſtimare nullatenus ſufficit. Ne tamen aliquis eorum nimis inſolens, autumet

nos magis, more indiſcretè laudantium, iſta dicere, quàm rem, ſicut eſt, conſiderare. Ne igitur videatur cuiquam, quid cõſiderationi fidelium, quocunq; modo commemorãdo, velle prȩfigere, plenius ea, quæ humanæ naturæ per eam bona prouenêre, commemorare iuuat. Aut ſi qualiter omnes aliarum rerum formæ, per ipſam ſunt reparatæ, ſiue reformatæ: nihilominus, prout poterimus, in medium proferre delectat. Quod ea quidem re facere placet, vt prȩ oculis aliquatenus deformatis ſingularibus beneficijs eius nemo relinquatur: cuius conſideratio, immenſitate promeritæ laudis illius non obruatur

2 Nota igitur, omni ſeculo loquar: & de quo, ad quid prouecti ſumus, huius Dominȩ meritis, pro poſſe edicam. Itaque natura mea ad ſimilitudinem Dei, in principio creata fuit: quatenus indeſinenter ipſo Deo frueretur, & eius gloria, ſine omni corruptione & mutabilitate, aliquando potiretur. Hoc tam grande bonum, natura ſtatim in primis hominibus perdidit, & in huius mundi miſerias infelix & præceps ruit; dehinc, in æternas miſerias, decurſo vitæ labentis articulo, multò infeliciùs ruitura. Tranſierunt multa ſecula, & damnationis iſtius immanitas ſuper omnes filios

lios hominũ, ſemper eſt in deterius roborata. Nec enim Dei ſummi ſapientia ſumma, vllam in maſſa creationis humanę viã inuenit, per quam, vt diſpoſuerat, in mundum veniens, tam luctuoſę perditioni ſubueniret: donec ad iſtam, de qua loquimur, virginem ventum eſſet.

3 Sed hæc mox, vbi in mundum per humanæ generationis lineam venit, tanta omnis boni virtute & conſtantia perfectè reſplenduit, vt eam ipſa ſapientia Dei verè dignam iudicaret, per quàm in homine veniens, non modo reatum primorum hominum, ſed & totius mundi peccata deleret: & diabolum, ſui operis inimicum, cum ſuis eliderct; nec non damna cœleſtis patriæ, illuc hominem deducendo, reintegraret.

4 Quis igitur iſta perpendens æſtimare queat, qua laude digna ſit, quæ tantorum beneficiorum ſola præ cunctis, effici meruit mediatrix? Liberati ergo à lege mortis, qua detinebamur: reſurgimus in gloriam, quam in primo parente perdidimus: immò in ampliorem, quàm vel ipſe in ſe, vel nos in ipſo amiſimus. Qui etenim adhuc etiam in carne mortali per fidem, ad amiſſam gratiam ſeu patriam tendimus, in filiationem Dei per benedictum

filium

filium benedictę matris Mariæ tranſimus, eundemq́ue filius eius nobis fratrem ipſo auctore arceſſimus. A morte enim reſurgens, nos fratres ſuos appellauit: & quod ad patrem ſuum, & patrē noſtrum: Deum ſuum, & Deum noſtrum foret aſcenſurus, familiari affectu nobis intimari pręcepit.

5. Quòd igitur tantum patrem, & tantum fratrem ſortiti ſumus, vtiq́; beatę Mariæ aſcribere debemus; cuius integerrima & benedicta fæcunditate, in tantam dignitatem ſurreximus; quam quidem dignitatem, noſtra natura nequaquam adepta fuiſſet, ſi illius beatæ Mariæ fæcunda virginitas, Deum de ſua ſubſtantia non genuiſſet. Cùm igitur tàm inæſtimabili dignitatis honore, etiam in huius mundi ſqualoribus degens, per piæ matris Dei Mariæ merita, humana natura ſit exaltata, qualis quali gloria decorabitur, cùm hunc ipſum fratrem ſuum, eius omnipotēti patri coęqualem, in ſua Maieſtate regnantem aſpexerit: eiuſq́; regni cohæres exiſtens, perpetua & incommutabili glorificatione, vultum ipſius pręſens conſtituerit? Aduertat, inquam aduertat, quę gloria, vel quod gaudium, vel quæ iubilatio erit omnibus illis, qui in regnum beatitudinis aſſumpti, Deum Dominumq́ue rerum omnium, in ſuæ carnis

ſub-

ſubſtantia ſibi ſimilem viderint: & cuncta, quæ ſiue in cælo, ſiue in terra, ſeu in inferno ſubſiſtunt, ad nutum illius pendere: eumque fraterno affectu, immò vltra omnem fraterni amoris affectum, ſeipſos amare, velle poterunt ſine mora, ſine contradictione, ſine defectu ſibi æternaliter miniſtrare.

6. Super hoc cùm ipſam Dominam, per quam tanta bona eis prouenére, præ oculis habuerint iuxta Deum, quem de ſuo vtero virgo filium peperit reſidentem, & iure materno, cælo, terræque cum eodem ſuo filio præſidentem, conſideremus, qua exultatione exultabunt pro tanta gloria eius, quo honore ſubleuabuntur in tanta potentia eius.

7. Omnis itaque creatura defert eis honorem, non ſolùm quia videbunt naturæ ipſorum conſortem eſſe ſuum creatorem: ſed etiam, quia Dominam ſummam & vnicam Dominatricem cæli & terræ Mariam, ex his conſpicient eſſe factam Reginam Angelorum. His igitur ita conſideratis, tu quicunque ex humana ſtirpe progenitus es: quomodo potes, & quantum potes, erige aciem mentis tuæ in eam, & quas potes laudes perſolue, conſiderans, quas grates, quas laudes, quę obſe-

quia

quia ei perpetuò debeas; per cuius beatam & integerrimam fæcunditatem, de tanto malo ad tantum bonum (vt breui oſtendimus compendio) ſis prouectus, gnarus attende. Nulla te, ab horum conſideratione, ſeculi delectatio moueat; nulla cuiuſuis amoris deſidia, a debita laudum exhibitione retardet.

Cap. X.

Quantum profuit omni creaturæ, etiam præter humanam.

1 VErum, quoniam aliquantiſper animaduertimus, quid boni per excellentiam beatæ matris Dei Mariæ merita adepti ſumus; paucis etiam (vt propoſuimus) pro poſſe quid aliarum ſpecies rerum per eadem eiuſdem merita ſint adeptę, aduertąmus. Scio quidem ſuperius me quędam dixiſſe, & commemoraſſe; ſed ad tantę Dominę eminentiam, commendandam pijs auribus, non videtur fore ſuperfluum eandem præſentare ſententiam.

2 Omnem itaque creaturam, tam cæleſtem, quàm terreſtrem, ad ſui creatoris laudem

laudem & gloriam inſtitutam, nemo ſanæ mentis ambigit, nemo ſapiens ſilet. Quapropter, ſi aliquid eius laudi, aut gloriæ ſuæ honori derogat in quoquam, benè intuentibus liquet, quòd idem ipſum cętera ſuæ ſubintegritatem ei ſeruantia, quodam exindè cõfuſionis verbere ſauciat. Nec enim ad Domini ſui fidelitatẽ integrè ſeſe tenèrent, ſi verecundiam Domini ſui & auctoris, ęquanimiter & incõcuſſa tranquillitate ſuſtinerent. Homo igitur, qui à Deo inter cæteras creaturas ſublimis naturę creatus eſt; dum Deum per ſuæ inobedientiæ reatum inhonorauit, omnia quę ſui iuris prius erant, amiſit; omniaque, quæ ſui ſtatus integritatem ſeruauerunt, quadam confuſione, ipſa reatus ſui immanitate, quantum in ipſo fuit, vulnerauit: Adiecta eſt eis ſuper hac confuſione; & alia confuſio: quia huic, quem à ſuo conditore per malę vitę merita exorbitare videbant, per ſuę conditionis legem, miniſterij ſui obſequium nullo tempore abnegare valebant. Ingerebatur igitur operibus Dei contumelioſa quędam oppreſſio, & fiebat de eis grauis & iniurioſa abuſio. Ius ſiquidem nullum in his, quę Dei ſunt, iuſtè debet habere, qui voluntati eius non veretur prauis actibus contraire.

3. In eo itaque, quod lumine cæli, & ſiderum motu, in ſuis vſibus homo reus potiebatur, idem cęlum & ſidera ipſa magni honoris detrimẽta patiebantur. Nempè illi ſeruiebant, propter quem ſe nequaquam inſtituta ſciebant. Ad obſequium quippe ſiue ſeruitium iuſti hominis, non iniuſti, qui tunc erat, condita fuerunt. Hoc ipſum de aëre, de terra, & quæ profert: de mari, & omnibus aquis, ac de his quæ continent, licet dicere & ſentire.

4. Omnes igitur rerum formæ, informi quadam & contumelioſa obfuſcatione tegebantur: eò quòd ipſi, qui Deum ſuum inceſſanter offenderant, miniſtrare ac ſubdi ſine intermiſſione cogebantur. Durauit autem hæc in rerum ſubſtantijs iniuria, quouſque venit in carnem illa, de qua loquimur, beata virgo Maria. At vbi venit ipſa, in ſeque filium Dei incorporauit, & priſtinam dignitatem in Deo, qui naſcebatur, humana natura recuperauit; nihil vltrà confuſionis, aut iniuriarum, alicui rerum ſpeciei reſedit: imò, libertatem patriæ creationis ſuæ confeſtim recipere meruit. Nam ipſa, cui lege ſuę conditionis, ius libertatis maximum erat obſequendi, videlicet illi, quem ad Dei imaginem conditum nouerat: cùm ipſum in creatoris

ſui ſimilitudinem, quam peccãdo in ſe corruperat, per bona opera redire conſpexit, non mirum ſi deinceps obſequendo dominatui eius, contumeliosè iugum ſeruitutis excuſſit.

CAP. XI.

De eodem, alio modo.

1 ALIO autem modo (ſi placet) conſideremus, qualiter omnis creatura ad vtilitatẽ hominis ſit creata: & quemadmodum eadem vtilitas, ob peccatũ primi hominis, quodãmodo euanuerit; quove pacto per beatã Dei matrem virginem Mariam, primam ſuę vtilitatis recuperauerit dignitatem. Certè homo, qui mentis ſubſiſtens rationi, carnis fragilitate deprimitur, ad hoc conditus fuerat, vt contemplationis oculo, formæ iugiter intenderet creatoris; ſed quia ipſe conditor eius incircumſcriptus ſpiritus eſt, & nemo vmquam carnis corruptibilitate preſſus, vllatenus in magnitudinis eius notitiam, vel admirãdę dignitatis illius ſpeculationem, ſicut eſt, pertingere poteſt, propoſita illi aliarum rerum exiſtentia eſt; quatenus earum cõſideratione, ſublimitas eius, quæ per ſe nequit videri, ab ipſo intellecta conſpiceretur. Verum, vbi poſt primorum hominum

ſi honoris, mira diſpenſatione redonauit.

3 Quid ergo huic beatiſſimæ ac ſacratiſſimæ virgini Dominæ noſtræ, omnis tam rationalis, quàm irrationalis creatura iure debeat, qui valet, ex his, quæ paucis perſtrinximus, dilatato ſenſu aduertat. Vtique cuncta, quæ Deus bona & vtiliter fecit in eo ſtatu, quo condita fuerunt, ſicut diximus & oſtendimus, eſſe deſtiterunt; & per hanc beatiſſimam virginem, in ſtatum priſtinum reuocata ſunt, & reſtituta. Sicut ergo Deus, ſua potentia parando cuncta, pater eſt, & Deus omnium: ita beata Dei genitrix Maria, ſuis meritis cuncta reparando, mater eſt, & Domina rerum. Deus enim eſt Dominus omnium, ſingula in ſua natura propria iuſſione conſtituẽdo; & Maria eſt Domina rerum, ſingula congenitæ dignitati per illam, quam meruit gratiam, reſtituendo. Et quemadmodum Deus, ex ſua ſubſtantia genuit eum, per quem cunctis originem dedit; ita beata virgo Maria, de ſua carne mundiſſima peperit illum, qui decorem primę creationis omnium cunctis reſtituit. Item ſicut nulla rerum ſpecies, niſi per Dei filium facta ſubſiſtit; ita lex debitæ damnationis neminem deſerit, niſi quẽ ab ea filius beatæ Mariæ virginis abſoluit.

4. Quis igitur iſta recto ſenſu, & corde ſincero perpendens, plenè percipere queat excellentiam huius virginis, per quam tam inęſtimabilia bona habet rerũ natura: per quam tam inæſtimabili gratia, à tam ineffabili deiectione erectus eſt mundus? Quis (inquam) tam miram, & omni prorſus rei, prętter hanc inauditam gratiam huius beatiſſimæ mulieris, oculo mentis aſpiciens, non obſtupeſcat: & non modo elinguis, verum etiam à tantæ rei comprehenſione prorſus immunis fiat?

Cap. XII.

Oratio eiuſdem beati Anſelmi, ad beatiſſimam virginem Mariam.

1. QVapropter, ea quę nobis ſunt impenetralia intermittẽtes, precibus impetrare nitamur: vt quod intellectu capere nequimus, ſalutari ſaltem affectu obtinere mereamur. Rogamus ergo te (Domina) per ipſam gratiã, qua te pius & omnipotens Deus ſic exaltauit, & omnia tibi ſecum poſſibilia eſſe donauit: quatenus id apud ipſum nobis impetres & obtineas, vt plenitudo gratiæ, quam meruiſti, in nobis ſic operetur, quo participium beati præmij nobis eius miſericorditer quandoq; cõdonetur. Ad hoc quippe Deus noſter, per te

factus eſt frater noſter: vt quemadmodum ipſe dignatus eſt cõſors fieri noſtrę humanitatis, ſic nos mereamur cõſortes fieri ſuę diuinitatis. Intẽde ergo Domina pijſſima, vt nobis ad effectum proueniat, propter quod Deus noſter ex tuo caſtiſſimo vtero factus homo, inter homines venit. Nec ſis (quęſumus) exoratu difficilis: quia procul dubio, idem benigniſſimus filius tuus, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, erit ad cõcedendum, quicquid voles, promptiſſimus & exaudibilis. Tantummodo itaque velis ſalutem noſtram, & verè nequaquam ſalui eſſe non poterimus.

2. Quid igitur ſtringet larga miſericordię tuę viſcera (Domina) contra nos, vt nolis ſaluari nos? Certè Deus noſter (teſte Propheta) miſericordia noſtra eſt, & tu eiuſdem Domini noſtri abſque dubio vera mater es. Si tu ergo, quæ Dei mater es, & eo reuera miſericordię mater & gratię, denegas nobis effectũ miſericordiæ, cuius tã mirabiliter facta es mater: quid faciemus, cùm idẽ filius tuus aduenerit, cunctos ęquo iudicaturus iudicio? Siquidem, licet ipſe filius tuus, ſit per te factus frater noſter, vbi voluntatem tuam (ſuæ videlicet dilectiſſimæ matris) magis, porrectam aduerterit: illuc ſeruata æquitatis ratione, à qua te nul-

latenus diſcrepare videbit, iudicij ſui ſentẽtiã, ſiue ad miſericordiã inflectendo, ſeu ad iuſtitiã intendendo promulgabit. Subueni ergo nobis Domina pijſſima, & nō conſiderata peccatorum noſtrorũ multitudine, velle tuum ad miſerendum nobis inflecte.

3 Cogita quæſo, & recogita apud te, quia non ad damnandum, ſed ad ſaluãdum peccatores, conditor noſter ex te factus eſt homo. Cur itaq; non iuuabis nos peccatores, quando propter nos in tantam celſitudinem es leuara, vt te (Domina) habeat & veneretur omnis pariter creatura? An ideò vtrum pereamus, amplius nō curabis: quia quicquid de nobis miſeris vltra eueniat, glorię tuæ iactura nulla inde proueniet? Et quod quidem (bona Domina) fortaſſis aliquo modo dici poſſet, ſi pro tui ſolius exaltatione & vtilitate, mater Dei facta fuiſſes, ſed vtiq; Deus, qui hominem aſſumpſit ex tua caſtiſſima carne, hoc fecit pro tua & noſtri omniũ ſalute. Si ergo tu, quæ plena ſalute es potita, non intẽdis, vt eadem ſalus pro modulo noſtro etiã ad nos vſq; pertingat, iam tuorũ ſufficiens cõmodorum, noſtrorum negligẽs eſſe videberis: & quę pro totius mundi ſaluatione meruiſti fieri mater altiſſimi, cùm nos poſtpoſueris, quos obuoluit finis ſeculi, quid quæſo proderit

nobis tua glorioſa, & felix exaltatio? & quid indè habemus dulcis & affectuoſa exultatio?

4 Vt ergo filium tuum totius mundi Saluatorem, & te eius recōciliatricem eſſe veraciter ſentiamus: eo nos propenſiori ſtudio iuua (precamur) & foue: quo in fecibus mūdi naros & alitos, potiori leuamine proſpicis indigere. Ab initio deniq; renouationis humanę, omnibus ſub tuum pręſidium confugientibus, huculque ſuccurriſti, & idcircò præ omni creatura, omni laude digniſſima dici & eſſe meruiſti. Eia ſuccurre, oramus; vt laus, quam per tot ſecula dignè poſſediſti, continua tibi duret in gratia ipſa, qua mundo perdito ſubueniſti. Tibi ergo nos commendamus; tu procura, ne pereamus, effice potiùs, vt ſalus noſtra de die in diem multiplicetur, & filio tuo, Domino noſtro Ieſu Chriſto, vita noſtra, iugi deuotione famuletur: Qui cum Deo Patre, & Spiritu ſancto viuit, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Libri beati Anſelmi, de excellentia virginis Mariæ, finis.

CONTEMPLATIONES IDIOTÆ, DE VIRGINE MARIA.

Hic author plura quidem ſcripſit, ſed præ humilitatis ſtudio, nomen ſuum ſuppreſſit, ſeque Idiotam vocauit; vir fuit doctus & pius, & qui à pleriſque non infrequenter citatur.

PROLOGVS.

1 O HOMO, *quicunque es, probationem vitæ ingreſſus, miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, indiges, ſine qua ſaluari non potes. Accede igitur per deuotam mentis contemplationem, ad glorioſiſſimam virginem Mariam matrem eius. Quia per ipſam, & in ipſa, & cum ipſa, & ab ipſa habet mundus, & habiturus eſt omne bonum, ſcilicet ſuperbenedictum Filium eius,* **Domi-**

Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt omne bonum, & ſummum bonum: & ſine quo nihil eſt bonum, cum ſolus bonus ſit. Inuenta itaque virgine Maria, inuenitur omne bonum. Ipſa namque diligit diligentes ſe, immo ſibi ſeruientibus ſeruit. Ipſa ſuperbenedicto filio ſuo irato, potiſſimè reconciliat ſeruos & amatores ſuos. Tanta quoque eſt eius benignitas, quod nulli formidandum eſt ad eam accedere: tantaq; miſericordia, quod ab ea nemo repellitur. Immo donis & chariſmatibus ædificat ſeruos ſuos, vt ſuperbenedicti Filij ſui & Spiritusſancti digna fiant habitatio. Ipſa preces & ſacrificia ſeruorum ſuorum, & maxime quæ ſibi exhibentur, repreſentas in conſpectu diuinæ maieſtatis. Quia eſt aduocata noſtra apud Filium, ſicut Filius apud Patrem: immo apud Patrem & Filium, procurat negotia & petitiones noſtras. Et ſæpe, quos iuſtitia filij poteſt damnare, matris miſericordia liberat: quia theſaurus Domini eſt, & theſauraria gratiarum ipſius.

2 *Donis ſpiritualibus ditat copioſiſſimè ſeruientes ſibi: & potiſſimè protegit eos à triplici aduerſario, mundo, carne, & diabolo: quia ſalus noſtra, in manu illius eſt. Poſt filium ſuum, Domina eſt vniuerſa creatura: & in futuro ſeculo, glorificabit ſeruientes ſibi, ſi eam*

ſi eam honorificauerint in præſenti. Et ideo iuxta conſilium cuiuſdam deuoti ſerui eius, Mariam ſemper cogita: non recedat ab ore, non recedat à corde. Et vt impetres eius orationis ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum. Cæteri enim ſancti, iure quodam patrocinij, pro ſibi ſpecialiter commiſſis, plus poſſunt prodeſſe in curia altiſſimi, quam pro alienis. Beatiſſima verò virgo Maria, ſicut eſt omnium Regina, ſic & omnium patrona & aduocata, & cura eſt illi de omnibus. Longè enim poſitos, illuminat radijs miſericordiæ ſuæ: ſibi propinquos per ſpecialem deuotionem, conſolationis ſuauitate: præſentes ſibi in patria, excellentia gloriæ. Et ſic non eſt, qui ſe abſcondat à calore eius: id eſt, à charitate & dilectione ipſius. Vt autem à tua memoria non recedat, ſequuntur aliquot contemplationes, quas deuote legas, prout deuotio tibi à Domino ſuggeretur.

Bernardus homilia 2. ſuper Miſſus.

CAP.

CAP. I.

Quomodo virgo Maria nos attrahit.

1 TRAHE me poſt te, ô benedicta virgo Maria: benedicta ante ortum, in ortu, & poſt ortum: ante ſeculum, iu ſeculo, & poſt ſeculum. Trahe me poſt te, vt curram in odorem vnguentorum tuorum. Trahe me poſt te, quia retinet me peccatorum ponderoſitas. Trahe me poſt te, quia me colligat carnalis concupiſcentiæ voluptas. Trahe me poſt te, quia decipit me hoſtiũ peruerſorum maligna calliditas. Trahe me poſt te, vt perueniendi ad te augeatur mihi celeritas. Sicut enim nemo venit ad tuum Filium ſuperbenedictum, niſi Pater traxerit eum: ſic etiam quodammodo auſim dicere, quòd nemo venit ad Filium tuum glorioſiſſimum, niſi tuis ſanctiſſimis ſubſidijs traxeris eum. Trahe igitur me torpentem, vt me reddas currentem. Trahe me peccantem, vt me reddas

Cant. 1

Io.

das

ſi eam honorificauerint in præſenti. Et ideo iuxta conſilium cuiuſdam deuoti ſerui eius, Mariam ſemper cogita: non recedat ab ore, non recedat à corde. Et vt impetres eius orationis ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum. Cæteri enim ſancti, iure quodam patrocinij, pro ſibi ſpecialiter commiſſis, plus poſſunt prodeſſe in curia altiſſimi, quam pro alienis. Beatiſſima verò virgo Maria, ſicut eſt omnium Regina, ſic & omnium patrona & aduocata, & cura eſt illi de omnibus. Longè enim poſitos, illuminat radijs miſericordiæ ſuæ: ſibi propinquos per ſpecialem deuotionem, conſolationis ſuauitate: præſentes ſibi in patria, excellentia gloriæ. Et ſic non eſt, qui ſe abſcondat à calore eius: id eſt, à charitate & dilectione ipſius. Vt autem à tua memoria non recedat, ſequuntur aliquot contemplationes, quas deuote legas, prout deuotio tibi à Domino ſuggeretur.

Bernardus homilia 2. ſuper Miſſus.

CAP.

CAP. I.

Quomodo virgo Maria nos attrahit.

1 TRAHE me poſt te, ô benedicta virgo Maria: benedicta ante ortum, in ortu, & poſt ortum: ante ſeculum, in ſeculo, & poſt ſeculum. Trahe me poſt te, vt curram in odorem vnguentorum tuorum. Trahe me poſt te, quia retinet me peccatorum ponderoſitas. Trahe me poſt te, quia me colligat carnalis concupiſcentiæ voluptas. Trahe me poſt te, quia decipit me hoſtiũ peruerſorum maligna calliditas. Trahe me poſt te, vt perueniendi ad te augeatur mihi celeritas. Sicut enim nemo venit ad tuum Filium ſuperbenedictum, niſi Pater traxerit eum: ſic etiam quodammodo auſim dicere, quòd nemo venit ad Filium tuum glorioſiſſimum, niſi tuis ſanctiſſimis ſubſidijs traxeris eum. Trahe igitur me torpentem, vt me reddas currentem. Trahe me peccantem, vt me reddas

Cant. 1 *Io.*

ſi eam honorificauerint in præſenti. Et ideo iuxta conſilium cuiuſdam deuoti ſerui eius, Mariam ſemper cogita: non recedat ab ore, non recedat à corde. Et vt impetres eius orationis ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum. Cæteri enim ſancti, iure quodam patrocinij, pro ſibi ſpecialiter commiſſis, plus poſſunt prodeſſe in curia altiſſimi, quam pro alienis. Beatiſſima verò virgo Maria, ſicut eſt omnium Regina, ſic & omnium patrona & aduocata, & cura eſt illi de omnibus. Longè enim poſitos, illuminat radijs miſericordiæ ſuæ: ſibi propinquos per ſpecialem deuotionem, conſolationis ſuauitate: præſentes ſibi in patria, excellentia gloriæ. Et ſic non eſt, qui ſe abſcondat à calore eius: id eſt, à charitate & dilectione ipſius. Vt autem à tua memoria non recedat, ſequuntur aliquot contemplationes, quas deuote legas, prout deuotio tibi à Domino ſuggeretur.

Bernardus homilia 2. ſuper Miſſus.

CAP. I.

Quomodo virgo Maria nos attrahit.

1 TRAHE me poſt te, ô benedicta virgo Maria: benedicta ante ortum, in ortu, & poſt ortum: ante ſeculum, in ſeculo, & poſt ſeculum. Trahe me poſt te, vt curram in odorem vnguentorum tuorum. Trahe me poſt te, quia retinet me peccatorum ponderoſitas. Trahe me poſt te, quia me colligat carnalis concupiſcentiæ voluptas. Trahe me poſt te, quia decipit me hoſtiũ peruerſorum maligna calliditas. Trahe me poſt te, vt perueniendi ad te augeatur mihi celeritas. Sicut enim nemo venit ad tuum Filium ſuperbenedictum, niſi Pater traxerit eum: ſic etiam quodammodo auſim dicere, quòd nemo venit ad Filium tuum glorioſiſſimum, niſi tuis ſanctiſſimis ſubſidijs traxeris eum. Trahe igitur me torpentem, vt me reddas currentem. Trahe me peccantem, vt me reddas

Cant. 1

Io.

das pœnitentem. Trahe me ignorantem, vt me reddas ſcientem: vt curram in odore vnguentorum tuorum: id eſt, in fragrantia ſanctarum virtutum tuarum, quæ velut vnguenta redolent & fragrant, dolores mitigant, & vulnera ſanant..

2 Tua vnguenta fragrantiſſima ſunt: ſcilicet cæleſtis ſapientia, ſpiritualis gratia, & immarceſſibilis gloria. Verbis enim tuis & exemplis, doces veram ſapientiam, quia doctrix es ſapientiæ Dei. Peccatoribus impetras gratiam, quia aduocata es miſerorum. Et honorantibus te promittis gloriam, quia theſauraria gratiarum exiſtis. Impetra tuis aſſiduis poſtulationibus, vt te laudem, te glorificem, te benedicam, tuas virtutes enarrem, tua mirabilia nuntiem, tuam exemplarem & deificam vitam prædicem, ſcripta de te elucidem Vt habeam in laudibus tuis vitam æternam; immo in vita æterna, laudes tuas & ſuperbenedicti filij tui concinam. Quia ſcriptum eſt: Qui elucidant me, vitam ęternam habebunt. Quod ſi de filio tuo, qui eſt Dei ſapientia, id dictum eſt: de te etiam, quæ es eius ſuperexaltata & ſuperbenedicta mater id negandum non eſt.

Eccl. 24

GAP.

CAP. II.

De pulchritudine virginis Mariæ.

1 TOta pulchra es, ô pluſquam glorioſa virgo Maria. Tota pulchra es, & macula non eſt in te. Tota pulchra es in anima, per virtutum & chariſmatum omnium perfectam plenitudinem. Tota pulchra es in tua conceptione, ad hoc ſolum effecta, vt templum eſſes Dei altiſſimi. Tota pulchra es ex generatione Verbi diuini, qui eſt ſplendor paternæ gloriæ, qui eſt candor lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula: in quem deſiderant Angeli proſpicere: cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur. Tuæ glorioſæ animæ nihil vnquam affuit turpitudinis, vitij, aut peccati: & nihil defuit ſpiritualis pulchritudinis, gratiæ, & virtutis Tot enim habuiſti pulchritudiues, quot virtutes: & ſingulas in altiori gradu, quàm conceſſum fuerit poſt filium tuum ſuperbenedictum, purę creaturæ. In his namque ſimilem non habuiſti, nec es habitura ſequentem. In te omnes virtutes, tam actiuæ quam contemplatiuę, conuenerunt; & præ cunctis creaturis, tam admirabilem

Cant. 4.
Heb. 1.
Sap 7.
1 Pet. 1.

reddi-

reddiderunt. Per virtutes actiuas, habuiſti voluntatem mundiſſimam: per contemplatiuas, mentem purgatiſſimam.

2 Non defuit tibi puritas Angelorum, non fides Patriarcharum, non ſciẽtia Prophetarum, non zelus Apoſtolorum, non patientia Martyrum, non ſobrietas Confeſſorum, non innocentia, aut humilitas Virginum. In ſumma, nullo genere vacaſti virtutũ, ô virgo pluſquam beata. Quodcunque donum alicui ſanctorum vnquam datum fuit, tibi non fuit negatum: ſed omnium ſanctorum priuilegia omnia, habes in te congeſta. Nemo æqualis eſt tibi, nemo maior te, niſi Deus: quia Spiritus

Luc. 1. ſanctus ſuperueniens in te, & virtus Altiſſimi obumbrans tibi, quæ eras omni virtutum ornamento prædecorata, pulchritudinem, puritatem, ſapientiam, & omnium virtutum gratiam adauxit, & ſplendorem. Miranda illa obumbratio Spiritus ſancti, quæ te vno momento templum Dei irradiauit, & decorem tuum manifeſtauit, & auxit: ſicut ſol in ſemper ornatum thalamum incidens, gloriam eius occultatam repente nobis oſtendit, & illuſtriorem fecit. Tota igitur pulchra es virgo glorioſiſſima: Non in parte, ſed in toto: & macula peccati, ſiue mortalis, ſiue venialis, ſiue origi-

originalis, non eſt in te, nec vnquam fuit, nec erit. Sed adeſt tibi omnis gratia naturalium bonorum, ſpiritualium chariſmatum, & cæleſtium donorum. Quantum enim diſtat inter odorem & guſtum aromaticæ ſpeciei, tanta eſt inter contemplationem tuam & aliorum ſanctorum diſtantia. Sicut enim ſingularem actiuam à Chriſto cæpiſti vitam, videlicet eius humanam & diuiniſſimam portare, lactare, lauare, pannis inuoluere, fouere, nutrire, lenire, amplecti, oſculari, cæteraque eidem humanitatis officia exhibere: ſic & dulcedinem ſuæ diuinitatis tibi ſingulariter deguſtandam indulſit: quia tota pulchra eras, & macula non erat in te.

3 Sed, ô pulcherrima mulierum, qua temeritate audeo venire ad te? Ego turpis cogitatione & opere, ad te mundam, ego immundus: ad te immaculatam, ego maculatus: & non ſolùm maculatus, ſed & vulneratus: immo non ſolùm vulneratus, ſed etiam in conſpectu tuo & benedicti filij tui mortuus propter innumerabilia peccata, quæ cogitatione, conſenſu, & opere, longis temporum ſpatijs contraxi. Et ita animam meam, per ſuſceptionem ſacri lauacri purificatam, multipliciter

fædaui, & ſordibus vitiorum inquinaui: adeò vt abominabilis facta ſit, & tibi, & filio tuo ſuperbenedicto. In tua autem pietate confidens, ô præbenedicta, conbenedicta, & poſtbenedicta virgo Maria: te ſupplici corde precor, vt animę meæ pio compatiendo affectu, apud miſericordiſſimum filium tuum intercedere digneris, quò eam immundam mundet; ſicut ipſam puram fecit per baptiſmum, ita rurſum hoc tempore puram reddat per pænitentię & reconciliationis gratiam, vt tandem cum electis tuis vitam, ad te & ſuperbenedictum filium tuum laudandum, obtineam ſempiternam, Amen.

CAP. III.

Per quæ deſignatur ſpecioſitas Mariæ

1 SPecioſitas tua, beatiſſima virgo Maria, deſignatur per ſeptuplicem ſpeciem, quæ in ſacra ſcriptura inuenitur. Eſt namque ſpecies oliuæ, de qua ſcribitur: Quaſi oliua ſpecioſa in campis. Eſt ſpecies columbæ, de qua canitur: Vidi ſpecioſam, ſicut columbam. Eſt ſpecies Libani, de qua dicitur: Species eius vt Libani.

Eccl. 24
Eſt reſponſ. 1. in die Aſſumpt.

bani Eſt ſpecies cæli, de qua legitur: Species cæli cum viſione gloriæ. Eſt ſpecies ignis in nocte, de qua ſcribitur: Operiebat tabernaculum quaſi ſpecies ignis. Eſt ſpecies arcus, de qua ſcribitur: Vidi arcum, & benedixi, qui fecit illum, valde enim ſpecioſus eſt. Eſt etiam ſpecies ſolis, de qua ſcribitur: Eſt enim ſpecioſior ſole. Species oliuæ conſiſtit inter cætera, in viroris amænitate. Sic tua ſpecies, ô beatiſſima virgo Maria, conſiſtit inter alia, in fidei ſinceritate. Et ſicut viror paciferæ oliuæ, delectat oculum corporis; ſic fides tua, quæ pacem inter Deum & hominem reperit, delectat oculum mentis. *Cant. 5* *Eccl 43* *Num. 9* *Eccl. 43* *Sap. 7.*

2 Species columbæ conſiſtit in ſimplicitate, pulchritudine oculorũ, colorum mutatione, & varietate circa collum. Sic, ô beatiſſima virgo Maria, ſpecies tua conſiſtit in humilitate, pulchritudine ſanctorum cogitatuum. & doctrinæ veritate, quę in collo intelligitur: quia doctrix fuiſti Doctorum, & magiſtra Apoſtolorum. Vnde & beatus Lucas (cui inter cæteros Euangeliſtas, deſcriptio Dominicæ In arnationis attribuitur) euangelij ſeri m, à te virgine Maria, didiciſſe traditur.

3 Species Libani conſiſtit in continua virgultorum fæcunditate, & delectabilium

bilium florum candore. Et ſignificat, ô glorioſiſſima virgo Maria, candorem tuæ fæcundę virginitatis. Quia tu es, de qua
Eſa. 11 dicitur: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum Spiritus Domini. De tua autem ſupereminenti virginitate, iuſte dici
Eccl. 43 poteſt, quod ſcribitur: Pulchritudinem cā-
Ibidem, doris eius admirabitur oculus: ſpecies cæli eſt in viſione glorię. Et ſignificat in te ſanctiſſima virgine Maria contemplationis
Eccl. 36 ſublimitatem, de qua ſcribitur: Species mulieris exhilarat ſpeciem viri. Per quod intelligere quis poſſit, altitudinem cōtemplationis acceptam eſſe & placentem, in conſpectu diuinæ pulchritudinis.

4 Species ignis conſiſtit, in ardore & ſplendore. In te autem, ò beatiſſima virgo Maria, fuit ignis charitatis ardens & ſplendens ante Deum, & nos miſeros peccatores protegens. Et ſicut, tu Regina Virginum nominaris, ſic charitas illa tua, Regina virtutum appellatur. Quia virtus nomen amittit, quę charitati non famulatur.

5. Arcus cæleſtis fit ex radijs ſolis in humida nube: Et ſignificat incarnationem filij tui ſuperbenedicti in te. Tunc enim ſol iuſtitiæ, qui eſt ſplendor Patris, ingreſ-

ingreſſurus in mundum, aſcendit ſuper nubem leuem: id eſt, ſibi vniuit mundiſſimam carnem, ſine pondere peccati. Quod factum eſt de tua carne, in tuo virginali vtero Et ſic facta eſt viſibilis imago ſolis iuſtitię, cum profuſionis gratiarum plenitudine: vt ſit viſibilis imago ſolis, cum ſit arcus, ſed non niſi in die profuſionis pluuiæ. *Eſa. 19.*

6 Species ſolis conſiſtit in ſplendentium radiorum emiſſione: & ſignificat in te aduocata noſtra virgine Maria, largam gratiarum effuſionem in omnes, qui ſe conuertunt ad te, quæ es ſole ſpecioſior, & emiſſione gratiarum fæcundior. Tua ergo ſpecies, virgo Maria, fuit in corporis caſtitate, in conſcientię puritate, in exteriori conuerſatione, & in diuinorum contemplatione. Munda igitur cor meum immundum & inquinatum, ô pijſſima virgo Maria: & tuis precibus mihi obtine ſpeciem ſpiritualem, per quam in ſeruitio tuo, & ſuperbenedicti filij tui, placeam tibi in vitam ſempiternam. Amen.

CAP. IIII.

Quod Maria ſit templum Dei abſolutiſſimum.

1 INter omnia opera æterni opificis, poſt operationem illam, qua naturæ noſtrę vnitus eſt filius tuus, ſpeciale opus fuiſti, ô beatiſſima virgo Maria. Qui ad hoc te fecit, vt quod de primo opificio fuerat deformatum, per te reformaretur. Hic enim ſummus opifex, primò condiderat angelicam naturam, quæ in parte ceciderat: & humanam, quæ corrupta erat: & corpoream inferiorem, quæ peccato hominis fuerat deterior effecta. Sed ad hæc omnia fecit te Deus, virgo Maria, ſanctiſſimam: vt ex tuo ſuperbenedicto fructu, angelica natura repararetur, humana renouaretur, inferior à ſeruitute liberaretur. Ædificauit ergo angelis te Reginam, hominibus medicinam, creaturæ inferiori libertatem. Sed prius ædificauit angelis cęlum, & hæc eſt domus gloriæ: dæmonibus & damnatis hominibus infernum, & hęc eſt domus iuſtitiæ: hominibus lapſis mundum, & hic eſt carcer miſeriæ. Quia emiſit Dominus Adam de para-

Gen. 3.

paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt. Idem autem carcer, patria fuit beſtiarum. Piſces poſuit in aquis, aues in aëre, & ſtellas in firmamento.

2 Et qui prius cæterorum hoſpitijs intenderat, nunc ſuo proprio intendit hoſpitio. Ideo dicitur: Sapientia ædificauit ſibi domum: id eſt, te virginem Mariam: vt in te habitaret, per humanę naturæ aſſumptionem. Et non ſolùm ſibijpſi ſoli te fecit, ſed te angelis dedit in inſtaurationem, hominibus & noſtræ naturæ in reparationem, inferiori naturæ in liberationem, ſibi in matrem: dæmonibus in hoſtem, detentis in limbo in ereptionem. Nam in principio, cum ceciderant angeli, natura erat corrupta, Deus offenſus, & diabolus victor. Sed per te, ô ſuperbenedicta virgo Maria, innocentia reparatur, vita angelica reducitur, Deus homini pacificatur & vnitur, diabolus vincitur, & conteritur. Quia de te ſcribitur: Ipſa conteret caput tuum. Sapientia igitur te ædificauit in domum. Siquidem amiſſę erant animę, quæ ab nihil aliud factæ erant, niſi vt eſſet in eis habitatio ſapientię: & hoc, ſi permanſiſſent ſanctę. Sed quia corruptæ erant omnes, & peccato

Cant. 8 (margin)
Gen. 3. (margin)
Prou. 9 (margin)

vacillauerant, ideo te glorioſiſſimam virginem Mariam ædificauit in domum ſolidam & fortem, quę nullo modo vacillare poſſet. Ideo excidit columnas ſeptem, ad te fortiter & ſublimiter ſuſtentandam. Septem columnę, quibus firma ſemper ſtetiſti, ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti, quę requieuerunt in te, & nunquam te deſeruerunt: Per quę ſtetiſti firmiter & perſeueranter, in omni gratia & virtute. Sed benigniſſima virgo Maria, licet ſuperbenedictus filius tuus, animam meam in domum elegiſſet ad habitandum in ea per gratiam: tamen ego proditor & falſus hoſpes, ipſum ignominiosè eieci per peccatum. Adiuua me ergo, pijſſima virgo Maria, vt tuis precibus mundetur hæc miſera domus ab omni peccato. Et ora illum, vt in ea habitet hîc per gratiam, & in futuro ſeculo per ſuam præſentiam, ad gloriam ſuam ſempiternam. Amen.

Cant. 5

CAP. V.

De nomine virginis Mariæ.

Eſa. 62 *Luc. 1.*

1 VOcabitur tibi nomen nouum, ô beatiſſima virgo Maria, quod os Domini, ſcilicet filius Dei, qui eſt os Patris,

tiis, per Angelum nominauit, videlicet gratia plena. Poſtea vero nomen Mariæ expreſſe, dicens: Ne timeas Maria. Dedit enim tibi virgini Marię tota ſuperſancta Trinitas nomen, quod poſt nomen ſuperbenedicti filij tui, eſt ſuper omne nomen: vt in nomine tuo, omne genu flectatur (vti manifeſtè patet) cæleſtium, terreſtrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, huius ſanctiſſimi nominis gratiam, gloriam, & virtutem. Non enim eſt in vllo alio nomine, poſt nomen ſuperbenedicti filij tui, tam potens adiutorium. Nec eſt vllum aliud nomen datum ſub cælo hominibus, poſt dulce nomen Ieſu, ex quo tanta ſalus hominibus refundatur. Quia ſuper omnia ſanctorum nomina reficit laſſos, ſanat languidos, illuminat cæcos, penetrat duros, recreat feſſos, vngit agoniſtos, & iugum diaboli extrudit. *Phil. 2.*

2 Fama tui ſanctiſſimi nominis, clariſſima virgo Maria, prius clauſa fuit, quamdiu in mundo morata fuiſti: ſed poſt aſſumptionem tuam in cęlum, diuulgata fuit per omnia mundi climata. Nam in prędicatione Apoſtolorum, in omnem terram exiuit ſonus tui ſanctiſſimi nominis, & manifeſtum toti mundo factum eſt. Tantę virtutis & excellentiæ eſt tuum *Pſal. 8.*

ſanctiſſimum nomen, beatiſſima virgo, quòd ad inuocationem ipſius, cælum ridet, terra lætatur, Angeli congaudent, dæmones contremiſcunt & infernus conturbatur. Tanta eſt virtus tui ſacratiſſimi nominis, ô ſemper benedicta virgo Maria, quòd mirabiliter emollit & penetrat duritiam cordis humani. Ideo ſcribitur: Lucerna Domini, ſpiraculum hominis, quæ inueſtigat omnia ſecreta mentis. Sic etiam
Pro. 20. dicere tibi poſſumus: Lucerna Dominę, id eſt, Marię, quæ doctrix & magiſtra maris interpretāris, ſpiraculum hominis. Quia peccator per te reſpirat, in ſpe venię & gratiæ. Quæ inueſtigat, id eſt, inueſtigare facit; omnia ſecreta mentis, id eſt, abſcondita cordis. O miſericordiſſima virgo Maria, ego ſceleratiſſimus peccator talis ſum, & talem me feci, quod nomen meum, præ confuſione non auſim nominare. Quia nomen Chriſtiani habebam, ſed nunc peccatoris. Idcirco adiuuare me digneris, pijſſima virgo Maria, vt Chriſtianus re & nomine euadam: & ſic perſeuerando, gratiam, te & tuum filium regem æternum laudandi, obtineam in vitam ęternam. Amen.

CAP.

CAP. VI.

Quod Maria ſit apud Deum gratiarum inuentrix.

1 INueniſti gratiam apud Deum, ô dulciſſima virgo Maria. Gratiam inquam corporalem: quia fuiſti vas innocentiæ puriſſimę, ſine macula, & labe: & virginitatis primipila, ſine corruptione fęcunda, ſine faſtidio grauida, & ſine dolore puerpera. Inueniſti, virgo Maria, gratiam ſpiritualem: quia fuerunt in mente tua, deuotio humilitatis, reuerentia pudoris, magnitudo credulitatis, & martyrium cordis. Inueniſti virgo Maria gratiam cęleſtem: quia fuerunt in te, ab originis labe præſeruatio, angelica ſalutatio, Spiritus ſancti ſuperuectio, & filij Dei conceptio. Sed qualiter, ô feliciſſima virgo Maria, iſtas gratias inueniſti? Certè, ô ſuperbenedicta virgo Maria, ſicut Eua gratiam amiſit per ſuperbiam, inobedientiam, & curioſitatem vanam: ſic tu ę diuerſo gratiam inueniſti, quam nunquam amiſiſti: quę futura eras omnium humillima, obedientiſsima, & in Dei ſcientia ſolidiſſima. De tua humilitate ſcribitur: Quia reſpexit

Luc. 1.

Primipila, id eſt, dux virginũ prima.

Luc. 1.

Ibidem. reſpexit humilitatem ancillę ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. De tua obedientia: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Et tam ſolidæ eras ſapientiæ, vt Deum ſolum magnificares, & in eo ſolo exultares, ſicut de te in tuo cantico ſcriptum eſt: Magnificat anima mea Dominum: Et exultauit ſpiritus meus, in Deo ſalutari meo. *Ibidem.*

2 Has autem gratias, humillima virgo Maria, non tantum propter te habuiſti, ſed etiam propter nos, vt multipliciter nos adiuuares. Et ideo adiuuas in vita præſenti, tam bonos quam malos: Bonos, eos in gratia conſeruando. Vnde de te canimus: Maria mater gratię Malos, eos ad miſericordiam reducendo. Ideo dicitur: Mater miſericordiæ. Adiuuas etiam in morte, ab inſidijs diaboli protegendo. Ideo ſubditur: Tu nos ab hoſte protege. Adiuuas quoque poſt mortem, animas ſuſcipiendo, & eas in cælum deducendo. Et ideo ſubinfertur: Et hora mortis ſuſcipe. Adiuuas tribulatos, dando eis patientiam: tentatos, dando eis victoriam, & in Dei amore famelicos, dando eis refectionem internam. O benigniſſima virgo Maria, ego peruerſus & iniquus peccator, me tenta-

tentatum ſentio, & proſtratum ab inimicis, quibus in multis peccatis conſenſum præbui, & eundem opere compleui. Adiuua ergo me, clementiſſima virgo Maria, perditæ gratiæ reparatrix. Et da mihi patientiam in tribulationibus, victoriam in tentationibus, & pęnitentiam de commiſſis. Impetra veniam de pręteritis, tribue in præſentibus cautionem, præſta in futuris aduerſus omne malum fortiſſimam reſiſtentiam: Vt ſic reliquum vitæ meæ in pręſenti ſeculo tranſigam, quò tandem adipiſcar tuas & ſuperlaudabilis filij tui perpetuas laudes, in vitam æternam. Cui cum Patre & Spiritu ſancto, ęqualis honor, immenſa poteſtas, & interminata gloria, in ſecula ſeculorum. AMEN.

Finis Contemplationum Idiotæ de Virgine MARIA.

BEATI ANSELMI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS LIBER, DE SIMILITVDINIBVS.

CAP. I.

De diuiſione voluntatis.

TRIPLICITER intelligitur voluntas. Etenim dicitur illud animæ inſtrumentum, quo vult. Et affectio eiuſdem inſtrumenti: affectio verò, eſt affectio eiuſdem inſtrumenti volendi. Hæc voluntas, quę eſt affectio, eſt ad tempus quaſi ſopita, quia eſt eorum, quæ mens non memorat: ſed mox, vt ea recolit,

recolit, etiam inſtrumentum volendi appetit. Item voluntas dicitur velle, vel vſus ipſius inſtrumenti.

CAP. II.

Similitudo inter mulierem & voluntatem.

VOluntas itaque, quæ eſt inſtrumentum volendi, ſic eſt inter Deum & diabolum, quomodo mulier inter ſuum legitimum virum, & aliquem adulterum. Vir enim ei pręcipit, vt ſibi ſoli coniungatur, adulter verò perſuadet, vt ſibi copuletur. Si itaque ſe ſoli legitimo viro coniungat, legitima eſt, ipſaque filios legitimos generat: Si autem adultero ſe iunxerit, adultera eſt, & ipſa filios adulterinos parit. Similiter ergo Deus imperat voluntati, vt ſocietur ſibi ſoli; diabolus verò ex alia parte ſuggerit, vt coniungatur & ſibi. Si itaque ſe ſoli Deo coniunxerit; id eſt, ſpiritus ſancti ſuggeſtionem, velut ſemen bonum receperit, fit eius coniunx legitima, filiosq; legitimos generat, id eſt, virtutes & opera bona: Mox enim ad imperium eius omnes aperiuntur animæ & corporis ſenſus ad implendum, quod præcepit Deus.

CAP.

CAP. III.

De ſenſibus animæ.

IPſa namque & aperitur ad virtutum affectionem, & ad volendum optanda; memoria verò, ad memorandum memoranda; cogitatio, ad cogitandum cogitanda; intellectus ad diſcernendum, quid ſit volendum, vel memorandum, vel cogitandum. Animns quoque ad charitatem dirigitur, ad humilitatem diſponitur, ad patientiam roboratur; & ad alias virtutes generandas aperitur.

CAP. IIII.

De ſenſibus corporis.

SImiliter & corporis ſenſus aperiuntur ad imperium eius: videlicet, Viſus ad rectè videndum; Auditus, ad audiendum Dei verba; Guſtus, ad guſtanda; Odoratus, ad odoranda: Tactus, ad tangenda: Olfactus, ad olfacienda: Oculi quoque, ad vigilandnm, & plorandum: Os, ad bene loquendum: Manus, ad rectè operandum: Pedes, ad ambulandum, quo debent. Sicque vna ſola voluntas, poſtquam Dei voluntati eſt iuncta, tot virtutes generat, & opera bona,

CAP. V.

De obedientia.

HVius autem voluntatis affectio, ſiue vſus, obediens voluntas, vel obedientia dicitur; quia Dei voluntati obediens, eam habet aduocatam, ſi quæratur, cui hoc vel illud velit. Quòd ſi hęc voluntas, quę dicitur inſtrumentum volendi, diabolo ſe iunxerit; eius recipiendo ſuggeſtionem, velut inordinatum ſemen, adultera mater effecta, filios adulterinos, id eſt, vitia & opera mala generat. Vniuerſos enim hominis ſenſus claudens ad ea, quæ præcepit Deus, pandit ad ea, quæ iubet diabolus. Ipſa namque prius aperitur ad affectionem vitiorum, & ad ea volendum: ac deinde hominis ſenſus aperit, ad ipſa perpetranda.

CAP. VI.

De inobedientia, & propria voluntate.

HVius verò affectio ſiue vſus, inobediens voluntas, vel inobedientia, vel propria voluntas dicitur. Propria quippe

voluntas eſt, quæ Dei voluntatem ſibi aduocatam habere non poteſt. Vt ſi quæratur, cur hoc vel illud velit? reſpondere veraciter non valet, quia & Deus vult, vt hoc velit. Affectio autem ſiue vſus ille, ex diabolica naſcens ſuggeſtione, Dei voluntatẽ ſibi aduocatam habere non poteſt, vtraq; igitur volũtas indubitãter eſt propria. Vnde propria voluntas, quę quia à Dei voluntate porrò priuatur, ob hęc rectè propria voluntas nominatur. Hęc autem voluntas propria, ſuperbia eſt illa, quã initium omnis peccati Scriptura nuntiat.

Eccli. 10

CAP. VII.

De ſuperbia.

SVperbia ideo vocatur, quia ſuprà quàm debeat graditur. Superbia namque, ſupergreſſio dicitur. Propria itaque voluntas, quia Dei voluntati non ſubijcitur, ſed ſupra eam extollitur, ob hoc rectè ſuperbia dicitur. Ipſa quoque omnis peccati eſt initium, quia ex ea naſcitur omne peccatum. Et quoniam homo illam habet à ſe, neque voluntatẽ Dei, quàm ſequatur, vult habere ſuper ſe, ipſi Deo aufert, quod propriè & ſingulariter debet habere.

Eccli. 10

CAP. VIII.

Quod propria voluntas ſoli Deo conueniat.

SOlus enim Deus, quidquid vult, debet velle propria voluntate; ita vt aliam, quam ſequatur, non habeat ſupra ſe. Cùm igitur homo vult aliquid per propriam voluntatem, Deo aufert quaſi ſuam coronam. Sicut enim corona ſoli Regi competit, ſic propria voluntas ſoli Deo. Et ſicut Regem aliquem inhonoraret, qui ſuam coronam ei auferret; ſic homo inhonorat Deum, qui aufert ei propriæ voluntatis priuilegium, habendo quod ille debet habere ſolum. Sed ſicut propria voluntas Dei, fons eſt & origo totius boni; ita propria voluntas hominis, totius eſt exordium mali.

CAP. IX.

Similitudo inter propriam voluntatem, & fontem.

HÆc eſt enim velut fons quidam, qui in tria capita diuiditur, è qui-

bus riui diuerſi & innumerabiles deriuantur, qui in locis quibuſdam ab inuicem ſeparantur; à quibus verò duo & duo, vel plures pluribus coniunguntur Ita quoque propria voluntas in genera tria diuiditur: è quibus vitia diuerſa & ſine numero naſcuntur: quæ aliquando in homine ſunt diſiuncta, quandoque verò duo vel plura coniuncta.

CAP. X.

De tribus generibus propriæ voluntatis.

PRopria namque voluntas, aut eſt in delectatione, aut in exaltatione, aut in curioſitate.

CAP. XI.

De delectatione.

DElectationum genera, ſunt duo principalia; vnum exterius, in ſenſibus quinque corporis; aliud interius, in animæ affectionibus.

CAP. XII.

De quinque corporis ſenſibus.

SVnt autem corporis ſenſus quinque viſus, auditus, guſtus, odoratus, & tactus. Qui ideo ſenſus dicuntur, quia per eos exteriora ſentiuntur. Per viſum enim formę & colores; per auditum, ſoni; per guſtum, ſapores; per olfactum, odores; per tactum, dura vel mollia, calida vel frigida, aſpera vel leuia, grauia vel leuia ſentiuntur. Horum autem ſenſuum delectatio raro eſt bona, ſæpius verò mala. Bona etenim eſt, cum Dei voluntatem ſibi aduocatam habet, mala verò, cum eam ſibi aduocatam habere non poteſt.

CAP. XIII.

De generibus delectationis malæ.

HVius autem delectationis malæ genera, ſunt triginta & vnum; è quibus quinque ſunt ſimplicia, decem duplicia, decem triplicia, alia, quinque quadruplicia, vnum verò ex quinque partibus conſtat.

CAP. XIIII.

De quinque ſimplicibus generibus.

QVinque itaque ſunt ſimplicia, quia plerumq; delectatur per ſe vnuſquiſque quinque ſenſuum. Aliquando enim, ſolus viſus vanè delectatur: vt in conſpiciendo & contemplando equos certatim concurrere: aut accipitres volantes, alias aues capere. Aliquando, ſolus auditus; vt cùm hominem delectat, ad aurẽ ſuam diu nolam percutere, quia eam audit dulciter ſonare. Aliquando, ſolus guſtus: vt in comedendo mel immoderatè, non tamen viſu delectabile. Aliquando, ſolus olfactus: vt cùm aliquis defert fæniculum naribus ſuis ſuſpenſum, vt ſibi ſuauiter redoleat. Aliquando, ſolus tactus: vt cum aliquem immoderatè refectum contrectare oblectat ventrem ſuum.

CAP. XV.

De decem duplicibus.

DEcem verò ſunt duplicia; quia plerumq; delectantur ſimul duo & duo

ijdem ſenſus. Aliquando enim condele-ctantur viſus & auditus: vt cùm nimis de-lectando canes beſtias inſequi videntur, & clamare poſt ipſas audiuntur. Aliquando, viſus & guſtus; vt cùm magna delectatione vinum limpidiſſimum conſpicitur in ſaphyrino cypho, & bibitur. Aliquando, viſus & olfactus, vt in videndo, ſimul & olfaciendo nimis rubentes roſas. Aliquando, viſus & tactus, vt in conſpiciendo & complanãdo aliquem muricipem album.* Aliquando, auditus & guſtus: vt cùm aliquem ſic bibere delectat, vt inter labia ſua ſonitum quendam pitiſſando faciat. Aliquando, auditus & olfactus; vt cùm aliquem bibendi auiditate delectat auſcultare muſtum ebulliens applicata aure, & eius odorem naribus attrahere. Aliquando, auditus & tactus: vt cùm aliquem nimis delectat citharam reſonantem audire, & eandem percutiendo tangere. Aliquando, guſtus & olfactus; vt cùm immoderatè eduntur gallinę, pipere & cymino diligenter conditæ. Aliquando, guſtus & tactus; vt cùm guloſitate manduntur ficus maturæ, dulces ad edendum, & lenes & molles ad tangendum. Aliquando, olfactus & tactus; vt cùm vnguento bene olenti quis vngitur.

** muricipem albam felem intellige.*

CAP. XVI.

De decem triplicibus.

DEcem quoque ſunt triplicia: quia ſæpe terni & terni, delectantur corporis ſenſus ſupradicti. Aliquando enim condelectantur viſus, auditus & guſtus: vt cùm nimis auidè collyridæ eduntur, quæ quaſi nix candidę videntur: ſponteque manibus vel dentibus ſic atteruntur, vt reſonare audiantur. Aliquando viſus, auditus, & olfactus: vt cùm aliquis in horto ſic reſidet, vt virides herbas aſpiciat, fabulas audiat, flores olfaciat. Aliquando viſus, auditus, & tactus: vt cùm mulier ſpecioſa delectationis cauſa conſpicitur, luxurioſa loqui auditur, ſed & interea tangitur. Aliquando viſus, guſtus, & olfactus: vt cùm aliquem delectat inſpicere vinum herbis confectum ſcintillare, bibere, & olfacere. Aliquando viſus, guſtus, & tactus: vt cùm aliquis eſt ſaturatus racemis: vineum tamen deambulat, vt quàm pulchrè racemi in ea dependeant, videat, & hos atque illos contrectans deguſtat. Aliquando viſus, olfactus, & tactus: vt cùm quis diù nimis lilia conſpicit, olfacit, & tangit.

κολλυρίδες collyridæ tortæ panis dicuntur.

Ali-

Aliquando auditus, guſtus, & olfactus: vt cùm diuites delectat ceruos in ſyluis clamantes audire; & quorundam iam captorum carnes pipere conditas, interim edere. Aliquando auditus, guſtus, & tactus: vt cùm aliquis in balneo reſidens fabulas audit, edit, & bibit, atque tepora aquæ circumquaque tangit. Aliquando auditus, olfactus, & tactus: vt cùm aliquis cantilenas audit, dum in lecto mollibus ſtrato quieſcit, vbi & herbas vndique ſparſas olfacit. Aliquando guſtus, olfactus, & tactus, vt cum nocte manduntur immoderatè poma ſapida, odòrifera, & mollia.

CAP. XVII.

De quinque quadruplicibus.

QVinque verò quadruplicia ſunt, quia plerunque quaterni delectantur ſimul, & quaterni. Aliquando enim delectantur ſimul; viſus, guſtus, auditus, & olfactus, vt cúm in nuptijs ludi videntur, cantilenæ audiuntur, cibus & potus delicioſi ſumuntur, eorumque odor ſentitur. Aliquando auditus, guſtus, olfactus, & tactus: vt cùm in nocte nihil ibi videtur, quo delectatur viſus, ſed cum auditu,

guſtu, & olfactu delectatur tactus: vt cùm ſponſus ſponſam amplexatur, aut alius ab alio libidinosè tangitur. Aliquando guſtus, olfactus, tactus, & viſus; vt cùm ibi nihil delectabile auditui auditur; ſed adſunt alia, quibus cęteri ſenſus, quiſque ſuo modo delectatur. Aliquando olfactus, tactus, viſus, & auditus; vt cùm ibi nihil guſtatur, ſed flores illic aſperſos delectat conuiuas olfacere, tangere; inſpicere, diuerſos muſicorum ſonos auſcultare. Aliquando tactus, viſus, auditus, & guſtus: vt cùm nihil habetur, quo delectetur olfactus; ſed talia, quibus cęteri quatuor ſenſus delectentur.

Cap. XVIII.

De vltimo genere delectationis malæ.

VNum autem ex quinque partibus conſtat, quia quandoque delectantur ſimul hi omnes corporum ſenſus. Aliquando enim delectat hominem, domum interius ornatam conſpicere, ebrioſos in ea decantantes audire; ibidem & vinum de cornibus deauratis potare; & flores per domum diſperſos olfacere; ipſosque, vel cornua aurea, vel alia tactu delectabilia con-

contractare. Triginta itaque & vnum genera ſunt delectationis, ad quinque corporis ſenſus pertinentia: qui his triginta & vno delectantur modis, ex quibus duplicia ſimplicibus ſunt peiora, duplicibus triplicia, triplicibus quadruplicia, quadruplicibus illud, quod ex quinque partibus conſtat. Quanto enim plures ſenſus in delectatione ſociantur, tanto ipſa delectatio peioratur. Attamen aliquando peior eſt vnius, quàm omnium ſimul delectatio.

CAP. XIX.

Recapitulatio.

GRauius eſt enim detractionem libenter audire, quàm flores pulchros aſpicere, tangere, olfacere: interea bibere ſemel aut bis, plus quàm eſt neceſſe; aliquodque verbum ocioſum audire Sed in eodem paribuſue peccatis, peius eſt plures quàm pauciores ſenſus delectari. Peius eſt enim delectari viſu & auditu inhoneſti ioci, quàm viſu tantùm, aut auditu tantùm. Item peius eſt immoderatè delectari guſtu & olfactu potus confecti, quàm tantùm guſtu, aut tantùm olfactu alicuius delicioſi cibi. Itaque ex iſtis triginta

ginta & vno generibus delectationis, alia ſunt mala, alia peiora. Mala, in quibus pauciores delectantur ſenſus; aut ſi fuerint plures, oblectantur in leuioribus. Peiora, in quibus delectantur plures; aut ſi fuerint pauciores, in grauioribus delectantur. Tot igitur, & talia ſunt genera delectationis, qua delectantur quinque ſenſus corporis.

CAP. XX.

De animæ delectatione.

ILlius verò delectationis, qua delectatur anima, genera ſunt multo plura. Quicquid enim exteriores ſenſus ſentiunt, ſentiendo animæ innuunt, quale ſit illud, quod ſentiunt. Vt cùm qualitatem rei repręſentauerint ſibi, & quod ſentiebant ſentire omiſerint, delectat animam idem cogitare: & totidem modis, quot ſibi ſenſus repręſentauere. Sicut enim ſenſus ſingulos, aut binos, aut ternos, ant quaternos, aut ſimul omnes delectat iſtud vel illud ſentire, & animæ repręſentare, ita & animam delectat cogitare, quia ſenſus eiſdem modis illud vel illud ſenſerunt, ſentiendoque ſibi repręſentauerunt. Illud quoque, quod ſibi ſenſus nunquam repręſenta-

ſentauerunt, quia nunquam ſenſerunt; ſed ſi ſenſiſſent, reprȩſentare poſſent. Tot modis delectat animam cogitare, quot ſibi ſenſus valerent reprȩſentare. Nunquam enim viſus reprȩſentauit ei domum auream totam, quia non vidit: Nec auditus ſonum toto mundo diffuſum, quia non audiuit: Nec guſtus panem melle dulciorem, quia non guſtauit: Nec olfactus vinum balſamo fragrantius, quia non olfecit. Nec tactus indumenta lanea lineis leniora, quia non tetigit: Nec alia multa ei reprȩſentarunt ſenſus, quia non ſenſerunt; ſed ſi ſenſiſſent, reprȩſentare poſſent. Et tamen, aut hæc, aut alia huiuſmodi inania, eam imaginari delectat, ac ſi ſenſus ſenſiſſent, eique ſinguli, aut bini, aut terni, aut quaterni, aut ſimul omnes reprȩſentaſſent. Sunt & alia delectationis animȩ genera, quæ nec ſenſus valent illi reprȩſentare: nec ipſa poteſt per imaginationem cogitare, vt cum ſuperbia delectatur, ſine omni imaginatione. Hanc etenim ſenſus non valent illi reprȩſentare: quia nec viſus poteſt diſcernere, vtrum ſit alba vel nigra; nec auditus, an ſit ſonora vel rauca; nec guſtus, an ſit dulcis vel amara; nec olfactus, an ſit redolens aut fætida; nec tactus, an ſit mollis vel dura, lenis vel aſpera;

aſpera, calida, vel frigida. Ipſa quoque anima non valet imaginari, vtrum ſuperbia illa ſit talis aut talis, quia eſt in exaltatione ſolius cogitationis. Multò igitur plura genera ſunt delectationis, qua anima delectatur; quàm illius, qua quinque corporis ſenſus delectantur. Quia & eadem delectat illam memorare, quæ illos ſentire, & totidem modis, quot ſibi repreſentauere. Et alia imaginari, quæ ſibi non repreſentauerunt, quia nunquam ſenſerunt; ſed ſi ſenſiſſent, repreſentare poſſent: Et quędam cogitare, quæ neque illi poſſunt ſentire; neque ipſa per imaginationem cogitare, ſed ſimpliciter ſine omni imaginatione.

CAP. XXI.

De generibus exaltationis.

EXaltationis autem genera ſunt quindecim, è quibus quatuor ſunt ſimplicia, ſex duplicia, quatuor triplicia, vnum verò quadruplex.

CAP. XXII.

De quatuor ſimplicibus.

QVatuor itaque ſunt ſimplicia. Quia eſt exaltatio aliquando in ſola opinione; vt ſi quis opinetur ſe eſſe dignum epiſcopatu, nec tamen velit fieri Epiſcopus. Aliquando, in ſola voluntate; vt ſi velit fieri Epiſcopus, nec tamen opinetur ſe eſſe dignum Epiſcopatu. Aliquando, in ſola locutione; vt ſi iactet ſe eſſe dignum, nec tamen velit fieri ſciens ſe eſſe indignum. Aliquando, in ſolo opere; vt ſi quis infimus, per ignorantiam aſſideat iuxta Regem.

CAP. XXIII.

De ſex duplicibus.

SEx ſunt duplicia. Quia aliquando extollitur homo, in opinione ſimul & voluntate: vt cùm prioratu aliquo ſe eſſe dignum æſtimat; & hoc vult, vt prior fiat. Aliquando, in opinione & locutione, & non in voluntate; vt cùm aliquis aliquam non vult prelationem, quæ ſibi offertur, & ex

& ex hoc ipſe ſe extollens, meliorem ſe alijs arbitratur: & inde ſe iactat, ita tamen vt non auertatur. Aliquando, in opinione & opere: vt ſi aliquis ſe æſtimat dignum ſedere iuxta Epiſcopum, & alicubi per ignorantiam aſſideat ei. Aliquando, in voluntate & locutione; vt cùm aliquis volens Epiſcopari, iactat ſe eſſe non indignum, licet ſciat ſe eſſe indignum. Aliquando, in voluntate & opere; vt cùm aliquis in conuiuio vult reſidere in ſuperiori loco, & ibi ſe ingerit inuitante nullo, quamuis indignum ſe æſtimet loco tam alto. Aliquando, in locutione & opere; vt cùm prælatus aliquis aliquam in ſe fragilitatem videt, ob quam ſi honeſtè poſſet, ipſam prælationem deſereret: & tamen in verbis & actibus ſuis, quandam extollentiam oſtendit, aut ipſam eius fragilitatem quis animaduertat.

CAP. XXIIII.

De quatuor triplicibus.

QVatuor autem ſunt triplicia: Quia aliquando delectatur homo in opinione, & voluntate, & locutione: vt cùm dignum ſe prælatione æſtimat, & eam vult,

vult, & inde ſe iactat. Aliquando, in voluntate, locutione, & opere: vt cùm ideo quia vult prælationem habere, fingit verbo, & opere, & actu, dignum ſe eſſe, quamuis ſciat ſe indignum. Aliquando, in locutione, opere, & opinione; vt cùm aliquis, licet iactet dignum ſe eſſe prælatione, & ea libentius agat, quibus dignus videatur eſſe, & hoc idem arbitretur de ſe, non vult tamen prælationem habere, vt ſanctior iudicetur eſſe. Aliquando autem, in opere, opinione, & voluntate; vt cùm prælatus ſubditos opprimit immoderatè, vt ſuam prælationem, qua dignum ſe æſtimat eſſe, quamdiu vult poſſidere, ſine vllo obſtaculo habere poſſit.

CAP. XXV.

De vno quadruplici.

VNum eſt quadruplex. Quia plerumque ſe homo attollit in opinione, voluntate, locutione, & opere: vt cùm laude dignum ſe æſtimat, & eam appetit: & ipſe ſe laudat, & quædam magna operatur, vt laudem acquirat. Quindecim itaque ſunt extollentiæ genera; quatuor ſimplicia, quæ ſunt mala: ſed duplicia, quę

ſunt peiora: quatuor triplicia, quæ ſunt peſſima: Vnum verò quadruplex, quod cęteris omnibus peius eſt: quanto enim in pluribus homo extollitur, tanto excellentia ipſa peioratur Item ſciendum, quia ſolius operis excellentia, quæ ſemper eſt per ignorantiam, eſt mala: ſolius autem locutionis, peior: ſolius verò opinionis, peſſima: ſolius autem voluntatis, omnibus alijs peior. Stultum eſt enim cùm aliqua vilis perſona per ignorantiam aſſidet iuxta dignam: ſed ſtultius eſt, cùm inde ſe iactat dignum: ſtultiſſimum verò, cùm hac ſe æſtimat dignam: multo autem ſtultiùs eſt, cùm vult reſidere iuxta eam, cùm ſciat ſe inde eſſe indignam ea. Contra eam extollentiam, quæ eſt in opere, ipſe Dominus ait: Cum inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouiſſimo loco. Contra eam verò, quæ eſt in locutione, Salomon dicit: Laudet te alienus, & non os tuum. Contra eam, quæ eſt in opinione. Apoſtolus ait: Noli altum ſapere, ſed time. Contra eam verò, quæ eſt in voluntate, Dominus iterum dicit diſcipulis ſuis: Qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Cõtra omnia verò extollẽtiæ genera. Itẽ ipſe dicit: Omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur.

Luc. 14 *Pro. 27.* *Rom. 11* *Mat. 20* *Luc. 14. & 18.*

CAP.

CAP. XXVI.

De curioſitate, & ſedecim eius generibus.

CVrioſitas, eſt ſtudium perſcrutandi ea, quæ ſcire nulla eſt vtilitas. Huius autẽ ſedecim ſunt genera: è quibus quinq; ſunt ſimplicia, ſex duplicia, quatuor triplicia, vnum veró quadruplex.

CAP. XXVII.

De quinque ſimplicibus.

QVinque itaque ſunt ſimplicia. Quia aliquando, in ſola cogitatione curioſitas eſt: vt cùm aliquis ſtudioſè cogitat, quomodo alterius ſecretum ſcire valeat. Aliquando, in verbo; vt cùm illud curioſè interrogat. Aliquando, in actu; vt cùm circa illum deambulat, quaſi aliud aliquid quærat, ſi fortè quod quærit, indicio aliquo cognoſcere valeat. Aliquando, in viſu; vt cùm ſollicitè conſiderat, quò ille intendat, quid agat; quomodo ſedendo, ſtando, ambulando, vel aliquo alio modo ſe habeat. Aliquando, in auditu; vt cùm attentè auſcultat, quid ille

de alio, vel alius de illo dicat.

Cap. XXVIII.

De ſex duplicibus.

SEx verò ſunt duplicia. Quia aliquando, in verbo & actu; vt cùm ei amicabiliter loquitur, & interim ei aliquid operatur, vt cùm ſermonibus blandis, cum ſeruitio, quod ei facit, extorqueat ab eo, quod quærit. Aliquando, in verbo & viſu: vt cùm alium rogat, vt eum ſecum aſpiciat dicens: Putasne, iſte ita vel ita ageret, niſi talis vel talis eſſet? Aliquando, in verbo & auditu: vt cùm prope illum reſidet, & ad aliam loquitur, qui ex alia ſui parte ſedet; & tamen attentè auſcultat, quid ille poſterius dicat. Aliquando, in actu & viſu; vt cùm aliquid agit, ne aduertatur, dum eum aſpicit; ſed credatur ſemper intendere operi, quod facit. Aliquando, in actu & auditu; vt cùm ante eum vadit, & venit, auſcultando ea, quæ dicit. Aliquando, in viſu & auditu; vt cùm curioſè ea, quæ agit, conſiderat: & ſtudioſè, quæ dicit, auſcultat, vt per hoc ſecreta, quæ quærit, agnoſcat.

Cap.

CAP. XXIX.

De quatuor triplicibus.

QVatuor autem ſunt triplicia. Quia aliquando eſt in verbo, actu, & viſu, vt cùm aliquis enumerat, & menſurat, & conſiderat, quantùm ſol & luna diſtent à terra, vel quàm magna ſint ipſa luminaria. Aliquando, in actu, viſu, & auditu: vt cùm aliquis ſe occultat, cauſa videndi & audiendi aliquorum ſecreta. Aliquando, in viſu, auditu, & verbo; vt cùm aliquis iuxta vias ſedet, vt videat tranſeuntes, audiat, & interroget rumores. Aliquando, in auditu, verbo, & actu; vt cùm cauſa audiendi & interrogandi futura, dæmonibus ſacrificat.

CAP. XXX.

De vno quadruplici.

VNum verò, eſt quadruplex. Quia aliquando eſt in viſu, auditu, verbo, & actu; vt cùm aliquis intuetur & auſcultat quoſdam, quos conſiliari conſpicit, & de quibus ſuſpicatur aliquid mali; vt &

conſilium eorum quoquomodo agnoſcere poſſit, accedens ad eos quærit, an viderint aliquid, quod ſe circa eos perdidiſſe fingit, & interea inſpiciendo & auſcultando, circa eos quærit, quod nuſquam perdidit.

CAP. XXXI.

De octo & viginti generibus curioſitatis.

ITem curioſitatis genera ſunt viginti & octo; è quibus tria ſunt ſimplicia, nouem duplicia, decem triplicia, quinque quadruplicia; vnum verò, ex quinque partibus conſtat.

CAP. XXXII.

De tribus ſimplicibus.

TRia ſunt ſimplicia. Quia aliquando curioſitas eſt in ſolo guſtu; vt cùm defertur piſcis alicui piſa comedenti; & priuſquam ipſa conſumpſerit deguſtat, cuius ſaporis ſit piſcis. Aliquando, in olfactu; vt cùm eum naſo ſuo apponit, vt ſciat cuius odoris ſit. Aliquando, in tactu; vt cum aliquis pannum nouũ videns, contrectat, ſolummodo vt ſciat; vtrum ſit aſper vel leuis, groſſus, an ſubtilis.

CAP. XXXIII.

De nouem duplicibus.

NOuem verò ſunt duplicia. Quia aliquando eſt in guſtu, & viſu; vt cùm quis deguſtat ferculum ſibi appoſitum, antequàm conſumpſerit primum: & interim conſiderat, ſi is, qui reſidet iuxta eum, melius habeat ferculum. Aliquando, in guſtu, & verbo, vt cùm illud deguſtat, & an pipere conditum ſit, interrogat. Aliquando, in guſtu & olfactu; vt cùm deguſtat, & olfacit. Aliquando, in guſtu & tactu; vt cùm guſtu ſcire quærit, an ſit ſapidum: & tactu, an ſit calidum, frigidum, vel tepidum. Aliquando, in olfactu, & viſu: vt cum aliquis, dum legit, herbam apud ſe incognitam iuuenit; & à legendo ceſſans, eamque naſo ſuo apponens, olfacit; deinde intuens, eam ſtudet agnoſcere, quæ ſit. Aliquando, in olfactu & verbo: vt cùm eam olfaciens, quærit ab alio, quæ ſit. Aliquando, in olfactu, & tactu; vt cùm eam olfacit, & contrectat, vt ſciat, vtrum ſit mollis an dura, leuis vel aſpera; quod totum non ideo facit, vt ſibi neceſſaria ſit: ſed tantùm, vt

ſciat, quæ vel qualis ſit. Aliquando, in viſu, & tactu; vt cùm aliquis veniens ante menſam, vbi pranſurus eſt, mox ſubleuata mappa, qua panis eſt coopertus, intuetur, an ſit calidus; & eum contingit, vt ſciat, an ſit calidus. Aliquando, in verbo & tactu: vt cùm eum non diſcooperit, ſed interrogat, an calidus, vel ex quo tempore coctus ſit; & eum coopertum contingit, & premit, vt ſciat, an ſit calidus.

CAP. XXXIIII.

De decem triplicibus.

DEcem vero ſunt triplicia. Quia aliquando eſt in viſu, & verbo, & guſtu; vt cùm alicubi quis reſidens, & ante ſe potum cypho deferri videns, ſtatim aſſurgit; & intuens cuius coloris ſit, quęrit etiam, quis potus ſit: & deguſtat, an bonus ſit. Aliquando, in viſu, verbo, & olfactu; vt cum eum non deguſtat, ſed olfacit: & interrogans conſiderat, qualis ſit. Aliquando, in viſu, verbo, & tactu; vt cùm alicui comedenti defertur cibus inter duas ſcutellas; & antequàm finierit, quod prius comedebat, ſcutellis apertis qualis ille ſit cibus, conſiderat; & an bene ſit coctus, inue-

inueſtigat; & vt, cùm contingit, an calidus, ſeu frigidus ſit, agnoſcat. Aliquando, in viſu, & guſtu, & olfactu; vt cùm de eo nihil interrogat, nec eum contrectat; ſed eſt curioſus eum videre, & eum deguſtat, & olfacit. Aliquando, in viſu, & guſtu, & tactu; vt cum de eo nihil inquirit, nec eum olfacit; ſed curioſitate videndi eum deguſtat, & contrectat cauſa, quam dixi. Aliquando, in viſu, & olfactu, & tactu; vt cum de eo nihil inquirit, nec eum deguſtat; ſed tantùm intuetur, olfacit, atque contrectat. Aliquando, in verbo, & guſtu, & olfactu; vt cùm aliquis conuiuantibus ſuperuenit; & an cibi & potus, quos habent, ſint boni, requirit: & quoſdam deguſtans, alios olfacit. Aliquando, in verbo, guſtu, & tactu; vt cùm non olfacit eos, ſed panem contrectat, aut alios cibos: & guſtando quoſdam, quærit de alijs. Aliquando, in verbo, olfactu, & tactu; vt cùm eos non deguſtat, ſed olfacit, quærit, & tractat. E contra aliquando, in guſtu, olfactu, & tactu; vt cùm de eis nihil interrogat; ſed tamen deguſtat, olfacit, & contrectat.

CAP. XXXV.

De quinque quadruplicibus.

QVinq; verò ſunt quadruplicia. Quia aliquando eſt in viſu, & verbo, & guſtu, & olfactu; vt cùm aliquis deambulans in nundinis, has vel illas merces conſiderat, cuius hæ vel illæ precij ſint, inueſtigat, vuas, vel poma, vel alios fructus deguſtat, olfacit piper, vel cyminum, vel alia bene olentia; hoc totum ea tantum faciens de cauſa, vt ſciat, quæ vel qualia ſint iſta vel illa. Aliquando, in viſu, & verbo, & guſtu, & tactu; vt cùm ſuprà dicta facit, excepto quod nihil ibi olfacit, ſed merces contrectans, voluit & reuoluit. Aliquando, in viſu, & verbo, & olfactu, & tactu: vt cùm ibi nihil deguſtat, ſed alia facit ſupradicta. Aliquando, in viſu, & guſtu, & olfactu, & tactu; vt cum non inquirit, cuius hæc vel illa ſint precij, ſed cætera, quæ diximus, facit. Aliquando, in verbo, & guſtu, & olfactu, & tactu; vt cùm non eſt curioſus videre ea, quia ſæpius vidit talia, ſed cætera facit ſupradicta.

CAP. XXXVI.

De vltimo genere curioſitatis.

VNum verò ex partibus conſiſtit quinque. Quia aliquando eſt in viſu, & verbo, & guſtu, & olfactu, & tactu; vt cùm curiosè, ad hæc vel ad illa, oculos conuertit: & cætera omnia, quæ ſuprà diximus, facit. Quadraginta itaque & quatuor curioſitatis ſunt genera; è quibus octo ſunt ſimplicia, quindecim duplicia, quatuordecim triplicia, ſex quadruplicia; vnum verò ex quinque partibus conſtat. Hæc autem tam multiplex curioſitas, quàm & exaltatio & delectatio (de quibus ſuperius diximus) omnes ex propria voluntate naſcuntur. Niſi enim homo prius habuerit voluntatem delectandi, vel exaltandi, vel inueſtigandi curiosè, quæ nulla ſibi eſt vtilitas ſcire, nunquam delectabitur, vel extolletur, vel curiosè inutilia ſcrutabitur: ſed tamen horum vitiorum mala præcedit voluntas, ſequuntur & ipſa, ita naſcuntur ex ea, ex his verò alia omnia. Ex delectatione namque naſcitur luxuria, adulterium, fornicatio, immunditia, ventris ingluuies, ebrie-

tas, & alia huiuſmodi vitia. De exaltatione verò, inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, & auaritia, & alia ſimilia. De curioſitate autem, inquietudo, ſuſurratio, detractio, & cætera alia. Omnia verò in familia propriæ voluntatis exiſtant, & ex ſeſe quædam exercitum magum faciunt; illi voluntati, velut cuidam dominæ, obediunt.

CAP. XXXVII.

Similitudo inter propriam voluntatem, & adulteram Reginam.

PRopria namque voluntas, eſt velut quædam adultera Regina, quæ ſe cuidam Regi adultero coniunxit, ex quo etiam tres filios habuit. In his verò tribus, tot alij filij & nepotes ſunt geniti; itaque quoque multiplicati, vt numerari non poſſint: Omnes autem in familia illius Regis & Reginæ conſiſtunt, eorumque iuſſa quiſque ſuo modo perficiunt. Rex autem cum Regina iſta, cuidam alij Regi aduerſatur, collectoque filiorum & nepotum exercitu, regnum illius aggreſſum prædatur. Hic autem exercitus, ſic ſeruos illius Regis inuadit, vt aut plures, plures;

aut

aut vnus, vnum: aut plures, vnum; aut vnus, plures aggrediatur. Quoſcunque verò deuincere poſſunt, vinctos & abductos in carcerem trudunt; exigentes ab eis, quantum nunquam perſoluere poſſunt; ſed omnibus affecti miſerijs, in carcere illo deficiunt. Hæc autem Regina, propria eſt voluntas omnium inobedientium Domina. Quæ ideo vocatur adultera, quia ſeparatur à Deo, cui eſſe deberet coniuncta; & diabolo coniungitur, à quo deberet eſſe diſiuncta. Ipſe verò diabolus, idcirco Rex dicitur, & adulter; quia in hominibus regnans per voluntatem propriam, animabus eorum, Dei videlicet ſponſis, abutitur. Cui ſe poſtquam propria voluntas iunxerit, ex illius ſemine, id eſt, peruerſa ſuggeſtione, tria principalia vitia, ſcilicet delectationem, extollentiam, curioſitatem concipit; & per quinque corporis ſenſus, velut ea pariens, emittit. Ex his verò tribus, tot alia vitia naſcuntur; ſicque multiplicantur, vt abſque numero habeantur. Omnia verò ex familia diaboli, propriæque voluntatis exiſtunt: & ex ſeipſis, quandam admirandam multitudinem reddunt. Diabolus itaque propriaque voluntas, Deo Regi Regum aduerſatur; & congregata vitiorum

rum militia, regnum illius (ſcilicet hunc mundum) aggredientes, prædantur. Hæc autem familia, ſic humanum genus inuadit; vt aut plura vitia, plures homines: aut vnum, vnum: aut plura, vnum; aut vnum plures, diuerſis modis accipiant. Quemcumque verò ſuperare poſſunt, mala conſuetudine ligatum, in infernum detrudunt. Vbi ab eo vnumquodque vitium exigit, quicquid vnquam per illud commiſit. Quod quia nunquam perſoluere poterit, nec ei miſeria vnquam deerit.

CAP. XXXVIII.

Similitudo inter propriam voluntatem, & venenoſam herbam.

RVrſus propria voluntas, cuidam herbæ venenoſæ atque mortiferæ aſſimilatur, & comparatur: quam medicus quidam peritiſſimus progeniei cuiuſdam, primis ſcilicet parentibus interdixit, comminatis eis, quia ſi ex ea comederent, leproſi effecti proculdubio interirent. At illi præceptis eius obedire noluerunt, ſed ex eadem herba comederunt: vnde & leproſi effecti, leproſos quoque filios genuerunt; atque vt medicus eis comminatus fuerat,

fuerat, mortui ſunt. Quorum filij, licet patres ſuos agnouerint herba illa infirmatos, fuiſſe & mortuos, ſeque ipſos lepra percuſſos & mortuos: eandem tamen herbam ſuper omnes alias diligunt, indeque cibos vniuerſos ſuos condiunt. Mane ſurgentes, ex eadem quaſi pro medicamento accipiunt; ſed & ſomnium ſerò capturi, ſimiliter faciunt. Hi igitur quàm ſint dementes, omnis, qui audit, aduertere poteſt. Sed nec minus dementantur, qui propria voluntate vtuntur. Ipſa eſt etenim herba diaboli, venenoſa ſuggeſtione venenata, & omnibus ea vtentibus peſtifera. Hanc Deus, qui noſtris piè medetur peccatis, primis humani generis parentibus interdixit, cùm eos comedere pomum ſub mortis comminatione, prohibuit. Qui, quia præceptum eius tranſgreſſi, ex eo comederunt, mox peccatores effecti, & in anima mortui, poſtquam alios peccatores genuerunt, & ipſi carnè mortui ſunt. Homines tamen eandem voluntatem præ cæteris diligunt, & eam immiſcent omnibus pene, quæ agunt. Nihil itaque iſtis dementius, qui nihil vtuntur ſua morte libentius.

CAP. XXXIX.

Oſtentio, quomodo propriæ voluntati omnia vitia militent ſeu deſeruiant.

HVic denique propriç voluntati, poſtquam ſuam in homine ſedem conſtituerit, alia vitiorum genera ſeruiunt, quaſi milites terras tenentes; alia velut pro ſolidatis militantes. Ille etenim vitia, quaſi terras tenentes, ei obediunt, quæ pro ſeipſis, in hominibus conſiſtunt, vt adulterium. Qui enim adulteratur, hoc ea ſolùm facit de cauſa, quia cum vitium ipſum delectat. Illa verò ſeruiunt ei, velut militantes pro ſolidatis, quæ ſunt in homine præ alijs vitijs; vt cupiditas pretioſarum veſtium, pro gloria inani. Nemo enim pretioſas veſtes, niſi ad inanem gloriam, quęrit. Item vitium aliquando huic, aliquando illi vitio ſeruit; vt auaritia, aliquando ventris ingluuiei, aliquando exaltationi. Rurſus, aliquando alterum alteri cedit, vt luxuria gloriæ inani. Aliquando enim luxuria repellitur, ne laus concupita perdatur. Omnia verò, ſiue hoc, ſiue illo modo, propriæ voluntati, diabolo quæ famulantur, è quibus in homine tribus

tribus modis procreata naſcuntur. Diaboli enim ſuggeſtione, & carnis delectatione, ſpiritusque conſenſu, vnumquodque vitium conſummatur.

Cap. XL.

Similitudo inter ſuggeſtionem, delectationem, conſenſum, & canem.

EX his igitur tribus (ſuggeſtione videlicet, delectatione, & conſenſu) ſuggeſtio eſt velut canis ponderoſus: delectatio, vt leuis & acer catulus: conſenſus autem, quaſi canis fortis & immenſus. Ponderoſus etenim canis, cùm quempiam iuxta ſe tranſeuntem audierit, ſemel vel bis poſt eum látrans, ſtatim quieſcit, ſi tamen ille viam ſuam in directum tenuerit. Si verò reſpiciens inſtigauerit eum, canis quoque latrando, licet non mordeat, inſequitur eum. Catulus leuis & acer, inſtat acriter: & niſi citò percuſſus fuerit, acrius mordet. Fortis verò canis & immenſus, & fortiter inſtat: & niſi magna vi obruatur, hominem ſtrangulat. Quare ponderoſus canis, non eſt reſpiciendus: catulus verò, mox repercutiendus: canis verò immenſus, viriliter obruendus. Similiter au-

tem, ſi peccati ſuggeſtio animum pulſat, qui ab amore præſentium tendit ad æterna, mox eum deſerit, ſi intentionem ſuam tenuerit firmiter. Si autem ad eam attendens in ſe receperit, & cogitando quaſi eam incitando reuoluerit, & ipſa ſæpius eum infeſtat, quamuis non vulneret, dum eſt ſuggeſtio ſola. Sed ſi diutius eam replicauerit, ponderoſus canis, in catulum tranſit, id eſt, ſuggeſtio in delectationem, quæ acriter inſtat; & niſi citò reijciatur, animam vulnerat. Quare mox, vt venire cœperit, debet eam repellere anima ſponſa Chriſti; cogitans, quia magna eſt ignominia illi, vt in eius conſpectu appareat fædata delectatione tam turpi. Niſi eum repulerit delectationem, catulus tranſit in immenſum canem, id eſt, delectatio in conſenſum tranſit; qui arripiens animam, eam, niſi magna vi obruatur, occidit. Sed mox, vt cœperit aduentare, debet cum anima magna vi obruere, id eſt, immenſo terrore mortis æternę in ſe deſtruere. Suggeſtioni ergo ne attendamus, delectationem mox reprimamus, conſenſum fortiter obruamus. Sicque cor noſtrum ſtudeamus cuſtodire, vt neque vna ſuperflua cogitatione, diabolus illud valeat violare.

CAP. XLI.

Similitudo inter cor humanum, & molendinum.

COr etenim noſtrum ſimile eſt molendino ſemper molenti, quod Dominus quidam, cuidam ſeruo ſuo cuſtodiendum dedit: præcipiens ei, vt ſuam tantùm annonam, videlicet frumentum, vel hordeum, vel etiam auenam, in ea molat; vt ex eodem, quod moluerit, ipſe viuat. Verum illi ſeruo quidam inimicatur, qui huic molendino ſemper inſidiatur; qui ſi quando illud vacuum inuenerit, aut arenam ibi ſtatim proijcit, quæ illud diſſipat; aut picem, quæ conglutinat; aut aliquid, quod fędat: aut paleam, quæ tantum illud occupat. Seruus autem ille, ſi molendinum ſuum bene cuſtodierit, Dominique ſui tantùm annonam in eo moluerit, munda ex eo farina egreditur, iuxta genus annonæ, quę intus molitur. Ex eodem autem, quod moluerit, & Domino ſuo ſeruit, ſibique ipſi victum acquirit. Si verò inimicum ſuum violare molendinũ ſuum permiſerit, mala ex eo farina procedit; quia mala eſt annona, quam molit. Hæc

autem farina, & vehementer diſplicet Domino illi; nec ſeruus ex ea ſibi victum, ſed famem conquirit. Hoc itaque molendinũ, ſemper aliquid molens, cor eſt humanum, aſſiduè aliquid cogitans. Hoc Deus vnicuique homini ſeruandum tradidit; iubens vt in eo molat illos tantùm cogitans, quos ipſe ſuggerit. Quorum cogitatuum, alij vt frumentum, alij vt hordeum, alij vt auena ſunt. Puri quippe, vt frumentum ſunt, quos anima replicat, cum in contemplatione poſita, purè de Deo cogitat. Hi autem hordeo aſſimilantur, qui de virtute in virtutem, quaſi per quoſdam labores, aſcendere meditantur. Hi etenim, licet ſint boni, minus tamen ſuperioribus ſunt perfecti. Illi verò ſunt vt auena, quibus homo intendit ſua deſerere vitia: boni namque ſunt & iſti, ſed tamen imperfectiores prędictis. Hos itaque omnes vult Deus, vt homo toto corde reuoluat, & ex eiſdem ſibi victum æternum acquirat. Sed quia homini ſemper aduerſatur diabolus, & ſemper inſidiatur cordi illius; quod ſi aliquando vacuum bonis cogitationibus inuenerit, ſtatim replet, ſi poteſt, malis. Harum autem malarum, aliæ cor diſſipant, vt iræ, & inuidtę. Aliæ conglutinant, & coinquinant; vt gaſtrimargiæ,

giæ, & luxuriæ. Aliȩ tantum occupant; vt vanæ gloriȩ non nimis nociuȩ. Hic igitur homo, ſi cor ſuum bene cuſtodierit, ſanctoſque cogitatus in eo reuoluerit; munda per os verba, velut per foramen molendini, emittuntur; mundus per oculos viſus; mundus per aures auditus; mundus per os guſtus: mundus per nares odoratus; mundus, per totum corpus tactus; ſecundnm genera cogitationum mundarum, quæ intus voluuntur. Ex his autem cogitationibus mundis, & Deo eas cogitando deſeruit, & æternam ſibi vitam acquirit: ſi verò diabolum cor ſuum corrumpere permiſerit, mox vitià per ſenſus progrediuntur, iuxta genera cogitationum malarum, quȩ intus voluuntur. Hȩc autem & Deo vehementer diſplicent: nec homo ex eis victum ſibi acquirit, ſed mortem. Cum enim ad finem quiſque peruenerit, quantum boni vel mali nunc moluerit, tantum ad vitam vel mortem ſibi præparatum inueniet. Verum ſciendum, quia horum molentium, id eſt, in hac vita laborantium, tria genera ſunt.

autem farina, & vehementer diſplicet Domino illi; nec ſeruus ex ea ſibi victum, ſed famem conquirit. Hoc itaque molendinũ, ſemper aliquid molens, cor eſt humanum, aſſiduè aliquid cogitans. Hoc Deus vnicuique homini ſeruandum tradidit; iubens vt in eo molat illos tantùm cogitans, quos ipſe ſuggerit. Quorum cogitatuum, alij vt frumentum, alij vt hordeum, alij vt auena ſunt. Puri quippe, vt frumentum ſunt, quos anima replicat, cum in contemplatione poſita, purè de Deo cogitat. Hi autem hordeo aſſimilantur, qui de virtute in virtutem, quaſi per quoſdam labores, aſcendere meditantur. Hi etenim, licet ſint boni, minus tamen ſuperioribus ſunt perfecti. Illi verò ſunt vt auena, quibus homo intendit ſua deſerere vitia: boni namque ſunt & iſti, ſed tamen imperfectiores prędictis. Hos itaque omnes vult Deus, vt homo toto corde reuoluat, & ex eiſdem ſibi victum æternum acquirat. Sed quia homini ſemper aduerſatur diabolus, & ſemper inſidiatur cordi illius, quod ſi aliquando vacuum bonis cogitationibus inuenerit, ſtatim replet, ſi poteſt, malis. Harum autem malarum, aliæ cor diſſipant, vt iræ, & inuidię. Aliæ conglutinant, & coinquinant; vt gaſtrimargiæ,

giæ, & luxuriæ. Alię tantum occupant; vt vanæ glorię non nimis nociuę. Hic igitur homo,ſi cor ſuum bene cuſtodierit, ſanctosque cogitatus in eo reuoluerit; munda per os verba, velut per foramen molendini, emittuntur; mundus per oculos viſus; mundus per aures auditus; mundus per os guſtus: mundus per nares odoratus; mundus, per totum corpus tactus; ſecundnm genera cogitationum mundarum, quæ intus voluuntur. Ex his autem cogitationibus mundis, & Deo eas cogitando deſeruit, & æternam ſibi vitam acquirit: ſi verò diabolum cor ſuum corrumpere permiſerit, mox vitià per ſenſus progrediuntur, iuxta genera cogitationum malarum, quę intus voluuntur. Hęc autem & Deo vehementer diſplicent: nec homo ex eis victum ſibi acquirit, ſed mortem. Cum enim ad finem quiſque peruenerit, quantum boni vel mali nunc moluerit, tantum ad vitam vel mortem ſibi præparatum inueniet. Verum ſciendum, quia horum molentium, id eſt, in hac vita laborantium, tria genera ſunt.

CAP. XLII.

Similitudo inter molentes, & laborantes.

HÆc autem tria genera, velut tres ſunt homines, de mane vſq; ad veſperam manu molentes. Horum itaque primus quicquid molit, in ſaccum ſuſcipit, & abſcondit. Alter verò partem capit; partim in flumen negligentia cadere permittit, partem verò ventus rapit Tertius autem quicquid molit, impetus fluminis ſecum tollit, vel ventus diſſoluit. Veniente veſpera, quando à labore ceſſatur, & fructus laboris inquiritur, quid putas ſingulos habituros? Qui farinam totam reſeruauit, totum laborem ſuum bene recognouit Qui verò partẽ collegit, inde lætatus eſt, quod habuit; inde autem mæſtus eſt, quod vento aut in flumine amiſit Qui verò totum amiſit, eo triſtior eſt. Flumen, pro ſeculi decurſu accipitur: vento vero, gloria deſignatur inanis: molendinum, quod tota die molit, præſens labor eſt huius ſæculi, qui à mane vſque ad veſperam nunquam finit. Mane nobis erat, quando nati fuimus; veſpera verò erit, quando per mortis debitum hinc tranſibimus. Tempus itaque præſens,

præſens, dies eſt quo laborare debemus, vnde in veſpera viuamus. Et ſicut mola circum circa ducta, ad eundum ſemper locum reuertitur; ſic labor iſte ſingulis annis more ſolito reiteratur. Modo namque aratur, ſeminatur, metitur, panificatur, comeditur, quòd iterum ad idem reuertitur. In veſpera ergo, quando dicetur: Voca operarios, & redde illis mercedem ſuam, lætabuntur iuſti, tota farina ſeruata, id eſt vita ſua. Alij verò, qui non eam totam ſeruauerunt, in hoc mæſti erunt; læti tamen, quod ex parte laboris ſui Deum recognouerunt. Verum alij, qui omne tempus ſuũ in vanitate ponunt; & quod faciũt, non ab humana laude abſcondunt; quaſi omne ſtudium vitę ſuæ in decurſum fluminis proiiciunt, farinamq́ue ſuam vento committunt; vnde & in fine, paue vitæ æternę carebunt: Væ illis. *Mat. 20.*

CAP. XLIII.

Quod bonitas cuiuſque fidelis, Deo & hominibus bonis ſit vtilis.

EO diligentior ad ſtudium bonitatis quilibet efficitur, quo fructus vberior inde prouenire probatur. Sciendum itaque

eſt, quod bonitas cuiuſque omni creaturæ eſt vtilis & bona, excepꝰis dæmonibus & damnatis hominibus. Deo etiam, qui nullius eſt indigens, quadam ratione prodeſſe videtur. Hominibus eſt vtilis: quando enim ex vitæ merito quis ad æternam beatitudinem peruenit, numerus electorum incrementum accipit. Qui quanto amplius creuerit, tanto minus ęterna retributio expectanda erit. Nam cum numerus ille ſcilicet Sanctorum completus fuerit, retributio iuſtorum mox accipienda erit; tunc quidem in corporibus, quam iam habent in animabus. Si autem vnuſquiſque fidelis, mox vt hanc vitam deſerit, corpore ſimul & anima æternam beatitudinem conſequeretur; omnis, qui hoc videret, eius ſequi ſanctitatem compelleretur; itaque meritum fidei quodammodo videretur euacuari. Bonis itaque vtilis eſt: his, qui cum Deo ſunt, quia eorum meritum ſua pręſentia auget: & illis, qui in præſenti vita ſunt, & adhuc futuri ſunt, prodeſt; quia locum in illo cætu beatorum implet, qui nullo modo in fine vacuus eſſe poteſt. Facit etiam aliud; militiam peruerſorum ſiquidem, exemplo ſuæ bonitatis reſtringit. Soli ac Lunæ bonus homo, cæteriſque creaturis eſt vtilis; quia in

conſummatione iuſtorum commutabitur in melius, quicquid eſt omnium creaturarum. Sol quippe, ſicut Propheta ait: Septempliciter lucebit, vt lux ſeptem dierum; & Luna erit, ſicut Sol. Aliæ creaturæ, licet pulchræ ſint, mutabuntur in melius, cum illas Deus mutabit in ſtatum exinde non commutandum, Angelis quoque bonus homo vtilis eſt, quia ſe omnibus illis amicum facit. Qui enim mihi amicum acquireret, qui me tanquam ſeipſum diligeret, & quem ego tanquam meipſum amarem, magnas ei gratias deberem. Quiſquis ergo bonus ſtuduerit eſſe, in bonorum amicitiam tranſibit; ita vt vnumquemque tanquam ſeipſum amabit; & omnes eum eodem modo charum habebunt. Tantus enim amor, tantáque concordia inerit omnibus; vt omnes amici vnius, ſint amici & alterius. Qualiter autem bonus etiam Deo ſit vtilis, videamus. Omnipotens Deus, ciuitatem quandam magnam, & admodum ſpatioſam ad ſuam gloriam ædificauit, quam ſpecioſa ciuium multitudine repleuit. Quorum nonnulli, cum propriam voluntatem potius elegerunt facere, quam ſub voluntate & ordinatione Dei remanere, miſerabiliter corruerunt; & domus & ędi-

Eſa.30.

ficia magna & ſpatioſa, ex parte vacua remanſerunt. Vt igitur aliquis, qui vrbem magnam fieri ordinaſſet, qui multa in ea palatia conſtruxiſſet, multasque manſiones ad vrbis ędificationem feciſſet; ſed habitatores non haberet, & omnes quoſcunque potuiſſet, ad ſe inuitaſſet: Sic facit Dominus Deus: Omnes enim, vt ad ſe veniant, & vt ſibi ad ſuę ciuitatis ędificationem ſubueniant, precatur, admonet, inuitat; bonas leges pollicens, pacem & ſecuritatem promittens.

CAP. XLIIII.

Commendatio ſuperna Hieruſalem.

IBi namque Iura legum immobilia, optimę conſuetudines; ibi ciues non ex timore alicuius ſuas occultant opes, imo gaudent, dum palam omnibus apparent. Nullus ſiquidem ibi incurſus malorum, peſtis nulla, violentia omniſq; rapina procul inde remota. Prętereà locus amęnus, & magna dulcedine refectus; domus paratæ, ſi ædificia ampla, diuerſi generis
Ioan. 14 manſiones. Vnde & ipſe Dominus: In domo (ait) Patris mei, manſiones multę
Baruch ſunt. Et Propheta Baruch: O Iſraël, quàm magna

magna eſt domus Dei, & quàm ingens locus poſſeſsionis eius. Magnus, & non habet conſummationem, excelſus, & immenſus. Tenebrę ibi nullæ, luce indeficienter circumlucente: infirmitas nulla, ſanitas indefeſſa, nihil incommodi, omnia ad votum. Ad hanc itaque ædificationem inuitat nos Dominus, dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Qui ergo venire voluerit, Dei proculdubio quodammodo adiutor erit. Vnde Apoſtolus: Dei adiutores ſumus, Dei ædificatio eſtis. In bonitate ergo quicunque ſteterit, non ſolum ſibi & omni creaturæ vtilis erit, ſed etiam ipſi ſuo & omnium conditori (vt diximus) beneficium præſtabit. Hæc enim ciuitas ſancta, cui ſponte aſſociauit. Si vel vnus homo defuerit bonus, nunquam perficietur.

Matt. 11.

1 Cor. 3

CAP. XLV.

Quod bonitas hominis, damnatis & dæmonibus ſit inutilis.

NOtandum etiam, quod ſicut bonitas hominis boni, omnibus eſt ad lætitiam incrementum: ſic dæmonibus & homi-

hominibus damnatis eſt ad detrimentum. Dæmonibus namque & hominibus damnatis, ſanctorum conſummatio erit interminabilis luctus, & ęterna damnatio. Nam cum iſti obtinebunt corporis & animæ gaudium ſempiternum, tunc ſimiliter, & illi ibũt in ſupplicium æternum. Quod quia dæmones non latet, modis omnibus laborant ſanctorum incrementum impedire. Quoniam quidem, donec vltimus illorum eis aſſocietur, non includuntur; ſed habent poteſtatem tentandi electos Dei, quatenus, qui probati inuenientur, digna remuneratione coronentur; victi verò atque reprobi, perenniter puniantur. Vigilemus ergo, vt Saluator admonet, quia aduerſarius noſter circuit, quęrens quem
1 Pet. 5.
deuoret. Illum autem deuorat, quem ſua ſuggeſtione in malis actibus indurat. Notandum etiam, quòd qui bonis alterius arridet, ſanctis conſentit: qui verò inuidet, diabolis. Siquidem, magis puto eius ſaluationem ſperandam, qui parum boni facit, & benefactis aliorum fauet; quàm illius, qui multa facit, & inuidet. Is etenim, cui benefacta aliorum placent, ſi damnatus etiam eſſet, iuſtè taliter conqueri poſſet: O vos ſancti, ſemper de veſtra iuſtitia iuſtè lętatus fui; itaque ſi beati-

titudi-

titudinis veſtræ particeps non fuero, inde damnationem non accipiam, vnde ſemper gaudebam.

CAP. XLVI.

De ſimilitudine inter Deum & aliquem Regem, ſuos iudicaturos.

INter ſaluandos ſiquidem & damnandos, ſic Deus diſcernit, quomodo Rex quidam inter fideles & infideles imperij ſui. Hic itaque Rex, pręparato ex vna parte quodam conuiuio magno; & ex alia parte, quodam carcere tenebroſo, diſpoſuit, quòd quoſcunque ſibi fideles poterit comprobare, poſtquam omnes congregati fuerint, faciet ſimul diſcumbere: Quoſcũque autem ſibi infideles eſſe conuincere poterit, poſtquam & ipſi fuerint congregati, in tenebroſum illum carcerem ſimul faciet detrudi. Omnes itaque ad ſe inuitat, vt quis ſit fidelis, quiſue infidelis, agnoſcat. Horum autem fidelium & infidelium, qui omnes inuitantur, alij pręcedunt, alij ſubſequuntur. Fidelium igitur cuicunque, vt venerit, poſtquam verè eſſe fidelis comprobatus fuerit, datur mixtum interea cibi, donec conueniant omnes, qui cum

titudinis veſtræ particeps non fuero, inde damnationem non accipiam, vnde ſemper gaudebam.

CAP. XLVI.

De ſimilitudine inter Deum & aliquem Regem, ſuos iudicaturos.

INter ſaluandos ſiquidem & damnandos, ſic Deus diſcernit, quomodo Rex quidam inter fideles & infideles imperij ſui. Hic itaque Rex, pręparato ex vna parte quodam conuiuio magno; & ex alia parte, quodam carcere tenebroſo, diſpoſuit, quòd quoſcunque ſibi fideles poterit comprobare, poſtquam omnes congregati fuerint, faciet ſimul diſcumbere: Quoſcũque autem ſibi infideles eſſe conuincere poterit, poſtquam & ipſi fuerint congregati, in tenebroſum illum carcerem ſimul faciet detrudi. Omnes itaque ad ſe inuitat, vt quis ſit fidelis, quiſue infidelis, agnoſcat. Horum autem fidelium & infidelium, qui omnes inuitantur, alij pręcedunt, alij ſubſequuntur. Fidelium igitur cuicunque, vt venerit, poſtquam verè eſſe fidelis comprobatus fuerit, datur mixtum interea cibi, donec conueniant omnes, qui cum ipſo

ipſo ſunt cęnaturi, vt ſimul incipiant omnes epulari. Infidelium vt venerit quiſque, poſtquam cōuictus fuerit infidelis eſſe, flagellatur interim, vſquequo congregentur & alij, qui cùm eo in carcerem ſunt detrudendi, vt ſimul in eo incipiant omnes cruciari. Mox ergo, vt fuerint omnes congregati, & fideles vel infideles eſſe fuerint comprobati, Hi (ſcilicet fideles) ſimul omnes in conuiuium còllati, ſatiantur; illi verò (ſcilicet infideles) in carcerem truſi, fame & ſiti moriuntur. Hic igitur Rex, ipſe Deus eſt, qui ſic diſcernit inter bonos & malos mundi iſtius. Ipſe etenim, pręparato hinc paradiſo, & hinc inferno, conſtituit, quia quoſcunque ſibi fideliter obſequentes inuenire poterit, poſtquam omnes ad eum, ex hoc ſęculo tranſeuntes, fuerint congregati, ſimul omnes in paradiſum, in corpore & anima, collocabit. Quoſcunque verò reperire poterit pręceptis ſuis reſiſtētes, poſtquam & ipſi conuenerint, omnes ſimul in infernum horribiliter cum diabolo detrudet. Omnes itaque per prędicatores ſuos ad ſe inuitat, vt quomodo ſibi quiſque velit obedire, agnoſcat: Verum eius pręceptis alij obediunt, alij verò reſiſtunt. Vtrorumq́ue autem, alij prius, alij moriuntur poſterius, eius examini

mini repręſentantur. Quicunque itaque ei obediens fuiſſe comprobatur, requies ei (ſed in anima ſola) interim datur. Quicunque verò de inobedientia conuincitur, & ipſe in anima ſola cruciatur. Poſtquam autem omnes mortui, & (vt dictum eſt) ſigillatim examinati fuerint, finitoque ſęculo, cunctiſque reſuſcitatis, illud etiam generale iudicium peractum fuerit, boni omnes in cęlum tranſlati, in anima ſimul & corpore lætabuntur; mali verò in infernum detruſi, & ipſi in anima ſimul & corpore torquebuntur.

Pars huius libri ſecunda.

CAP. XLVII.

De quatuordecim beatitudinibus corporis & animę.

MVlti homines (quibus nonnunquam boni mores, & iuſta opera proponuntur, vt ſe in eis, ſeculi poſtpoſita vanitate, exerceant, admonentur) inquirere ſolent, quamobrem, quo pręmio, qua retributione? Reſpondetur itaque illis, quod ſcriptum

Eſa. 64. ſcriptum eſt: Quia nec oculus vidit, nec
1 *Cor.* 2 auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit,
quę pręparauit Deus diligentibus eum.
Quod cum illi non clarè, quid ſit aduertere
poſſunt, repetitur hoc ipſum alijs verbis,
& dicitur eis. Pręmium, quod his,
qui in hac vita Deo ſeruiunt, in futura vita
recompenſatur, eſt vita æterna, beatitudo
ęterna, æterna iucunditas, ſufficientia
ſimul omnium commodorum ſecundum
voluntatem, & fine omni indigentia. Hęc
ergo, cum illis hoc modo dicuntur, bona
quidem & magna, vt ſunt, videntur; Sed
quia non intelligunt, quid in hac vita habituri
ſint, nec ſubitò, quid ſit omnium
commodorum ſecũdum voluntatem ſufficientia,
& ſine omni indigentia, percipere
poſſunt, hęrent animo, nec multum affecti
ſapore, ad audita, & à ſeculi vanitate trahuntur:
Quid igitur eſt agendum, vt hæc
illis aliquatenus ſapiãt, & ſic ad bona opera
euigilent? Puerorum more cibãdos ęſtimo
eos, qui ſi aliquando groſſum aliquod
pomum edendũ percipiunt, illud ob dentium
teneritudinem, & oris anguſtiam, abſorbere
nequeunt; niſi pro illorum capacitate,
prius fuerit particulatim diuiſum. Itaque
diuidamus in partes, magna quæ diximus;
vt inde poſſint ad vitam nutriri, de
quibus

quibus agimus. Quæ vt melius eluceant, conſideremus, quæ in hac vita mens auidiùs amet humana; & ex his, provt poſſumus coniectemus illa eos habituros in vita æterna multo excellentius. Siquidem inter multimoda mundi pericula conſtituti, ſi Domini fuerint præcepta ſecuti, atque cùm ipſa illic adepti fuerint, plenitudine deſiderij ſui ſe nequaquam fraudatos percipient. Hęc igitur, vt prętaxauimus, faciamus, & à minimis paulatim progrediamur. Quatuordecim igitur ſunt beatitudinis partes, quas finito generali examine, perfectiùs omnes electi habebunt: totidemque miſeriæ genera, quę mali tunc ſuſtinebunt. Hæ autem beatitudinis partes atque miſeriæ, ſic ſibi inuicem ſunt omnino contrariæ, quomodo & ipſi, qui eas accipiunt in remuneratione.

CAP. XLVIII.

Hæ ſunt quatuordecim partes beatitudinis.

PArtes verò beatitudinis ſunt; Pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, ſan tas, voluptas, longæuitas; ſapientia, amicitia, concordia; honor, poteſtas, ſe-

curitas, gaudium. Iſta (vt æſtimo) ſunt, quæ propter ſe, & propter quę alia quæque ab hominibus appetuntur. Si autem in his aliqua ſunt, quę aliquando ſerui Dei non modo non appetunt, ſed etiam magnopere, in hac vita curare ſubterfugiunt: vt ſunt (verbi gratia) pulchritudo corporis, atque voluptas, vtique non idcirco ea fugiunt, quod hæc naturaliter nolint; ſed ne Deum in his, quoquo modo poſſint offendere. Nam ſi per ea nihil offenſionis in Deum contrahi poſſe certè ſentirent; vel ſe ab æternorum amore bonorum, impediri non pertimeſcerent; profectò iucundiùs in ipſis, quam in eorum contrarijs ſe deducerent.

CAP. XLIX.

Hæ ſunt quatuordecim partes miſeriæ.

PArtes verò miſeriæ quatuordecim, prælibatis beatitudinibus contrariæ, hæ ſunt: Turpitudo, ponderoſitas, imbecillitas, ſeruitus, infirmitas, anxietas, vitę breuitas, inſipientia, inimicitia, diſcordia; dedecus, impotentia, timor, triſtitia. Notandum, quod ſicut ſeptem priores illius beatitudinis partes, ad corporis beatitudinem;

titudinem; ſeptem poſteriores, ad animæ pertinent beatitudinem; Sic quoque ſeptem priores huius miſeriç partes corporis, ſeptemq́ue vltimç, miſeriam perficiunt mentis. Quicunque ergo illas omnes beatitudinis partes habere poterit, perfectam corporis & animç beatitudinem poſſidebit. Quemcumque verò has omnes miſeriç partes tollerare cõtigerit, ſummæ corporis & animæ miſeriæ ſubiacebit. Verum in hac vita, nec vnam illius beatitudinis, & huius miſeriæ partem, quiſquam poteſt habere; nec rurſus ex toto ea carere. In alia verò vita, aut perfectam habens beatitudinem, miſeriæ nullatenus ſubiacebit: aut ſummæ ſubiacens miſeriç, omnino beatitudine carebit. Quod totum vt comprobare poſſimus, per ſingulas beatitudinis atque miſeriæ partes curramus.

CAP. L.

De pulchritudine & turpitudine.

PArs igitur prima beatitudinis, eſt pulchritudo; & miſeriç, per contrarium, turpitudo. Illam omnes habere, hac verò concupiſcunt carere. Verum hic

neutram habere perfectam, vel neutra poſſunt carere. Quænam enim eſt illa ſpecioſitas hominis, quæ non ſit multo minor pulchritudine floſculi? Quis enim vt lilium cãdet? Quiſue, vt roſa, rubet? Quia tamen quantulamcumq; pulchritudinem habet, nec ſummæ turpitudini ſubiacet. Non ergo vel illam, vel iſtam perfectè habere, nec eis in hac vita poteſt omnino carere. In alia verò vita, perfectè alteram habebit, alteraque omnino carebit. Pulchritudo etenim bonum quoddam eſt, & quod naturaliter à cunctis haberi amatur. In illa ſiquidem vita, pulchritudo iuſtorum ſolis pulchritudini, qui ſeptempliciter, quàm modò ſit, ſplendidior erit, adæ-
Mat. 13 quabitur. Vnde ſcriptum eſt: Fulgebunt iuſti ſicut ſol, in conſpectu Dei. Amplius: Corpus Christi claritati ſolis prælucere, neſcio quemquam poſſe ambigere. Huic autem ſimiles, teſte Apoſtolo, erimus, qui
Phil. 3. ait: Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ. Hæc autem authoritate comprobata, ſi quis etiam velit ſibi ratione comprobari, credo nulli debere incredibile videri, iuſtos pulchritudinem ſolis in illa vita, vbi mortale hoc abſorbebitur, tantummodo
1 Cor. 3 ſortiri, cùm verè dicantur, & ſint templum

plum & ſedes Dei; quod nuſquam in diuina pagina de ſole iſto viſibili inuenimus legi. Hac igitur tali & tanta pulchritudine iuſtus rutilabit. Si verò iniuſtus fuerit, cęno & omni cadauere fætidior erit, omniq́ue fuligine turpior. Ibi ergo pulchritudiuem perfectum, aut ſummam habebit turpitudinem. Sap. 7.

CAP. LI.

De agilitate & ponderoſitate.

SEcunda pars beatitudinis, eſt agilitas; miſeriæ verò, è contrà, ponderoſitas. Has verò nec omnino habere, nec rurſus his homo poteſt penitus hic carere. Nam quanta eſt hominis agilitas, quam minimus paſſerum ſuperat? Qui tamen quoquo modo mouere ſe poteſt, nec ſummæ ponderoſitati ſubiacet. In futuro autem, aut perfectè agilis erit; aut ſic ponderoſus, vt ſe omnino mouere non poſſit. Sed in illa beata vita velocitas, quę pulchritudine non minus amatur, tanta nos comitabitur, vt ipſis Angelis Dei æquè celeres ſimus futuri; qui à cælo ad terram, & è conuerſo, dicto citius dilabuntur. Quæ celeritas, vtrum ſit in Angelis, ſi probari

neceſſe eſſet (exempli gratia) dici poſſet, hominem mortali adhuc carne grauatum, mox à Iudæa in Chaldæam per Angelum delatum; indeque tradito prandio, quod deferebat, ſine mora relatum. Ergo cum iſtis omnino par velocitas nobis erit, quibus, ſicut promiſſa eſt, eorum æqualitas inerit. Apoſtolus etiam, qui corpora noſtra, quantacunque locorum intercapedine ſeparata membratim fuerint, ſiue diſperſa, in ictu oculi aſſerit reſurrectura; ſatis innuit, quam velocitatem eadem corpora incorruptibilia ſint habitura. Corruptibile quippe hoc, ſicut ipſe teſtatur, induet incorruptionem, & mortale hoc induet immortalitatem. Huius quoque velocitatis exemplum, in radio ſolis licet intueri, qui ſtatim orto ſole in plaga Orientali, pertingit vſque ad vltimã plagæ Occidentalis; vt in eo perpendamus non eſſe impoſſibile, quod de noſtra dicimus futura velocitate; præſertim, cum rebus animatis ſoleat ineſſe maior velocitas, quam inanimatis. Huic etiam radio ſolis, ſimile exemplũ velocitatis habemus in nobis. Radius quippe oculorum, noſtrorum, in ſubleuatione palpebrarum, vſque ad cælum pertingit; & ictu earum, totus in ſemet ac integer redit. Amplius. Conſtat quidem

Mat 22
1 Cor. 15
Ibid.

animas ſanctorum, quæ iam cæleſtia tenent, necdum plena felicitate frui, donec incorruptibilitate corporum ſuorum potiantur; quam cum adeptæ fuerint, non erit, quod amplius velint. Hęc itaque corpora, ſi eas à ſua velocitate aliquatenus tardiores aut grauiores efficere deberent; nimirum eorum potius conſortium abhorrerent, quam appeterent. Igitur ea, quam diximus, velocitate dotabitur homo ſanctus, cum ad veram vitam fuerit tranſlatus. Malus verò tanto pænatũ pondere pręmetur, vt nec pedem quidem, vel manus, vel aliquid ſui corporis, poſſit mouere. Vnde & illud in Euangelio: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores. *Mat 22*

CAP. LII.

De fortitudine, & imbecillitate.

TErtia pars beatitudinis, fortitudo dicitur; miſeriæ verò, imbecillitas, quæ ei opponitur. Sed quę eſt hominum fortitudo in hac vita, quorum plenam nauim Echinus in mari retentat? Quia tamen homo imbecillia quædam ſuperare valet, nec omnino imbecillitati ſubiacet. Itaque,

nec fortitudinem perfectam, nec ſummam hìc habet imbecillitatem. Verùm pręſtabunt viribus, quicunque ſupernis meruerint ciuibus aſſociari; intantùm, vt nullatenus illis quicquam obſiſtere valeat; vel ſi mouendo quid, aut euertendo voluerint, à ſuo ſtatu, quin ilicò cedat Nec in eo, quod dicimus, maiori laborabunt conatu, quęm nos modò in oculorum noſtrorum motu. Ne (quæſo) ſimilitudo illa Angelorum, noſtro excidat ab animo, quam habituri ſumus in futuro: quatenus ſi in hac fortitudine,aut in his, quę dicturi ſumus exemplum non occurrit; vel ipſa,per quam Angelis adęquabimur, ad ea comprobanda proſit. Si igitur,in quibus Angelos valere conſtat , noſtra nihilominus fortitudo valebit, neminem,qui dubitet, puto exiſtere, Angelos ea, quæ volunt, fungi fortitudine. Cùm igitur ſimiles eis fuerimus, nunquam imbecilliores illis erimùs. Sed fortaſſis quæret aliquis; Quid nobis tunc illa fortitudo pręſtabit, cum ſingulis tam conuenienter, vt conuenientiùs nequeant, vbique diſpoſitis, nihil immutandum, nihil euertendum, nihil ſtatuēdum ſit, in quo vires ſuas quis exercere poſſit? Qui hæc dicit, paucis nobiſcum, quid in huiuſmodi habeat vſus humanus,

attendat: & videbit, quia non ſemper omnibus, quæ habemus, & quæ nos habere non parum gaudemus, actu vtimur. Sicut (verbi gratia) ipſo viſu poteſtate áliqua nonnullarum ſcientia rerum, & multis in hunc modum; ſic & tunc de qua agitur fortitudine erit. Sola namque poſſeſſio eius nobis grata erit, & exultatio grandis; licet in actu nequaquam ſit neceſſaria nobis, cunctis, vt dictum eſt, in ſuo ſtatu conuenienter locatis. Hæc eadẽ quęſtio, ſi aut de velocitate, aut de aliqua partium beatitudinis mouetur, hac ſolutione, ſi non aptiorem lector inuenerit, ſoluatur. In futuro igitur, (vt iam prælibauimus, ſic iuſtus fortis erit, vt etiam ſi velit terram commouere, poſſit: & ſic è conuerſo iniuſtus imbecillis, vt nec etiam vermes amouere queat ab oculis ſuis.

CAP. LIII.

De libertate, & ſeruitute.

QVarta pars beatitudinis, libertas dicitur; miſeriæ verò, ſeruitus. Liber eſt, qui cogi non poteſt ad ea, quę nolit; nec prohiberi ab eo, quod velit. Sed quis in hac vita valeat eſſe, qui hanc poſſit li-

bertatem habere? Quis non quotidie patitur, quod nollet? Quis valeat aſſequi omne, quod vellet? Cum tamen non ad omnia homo, quę non vult, cogitur; nec ab omnibus, quę vult, prohibetur, nec omnino libertate priuatur, nec omnino ſeruituti ſubijcitur. In futuro autem, aut perfectam homo habebit libertatem, aut omnimodam inibit ſeruitutem. Sed (vt prædiximus) auctoritate Apoſtolica idipſum confirmauimus, Angelis enim conſimiles erimus. Quicunque Angelis aſſimilabuntur, eorum quoque libertatem neceſſariò aſſequentur. Itaque ſicut Angelis nihil obſiſtit, nec aliquid eos impedire poteſt, nec conſtringere, quin pro velle ſuo cuncta penetrent liberrime; ita non erit aliquod obſtaculum, quod nos retardet; nulla clauſula, quæ nobis vllatenus obſtet; non elementum, quod nobis ad velle noſtrum paruum omnino non extet. Amplius: Certè Dominicum corpus, cui corpora noſtra configuranda Paulus teſtatur (vt iam ſuprà meminimus) clauſo ſepulchro à mortuis ſurrexit; ac demum ad diſcipulos obſeratis ianuis palpandus introiuit: nobiſque in hoc futuræ libertatis grande documentum reliquit. In illa etenim vita, ſi bonus fuerit, nihil patietur,

1 Cor. 15

Io. 20.

quod

quod nolit; ſed agere permittetur, quæcunque voluerit. Si verò fuerit malus, ad omnia, quę noluerit cogetur; & ab omnibus, quę voluerit, prohibebitur.

CAP. LIIII.

De ſanitate, & infirmitate.

QVinta pars beatitudinis, eſt ſanitas; miſeriæ verò, infirmitas. Illa autem homo ab ortu ſuo carere, hanc autem incipit tollerare. Ex quo enim naſcitur, prima vox eius, indicat, quod patiatur. Mox denique incipit eſurire, ſitire, laceſſere, ſuis in pannis ſordeſcere. Hinc cæcus vel ſurdus, mutus vel claudus, cardiacus vel ſcabioſus, leproſus, paralyticus, alioue morbo afficitur infirmus. Quia tamen eius infirmitas leniri quibuſdam medicamentis poteſt, nec ſummæ infirmitati ſubiacet. Verùm in futuro, ſic ſanus erit, quod nullatenus infirmabitur, ſed ſumma ſanitate perfruetur. De hac ſanitate, quid melius dici poterit, quàm quod Pſalmiſta canit? Salus (inquiens) iuſtorum à Domino. Quibus autem fuerit à Domino data vera ſanitas, quę ſurripere valebit infirmitas? Verùm de iſta ſanitate, quam in ſeculo futuro habebimus, quod exem- *Pſal 36*

exẽplum afferre queã, vt quæ ſit, intelligatur, non video. Quia nihil ſanitatis, quod ei comparare poſsẽ; aut ego in me, aut aliquis ſub mortali degens carne ſenſit in ſe. Hic etenim tunc nobis ſani videmur, cùm in nobis nihil, quod doleat, ſentimus. Fallimur tamẽ nonnunquã in hoc. Nã frequenter in aliqua parte corporis infirmamur: nec tamẽ hoc ipſum, niſi aut motu corporis, aut tactu aliquo, vllo pacto experimur. Ac de his, qui nec ita infirmantur, ſed ex omni parte ſibi ſani eſſe videntur, quid dicemus, vt vtrum ſint ſani, aut non ſint, probemus? Pone tibi quẽlibet ſaniſſimũ corpore, & de ſanitate illius ſciſcitare, ſanus eſt ſuo iudicio. Hic talis paulo durius tãgatur, aut in aliqua ſui corporis parte arctius conſtringatur, & ſtatim videbis, quia clamabit, ſine, lædis me, vexas me. Quid eſt hoc? Nonne prius ſe eſſe ſanum dicebat, & nũc modicè tactus, ita dolenter ſucclamat? Iſténe tibi ſanus videtur? Non puto. Nequaquam ſalus huiuſmodi nobis dabitur, quorũ ſalus à Domino futura eſſe promittitur. Nam abſterget Deus omnẽ lachrymã ab oculis ſanctorũ; & iam non erit amplius, neque luctus, neque clamor, neq; vllus dolor, quoniam priora tranſierunt; & non eſurient, neque ſitient amplius
Apoc. 21

plius, nec cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus, dextera enim ſua Deus teget eos, & brachio ſancto ſuo defendet illos. Quid itaque eis nocere valebit, quibus dextera Dei tegumentum erit? Qualis autē ſit illa ſanitas; certè ſcio me, nec meo, nec alicuius ſenſu vel experimento accepiſſe. Febrium verò, & diuerſarum infirmitatū qualitates, ſi cuiuſmodi ſint, quis interrogaret, facile eas à me expoſitas forſitan intelligeret; tum quia illas in me, tum quia ab eis accepi, qui ſciunt, qui eas experimento didicerunt in ſe. At quod nec ſenſu percepi, nec ab vllo qui percepit, vt dixi, accepi, nō eodē modo. Credere tamē, & incunctanter (vt mea quidem fert opinio) aſtruere licet; ſanitatem vitæ futuræ ita iugem & immutabilem ac inuiolatam fore; vt ineffabili quadam dulcedine ſuauitatis, totum hominem repleat; & omne, quod alicuius in ſe viciſſitudinis, immutabilitatis, aut læſionis ſuſpicionem prætendere queat, procul arceat atque repellat. Sic igitur iuſtus erit ſanus. At verò quemlibet iniuſtum tanta ibi infirmitate ſcias infirmari, vt nullo poſtmodū medicamine queat medicari.

CAP.

CAP. LV.

De voluptate, & anxietate.

SExta pars beatitudinis, eſt voluptas; miſeriæ verò, anxietas. Illam homines appetunt, hanc verò refugiunt. Verùm, cùm eam in hac vita quærunt, non niſi per anxietatem inuenire poſſunt. Cumq; ad id peruenerint, quod voluptatem putant, non niſi laborando eodem perfrui valent. Quo ſi etiam vſi fuerint immoderatius, rurſus eis in anxietatem vertitur. Quia tamen in eo qualitercunque delectantur, nec omnimodam anxietatem patiuntur. Poſt hanc verò vitam, aut in omnimoda voluptate erunt, aut omnino replebuntur anxietate.

CAP. LVI.

Similitudo ferri igniti.

SIcut enim ferrum ignitum, quacunq; ſui parte continet ignem; ſic in ſe boni voluptatem, mali verò ſentient anxietatem. Hanc verò voluptatem, neminem in hac mortalitate viuentem eſſe puto, vel

fuiſſe,

fuiſſe, qui eum, vt eſt, ſenſerit, vel guſtauerit; vt illius ſaporem vel habitudinem, alijs declarare poſſit.

CAP. LVII.

De duabus beatitudinibus, totidemque miſerijs.

DIcamus tamen aliquid, ad hanc declarandam. Dicamus duas beatitudines, & item miſerias eſſe duas, maiorem videlicet atque minorem. Maiorem, regnum Dei; minorem verò, in qua Adam fuerat primò poſitus, paradiſi gaudium dicimus. Item maiorem miſeriam, æternum ignem gehennæ; minorem autem, ærumnas fatemur vitæ præſentis; quas, dum viuimus, inceſſanter patimur. Beatitudinem quippe neutram, aliquando experti ſumus. Quòd ſi ſaltem illam paruam beatitudinem, quam Adam in paradiſo poſitus habuit, experti eſſemus: fortè per hanc illam maiorem, aliquo modo coniectando videre poſſemus. Sicut nunc in minori miſeria nati, nutriti, & adulti, multa de maiori miſeria, quotiens volumus, edicere, & explanare valemus. Itaque cùm voluptas, de qua agimus, conſtet eſſe vna

portio

portio ſummæ beatitudinis, quo illam modo explicemus, vt capiatur, non video. Niſi fortè agamus aliqua contraria ſimilitudine magnæ miſerię, quam ex minori coniectamus. Sit igitur ante oculos cordis poſitus (exempli cauſa) homo aliquis, qui tam in ipſis oculorum ſuorum pupillis, quàm & in ſingulis membris ferrum ignitum, & candens infixum habeat: ita vt nec medullę, nec inteſtina, nec omnino quicquam in toto ipſo ſit, quod illius cruciatus immanitate careat, vel eam leuius quàm in oculis aliquatenus ſentiat. Quid dicam, anguſtiatur? Quis hunc æſtimet eſſe ſanæ mentis inter iſta? Eodem modo, ſed penitus contraria conſideratione, in illa futura vita, delectatio quędam ineffabilis bonos inebriabit, & inæſtimabili dulcedine ſui totos eos inenarrabili exundantia ſatiabit. Quid dixi totos? Oculi, aures, nares, os, manus, pedes, guttur, cor, iecur, pulmo, oſſa, medullæ, exta etiam ipſa, & cuncta ſigillatim ſingulaque membra eorum, in communi tam mirabili delectationis & dulcedinis ſenſu replebuntur, vt verè totus homo de torrente voluptatis Dei potetur, & ab vbertate domus eius inebrietur. Verùm è con-

è contrario, vt dictum eſt, credimus de iniuſto.

CAP. LVIII.

De longæuitate, & vitæ breuitate.

SEptima pars beatitudinis, eſt longæuitas; miſeriæ verò, vitę breuitas. Illa beatitudinem corporis, hæc autem miſeriam perficit. Tunc enim primùm prædictas beatitudinis partes corpus habere poteſt, cùm eas diu retinere valet. Nam ſi eas omnes haberet, & ſtatim moriendo amitteret, quid eas ſibi habuiſſe prodeſſet? At longæuitatem habere perfectam non poteſt, qui aliquando moriturus eſt. Quantumlibet enim viuat diutius, ſomnium ſibi eſſe videtur, quod vixit, cùm moritur. Non ergo longæuitatem homo hîc habet, vbi quandoque moriturus eſt. Qui tamen, quia mori citiùs poſſet, nec vitam omnino breuem hîc habet: In futuro autem, aut longiſſimam, aut vitam habebit breuiſſimam. Si enim bene vixerit nunc, tunc viuet, quantum & Deus. Vnde ſcriptum eſt: Iuſti autem in perpetuum viuent. Si verò malè vixerit, non niſi moriendo viuere tunc poterit. Sap. 5.

Nihil breuius illa vita, cui mors fuerit ſemper iuncta. Nunc autem notandum, quia ſeptem prædictę beatitudinis miſeriæque partes, ad corpus pertinent; cęteræ verò, quæ ſequuntur ad animam.

CAP. LIX.

De ſapientia & inſipientia.

OCtaua itaque pars beatitudinis, ad animam pertinens, eſt ſapientia; miſeriæ verò, inſipientia. Illam habere, hacque carere ſe homo æſtimat, ſi quid agnouerit, quod alius neſciat. Sed quæ eſt eius ſapientia, qui ſeipſum ignorat? Quis enim perfectè agnoſcere valeat, cuiuſmodi res ſit anima ſua? Quiſue nouit, quale ſit corpus eius interius, vel quale poſterius, vel etiam exterius? Quia tamen, & ſe, & alia, quo quomodo cognoſcere poteſt, nõ omnino inſipiens eſt. Verum in futuro, aut perfectè ſapiens, aut omnino erit inſipiens. Sapientia igitur, quam omnes in hac vita non inutiliter amant, tanta in futura vita bonis erit: vt eorum, quæ ſcire voluerint, nihil ſit, quod ignorent. Bonus enim perfecta (quę Deus eſt) ſapientia replebitur, eamq; facie ad faciem intuebitur. Quam dum

dum ita perſpexerit, creaturę totius naturã videbit; quę in Deo melius, quam in ſeipſa conſiſtit. Tunc enim iuſti cuncta ſcient, quæ Deus fecit ſcienda: tam ea quæ præterita ſunt, quam ea quæ poſtmodum ſunt futura. Ibi à ſingulis omnes, ibi ab omnibus ſinguli cognoſcentur. Nec quẽquam omnino latebit, qua patria, qua gente, qua ſtirpe, quis editus fuerit, vel quid etiam in vita ſua fecerit.

CAP. LX.

Quod peccata ſingulorum ſingulis pateant.

HIc fortaſſis aliquis ait: Quid eſt hoc? Peccata, quæ feci, ſcient omnes? Ad hoc ea confeſſus ſum, vt delerentur, & obliuiſcerentur, vt nulli amplius panderentur. Bene. Sed cum tu in illa gloria, ab omni criminum ſorde purgatus, vultui Dei pręſens aſtiteris, ingratus ne ei poteris eſſe pro tanta miſericordia, quam tibi fecit, remiſſis illis & illis delictis? Non, inquies. Et vnde (inquam) gratias ages, ſi nihil eorum, vnde iure gratias illas debeas, in tua memoria habeas? Vt igitur in laudibus illius æternaliter iocundius,

ſemper de quanta miſeria ſis erutus, vt pu-to coram habebis. Cùm ergo ſingulorum conſcientiæ ſingulis pateant, fateri audeo eo quoque peccata cunctis electorum patere, pro quorum curatione, tu Deo gratioſus exiſtes aſſiduè; non ad tuam confuſionem, ſed ad magnam Dei miſericordiam, eiuſque glorificationem, tuamque congratulationem. Non enim tunc pro peccatis tuis, te maior anguſtia cordis premet, ſcelerumue magis pudebit; quàm aliquem olim magnis vulneribus ſauciatum, iamque ex omni parte ſanatum, aboliti languoris moleſtia præmit. Vel nunquid eorum, quæ in cunis poſitus infans egerat, nunc grandęuum pudet? Tunc quippe, cùm integra ſanitas, perfecta munditia, plena remiſſio, ſecura omnium offenſionum impunitas tibi recto arriſerit; recognitio vel recordatio peccatorum tuorum, in nullo tibi magis horrori eſſe vel confuſioni valebit, quàm eſt modò beato Petro Apoſtolorũ Principi, qui Chriſtum negauit, abnegatio ſua; beatę Mariæ Magdalenæ peccata ſua; & multis alijs multa, quę ſequuntur, iam donata crimina ſua. Verùm, ſuper hoc agnitis delictis tuis, velut in enormi ac fæda infirmitate tua; pietas, virtus, ſapientia medici, qui te ſana-

uit,

nit,ſublimiùs à cunctis admirabitur, laudabitur, magnificabitur. Laus autem & magnificentia glorię Dei, tua, ſi bene aduertis, gloria eſt. Sed dices: Et quidem conſentio, laudem Dei gloriam eſſe meam. Verùm, cũ hinc inde tot & tanti, ad mei comparationem, innocentes prodeant, qui conſideratis vitæ meæ obſcęnitatibus, me omnino, ſicut æquum erit, horrori habendum iudicent Quid dicam? Iuſtitia nempe ſuum, & ſuum iniuſtitia pręmiũ exigit. In his (frater) nolo timeas, aliter enim erit, quàm exiſtimas. Illum quidem quem tu tibi comparatum iudicas innocentem, penitus non ibi reperies de te, quemadmodum putas ſentientem, Namque videas ille, de quo agis, planè intelliget te, nequaquam ſe, ſed Deum, quando peccaſti; offendiſſe. Cùm ergo viderit Deum tibi debita funditus dimiſiſſe, nec in cor aſcẽdet, vt te inde aliquatenus iudicet. In hoc enim ipſo Deum offendere ſe cognoſceret, ſi te Deo per omnia reconciliatum pro his, quę olim feceras, vllatenus contemnendum cogitaret Magis autem gratioſus, ineffabilem Dei clementiam admirabitur; nec ſolùm in te, ſed etiam in ſe. In te, quia te de tam profundo iniquitatis eripuit: In ſe, quia ſola gratia eius, ne in idem pro-

ſundum rueret,tenuit ſe. Laudando igitur, magnificabit in te, poſt gratiam Dei,vim, atque conſtantiam, quibus enitens voraginem tanti mali viriliter euaſiſti; Iuxta quam, & ipſe conſiderabit, niſi à Deo adiutus fuiſſet,non ita forſitan iter iuſtitiæ tenuiſſet. Vides igitur, quam nihil habet improperij vulgata cognitio peccati tui, immo quàm multum laudis & gratiarum, cognita remiſſio ſui, generabit.

CAP. LXI.

Altercatio inter hominem iuſtum, & Angelum.

IPſi etiam Angeli,ſi te ſocietate ſui,propter peccata tua, indignum vellēt iudicare, haberes qualiter contra eos iure te poſſes defenſare. Quonam inquis modo? Audi. Propone Angelum aliquem, quaſi talia tibi improperantem. Tu homo de puluere factus; Tu puluis aliquando futurus, contra Deum te extuliſti; contra pręceptum eius,te in cęnum omnis peccati & immunditiæ tumidus deieciſti; & nunc noſtri ſimilis eſſe quæris, quos nunquam in aliquo contra volūtatem Dei contraiſſe cernis? Ad hæc ita reſpondeas: Si ego,vt dicis,

dicis, de puluere factus ſum, certè non eſt mirum, ſi vento tentationis impulſus in ſordes ſum ego criminum lapſus. Verùm agnita & credita miſericordia Chriſti, ſpretis omnibus quæ illum nolle ſcire potui; in cunctis, quæ illum velle intellexi, memetipſum exercui. Vnde tribulationes & anguſtias, in fame, & ſiti, vigilijs, verberibus, contumelijs, alijſque modis innumeris, ad honorem eius ſuſtinere non renui; & quęque mundana pro viribus meis nihili pendens, ipſius tantummodo ſolius gratiæ, per ſingula reconciliari ſtudui. Vos autem, quid horum vnquam ſui cauſa ſuſtinuiſtis? Semper vos gloria; ſemper iocunditas eſt comitata; ſemper vos tenuit dextera Dei, atque defendit ab impugnatione omnis peccati, ita vt nulla vobis ſurriperet macula eius. Itaque, ſi à voluntate ipſius non receſſiſtis, illius donum eſt, à quo iugiter tenti eſtis. Sed quia hęc ratiocinatio illos tantummodo reſpicit, qui ſaluationi ſuę vim fecerunt, & regnum cœlorum violenter rapuerunt: Ideo alij, qui in illo ſunt, ſed alio modo intraturi, alia ratione puritatem Angelorum ſibi ſunt vendicaturi. Sed quęris: Quo? forſitan iſta. Dicēt ergò illis: Quod in regno Dei veſtra quęrimus ęqualitate beari, dono & gratię Ieſu

Chriſti Domini noſtri id aſcribimus. Qui ad hoc dignatus eſt homo fieri, pati, mori, vt nos ab omni delicto, in ſanguine ſuo iuſtificatos, ipſius regni cõſortes efficeret. Vos igitur conſiderate, an ſanguis Chriſti, qui pro nobis eſt effuſus, queat nobis non eſſe perfecta cauſa ſalutis? Quid ad hæc Angeli, qui libenter, eo quod boni ſunt, rationi veri acquieſcere volunt, dicerent, niſi, quę dicta ſunt, ratione moti & huiuſmodi homines iure ſuam æqualitatem debere ſortiri? Cùm itaque Angeli atque homines, quos magis iudicaueras te innocentes, tibi conſentiant, cùm in cunctis pro veritate rationis honorem deferant; perpende, ſi vales, quàm grata ſit ſapientia iſta, qua tu, ſicut ab hominibus, ſic omnes à te cognoſcentur in vita illa. Si autem fueris malus, verùm etiam omnino ſapientia priuatus, tantis vrgeberis doloribus, vt non ſolùm inſipiens, verùm omnino fias & amens.

CAP. LXII.

De amicitia, & inimicitia.

NOna pars beatitudinis, eſt amicitia; miſeriæ verò, inimicitia. Perfecta autem

autem amicitia eſt, quę in inimicitiā conuerti non poteſt. Sed quis habet amicitiā tantā, etiā filius erga patrem? Quia tamen nullus habet hîc amicitiam tantam, quæ conuerti non poſſit in inimicitiā; nec vllus omnino habet hîc inimicitiā ſummā; in futuro autē, aut amicitiā perfectā, aut inimicitiam quiſque inueniet ſummā. Bonū etenim quēque ſic Deus, omneſque alij diligunt boni, vt eū habere odio vlla nō poſſint. Quantum namque quiſquis ſeipſum, tantū & tā diu diliget alterum. Nec enim video, quomodo aliter eſſe poſſit; pręſertim, cùm omnes vnum corpus Chiſti ſint, & Chriſtus, qui eſt ipſa pax, ſit omnium caput. Nec minori ſeſe affectu complectantur, quā mēbra vnius corporis ſibi inuicē copulantur. Quantum putas abundans eris in dilectione, quando hoc tibi fuerit in poſſeſſione? Attamen iſta tranſi, & contemplare ipſum, per quem hæc bona tibi peruenêre: & percipies, quia ille pluſquam tu teipsū, & quā omnes alij ſe, incomparabiliter amet te. Et tu ſuper teipſum, & ſuper omnes alios, ineffabili quadam ſuauitate illum amabis. Malum autē quemque ſic Deus, omneſque boni habebunt odio, vt nec filius quidem pietatem habeat, de patre in pœnis conſpecto.

CAP. LXIII.

De concordia, & diſcordia.

DEcima pars beatitudinis, eſt concordia; miſeriç verò, diſcordia. Concordiam homo tam raram hîc habet, vt nec ſibijpſi ſemper concordet. Sic enim corpus & anima diſſident ſibi, vt quod vnum appetit, alterum nolit. Verùm, quia non ſemper hęc faciunt, ſed aliquando idẽ volunt, non in diſcordia, ſumma perſiſtunt. In alia verò vita, vel in concordia, vel in ſumma perſiſtent diſcordia. Corpus etenim & anima cuiuſque ſancti, imo concordiæ tantæ erunt omnes iuſti, quantæ in pręſenti ſunt oculi noſtri. Sicut enim oculus vnus verti non poteſt, quo non vertatur & alius, ſed in eandem partem ſemper voluuntur: ſic etiã corpus & anima, vel ſocietas illa iuſtorum, nihil poterunt velle, diuerſum, ſed eandem ſemper voluntatem habebũt. Corpus enim vnum erimus, Eccleſia vna erimus, ſponſa Chriſti erimus, quicunque ibi erimus. Ipſa Dei voluntas non erit à tua diuerſa; ſed ſicut tu, quod ille: ita & ille volet in cunctis,

ctis, quod tu. Caput namq; à ſuo corpore, quomodo diſcreparet?

CAP. LXIIII.

Quod omnes iuſti idem velint.

HIc forſitan dices: Eia, ſi Deus & omnis ille beatorum cætus volent, quod ego: tunc & augmentum mei boni mecum volent, quod ego ibi non velle non potero. Ero itaque pro velle meo, de maioribus in cęlo. Huic tuæ imbecillitati reſpondeo. Quia ſi etiam beato Petro, in gloria par eſſe volueris, eris In gloria dico: quia vt Petrus ſis in perſona, velle non poteris. Namque ſi hoc velles, teipſum nihil eſſe velles, quod velle nequibis. Sed nec in gloria illi æquari, ſi meritis eius impar fueris, velle poteris; quia pulcherrimam illius corporis compoſitionem, quam iu hoc conſpiceres violari, plus omni commodo amabis. Nec etiam in humano corpore, vel pes loco aut officio manus; vel manus, pedis fungi exoptat; aut os vel naſus, vbi oculi ſunt; aut oculi, vbi os; aut naſus, relictis ſedibus ſuis, cupiunt transferri; aut ſi transferrentur, conuenienter & ſine iniuria non id paterentur.

terentur. Eodem modo, in illa admirabili & glorificata diſpoſitione, & æquè diſpoſita glorificatione beatæ Ciuitatis Dei; ita quiſque, quod adeptus fuerit, amabit, vt ſtatum ſuum, potiori gradu immutari non velit. Quare? Quia cuique ſatis erit ſua fælicitas & beatitudo, ſibi pro meritis ſuis miſericorditer impertita. Amplius. Si hi, qui iam tunc in ipſius corporis vnitate locati fuerint, maiora, quàm ſint adepti, deſiderarent, eo ipſo miſeri eſſent, quod nondum haberent, quod vellent. In quo enim alicui, quod cupit, deeſt; in eo miſer ſit, neceſſe eſt. Sed abſit ab illo regno omnis miſeria. Aderit itaque omnibus omnis ſufficientia, quam perficiet in ſingulis vnanimis & plena concordia. Mali verò in diſcordia tanta perſiſtent, vt eorum corpus & anima ſemper diſsideant. Nam & corpus animam odio habebit, eo quod malè vnquam cogitauerit; & anima corpus, eò quod malè cogitata opere compleuerit; pro quibus omnibus torquentur in pęnis.

CAP.

CAP. LXV.

De honore & dedecore.

VNdecima pars beatitudinis, honor dicitur; miſeriç verò, dedecus. Honorari homo ab omnibus appetit, aut eorum verbis, aut factis. Verbis quidem, vt eum collaudent; factis autem, vt ſibi eum præponant. Sed cùm honorem huiuſmodi appetit, tale eſt, ac ſi vnus vermis quærat ab alijs laudari, eiſque in regimine prçponi. Hunc tamen honorem, licet nullus ſit penè, nemo poteſt hîc ad plenum habere. Nullus enim vel Imperator laudatur à cunctis, vel omnibus alijs præponitur. Quia tamen nec vllus à cunctis hîc blaſphematur, vel alijs omnibus ſubſternitur, nec omnino inhonoratur. In futuro autem, aut honorabitur, aut è contra omnino inhonorabitur; qui honor cuiuſmodi ſit, breui ſub exemplo conſideremus.

CAP. LXVI.

De paupere in regnum adoptato.

ECce ſit ante oculos noſtros poſitus aliquis pauper, omni ſolatio deſtitutus, vlceram, & aliarum infirmitatũ fœditate corruptus; & omni, quo vel à frigoris aſperitate defendatur, tegmine nudus. Hunc igitur talem, tali modo iacentem, & in nullo ſemet iuuare valentem; ſi Rex aliquis potentiſſimus tranſiens illum videret, & miſeratus eius vlceribus mederi iuberet, curatumq́ue ſuis regalibus ornamentis indutum, ſibi præſentari præciperet, & adductum in filium adoptaret; ac deinde præciperet, vt in regno ſuo filius ſuus à cunctis haberetur; atque in nullo, quod imperaret, à quoquam contradiceretur: hæredẽ ſuum, filijq́. ſui proprij cohæredem conſtitueret, & eum ſuo nomine vocari vellet, nonne diceres hũc magnificè & inopinatè honoratum? Et certè Deus nobis hęc omnia faciet. Nati enim de putredine carnis, replemur multis miſerijs; in quibus miſerijs cõſtitutos, & omni ſolatio deſtitutos, omniumq́ue infirmitatum paſſionibus obnoxios, ac peccatorum & corrupti-

rruptibilitatibus vlceribus plenos; ſola miſericordia ductus accipiet, & curabit nos; & ſanitati reſtitutos, ornamentis perfectę iuſtitię & incorruptibilitatis ornabit; adductosque in filios ſuos ſibi adoptabit, regni ſui conſortes efficiet, & hæredes; filioque ſuo vnigenito, ſibi per omnia æquali & coomnipotenti, concorporales ſtatuet, & cohęredes; omnique creaturæ iubebit, vt in omni, quod volemus, nobis obediat: vocatosque nos nomine ſuo, Deos faciet. Ipſe enim dicit: Ego dixi Dij eſtis, & filij excelſi omnes: Sed ipſe Deus deificans eſt, tu verò Deus deificatus. At fortaſſe ais: Hæc ratio tua, in illis quidem magnis Apoſtolis, ſeu martyribus poteſt exiſtere rata; in me autem (qui vtinam inter illos vel minimus eſſe merear) non intelligo quonam pacto conſtare queat. Ad hoc intende (quæſo) & intellige, quia nullum iuſtorum ab iſta deitate excepit Deus, vbi ait: Dij eſtis, & filij excelſi omnes. *Pſal. 81* *Ibid.*

CAP. LXVII.

Similitudo inter Deum, & ignem.

VErùm, vt dicta melius eluceant, conſidera ſub exemplo naturam ignis, &

naturam

CAP. LXVIII.

De potentia, & impotentia.

DVodecima pars beatitudinis, eſt potentia; miſeriæ verò, impotentia. Veram ille potentiam obtinet, qui, quæcunque voluerit, facere poteſt. Quod quia nullus hîc valet facere, nec veram hîc potentiam poteſt habere. Quia tamen quandoque, quod vult, facere poteſt, nec omnino impotentiæ ſubiacet. Verùm in futuro, aut verè præpotens, aut omnino ſemperque impotens erit. Bonus autem quicquid voluerit, facere poterit; quoniam ipſum omnipotentem, in omnibus ſuę voluntati concordantem habebit. Malus verò nihil, quod velit, agere quibit. Quando ergo, cum tanto honore, & cum cæteris pręparatis, hanc adeptus fueris omnipotentiā, non video, qua ratione poſſis cupere ampliorem. Igitur, dum poſſeſſione harum beatitudinum, quas digeſſimus, felix fueris, nónne ſufficiens tibi videberis? Et maximè, inquis. Age igitur. Si in omnibus iſtis vel vna die, ſicut expoſita ſunt, ſecurus viueres, gauderes ſine dubio. Si autem menſe, vel vno anno læuficaueris, ſi toto

tempore vitæ tuæ, quid faceres? Nec dici quidem poteſt, vt autumo, lętitiæ modus. Darem precium vtique libens quicquid haberem; & memetipſum inſuper, ſi ſic, & non aliter, ea adipiſci valerem. Si verò adhuc omnino ſecurus exiſteres, quòd ea, dum viueres, nullo euentu amitteres, omitto dicere, vtrum cogitare poſſis, an non, quid exultationis tibi deeſſet.

CAP. LXIX.

De ſecuritate, & timore.

TErtiam decimam beatitudinis partē, accipe ſecuritatem: miſerię verò, timorem. Hęc alias ſiquidem omnes beatitudinis partes confirmat; nec haberi poſſunt firmiter atque perfectè, ſine illa. Verùm in hac vita, nihil quis poteſt habere, vnde ſecurus valeat eſſe. Sub eodem enim momento, pauper ex diuite, mortuus ex viuo, poteſt exiſtere. Ergo nec alias beatitudinis partes, nec ſecuritatem perfectā hîc habet. Quia tamen non ſemper patitur, quod timet: ſed quandoque effugere poteſt, nec ſummum timorem hîc habet. In futuro autem aut ſecuritatem perfectā, aut è contra ſummum habębit timorem.

Bonus

Bonus autem, quicquid voluerit, habebit: & nihil ex eo, ſe amiſſurum timebit.

CAP. LXX.

Quòd nullus amittat bona, ſemel adepta.

DIco enim, quòd ſi ea perditurus eſt, aut ipſe volet ea perdere ſua ſponte, aut Deus volet ei volenti illa auferre, aut aliquis alius Deo fortior ſuperueniens, ea tollet ab illo, Deo & ipſo non volente. Sed certè nec ipſe abiecto tanto bono in miſerias, quas ſe euaſiſſe gratioſus exultabit, recidere volet. Nec Deus, qui illud tã larga & clementi bonitate donauit, id ei aliquando auferre volet. Nec vllus etiam fortior Deo ſuperueniet, qui, Deo iuſtum protegente, hoc illi inuito aliquatenus tollet. Malus verò, & ſemper tormenta, quæ patietur, pauebit, & nunquam ex eis euadere poterit.

tis beatitudinibus ſanctorum iubilabit? Quòd ſi tantum de alijs, quos vt ſe diliget, gaudebit; quantum de Deo, quem ſupra ſe diliget, exultabit? Gaudium enim erit ei intus & extra; gaudium ſurſum atque deorſum; gaudium circumcirca; vbique gaudium plenum. Malus verò, è contra triſtitia replebitur ſumma; quia omnes miſeriæ partes, quibus nihilominus ſe circumſeptum ſentiet, mentaliter ſine fine patietur, & indeſinenter.

Tertia pars huius libri.

CAP. LXXII.

De cupiditate mundani honoris.

SIc agunt illi, qui mundi huius honores appetunt, quomodo pueri, qui ſequuntur papiliones. Papiliones enim cùm volãt, tramitem rectum nunquam tenent, ſed huc illucque ſe agitant; cumque alicubi reſidere videantur, nec ibi diu morantur. Hos autem cùm pueri capere volunt, citò poſt eos currere ſatagunt; & quia non ad ſuos pedes, ſed ad papiliones intẽdunt, aliquando in foueam cadunt, ſeque im-

maniter lędunt. Plærumque verò, cùm eos vident alicubi inſediſſe, incedunt ſuauiter & cautè, vt eos valeant comprehendere, Quod dum faciunt, manibus quoque plaudunt, & ad inuicem leui voce dicunt: Ecce iam eos habebimus. Sed cùm propiùs accedentes, eos apprehendere tentant, papiliones auolant. Si quando verò eos apprehenderint, exultant de nihilo, quaſi magnum quid fuerint adepti. Similiter autem faciunt, qui mundi huius honores appetunt. Honores enim huius mũdi, nunquam certam tenent viam: ſed incertis diuerticulis, de vno ad alium tranſuolant. Cumque ſub alicuius ſubſliterint poteſtate, non ibi diu poſſunt remanere. Hos ergo dum ſtulti homines aſſequi cupiunt, feſtinant poſt eos, quibuſcunque modis poſſunt. Et quia non conſiderant, quo eos modo aſſequantur, ſed vt quoquo modo adipiſcantur, ſæpius in grauia crimina decidunt, quibus ſuas animas vehementer lædunt. Aliquando verò, cùm viderint eos alicubi quaſi paratos ſibi eſſe, accedunt illuc latenter, & multùm callidè, vt quaſi nullo ſciente valeant eos obtinere: quo dum appropiant, vehementer gaudent, & exultant. Sed cùm propiùs acceſſerint, eoſque ſe poſſe iam apprehendere

puta-

putauerint, honores de manibus eorum ſe excutiunt, & aliqua de cauſa ad alios aliquos ſe transferunt. Quos ſi quandoque adepti fuerint, gratulantur, quaſi aliquem verum honorem fuerint aſſequuti; cùm ad veri honoris culmen peruenire non poſſint, ſi non hos, cùm ſuorum ſatisfactione commiſſorum, reliquerint.

Cap. LXXIII.

Similitudo inter Deum, & aliquem Dominum.

ITa inter Deum & homines agitur, quomodo inter Dominum aliquem & ſeruos illius, qui vulgò naturales vocantur. Si enim Dominus naturali ſeruo aliquid iuſſerit, & ſeruus Domino libẽter obedierit; agit ſeruus, quod debet, & quod Domino placet. Si autem Domini ſui præceptis reſtiterit, gratiã ipſius ſtatim amittit. Quam ſi voluerit recuperare, ac deincèps Domino ſuo fideliter ſeruire, ſicut prius debuerat naturaliter fecìſſe: ſi ei Dominus tũc iuſſerit, iurat, quod eius obediet præceptis, eiq; fidelius ſeruiet, quamdiu vixerit. Quo facto, Dominus ei condonat, quod deliquit; & ſi ita Domino placuerit, aliquid

proprietatis, vnde viuat, habere concedit. Verùm aliquanto temporis tranſacto, ſeruus paulatim incipit, quæ iurauerat, obliuiſci, & ab amore Domini ſui tepeſcit. Et quia ea, quæ Dominus iubet, ſibi dura videntur, prius quædam, poſtmodum plura tranſgreditur, donec in omnibus penè periurus habeatur. Sicque rurſus Domini ſui gratiam perdit, quam prius recuperauerat ſponſione correctionis. Quid ergo amplius faciet? Quid aliud promittere poteſt? Naturale ius corrupit, iuſiurandum violauit; Eſt tamen aliud, quod adhuc faciendum inuenit ſeruus. Licentia enim Domini ſui, aliquid detinuerat proprietatis, vnde ſe poteſt, vt antea, reconciliare. Poſtquam ergo ſe erraſſe cognoſcit, ad Dominum ſuum redit, eum orans huiuſmodi verbis: Domine (inquit) confiteor meam iniquitatem; quia quod tibi naturaliter debueram, quodque poſtmodum iureiurando promiſeram, totum ad meam tranſgreſſus ſum miſeriam. Sed adhuc indulge, ſi placet, quicquid deliqui: & ego tibi reddam, quicquid proprietatis per tuam licentiam hactenus detinui. Me autem ipſum ita in tuo ſeruitio aſtringam, quod meam ex toto voluntatem dimittã; tuam verò, inquantum potero, faciam. Et

vt eam ſemper valeam implere, ponam me in illorum ſubiectione, qui me illam ſciant & velint docere: & admonendo, corripiendo, caſtigando, faciant cuſtodire. De quibus omnibus faciam tibi iuſiurandum, ſi mihi indulſeris quicquid hactenus deliqui. Tūc Dominus: Et ego adhuc (inquit) indulgeo tibi omnia, quæ petis, ſi tu omnia feceris, quæ promittis. Sed hoc ſcias, quia niſi hanc conuentionem cuſtodieris, vel ſi eam in caſu aliquo violaueris, niſi ad eandem pœnitētiam redieris, per aliam conuentionem me placare non poteris. Eodem itaque modo inter Deum & homines agitur. Deus enim primo homini quiddam præcepit; cui ſi ille obediſſet, profectò feciſſet, quod facere debuiſſet, & quod Deo placuiſſet. Sed quia illius pręceptum præterijt, gratiam eius ſtatim perdidit. Hanc ergo ſi voluerit homo recuperare, ſicut Deus iubet, iurat in baptiſmate, quod audiuimus illum ſeruū iuraſſe. Sed quia & hoc ipsū ſæpius tranſgreditur, relictis omnibus cum propria voluntate, monachus efficitur. Aut ergo monachus ſaluabitur, aut aliter damnabitur.

L 5 CAP.

CAP. LXXIIII.

Similitudo inter diabolum, & improbum placitatorem.

VErùm ſciendum eſt, quia ſic placitat diabolus contra hominem, quomodo improbus placitator contra alium aliquem. Improbus enim placitator, licet non habeat iuſtum, tamen propter improbitatem ſuam veniens ad placitum, hoc quod eſt iniuſtum, iuſtum; & quod eſt iuſtum, vult oſtendere iniuſtum. Sed cùm eum aliquis iuriſperitus audit; & quia non rectam habeat cauſam, agnoſcit; iudicat eſſe iniuſtum, quod ille dicebat iuſtũ, & eſſe iuſtum, quod ille aſſerebat iniuſtum. Sicq; ille cõuictus à placito diſcedit dolens, quod aliquid facere non poterit. Sed aliquanto tẽpore tranſacto, poſtquam hoc iudiciũ putat obliuioni eſſe traditum, rurſus ſuam incipit cauſam, dicens ſibi fieri iniuriam. Quòd ſi aliquis ſibi dixerit, hoc iam eſſe definitum, dicit non rectè eſſe iudicatum. Sed ille, qui ſemel iam vicit, non attendit ad ea, quæ dicit; ſed tantùm dicit. Quod ſemel eſt bene definitũ, non eſſe iterum incipiendum. Sic enim ſine labore,

bore, ab inimico ſuo ſe liberare poterit. Semper autem diabolus placitat contra hominem: locus autem placiti huius eſt cor hominis alicuius. Ad hunc itaque locum diabolus venit ad placitum. Et licet ſciat quod rectum non habeat; tamen ibi aſſerit verum eſſe, quod falſum eſt, & è contra. Ibi namque dicit cogitationem, quam immittit, veram eſſe; ſcilicet, quod homo debeat mundum diligere, diuitias & honores appetere, deſideria carnis adimplere, hæc & his ſimilia facere, quod quidem falſum eſt. Ex alia verò parte dicit eſſe falſum, quòd homo debeat mundum relinquere, diuitias & honores contemnere, deſideria carnis abſcindere, eleemoſynis peccata ſua redimere, monachatum demum accipere, hæc & alia multa facere: quod totum verum probatur eſſe. Sed cùm aliquis, qui inter rectos & non rectos cogitatus ſcit diſcernere, audit diabolum in corde ſuo hæc dicere; iudicat iniuſtum eſſe cogitatum, quem ille eſſe iuſtum dicebat, & eſſe iuſtum, quem ille iniuſtum eſſe affirmabat. Et hoc iudicio facto, abijcit iniuſtum, & ſequitur iuſtum; contemnensque mundum, accipit monachatum. Sicque diabolus conuictus, à cordis placito recedit: contriſtaturq; quia

vin-

CAP. LXXV.

Similitudo inter Deum, & aliquem Regem.

DEus ipſe ſic inimicitias exercet aduerſus diabolum, quomodo Rex quidam contra principem quendam inimicum ſuum. Hic autem Rex, habet in regno ſuo villam admodum amplam.

CAP. LXXVI.

De regno, & villa, & caſtello, & dongeone.

Dongeonem vocat arcē. Eſt enim gallica dictio (dongeon) arcem ſignificans: ad quam, veluti ad locū tutiorem, aut ciues aut milites ſeſe recipiūt.

IN villa verò Rex habet caſtellū quoddam, ſupra caſtellum autem vnum dongeonem. In villa, quædam domus ſunt validæ, plures inualidæ. In caſtello autem firmitas eſt tanta, vt ſi quis illuc confugerit, niſi inde redierit, ab aliquo lædi non poſſit. Tanta verò ſecuritas eſt in dongeone, vt ſi quis illuc ſemel poterit aſcendere, nunquam eum inde libeat redire. Hæc autem omnia, ille Rex habet in poteſtate ſua. Inimicus verò eius eſt ita fortis, vt quicquid extra villam inuenit, ſine

ſine vllo obſtaculo comprehenſum abducit. In ipſam quoque villam ſæpius intrat, & domos, quas inuenit inualidas, violat; eoſque, qui inhabitant, captiuos cum ſuis aſportat. Illas verò, quas firmas inuenit, poſtquam eas irrumpere nequit, ad extremum inuitus dimittit. In caſtellum quoque non poteſt aſcendere; nec illuc confugientibus quicquam mali facere, niſi redierint ad prælium villæ. Sed ſi amore ſuorum parentum redierint, quia eos audiunt occidi, & malè tractari; & per foramen vel feneſtram curioſè reſpexerint, tunc eos facilè occidere, aut vulnerare poterit. Quapropter neceſſe eſt eis, vt nunquam ad clamorem parentum attendant, nec ad bellum reuertantur, aut reſpiciant: ſed ſemper, vt cæperunt, fugiant, donec ad ſummitatẽ dongeonis peruenerint. Poſtquam enim illuc peruenerint, erunt omnino ſecuri. Itaque Rex ille Deus eſt, qui cum diabolo bellum habet. Hic in ſuo regno habet Chriſtianiſmum, in Chriſtianiſmo verò monachatum; ſupra monachatum, conuerſationem tantummodo Angelorum. In Chriſtianiſmo, quidam in virtutibus ſunt validi, plures verò inualidi. In monachatu autem firmitas eſt tanta, vt ſi quis illuc confugiens, monachus

chus effectus fuerit; niſi inde pęnitendo redierit, à diabolo lędi non poſſit. In Angelorum verò conuerſatione, gaudium eſt ſecuritatis tãtæ, vt quiſquis illuc aſcenderit, nolit inde vnquam redire. Hæc autem omnia, Rex idem Deus habet in poteſtate ſua. Inimicus verò eius, id eſt diabolus, tantę poteſtatis eſt, quòd omnes Iudæos atque paganos, quos extra Chriſtianiſmum reperit, nullo obſiſtente rapit, & in infernum, demergit. In ipſum quoque Chriſtianiſmum ſæpius intrat; & eos, quos debiles inuenit, tentando violat; animas quoque corporibus inhabitantes, captiuas aſportat. Illos verò, qui fortes ſunt, & bene muniti, poſtquam eos ſuperare nequit, tandem, licet triſtis, dimittit. In monachatum quoque non valet irrumpere; nec his, qui monachi effecti ſunt, quicquam facere mali; niſi ad ſæculum redierint corpore, vel aliqua parentum affectione.

CAP. LXXVII.

Similitudo inter monachum, & potionem, & Abbatem, & medicum.

ATtendant nouitij, quia ſic agit, qui monachatus arripit difficultatem, quo-

quomodo infirmus, qui grauem accipit potionem. Plerumque etenim contingit, vt qui aliquam patitur infirmitatem corporis, potionem quęrat, qua ab illa infirmitate curari valeat. Cùm enim medicus ei dicit, vt illam vel illam potionem accipiat, & ſic ſanari poterit, emit eã; vel gratis accipit datam. Sed cùm potio fortis, eius viſcera rimatur, membra omnia percurrit, malos humores contrahit; vires tollit, corpus diſſoluit, terrę infirmum proſternit; deſiderium maximum bibendi in eo accendit, vel dormiendi, vel foras ad ventum exeundi; eique medicus interdicit, comminans quia morietur, ſi hæc fecerit. Heu me infirmus, inquit, cur potionem hanc accepi? Malè mihi prius erat, & modò eſt peius. Heu quanto meo malo illos vidi, qui hoc conſilium mihi dederunt; nec mihi, quia hoc & hoc me oporteret pati, prædixerunt. Si enim hoc ſciuiſſem, nunquam potionem accepiſſem. Sic & ſic iſte conqueritur, dum potione coarctatur. Cùm verò mali humores defluere cæperint, totumque corpus paulatim leuiari, gaudet & exultat; quia talem potionem accepit, per quam ad priſtinam ſanitatem redire ſe ſentit, & homines qui hoc conſilium ei dederunt, benedicit.

Simili-

Similiter verò multotiens accidit, vt aliquis, qui animę ſuæ infirmitatem conſiderat, medicinam indè ſpiritualem quærat, qua ab illa vitiorum ſuorum infirmitate mundari valeat. Cumque ei aliliquis ſpiritualis homo dicit, quod per monachatum poſſet ſaluari, dat quicquid habet, vt in monaſterio aliquo ſuſcipiatur, vel ei gratis aliquando conceditur, & ſuſcipitur. Sed cùm ordinis difficultas cogit eum vigilare, dum vellet dormire, eſurire, dum vellet edere: ſitire, dum vellet bibere; tacere, dum vellet loqui; legere vel cantare, dum vellet quieſcere; ſedere, cùm vellet ſtare vel ambulare; aut ſtare vel ambulare, cùm vellet ſedere: iniurias ſuſtinere multas, propriam voluntatem ex toto deſerere: Me miſerum, inquit, hunc habitum quare ſuſcepi? Anteà malè agebam, ſed modò peius ago; quia tot & tanta, quæ mihi iubentur, adimplere non valeo; & vix, niſi inuitus, aliquid boni perficere valeo. Quid igitur? Væ mihi, væ mihi. Vt quid his credidi, qui mihi hoc cõſuluerunt? Putabam, quòd omnes iſti homines eſſent ſācti. Hęc & his ſimilia nouitius dicit, dũ ordo illi in principio videtur grauis. Sed poſtquam ſentit, & ſecum cõſiderat, quia

 hæc

hæc vnanimiter patiendo, ſic omnia ſua poſſe aboleri peccata, ſicq́; ſanitatem animę citiùs recuperare; totum, quod antea graue videbatur, paulatim leue efficitur; & quaſi iam nihil malè habens, lętari incipit, Deo gratias agit, quia monachatum ſuſcipere meruerit; & omnes, qui tale conſilium ſibi dederunt, benedicit.

CAP. LXXVIII.

Contentio inter conuerſos monachos, & nutritos.

VErùm, quia de conuerſis & nutritis congregatur ordo monachorum, dicendum eſt, quòd ſolet eſſe contentio quædam inter nutritos monachos & conuerſos. Attēdunt enim nutriti ſe nulla crimina cōmiſiſſe, nec ſe in ſęculi ſordibus coinquinaſſe; ſed quia mundam ab infantia vitam duxerunt, & in Dei ſeruitio ſemper laborauerunt: Illos verò è contrario vixiſſe conſiderant, & ideo merito inferiores eſſe iudicant. At contrà, conuerſi, quia ſcientiam exteriorum habent, & res monaſterij ſapienter tractant; nutritis ipſis neceſſaria inueniunt, ordinem quoque ſuum feruentiùs plerumque cuſtodiunt:

diſit: Illos verò parum in his valere conſiderant, ideo ſe meliores illis æſtimant; ſicque alijs alij ſe præferunt, dum non ſuam, ſed aliorum infirmitatē attendunt. Sed ſi verè monachi eſſent, ſic eſſet inter eos, quomodo inter Angelos in cælis, & homines ſanctos. Angeli enim ſunt quaſi nutriti, ſancti verò homines quaſi conuerſi. Sed nec Angeli ſanctos deſpiciunt, quia tentationibus aliquando victi ſunt: nec ſancti Angelos, quia nullā, quā vincerēt, paſſi ſunt tentationē. Si enim Michael diceret Petro: Tu Dominum negaſti; poſſet Petrus reſpondere: Verum quidem eſt, quod dicis, ſed tu pro Domino nunquam vel vnum colaphum ſuſtinuiſti. Quod omnino non faciunt, ſed ita exiſtunt concordes, ac ſi omnes eſſent Angeli, vel homines. Sic ergo ſunt iſti, ac ſi nutriti ſint omnes, aut conuerſi.

CAP. LXXIX.

Similitudo inter monachos, & Angelos, & Deum.

SIc eſt inter monachorum congregationem in terris, & congregationem Angelorum in cælis; quomodo inter eos,

qui ſunt adhuc exteriùs in cella nouitiorũ; & illos, qui iam ſunt interiùs in congregatione monachorum, qui vt præualeant, in omnibus ſe perfectè cuſtodiunt. Hos enim Abbas per ſemetipſum iam omnia docuit, quæ vult eos obſeruare; illis verò magiſtros ex iſtis præponit, qui eos doceant, quę debeant cuſtodire. Iſti iam probati ſunt in omni humilitate, & obedientia, & patientia, & obſeruatione omnium, quæ ordo expoſcit. Illi verò adhuc probandi ſunt, vtrum velint eſſe humiles, obedientes, patientes, & obſeruare omnia, quę ordo requirit. Vnũquemque ergo illorum is qui eis magiſter deputatus eſt, probat, & arguendo, & increpando. Plerumque etiam flagellando tentat, an aptus ad recipiendum in congregatione aliorum exiſtat. Quem ſi viderit cuncta patienter ſuſtinere, & aliorum conſortio per omnia dignum eſſe, venit ad Abbatem nuncians ei coram omni congregatione: Domine, (inquit) nouitius ille, quem mihi commiſiſti, ita perfectè ſe habet omnibus modis, quòd iam eſt dignus inter nos eſſe, ſi iubetis. Quibus auditis, Abbas, aut eum recipit, communi cõſilio fratrum, aut adhuc dimittit, ad exemplum aliorum nouitiorum. Sicque de iſto nouitio condignè

agitur,

agitur, qui ſeruorum Dei conſortio iam dignus habetur. Illum autem nouitium, quem magiſter ſuus viderit inobediētem, impatientem, ſuperbum, ſuſceptione indignum; poſtquam eum diu tollerauerit, multisque modis emendare tentauerit: tandem ſi nihil proficere poteſt, venit ad Abbatem, & talia ei refert: Domine (inquit) nouitius ille, quem habui, in cuſtodia, vt eum docerem, quomodo poſſet eſſe dignus conuerſatione noſtra; ita peruersè ſe habet in omnibus, quæ agit, vt nec inter reliquos nouitios dignus ſit conuerſari. Prouidere itaque vobis conuenit, quid potius de eo faciendum ſit. Ad hoc ille reſpondens, magiſtrum hortatur, vt eum adhuc omnibus modis emendare conetur, dicens melius eſſe illum inter reliquos tollerare, quàm dimittere ad ſæculum reuerti. Sicque nouitius iſte, nec in congregatione recipitur, nec à cella nouitiorum expellitur. Similiter ergo eſt conſiderandum per omnia inter Deum, & Angelos, & monachos, quomodo inter illum Abbatem, & Magiſtrum, atque nouitios monachos.

CAP. LXXX.

Similitudo inter Deum, & aliquem Imperatorem.

VIdendum eſt, ſic eſſe inter Deum, & homines, & Angelos, quomodo inter Imperatorem terrenum, & ſibi obſequentes. Tria quippe ſunt genera hominum, quæ terreno Imperatori ſeruiunt. Alij enim ſeruiunt ei pro terris, quas habent; nihil aliud quętentes, niſi quod tenent. Alij, qui terras recuperare volunt, quas eorum parentes aliqua ſua culpa perdiderunt. Alij verò pro ſolidatis tantùm. Illos itaque Dominus honeſtiùs tractat, qui nihil vnquam deliquerunt; nec aliud, quàm quod habent, quęrunt. Hi radicati ſunt, & fundati; nec euelli formidant, dum ſe in voluntate Domini ſui conſeruant. Illos verò, quorum parentes ſibi pęccauerũt, quiq́ue pro illorum hęreditate ſibi ſeruiũt, aliquando viliùs tractat, modisq́ue diuerſis tentat; videlicet conuitiando, comminando, quædam grauia iubendo; quandoq́ue etiam flagellando. Qui ſi hæc omnia humiliter ſuſtinuerint, & Domini ſui miſericordiam patiẽter expectauerint, tandem

dem eis Dominus hæreditatem patrum ſuorum reddit. Si verò noluerint hæc tollerare, nec ſuam valent hæreditatem recuperare, nec aliud vult eis Dominus dare. Illi autem, qui nihil aliud quærunt, quàm ſolidatas, & vt bene paſcantur; tamdiu Imperatori obſequuntur, quamdiu hęc eis largitur. Quæ ſi eis abundanter donauerit, laudant eum, & dicunt: Verè Domino tali ſeruiendum eſt, quia talia ſeruientibus ſibi confert. Si verò hæc illis dare deſtiterit, ſtatim recedunt ipſo vituperato, & incipiunt ſeruire ipſius inimico. Tria igitur hæc ſunt genera hominum, alicui terreno Imperatori militantium Similiter autem tria ſunt genera eorum, qui ſuperno regi deſeruiunt. Primum genus ſunt Angeli, qui æterna beatitudine ſtabiles, ſibi ſine omni intermiſſione ſunt ſeruientes. Aliud verò homines boni ſunt, qui inquantum, poſſunt, ſuæ voluntati obediunt: ſicque ad regnum cælorum, patris ſui Adæ culpa perditum, hæreditario iure peruenire contendunt. Tertium autem hi, qui tantum pro terrenis ſeruiunt commodis, quaſi milites ſtipendiarij. Sic ergo per omnia eſt, conſiderandum inter hæc tria genera & Deum, quomodo inter alia tria ſupradicta, & Imperatorem ſuum.

CAP. LXXXI.

Quòd monacho proſit, ſi aliquod bonum inuitus faciat.

COntingit aliquando quempiam ſic abundare humoribus malis, vt niſi ſecetur, aliter ſanari non poſſit. Vt ergo ab eis poſſit ex toto mundari, ſponte ſua prius ſe facit ligari; rogans etiam eos, qui eum ſecturi ſunt, vt non eum dimittant, quicquid ipſe dicat, donec eum perfectè ſecuerint. Cùm ergo putredinem pungere cæperint, & reſecare; clamat, & dicit, ſe prius nihil mali habere; comminaturque, eos, niſi eum dimiſerint, occidere. Sed illi, qui eum hoc dicere propter dolorem ſciunt, non verba illius attēdunt, ſed vt cęperant, putredinem perfectè abſcindunt. Cùm autem ad plenum mundatus meliùs habuerit, eiſdem, quos antea minabatur occidere, gratias agit, quod non eum ad voluntatem ſuam dimiſerint. Quid ergo? Nunquid non ideo prodeſt ei ſectio, quia eam tollerauit inuitus, cùm ad eam tollerandam ſe fecit ligari voluntarius? Prodeſt reuera; quia per eam abſciſſa eſt infirmitas, & reparata eſt ſanitas. Similiter autem plęrumque contingit,

git, vt aliquis redundet vitijs, & intelligat, quod aliter ſaluari non valeat, niſi à ſe ferro diſtrictioris pænitentiæ fuerint reſecata. Vt ergo inde purgari perfectè queat, alicui in monaſterio ſponte ſua ſe alligat. Profeſſionem etenim faciens, ibi ſtabilitatem, morumque ſuorum conuerſionem promittit; ſeque intra monaſterij clauſtra eo tenore recludit, vt medici ſpirituales, videlicet ſui paſtores, qui eum corrigere debent, quicquid ipſe poſtea dicat, non eum dimittant: ſed eius vitia reſecent & emendent. At plerumque cùm eum cęperint ad meliora ſtimulare, & eius vitia corripiendo reſecare, recalcitrat atque iraſcitur; dicens ſe non eſſe culpabilem, vnde reprehenditur: ipſosque, qui eum arguunt, aliquando etiam perimere minatur. Hi verò, qui hoc eum proferre propter ordinis diſtrictionem cognoſcunt, non eum ideo dimittunt; ſed ab eo diſtrictè ſtultitiam, vt pręualent, nunc hoc nunc illo modo abſcindunt. Cùm itaque fuerit emendatus à vitijs, & mitior factus, ad ſe reuerſus eiſdem gratias reddit, quibus iraſcebatur, quod eum reprehendendo correxerint. Quid igitur? Nunquid non ideo ſibi proderit illa tanta diſtrictio, quia

eam infirmitatem carnis inuitus ſuſtinuit, cùm ad eam ſufferendam ſponte ſua in monaſterio ſe alligauerit? Proderit vtique: quia & per eam liberatur ab omni infirmitate vitiorum, & redit ad veram ſanitatem virtutum. Sed dicet aliquis: Melius eſſet, vt Deo ſine profeſſione ſeruiret ſpontaneus, quàm in monaſterio profeſſione ſe alligans, ſeruire cogeretur inuitus.

CAP. LXXXII.

Quòd magna ſit ſpes monachi profeſſi.

HVic autem eſt reſpondendum; quia tanta diſtantia eſt inter illum, qui non vult facere Deo promiſſionem ad ſeruiendum ſibi, & eum, qui libenter eam facit; quanta inter homines duos, qui ambo ex debito debent ſeruire Domino vni. Sed vnus eorum accedit ad Dominum, & dicit: Domine, ex toto corde tibi ſeruire volo, ſed me eſſe tibi fidelem promittere nolo. Quia ſi hoc tibi promitto, & poſtea tibi peccarem, grauiùs delinquens, grauiori vindicta dignus exiſterem. Quanto tamen melius potero, ſeruiam tibi; ſed ſi quãdo peccauero tibi, iudica me vt illum,

qui ſe tibi eſſe fidelem minimè promiſit. Alter verò venit, & dicit: Domine, ex toto corde meo te diligo, tibiq́ue fidelitatem & ſubiectionem promitto: vt ſi aliquando fecero contra præceptum tuum, non me iudices vt alienum, ſed emendes vt proprium ſeruum. His itaque dictis, euenit, vt ambo idem peccatum poſtea faciant; ac deinde pęnitentes, ad miſericordiam Domini ſui veniant. Dicit itaque Dominus illi, qui ſibi fidelitatem promittere noluit. Quare hoc feciſti? At ille: Domine (inquit) confiteor, quia deliqui, ſed tamen me tibi non eſſe delicturum non promiſi. Sed ille: Ideone, inquit, noluiſti mihi fidelitatem promittere, vt poſſes contra me liberiùs peccare? Ergo & ego contra te, non vt erga meum, ſed vt aduerſus alienum agam, totumq́ue, quod erit mei iuris, vſque ad vltimum quadrantem exigam. Hoc itaque iudicato, conuerſus ad alium, dicit: Et tu ſerue, qui mihi fidelitatem promiſeras, & ideo tibi magis cauere debueras, quare hoc feciſti? At ille: Domine, ait, confiteor reuerà me deliquiſſe, tibiq́ue fidelitatem promiſiſſe. Sed poſtquam me pænitet, quia deliqui, debeo ego peius pati, quia tibi fidelitatem antequam deliquiſſem promiſi, quàm ille, qui hanc

tibi

tibi non vult promittere, etiam poſtquàm peccauit? Ideo quippe volui me eſſe tuum, vt ſi quando peccarem, non me iudicares vt alienum, ſed emendares vt proprium. At Dominus: Ita eſt, inquit, vt dicis. Cùm ergo voluero, de te vindictam accipiam, vt de meo. Sic autem & Deus, inter profeſſum monachum & nolẽtem profiteri, iudicat, ſi eos contra eum peccaſſe pæniteat. Non ſolùm autem profeſſum minus iudicat nõ profeſſo, ſed etiam quolibet laico, adhuc in ſeculo conſtituto. Licet enim vterque idem peccatum committat, cùm ex corde monacho pæniteat deliquiſſe; cumq́ue ordinem, cui ſe ſubdidit, feruenti amore cuſtodiat, maiorem quàm laicus miſericordiam conſequetur, quantumlibet ille pæniteat ſecularibus adhuc detentus. Si verò pęnitere noluerit, maiori quàm laicus damnationi ſubiacebit.

CAP. LXXXIII.

Similitudo inter monachum peccantem, & laicum.

QVod vt apertiùs à ſimili videamus, homines duos vnius Domini ſeruos intueamur. Ambo itaque à Domino illo poſſeſſiones proprias obtineant, ſibi,

ſub

ſub iureiurando promiſſo, quòd ei fideles exiſtant. Vnus tamen illorum conditione tali hoc faciat, vt ſi quid in eum quandoq; delinquat, de proprio ſuo, pro vt fuerit iuſtum, ſibi emendet. Alter verò Dominum ſuum adeò diligat, vt nihil proprium retinere; ſed omnibus ei dimiſſis, familiariùs ſibi malit ſeruire. Hoc etiam pactum cum eo faciat, vt ſi aliquando quid contra eum committat, de ſeipſo, non vt de re aliena, ſed vt de proprio, quam voluerit vindictã aſſumat. His igitur actis, ſi culpam eandẽ committit vterq;, ac deinde pænitẽtia ducti velint emendare; ſed ille de proprio, quod nec adhuc totum vult dare, pro illius culpæ ſatisfactione: Iſte verò de ſeipſo, quoniam etiam totum iam priùs Domini ſui mancipauerat poteſtati; videatq; Dominus, quòd ille tantum facere noluerit, etiam poſtquam ſibi peccauit, quantũ iſte, priùs quàm in illum delinqueret, fecit. De quo, inquã, maiorem velle videtur habere miſericordiam, an cum illo videtur velle mitiùs agere, quàm cum illo quẽ operibus comprobat ſe minùs diligere? Quòd ſi hũc velit altero duriùs arguere; Serue (inquiẽs) male, quanto mihi eras familiarior, tanto es culpabilior. Poteſt iſte ſibi ſic reſpõdere: Domine (inquiens) verũ eſt, quod dicis.
Sed

Sed quamdiu pænitere nolui; ac poſtquam toto corde pęniteo, meq́; ipſum in emendationem trado, nunquid nam peius illo debeo pati, qui nec illud, quod habet, tibi totum vult dare pro ſatisfactione ſui commiſſi? Iuſtum ne tibi videtur, vt quia te magis dilexi, minorem debeam miſericordiam conſequi? Immo eo maiorem mihi facere deberes miſericordiam, quo nullam maiorem tibi facere poſſum ſatisfactionem? Quid aliud Dominus diceret, quàm quod veritas habet? Hunc ergo mitiùs iudicat, vt ex toto proprium: Illum verò ſeueriùs, vt minus ſibi priuatum. Sic enim Deus celeriùs indulget monacho, qui ſe ei totum committit; quàm laico dare nolenti, ſe vel ſua, pro his quę commiſit.

CAP. LXXXIIII.

Similitudo inter monachum, & arborem.

ETenim rurſus à ſimili poteſt videri, acceptabilius eſſe Deo bonum opus monachi, quàm hominis cuiuſquam ſæcularis. Solet quippe accidere, duos eſſe homines ſub Domino vno, ſingulas habentes

bentes arbores in proprio ſolo. Arbores autem illę fructum ferunt bonũ vtręque. Verùm quia illi, Dominum inæqualiter diligunt, etiã ei de fructu earũ impariter ſeruiunt. Vnus enim eorum, quia minus eum diligit, cùm arboris ſuę fructus fuerit maturus, colligit, fertque inde Domino ſuo, quantum ſibi fuerit viſum. Alter autem adeò Dominũ amat, vt ad eum veniens, arborem ipſam ei offerat. Domine (inquit) arborem habeo quandam, bonum valde fructum ferentem; quæ ſi veſtræ congruit dignitati, malo eam veſtri eſſe iuris, quàm mei Eam igitur offero vobis, vt amodò vobis fructificet ſoli. Ipsã quoque veſtro aſſignabo præpoſito, vt ex ea fructum colligat; indeque vobis, prout velle vos nouerit, diligenter deſeruiat. Sed & ego, quanta diligentia potero, eandem veſtrę voluntati cuſtodire curabo. Cuius igitur obſequium, Domino magis videtur eſſe acceptum? An illius, qui quantumcumque voluerit, dat ei de fructu propriæ arboris? Vel illius, qui arborem & fructum totaliter offert? Immo magis illius, qui arborem totam dat ei cum fructu. Sic ergo & ſeruitium monachi, Deo eſt magis acceptum, quàm hominis ſæcularis. Ipſi enim ſunt homines duo, qui ſub

Deo,

Deo, velut arbores quaſdã habent ſeipſos. Ipſi quoque vtrique, ſunt apti ad ferendum fructum operis boni. At quia non eodem modo diligunt Deum, nec ei pariter bene operando deſeruiunt. Secularis enim, quia eũ minùs diligit, tunc tantùm, cùm bene operandi animũ habuerit, boni operis offert Deo, quantum voluerit. Monachus verò eum diligit in tantum, vt ad eum accedens, totum ei offerat ſeipſum, factis ac verbis eũ ſic alloquens: Domine (inquit) meæ hactenus poteſtatis eram: quodque mihi libebat bonum malumue, faciebam. Verùm, quia tuus omnino debeo eſſe, tibique ſoli tantùm bona opera fructificare, me totum tuę trado poteſtati, vt amodo tibi fructificem ſoli. Quod vt melius facere valeam, me vni ex eccleſiæ prælatis ſubdam, qui me cuſtodiens, ea tantùm opera doceat facere, quæ tibi nouerit magis placere. Sed & ego, pro modulo meo, meipſum cuſtodire ſtudebo. Cuius ergo munus magis Deo eſt acceptabilius? An illius, qui ſibi offert quædam ex operibus ſuis, plurima verò ſubtrahit? Immo illius magis, qui dat ei ſeipsũ cum operibus ſuis cunctis. Nec ideo propria priuatur mercede, quia ſępe bonum opus cogitur agere. Sicut enim is, qui arborem

totam

totum commiſit prępoſito Domini ſui, vt ex ea fructum colligeret, ex quo & Domino ſuo, prout eum velle noſſet, deſeruiret. Vt (inquam) propriũ non perdit meritum, ſi ille colligit fructum, prius quàm matureſcat, aut in arbore dimittat è contra, donec putreſcat: Sic monachus, qui ſe totum commiſit prælato, vt eum cuſtodiret, ea opera tãtùm ab eo agenda exiget, quæ Deo placere potius noſſet: Sic (inquã) propriam non perdit mercedem, ſi quid operis boni agere cogatur, antequã velit: vel è contra prohibeatur, cùm agere vellt, donec & ipſam amittat voluntatẽ agendi. Non ergo omittere debet, quicquid boni prælatus ei præcipiat; vel præſumere vt agat, à quibuſcunque eum prohibeat. Eſt enim illius præuidere, quid præcipiat, quidue prohibeat; huius verò, ſequi eum in bono per omnia.

CAP. LXXXV.

Similitudo inter matronam, & diuinam voluntatem.

ACcidit quandoq; matronã aliquam, filiã cũ ancillis magiſtrę cõmendare, vt eis, opera mulieribus cõgrua doceat.

Illis verò præcepit, vt ei cunctæ obediant: quodq́ue ſibi faciendum iniunxerit, expeditè adimpleant. Hoc itaque diſpoſito, magiſtra eas in vnum congregat, & iniungit cuique, quid agere debeat; & ne foras egrediantur, obſeruat.

CAP. LXXXVI.

De filiabus matronæ.

QVibus ita ſub magiſterio aſtrictis, bonæ quidem filiæ per omnia ſibi obtemperant, ſed nec abeundi foras licentiam quærere curant.

CAP. LXXXVII.

De ancillis eius bonis.

ANcillę verò ſimiliter faciunt, excepto quod inſtabiliores exiſtũt. Quia enim tædet eas in cuſtodia diutius eſſe, licentiam foras exeundi quærunt quandoque. Quam ſi fortè obtinere non valent, non inde triſtantur, vel murmurant; tantùm dicunt, quia datã libenter acciperent. Quod ſi eis conceſſum fuerit, egrediuntur, quò eis viſum fuerit, ceſſantq́ue interim

ab

ab operibus ſuis.

CAP. LXXXVIII.

De ancilla latrone.

INter eas autem quandoque eſt latro quædam, præceptis magiſtræ vix obedire volens. Hæc igitur, quia cuſtodia tędio ſemper ei exiſtit, licentiam exeundi ſæpius quærit; & cauſas, quæ rationabiles videantur, adinuenit. Quam ſi obtinere non poteſt, contriſtatur vehementer, & dolet: ſuæque magiſtrę, ſi audet, duriùs reſpondet. Si verò aperta cauſa ei non fuerit, ei occultè detrahit, quodque faciebat opus, intermittit Quòd ſi operari iuſſa fuerit, prętendit protinus, quòd ſit infirma. Ac ſi quando ſe ſolam viderit, protinus exilit, oſtium petit, huc illucque circumſpicit; mandat illi vel illi licentiam quærere ſecum loquendi. Quòd ſi in hoc reperta fuerit, atque correpta, proſilit ſtatim in huiuſmodi verba: Quid (inquit) feci, quòd ſic debeam corripi? Quæ mira viſa ſum agere, quia inferuntur mihi contumelię? Sed iam ſatis apertum videtur, quàm iniuſtè contra me agant. Itaque reſidet męſta, dolens, quòd ita ſit reprehen-

ſa. At poſtquam ad modicum ille dolor recedit, maturitatem quandam prætendit. Cumque æſtimat, quòd ab alijs reputetur matura, licentiam rurſus quærere tentat; quam ſi habere nequiuerit, protinus ſubdit. Stultus eſt, inquit, qui bene agit: cùm æquè boni tractentur vt mali. Quòd ſi licentiam habere poterit, foras confeſtim egreditur, huc illucque vagatur; iuuenum conſortia expetit, multa non agenda committit. Vt ergo hac ſimilitudine poteſt colligi, tria ſunt genera voluntatis in ſubditis.

CAP. LXXXIX.

De obedientia, licentia, & inobedientia.

HOrum autẽ primũ obediẽtia, ſecundum licentia, tertiũ inobediẽtia dici poteſt. Hęc verò genera omnia inueniri poſſunt in monachis, quos matrona quędã magiſtrę cuidã cõmendauit; id eſt, volũtas diuina voluntati Abbatis eorũ ſuppoſuit. Licentia quippe multos decipit. Obedientia verò & inobedientia, contraria ſunt: harum media, licentia eſt. Is ergo, quem obedientia conſtringit clauſtra non egredi, vult tamen exire, regulęque diſtrictionem libenter declinare, quamuis nolit

ſine

ſine licentia id præſumere, & idcirço actũ ſuum licentia qua præualet, conatur defendere, peccatum profectò habet ex illa illicita voluntate. Non enim poſtquã mortuus eſt mundo, clauſtrum ſubijt ad mundi negotia, vel voluntate, vllatenus redire debuit, velle tamen ſuum non niſi permiſſus, facto implere voluit. Obediẽtia ergo, quam in hoc amplexus eſt, ipſum factum excuſabit: ſed velle, quod contra obedientiam habuit, periculoſum (niſi pænituerit) illi erit. Quòd nonnulli minus attendentes, licentia, quam pro implenda voluntate ſua expetunt, ſæpe falluntur. Vt igitur breuiter loquar & ſuccinctè, ſub ipſa obedientia viuentes, ſunt matronæ regalis filiæ. Ancillarũ verò nomine, licentiæ adhęrentes accipe. Inobedientia verò, quę dicitur & ipſa latro, rebelles deſignantur in ordine monaſtico.

CAP. XC.

Similitudo inter monachum, & denarium.

RVrſus à ſimili poſſumus videre, quę in perfecto monacho debeant eſſe. Tria cuique bono inſunt denario, quæ

deſiderat, huiuſmodi nummum, ita vt habentem monetam, amat: ſic Deus, qui theſauro cæleſti nos omnes reponere cupit, huiuſmodi hominem, ęquè vt habitum monachi habentē, ibi reponit. Quem autem viderit habitum quidem monachalem habere, ſed ex ære impuro, id eſt, inobedientem eſſe, hunc theſauro cæleſti nunquam reponit: ſicut nullus denarium falſum, licet aptè monetatum, ſuo theſauro reponere quærit. Quem verò viderit obedientem eſſe, etſi aliquando fragilitate peccet humana, non hunc tamen repellit, ſi verè pæniteat. Vt enim à valido denario, denarius falſus; ſic à perfecto, differt monachus imperfectus. Inualidus enim denarius minus habet pondus, quàm debeat habere; ſed illud, quod habet, puro ex ęre conſtat. Falſus verò eandem, quam bonus, monetam prętendit, ſed interiùs latet falſitas ęris. Sic falſus monachus eundem, quem perfectus, habitum habet: ſed inobedientiæ falſitas, interiùs latet. Debilis verò, ſed obediens, licet non tantam, quin aliquando cadat, habeat ſtabilitatem, obedientiæ tamen retinet puritatem. Mox etenim pęnitet eum, quia deliquit: quodque ei pręcipitur, pura obedientia facit. Ille ergo, vt denarius falſus, à

cæleſti theſauro repellitur; hic verò, pro ſui modulo vigoris, ibi reponitur. Nihil igitur cuiquam prodeſt habitum monachi exteriorem habere, ſi non ſtuduerit & interiorem retinere. Duo quippe ſunt ordinis genera, viro religioſo conuenientia. Vnum exterius, quo religioſus videtur; aliud verò interius, quo religioſus habetur. Et illud quidem exterius, facticij; hoc verò interius, naturalis eſt ordinis. Facticius quippe ordo facticię ſunt conſuetudines, vt in ordine monachorum inueniuntur plures. Has etenim homines adinuenerũt, quibuſdam de cauſis rationabilibus ſeruandas inſtituerunt. Naturalis verò ordinis, naturales ſunt virtutes, vt humilitas, charitas, & aliæ plures. Has enim Deus, ipſi naturaliter indidit homini, ſuęque cauſa ſalutis ſeruandas mandauit. Ille itaque facticius ordo ſine iſto, nihil homini prodeſt, iſte verò ſine illo, etiam ſaluare hominem poteſt. Vt tamen ſeruari valeat iſte; valde neceſſarius ſibi eſt & ille.

CAP. XCI.

De ſimilitudine inter corrigiã, & ſotularem: & inter ordinem facticium, & naturalem.

SIc enim eſt inter ordinem facticium & naturalẽ, quomodo inter corrigiam & ſotu-

& ſotularẽ. Corrigia namq; ſola colligata pedi, nullo eſt munimento pedi; in ò magis inconueniens videtur eſſe, ſi ibi ſola circumligetur. Sotularis verò, etiam ſolus pedem munit, ſatisque decenter conuenit ei; ne tamen cadat, vel tortus fiat, neceſſaria ſibi eſt corrigia, vt ligetur ex ea. Sic licet facticius ordo nihil ſolus proſit, ſed magis dedeceat; naturalis verò ſine illo, & proſit & deceat; vt tamen iſte firmiùs teneatur, neceſſarius ille ſibi habetur. Hinc quippe eſt, quòd qui religionem interiùs ſeruare deſiderat, habitu monachali exteriùs ſe alligat; qui quòd exteriùs demonſtrat, ſemper eum eſſe arguat. Quia ſi poſtea noluerit hoc eſſe, magis eum dedecet habitus iſte. Si enim (verbi gratia) monachus ſuperbus fuerit qui habitu exteriori humilitatem prætendit; multo inconuenientius eſſe videtur, quàm ſi careret humilitatis habitu. Decet igitur vt quod oſtendit exteriùs, ſtudeat & habere interiùs. Nihil enim penè exteriùs habet in habitu, vel poſſeſſione, ſine conſuetudine, quòd non eum commoneat aliquid interiùs habere.

CAP. XCII.

De veſtibus monachi.

QVòd enim viles nigraſque fert veſtes, vt ſe vilem reputet peccatorem commonet. Quòd verò eiſdem, à capite vſque ad pedes tegitur, hoc eum facere, à principio vitæ vſque ad finem, hortatur. Hæc enim eſt talaris tunica & polymita, quam
Gen 37 filio ſuo Ioſeph feciſſe legitur Iacob patriarcha. Quòd autem eædem in modum ſunt crucis, eum ſemper habere commonet memoriam Dominicæ paſſionis.

CAP. XCIII.

De corona & tonſura monachi.

COrona denique capillorumque tonſura, eum eſſe ſacerdotem & regem demonſtrat. Sacerdotes quippe in lege, mitra tegebant caput, ad ſimilitudinem cuius, & huic caput raditur. Reges autem coronis vtuntur, ad cuius ſimilitudinem, huius capilli tondentur. Hęc itaque coarctant eum, vt Sacerdotis & Regis gerat officium.

CAP.

CAP. XCIIII.

De ſpirituali ſacrificio monachorum.

OFficium ſimiliter ſacerdotis erat in lege, generis diuerſi pecora mactare: huius ergo ſimiliter officiũ debet eſſe, leonem irę & crudelitatis interficere, lupum rapacitatis, taurum ferocitatis, vulpem aſtutiæ, hircum immunditiæ, glirẽ ſomnolentię, equum & mulũ luxuriæ, aſinum pigritiæ, aliaque beſtialia vitia occidere. Regis autem officium proprium eſt regere regnum; hoſtes inde propellere; ne iuſto iniuſtus iniuriam faciat prouidere; malis depreſſis, bonos exaltare. Hoc itaque officium debet eſſe monachi, vt ſuæ mentis regnum regat, & corporis. Hinc enim omnia expellere debet vitia; prouidere, ne malus bono appetitus reſiſtat, ſed vt bonus malum ſibi ſemper ſubijciat. Quicquid poſtremò exteriùs oſtendit in habitu, vel in conſuetudine, vel & in ipſa profeſſione, ſtudeat etiã interiùs habere. Alioquin, nihil ſibi corona ſiue tõſura proderit, vlluſue habitus monachalis. At ſunt plerique, qui facticio ordini imputant, quod naturalem non ſeruant. Dicunt enim bono animo ſe-

pati

tet. Niſi enim eſſe bonis moribus videatur, bona, ſi qua exterius agit, paruipenduntur.

CAP. XCVI.

De interiori virtute, & exteriori.

DVo quippe virtutis ſunt genera, quę inter ſe ſic differunt, vt corpus & anima. Vnum enim interius, & inuiſibile: Aliud verò exterius eſt, atque viſibile. Interius namque eſt charitas, humilitas, patientia, benignitas, cæteraque ſimilia: Exterius verò, ieiunare, eleemoſynas dare, in orationibus vigilare, lachrymari, aliaque huiuſmodi. At ſicut corpus ſine anima non diu ſubſiſtere valet, anima verò ſine corpore eſſe poteſt: ſic exterius genus ſine interiori non diu ſubſiſtit, cùm hoc interius faciat ſine exteriori. Diu enim charitatem habere quis poteſt, etiã ſi non ieiunet; cùm diu pro Deo ieiunare non poſſit, ſi eum non amet. Vt tamen plerumque ſpiritus malignus corpus aſſumit, illudque vegetando ſubſiſtere facit: ſic inanis gloria cor hominis intrat, illudque virtutis genus exterius ſimulat. Sicut enim charitas ieiunare, ſic & inanis gloria facit. At ſicut corpus exanimatũ citò fœtet, & contem-

contẽnitur;ſic exterius genus ſine interiori Deo & Angelis diſplicet. Cũ enim quiſpiã ieiunio quidẽ intẽtus, ſed iraſci facilè videtur: ſi de ieiunio laudetur ab aliquo, confeſtim reſpõdetur ab altero: Quis, inquit, de illius curet ieiunio, qui ſic inflatur pro nihilo? Si autem frequentiùs manducaret, ſed humilis & patiens eſſet, rectè videretur. Sed ſi, qui non ieiunat, ab aliquo reprehendatur, ilico ab altero reſpondetur: Bene vtique, vt manducet, promeretur, qui adeò patiens eſt, & benignus.

CAP. XCVII.

Similitudo inter monachum, & hortulanum.

SCiendũ eſt ad virtutes tendenti, quòd agere debeat more boni hortulani. Hortulanus quippe, qui plantare appetit herbas, prius terræ naturam conſiderat, vbi eas plantet. Niſi enim terræ earum natura conuenerit, creſcere vel fructificare nullatenus poterunt. Sic qui virtutum facere vult plantarium, quo in loco plantet eas, ſibi eſt præuidendum. Si enim locus fuerit vitioſus, & ipſę virtutes in vitia redigentur.

CAP. XCVIII.

De ædificante domum: & quòd superbia ſit vallis maxima, beſtijs vitiorum plena.

RVrſus ſic eum agere decet, velut qui domum ædificare debet. Qui enim ædificium facere vult ſtabile, ſoliditatem prius conſiderat terræ; quò ſcilicet fundamentum firmum ſupponere, parietem erigere, tectum ſuperimponere, tutuſque intus poſſit inhabitare. Sic qui virtutum vult facere ædificium, quò ſecurus inhabitet ab inſidijs dæmonum; quo in loco ſui conſtruat illud, ſibi eſt prçuidendum. Si enim locus eius nō fuerit firmus, nec ædificium diu ſubſiſtere poterit. Hoc itaque ſolum vel terra bona, eſt humilitas; cuius cunctis virtutibus congruit natura, eaſque velut firmum fundamentum ſuſtentat.

CAP. XCIX.

De monte humilitatis, & ſeptem gradibus eius.

NOn eſt in altum eleuata ſuperbia, ſicut quidam putant; ſed demiſſa eſt, & vallis

& vallis maxima, beſtijs vitiorum plena, & caligine tenebrarum denſiſſima. Nam quanto amplius quis ſuperbia inuoluitur, tanto lucem veritatis minus intuetur. Nec clarè iuſtum ab iniuſto, quamdiu in tenebris, id eſt, in cæcitate cordis ſui iacet, diſcernere ſuperbus poteſt; ſed quę ſunt diſtorta, ęquè ſectatur, vt recta. Vnde fit, vt in valle iſta tenebroſa vitiorum, ſit copia quaſi beſtiarum crudelium multitudo magna. Nam leones crudelitatis, vulpes calliditatis, ſerpentes quoq; venenoſę inuidię, ranę garrulitatis & iracundiæ, cætera etiã vitiorum animalia ſolent ibi abundare. Quę quanto plus cuique familiares habentur, tanto minus, quàm ſint crudeles, videntur. Conſuetudo enim vitij eſt, vt nõ facile videatur ab illo, qui eo premitur: Sed mox vt ceſſauerit, & ab eo ſe alienauerit, tunc demum conſiderat, in quanta fæditate & miſeria iacuerit, & quàm graues morſus malarum beſtiarum tolerauerit. Humilitas autem mons magnus eſt, in cuius ſummitate lux eſt non modica; & honeſtarum perſonarum, id eſt, ſanctarum virtutum pulcherrima turba. Sed quicunque ad hunc peruenire deſiderat, neceſſe eſt, vt per gradus quoſdam aſcendat, ſi hunc montem agnoſcere

agnoſcere & inhabitare affectat.

CAP. C.

Primus gradus humilitatis.

PRimus itaque gradus in monte humilitatis, eſt cognitio ſui: Hunc vnuſquiſque ſic debet habere, vt ſe inferiorem omnibus iudicet; imitans Apoſtolum, qui ſe omnium ſuorum coapoſtolorum dixit eſſe minimum. *1 Cor. 15* Nam ſi eſſet aliquis homo, qui ita peccaſſet, vt Dominus eius ſibi iuſto iudicio pedes & manus amputare, oculos eruere, & totum corpus dilaniare poſſet, nec tamen faceret, ſed ex ſua miſericordia illum tolleraret, vehementer ſe Domini ſui debitorem cognoſcere deberet; & eo magis humiliari, quò ſe minus perpenderet meruiſſe à Domino ſic tollerari. Nos *Iac. 3.* igitur Dominum noſtrum in multis offendimus omnes: & in tantum, vt nos ex vindicta iuſtitiæ ſuæ, membrátim poſſet dilaniare; aut iugi languore, in præſenti affligere; aut pœnis poſtmodum æternis tradere.

CAP. CI.

Quòd, qui in Deum peccat, omnem creaturam contra ſe excitat.

EX qua offenſione, non ſolùm iram Dei promeruimus, ſed etiam totam creaturam aduerſum nos excitauimus. Etenim ſi ſeruus alicuius à Domino ſuo recederet, & inimico Domini ſui adhæreret; non ſolùm ipſum Dominum exacerbaret, ſed & totam eius familiam iuſtiſſimè irritaret. Cùm igitur Dominũ creatorem cunctorum offenderimus, aduerſùm nos omnem creaturam, quantum ſpectat ad meritum noſtrum, in iram commouimus. Poteſt ergo nobis iuſta conſideratione terra dicere. Non debeo vos ſuſtinere, ſed potius abſorbere; quoniam à creatore meo, non timuiſtis peccando recedere, & inimico eius, diabolo ſeruire & adhærere. Poteſt etiam cibus dicere, & potus; Non meruiſtis, vt vos paſcere debeamus; immo potius, vt confuſionẽ & necem vobis præparemus. Ab illo enim peccando receſſiſtis, per quem nec ales eſurit. Sol quoque: Vobis ad ſalutem non debeo lucere, ſed ad vindictam Domini mei, qui eſt lux lucis

cis & fons luminis, penitus coërcere. Sic & ſingulæ quæque creaturæ, contra nos poſſunt ſurgere irrefragabili ratione. Proinde expedit nobis humiliari, ne diu dilata vindicta, tanto acriùs adueniendo mala noſtra puniat, quanto diutius tolleráuit, quod punire poterat. Vt ergo humiliemur, quid ſimus, quid vel quales nati fuerimus, vel quid fecerimus, mente pertractemus; & nos viles peccatores, multoque ſupplicio digniſſimos fore cognoſcemus. Qui ſe ergo talem iudicat, iam in primo gradu humilitatis ſtat.

CAP. CII.

Secundus gradus humilitatis.

SEcundus gradus, eſt dolor. Nam ſunt nonnulli, qui ſe peccatores eſſe cognoſcunt & fatētur, ſed nullum inde dolorem habere dignoſcuntur; quibus neceſſe eſt, vt doleant, ſi veniam mereri deſiderant; Quia non valet ad ſalutem, vt ſe cognoſcat quis peccatorem, niſi inde habeat & dolorem. Nam ſi Domino ſuo aliquis peccaret, & inde dolorem non haberet, quid putas Dominus eius de eo diceret? Quomodo ei offenſam poſſet dimittere,

ſiteri ne diſſimulet: quatenus hoc iudicio manifeſtè comprobet, quòd ſi Deus hoc ignoraret; ipſe veraciter ei manifeſtaret. Ad hoc: ſi is, qui maiorem pænitentiam, ex proprio arbitrio non confeſſus vult agere, quàm aliquis, ſi confiteretur, vellet ei imponere: putat maius quid ſe feciſſe ex propria voluntate, quàm ſi confiteretur: penſet apud ſe, quid ſibi plus conſtiterit, an confiteri, & paruam pænitentiam agere; an ſine confeſſione, ſpontanea voluntate longo tempore pænitere. Cumque magis elegit pænitentiam protelare, quàm reatum ſuum per confeſſionem manifeſtare; agnoſcat pro certo, quia nondum verè confeſſioni illam ſuam ſpontaneam pænitentiam, quantumcumque grauis fuerit, adæquauit. Quoniam quidem, necdum ſibi tantum conſtitit grauiter clàm pænituiſſe, quantum confeſſionem, cui eam facere debuit, feciſſe. Quare, minus eſt ſemper quemlibet grauiter ſine confeſſione pænitere, quàm puro ex corde confeſſionem facere.

CAP. CIIII.

Quartus gradus humilitatis.

CVm itaque tres gradus in monte humilitatis habeamus, ſequitur perſuaſio, quæ vnicuique habenda eſt, quartus videlicet iam prælibatæ virtutis gradus. Cùm enim neceſſarium ſit vt confiteamur, ſciendum eſt, quòd ita confiteri debemus, vt hoc ipſum quod confitemur, ita eſſe perſuadeamus. Tunc etenim pura eſt cõfeſſio, ſi eam ſequitur voluntaria perſuaſio.

CAP. CV.

Quintus gradus humilitatis.

QVinto igitur gradui confeſſio apponatur; vt ſcilicet, qualem ſe quis cognoſcit, dolet, confitetur, & ſuadet, talem quoque ſe ab alijs concedat iudicari. Sunt enim plerique ſatis ſemetipſos iudicantes; ſed nequaquam poſſunt ab alijs pati iudicari, vituperari. Qui enim vt ad montẽ veræ humilitatis aſcendant, ijs neceſſe eſt, vt ſicut ſemetipſos deſpiciendos iudicant; ſic etiã alios, ſi ſe iudicando deſpexerint, tolerare

nare ſciant. Quare opus eſt patientia, quæ ſexto loco eſt exponenda, & apponenda.

CAP. CVI.

Sextus gradus humilitatis.

HÆc itaque vnicuique familiaris ſic eſſe debet, vt quandocumque ei aliqua iniuria fit: ita eam ſuſcipiat patienter, quaſi commodum ſibi magnum fieret. Profectò, ſi aliquis ſeruorum alicuius diſcreti hominis peccaſſet, & dum ſibi exinde fierent multæ moleſtiæ, non reclamaret, ſed potius iuſtè talia pati ſe diceret, citiùs apud Dominum miſericordiã inueniret. Nos itaque, qui multa contra creatorem noſtrum commiſimus, tanto ſtudioſiùs humiliari debemus, quanto magis indulgentia eius nos indigere videmus.

CAP. CVII.

Septimus gradus humilitatis.

NEc ſolùm abſq; murmuratione pati debemus moleſtias, ſed vt etiã grauiter puniamur ad vindictam Dei amemus. Amor enim ſupremus montis humilitatis gradus eſſe videtur. Quoniam

tunc quidẽ eſt Deo grata ſatisfactio, cũ in eius mẽte, qui ſatisfacit, nulla manet murmuratio, ſed pia iugiter feruet dilectio.

CAP. CVIII.

Recapitulatio graduum humilitatis.

QVod autem ſuperius dilatè per partes oſtendimus, nunc eadem breuiter & ſummatim ſub exẽplo colligamus. Si enim Dominus quiſpiam ſeruum haberet, quem pro culpa ſua tradere morti deberet: poſitaque ratione cum eo, ſuam ſeruus culpam occultare, velut in tenebris, vellet: Aut ſi cognoſceret (quod eſt primus humilitatis gradus) non inde doleret: Aut ſi doleret (quod eſt ſecundus) coram alijs, Domino licet iubente, confiteri nollet: Aut ſi confiteretur (quod eſt tertius) perſuadere nollet, vt hoc ita crederetur: Aut ſi vellet inde culpabilis credi (quod eſt quartus) pati tamen nollet, vt diceretur culpabilis: Aut ſi hoc ſibi dici pateretur (quod eſt quintus) non tamen pati vellet, vt ſicut culpabilis tractaretur: Aut ſi hoc pateretur (quod eſt ſextus) non ita tamen tractari amaret: Aut amare non poſſet (quod eſt ſeptimus) licet hoc velle Dominum ſuum ſciret, non ei profectò culpam illã Dominus dimitteret, immo magis

1 Cognitio ſui. 2. Dolor. 3 Confeſſio. 4 Perſuaſio. 5 Conceſſio. 6 Patiẽtia. 7 Amor.

gis vt iniquum ſeruum eum puniret. Sic nec noſtras nobis culpas Dominus dimittet, ſi non nos gradibus iiſdem humiliauerimus, ſicut ipſe iubet.

CAP. CIX.

Quomodo vnuſquiſque, ſe minorem omnibus putet.

VErùm, quia nonnũquam ideo extollimur, quia nos aliis non rectè comparamus, videndũ eſt nobis, quo id modo facere debeamus. Si enim nos aliis volumus comparare, ea tantùm debemus conſiderare, quæ à nobis ſunt in nobis, non à Deo quaſi præſtita nobis Sic namq; agit, qui de bonis à Deo ſibi collatis & præſtitis, ſuper aliũ extollitur, velut qui veſtibus alienis indutus gloriatur. Nõ ergo hæc, aliorum bonis cõparare debemus; ſed mala tantùm noſtra, quæ à nobis ſunt, in nobis habemus. Quod ſi fecerimus, mala videlicet noſtra bonis aliorũ vt conferamus, nos inferiores eſſe cæteris omnibus, nobis ipſis videbimur Quod contra; quia ſuperbi faciunt, etiam ſi ſint omnibus deteriores, cũctis tamen ſe iudicant eſſe meliores. Sua enim bona tantùm attendentes, aliorum malis comparant, quorum mala nullatenus conſiderare deberent.

CAP. CXI.

De duabus ſororibus hunc montem cuſtodientibus.

HVius autem humilitatis pulcherrimi montis, duæ ſorores ſunt cuſtodes: verecundia ſcilicet, quæ eſt apud Deum; & verecundia, quæ eſt apud homines. Nam cùm tentatur aliquis, ſi ante mentis ſuæ oculos, has duas ſorores firmiter reduxerit, hanc facilè ſuperare poterit. Sic enim ſibi-ipſi loqui debet.

CAP. CXII.

De verecundia, quæ eſt apud Deum.

SI ego hoc peccatum vel illud fecero, quomodo ante Deum & ſanctos eius Angelos, qui me vident, oculos meos leuare potero? Quid dicam, cùm peccatum meum in die iudicij omnis creatura videbit; Boni, & mali angeli, id eſt, diaboli, me accuſabunt. Nequaquam peccabo; imò propter te Domine morte áfficiar tota die, cuſtodiamque vias meas, vt in anima non delinquam. Sic igitur ſibi vnuſquiſq; proponat: ſic ſemetipſum conſideret; ſic ſe ab irruentibus beſtijs eruat. Sed conſiderandum,

dum, quia verecundia, quæ eſt ante Deum, ſemper eſt libera, & cultos fidelis.

CAP. CXIII.

De verecundia, quæ eſt apud homines.

VEruntamen illa, quæ eſt apud homines verecundia nõnunquam fallax & latro peſſima eſt. Solet enim contingere, vt aliquando mentem alicuius, vbi iam ſępe dictus mons humilitatis eſt conſtituendus, hircus luxuriæ, lupus rapacitatis, vel alia quælibet vitiorum beſtia, tentet irrumpere; quam cùm verecundia, quę apud homines eſt, ne intraret, prohibere deberet, ſic ſibimetipſi interdũ malè conſulendo loquitur. Magna erit (inquit) confuſio, ſi huic tentationi luxuriæ, vt poſtmodũ ſciatur, aditũ dedero. Sed nullus hominũ hoc videbit, & ego bene celabo meipsũ, nec amplius erit cognitũ. Modicè nunc voluptati conſentiã, & cùm voluero, memetipsũ corrigã: Ac deinde pænitendò ſatis melior, quã modò ſum, ero. Multi enim poſt ruinã ſurrexerunt, & poſtmodũ meliores fuerũt. Sic nimirũ verecũdia, quę eſt apud homines, malo ſuo cõſilio nõnũquã fallitur, & fallit; & malã vitij beſtiam in montẽ, quẽ tueri deberet, ſubintrare permittit.

mittit, quæ cũ intrare permiſſa fuerit, non facilè expelli poterit. Nam ſi is, qui ſcelus cõmiſit, confiteri aliquã do voluerit, ea cogitatio, quę prius promittebat ei, quòd ſe emendaret, mox vt voluiſſet, poſt perpetratam culpam dicit: Quomodo confitebor? Qua fronte reatũ meũ aperiam? Non amplius honorem habebo, ſi me manifeſtauero: ſed qui modò apprecior, omni tempore vilis ero. Quid igitur faciã? Satiabor voluptuosè viuẽdo, nondũ viã iuſtitię tenere valeo. Ecce quomodo miſer homo in his decipitur, quã callidè vincitur, quã aſtutè ſuperatur. Ipſe nãque humilitatis mõtẽ paulatim proficiendo ſtatuit: ipſe cuſtodes eiuſdẽ mõtis cõſtituit: ipſe cuſtodes eoſdẽ à propugnaculis montis expulit; ipſe poſtmodũ ſemetipsũ malè cuſtodiẽdo mãcipiũ hoſtibus ſuis tradidit. In me ſiquidẽ eſt, vnde cũ Dei gratia proficio; in me etiã, vnde deficio. Nõ mihi proficiẽdi aliquis vim facit. Non ad defectũ aliquis me venire cogit. Suggerit Deus, ſuggerit ratio, ſuggerit virtus, vt rectè viuã; & eſt in me materia arbitrij, ſcilicet libertas, quòd & hoc facere poſsũ, ſi volo. Verũ è cõtra ſuggerit diabolus, ſuggerit appetitus & vitium, vt voluptuosè viuam, & habeo poteſtatem hoc faciendi, ſed contradicere nolo.

CAP.

CAP. CXIIII.

Confabulatio duarum prædictarum ſororum.

SCiendum eſt, quòd verecundia, quæ eſt apud homines, interdum fallat; multiſque modis per eam, aditus nobis vitiorũ fiat. Verecundia, quę apud Deum, nec fallit, nec fallitur. Hæc etenim quando ad montẽ reuocatur poſtea, & locum ſuum videlicet humilitatis, quem tueri deberet, fallente ſorore ſua vitijs ſubuerſum, quaſi porcorum roſtris deiectum inuenit, vehementer turbatur, dolet, ingemit, ſępe etiam lachrymas fundit; miſera miſerabiliter ſecum quęrit, qualiter beſtia intrauit funeſta, quæ fuerit cauſa, quod exordium, quiſue aditus. Et dum illam vehementer execratur, ecce fallax ſoror, fallaciter eam plerumque ſic conſolatur. Eia, quare tantùm doles? Cur tot tantiſque lachrymis teipſam affligis? Grauiùs ille vel ille te peccauit, & veniam obtinuit. Humanum eſt peccare: nec tanti ponderis eſt peccatum, quanti facis illud. Taliter malè conſulendo, dolorem tentat lenire. Sed fidelis cuſtos, quę ſe coram Deo formidat accu-

ſari,

ſati, ſicut fallere neſcit, ſic malũ conſilium admittere contemnit. Nam commiſſa, & dolendo plangit, & plangendo indeſinenter ſui conditoris indulgentiam quærit, atque locum ſuum curioſiùs deinceps cuſtodit.

CAP. CXV.

Quòd tentationis tempore non ſemper miſericordia Dei debeat cogitari.

NOtandum eſt igitur, quòd tempore tentationis, ante perpetrationem culpæ, nunquam miſericordia Dei debet cogitari; ſed iuſtitia & iudicium eius, furor & indignatio illius. Hæc penſari; hæc ante mentis oculos reduci: hæc ſępenumero cum magno horrore retractari debent. Quando quis tentatur, non debet dicere: Miſericordia Domini magna eſt, ſed hoc potius: Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis. Quando appetitus luxuriæ quemcumque pulſat, non cogitet tunc. Quacunque die peccator ingemuerit, omnia peccata eius obliuioni tradentur. Sed potius ſæpe recogitando tractet, quòd maledictus omnis, qui peccat in ſpe. Et illud Eſaiæ primo: Væ genti pecca-

Heb. 10.

Ezec. 18

Eſa. 1.

peccatrici populo graui iniquitate, filijs ſceleritatis, ſemini nequam. Si autem per iniuriam fuerit peccati admiſſio, tunc demum Dei miſericordia propenſiùs eſt cogitanda, ne deſperatio veniæ ſuperueniat. Tempore itaque tentationis, modis omnibus vnuſquiſque debet vehementer conari, ne ſuperetur: Quia licet Deus veniam promiſerit pænitenti, non tamen ſpopondit delinquenti, vt ei daret voluntatẽ pęnitendi. Cũ autẽ certum ſit, quod Dei gratiã promeretur, quiſquis declinat à malo, & facit bonum; & iram & indignationem incurrit omnis, qui operatur peccatum. Magnopere curandum eſt, vt & vitia vitemus, & virtutibus adhæreamus.

CAP. CXVI.

Quæ comparatio ſit inter aſcendentes.

TRia ſunt neceſſaria aſcendenti, innocentia, beneficium, prælatio. Innocentia talis eſſe debet, vt nulli noceat: beneficium, vt omnibus proſit: prælatio, vt ſe inferiorem omnibus iudicet. Vnde Apoſtolus: Superiores inuicem arbitrantes. *Phili. 2.* Hæc tria debet vnuſquiſque alijs impendere, & nihil horum ſibi fieri, ex debito exigere.

exigere. Nam ſi ſeruus alicuius, Domino ſuo in multis peccaſſet, non ſolũ iram Domini prouocaret, ſed etiã omniũ conſeruorum ſuorum indignationem incurreret: Et ſi aliqua iniuria ei interim fieret, non iuſtè conqueri deberet. Dicit aliquis: Innocentiam & beneficium alijs libenter impendo, ſed me omnibus alijs inferiorem credere nequeo. Sunt etenim homicidę, adulteri, latrones, & huiuſmodi Ad hoc: Quicunque comparationem facis inter te & alium, noli ponere in medio, ſeu trutina, quod tuum non eſt; immo quod tuum eſt, videlicet mala tua, & poſtmodum bona ſua. Talis comparatio, vel talis conſideratio, ſemper ſit inter aſcendentes. Si quid verò boni in te videas, non tibi, ſed Deo imputes. Vnde Apoſtolus: Quid habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? *1 Cor. 4*

CAP. CXVII.

Similitudo inter cœnouexiam, & charitatem.

SIc igitur debemus innocentia, beneficio, & prędatione vti in faciendo & recipiendo, ſicuti vſualiter portatur cœnouexia.

uexia. Quippe illam, qui ſubuehunt; faciem habent ad locum, quò tendunt: ad locum autem, vnde veniunt, dorſa vertunt. Tribus autem alijs modis poteſt, ſed non conuenienter, portari; videlicet, vt facies ſint contra facies, vel dorſum contra dorſum, vel facies ad locum vnde procedunt, terga verò, quò ire debeant, conuertantur. Et notandum, quòd non minus, quàm à duobus, cœnouexia in operando portatur; nec charitas (quam per cœnouexiam volumus ſignificari) minus, quàm inter duos, haberi poteſt. Si ergo in monte aliquo ædificarent ſibi homines plures domum, & de valle oporteret lapides, cementum, & alia, quæ ad ædificationem domus pertinerent, cœnouexijs ſurſum in montem portari: Si, inquam, illi portitores inſtrumentum illud ita acciperent, vt vterque ſibi dorſum, aut faciem: vel dorſa, quò tenderent; facies verò verterent, vnde procedere vellent; & dum ſic ire competenter nequirent, verbis litigare inciperent, de litigio, ad pugnos & capillos venirent, deinde ad arma: Rogo, quid diceret aliquis præteriens, ſi ſic hos hac de cauſa pugnantes inueniret? Vtique, quòd inſanirent. In nobis igitur hæc omnia conſideremus, quia talem habitudinem in fraterna charitate

Cœnouexia, vox ni fallor, barbara eſt compoſita à κοινός Græca dictione, & vehe Latina. Vehiculũ autẽ ſeu ferculũ ſignificare videtur, quod duo homines cõmuniter ferũt: quomodo alicuius Sancti imago in proceſſione deferri cõſueuit.

ritate

gitate tenere debemus: vt ſic quaſi quandam cœnouexiam ſpiritualem portemus. Nos enim in excelſo monte, in cęleſti ſcilicet patria, domum nobis ædificare ſatagere debemus, quę ſola virtutum operationę conſtruitur, ad quam humilitatis gradibus aſcenditur. Qui gradus neceſſe eſt, vt fiant per innocentiam, beneficium, & prælationē: ſcilicet, vt nulli noceā, omnibus ſeruiam, & vt quemlibet mihiipſi pręferam. Cùm hæc alijs frequenter exhibeo, & ſi mihi exhibita non fuerint, patienter tollero. Gradus pergendi in montem virtutum, ad domum cæleſtis patriæ, mihi congruos facio, & cœnouexiam bene porto. Si autem alijs hęc impendere detrecto, quaſi dorſum contra dorſum verto: dum illum pergentem, & quaſi antecedentem, ſubſequi deberem, faciem illi vertendo. At ſi mihi hæc, quaſi per debitum, fieri quæro: & ille quod poſtulo, facit, quamuis non libenter, ſed quoniā exigo; quaſi faciem cōtra faciem in ſubuectionem cœnouexiæ verto. Cùm ergo exigo, & ille, quod exigitur, denegat: quoniam illum per exactionem irrito, terga vertimus ad locum, ad quem ire debemus; & facies, vnde procedimus. Sic iſtis tribus modis, qui cœnouexiam portare ſatagit, plerum-

nem redit. Continua, vt cùm aſſiduè in peccato iacet, per quod & aſſiduè ante Deum deformis apparet. Hæc autem genera duo qualitatis animæ, genera ſunt duo indignitatis ſuæ. Qui indignus eſt ſecundum ſubitaneam qualitatem, non ideo tamen ad iudicium ſibi aſſumit Chriſti corpus & ſanguinem. Qui verò ſecundum continuam, indignus exiſtit, ille ad iudicium ea ſibi aſſumit.

CAP. CXIX.

De cordis immunditijs.

NOuerit quoque, qui ſuam diſcutere intendit infirmitatem, tria eſſe genera immunditiæ cordis. Primum namque genus eſt, amor non amandorum, veluti luxuriæ, & ſimilium. Secundum verò eſt, odium eorum, quæ odio non debent haberi; ſicut eſt odium alienæ proſperitatis. Tertium autem, nec amor, nec odium, ſed quædam cogitationis vanitas; vt cùm cogitamus, vnde iſte veniat, vel quò ille vadat.

CAP. CXX.

Similitudo inter corporis & animæ infirmitates.

RVrſus attendendum duo eſſe genera infirmitatis animæ, quemadmodum ſunt infirmitatis corporis. Corporis namque infirmitas aliquando eſt, quaſi infirmitas naturalis: aliquando verò eſt caſualis. Quaſi naturalis namque eſt, vt ficus ab ipſa hominis infantia ſibi continuus. Quaſi verò caſualis eſt vt febris, quæ frigore repẽtino vel alio caſu accidit homini. Hęc itaque, quia occaſione accidit extrinſeca, faciliùs curari poteſt vna medicina. Illa verò, quia quaſi naturaliter adhæret homini, non vna repẽtina curari, ſed cùm frequenti medicina poteſt minui & alleuiari, donec faciliùs valeat portari. Ita quoque vitiorum (quæ ſunt animæ infirmitates) alia quaſi naturalia, alia verò ſunt quaſi caſualia. Quaſi naturalia quippe ſunt, vt ingluuies & luxuria, quę ex ipſa carne concreſcunt ab infantia homini. Caſualia verò, vt mendacium, quod aliqua extrinſecus accedente cauſa ſæpe profertur, etiam non præmeditatum. Hæc ergo,

ergo, quia cauſis exterioribus accidunt, leuiori cuſtodia euitari poſſunt. Illa verò, quia intus naturæ cohærent, licet non vna abſtinentia omnino deleri, continua tamẽ inſtantia eò vſque poſſunt minui, quòd ſatis facilè valeant tolerari. His ergo delendis ſemper inſtare debemus, licet non omnino ea delere poſſimus. Sicut enim naturalem corporis infirmitatem patiens ſtultè agit, ſi ſibi medicinam adhibere neglexerit; quia ſemel vel bis adhibita, nõ ſtatim curatus fuerit. Sic naturali vitiorum infirmitate detentus, inſipienter agit, ſi ſibi cuſtodiam adhibere deſtiterit, quia aliquotiens adhibita, ſtatim à tentatione liberatus non fuerit.

CAP. CXXI.

De appetitu, & quid interſit, inter appetitum & voluntatem.

NVllus namq; appetitu vitiorũ prorſus carere poteſt, ſed eum vice appetitus veræ commoditatis, quaſi naturaliter retinet. Poſtquam enim humana natura perfectam beatitudinem amiſit, perfectam quoque ſui commoditatem perdidit. Semper tamen naturalem affectionem eiuſdem

commoditatis habet. Et quia perfectam commoditatem habere non poteſt, nec perfectæ commoditatis appetitum amittere valet. Habet itaque appetitus ingluuiei, & luxuriæ, aliarumq́ue falſarũ commoditatum: & per hos incedit quęrendo illam perfectam commoditatem, cuius appetitum retinet naturalem. Hos autem diabolus accendit aliquãdo per falſas commoditates, & per eas voluntati aliquod peccatũ ſuggerit, aliquando verò per ſemetipsũ ipſi voluntati perſuadet, vt eoſdẽ appetitus ad peccandũ incitet. Vt cũ ebrioſo, qui amplius bibere nequit, aliquid ad ſuũ velle comedere ſuggerit, vt habeat appetitum amplius bibendi. Sic enim diabolus incitat voluntatẽ ad peccãdum, aut per hos appetitus, aut per ſemetipſum. Velut ſi quis latro aliquẽ ad ſe ſpoliandũ incitaret: aut artificio aliquo, aut carnem ſuam calefaceret: aut dicendo ei ſimplici verbo, vt ſe exueret. Ad quẽ verò cùm ille nihil ſuſpicans fallaciæ, appropinquat, ſubitò capitur, vapulat, verſa vice deſpoliatur, quandoque demum occiditur. Appetitus verò iſti non aliud ſunt, quàm quędã commoditatis neceſſitates. Non enim idẽ eſt appetitus, quod voluntas. Appetitus namque mali non eſt mala, ſed voluntas mali eſt mala.

mala. Hos igitur appetitus, quia diabolus ſemper accendit, ſtudio magno & cuſtodia ſunt reſtringendi.

CAP. CXXII.

Similitudo inter aquam, & humanam naturam.

HVmana namque natura tam facilè per vitia, quàm per planum profunditur aqua. Sic ergo agere debet, qui eam reſtringere appetit, velut qui aquam currentem retinere contendit. Sicut enim ille, qui aquam concludit in ſtagnum atque coercet; ſic iſte naturā humanam vagam, infra regulam aliquam cohibere debet. Vtque ille procurat, ne qua parte dirumpatur ſtagnum, qua effluat aqua; ita & iuſtum prçuidere condecet, ne ſuam in quoquam violet regulam, quoad peccatum proruat. Sic enim reſtringi carnis appetitus poſſunt: quod eſt quandam facere pacem inter ipſam carnem & ſpiritum; quam quidem pacem nemo melius habere poterit, quàm qui diſtrictioni ordinis monaſtici ſemetipſum ſubiugare ſtuduerit. Ipſa etenim eſt quaſi quçdam clauſura, vel ſtagnum viuarij. Quoniam quidem, ſicut piſces decurrente aqua viuarij moriuntur, ſi clauſuræ ipſius minutatim ac ſæpè cre-

pant, nec reficiuntur; ita omnis religio monaſtici ordinis funditus perit, ſi cuſtodia eius per modicarum contemptum culparum, paulatim à feruore ſui tepeſcit, atteſtante ſcriptura, quæ dicit: Qui modica
Eccli.19 ſperuit, paulatim decidet.

CAP. CXXIII.

Quòd quatuor modis pax agatur.

QVatuor quippe modis pax agitur, quibus homo ad veram quietem perducitur. Aut enim fit ab aliquo inter aliquos duos; aut inter ſemetipſum & alterum; aut inter carnem & ſpiritum; aut inter corruptibilitatem noſtram & incorruptibilitatem, quam Deo donante expectamus. Si tres ſuperiores modos nũc habuerimus, tunc demum ad illam pacem perueniemus, de qua dicit Apoſtolus: Ha-
Rom.6. bete pacem cũ Deo. Duo itaq; primi modi fiunt per concordiam. Eſt enim pax carnalis, eſt & ſpiritualis. Concordia etiam eſt carnalis & ſpiritualis. Pax & concordia carnalis eſt, quam habent infideles, vel etiam falſi Chriſtiani, cùm in peccato concordant, & inde quandam pacem obtinent. Hanc autem pacem Chriſtus non

commendauit, vbi dixit: Non veni pacem mittere in terram, ſed gladium. Per terram terrenos, per gladium ſeparationem, qua ſeparamur à carnalitate, potes intelligere. Tertius verò modus per ſpiritus ſit victoriam, ſibi ſubiugantis carnem. De hoc etiam idem Dominus ait: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Et Propheta: Pax multa diligentibus legem tuam. Et: In pace factus eſt locus eius. Et: Inquite pacem; & perſequere eam. Quartus verò modus erit per remunerationem, corruptione noſtra tranſmutata, vt iam diximus, in incorruptionem.

Mat. 10.
Io. 14.
Pſ. 118
Pſa. 75
Pſa. 33

Cap. CXXIIII.

De quadripartito ſtatu humanæ naturæ.

Notandum ſiquidem, quòd humanæ naturę quatuor ſunt ſtatus, quibus, pro diuerſis meritis, beata vita vel miſera redditur. Duo namque primi beati, duo poſtremi miſeri. Beatorum autem alius minus beatus, alius verò beatiſſimus. Ita quoque miſerorum, alius minus miſer, alius verò miſerrimus eſt. Status vtique minus beatus fuit ille, quo ante peccatum

Adam

Adam in paradiſo ſtetit. Beatiſſimus verò eſt ille, quo nunc in cælo ſanctorum animæ ſunt. Minus autem miſer ſtatus noſter eſt, quo dum viuimus, in hoc ſeculo ſumus. Miſerrimus verò ille erit, quo reprobi permanebunt in pęnis inferni. Vt ergo in beatiſſimo ſtatu ęternaliter quieſcamus, in Dei ſeruitio temporaliter laboremus.

CAP. CXXV.

Similitudo inter hominis obſequium, & præmium.

HOmo, quia æternum habere non poſſet pręmiũ, ſi Deus laborando æternum exigeret obſequium. Sed Deus ſuę præmium vitę (quæ eſt ęterna) vitę hominis (quæ eſt temporalis) ſeruitium comparat. Si homo enim quamdiu vixerit, Deo ſeruierit, & Deus eum coadiuuet, & ipſe recompenſabit. Qui verò non à principio quidem vitę ſuæ, Deo deſeruire cęperit; ſed ex quo tamen cęperit, ſi vſque ad finem perſeuerauerit; Deus ab eo vitæ præcedentis ſeruitium non exiget; ſicut nec ipſe à Deo vitæ illius præcedentis exigit præmium. Si autem homo è contra, quoad

quoad vixerit Deo malè ſeruierit, & Deus illi malum rependet meritum, quamdiu & ipſe vixerit. Quod ſi non à principio vitę ſuæ, malè Deo cæperit ſeruire; ſed ex quo tamen cæperit, vſque ad finem vitæ ſuæ voluerit perſeuerare, non ei Deus vitæ præcedentis ſeruitium bonum recompenſabit in malum. Sicut nec ipſe vitæ illius præcedentis prę̨mium habere voluerit malum. Nam & ſuæ vitæ præcedentis bono, & Dei præcedentis vitę malo, non carebit præmio. Deo ergo ſeruiat ſemper omnis homo, quiſque eo ordine, quo conſtitutus ab ipſo eſt.

CAP. CXXVI.

De tribus hominum generibus, ſeu ordinibus.

TRes quippe ſunt ordines hominum: videlicet orantes, agricultores, & defenſores. Hos autem ordines ſic ad diuerſa officia Deus in hoc mundo diſpoſuit, quemadmodum quidam paterfamilias oues, & boues, & canes maximos, in domo ſua diſtribuit.

CAP. CXXVII.

Exemplum ouium, boum, & canum.

OVes namque ad hoc habet, vt lac ſibi & lanam ferant: boues verò, vt terram exerceant: canes autem, vt tam oues quàm boues à lupis defendant. Si igitur horum quodq; animalium, ſuum gerat officium, illud ad vitam Dominus ſeruat, quia eius ſibi vtilis eſt vita. Si verò officium, quod eſt ſuum, non egerit, morte ſola iudicatur dignum, quia eius vita nullum fert fructum. Si enim ouis lac, & lanam non attulerit: bos autem terram non exercuerit, quem alium fructum ferre poterunt? Rurſus: ſi canis, cuſtodiæ pecudem deputatus, eas lupos permiſerit laniare; aut eaſdem ipſe, vel alios canes cœperit ſtrangulare: quid aliud Dominus agere debet, quàm eum obruere? Sic & Deus de illis ordinibus agit, quos ad officia diuerſa in hoc mundo diſpoſuit. Quoſdam namque, vt clericos, monachosque, ad hoc ipſum diſpoſuit, vt pro alijs orent; mitesque, vt oues, lacte prædicationis eos imbuant: lanaque ſui boni exempli, feruentes in Dei amore faciant. Alios verò,

vt agricultores, ad hoc diſpoſuit, vt de ſuo, velut boum labore, ipſi viuant, & alij. Quoſdam etiam, vt milites, ad hoc inſtituit, vt aſperitatem, prout neceſſe fuerit, oſtendant: tamque orantes quàm agricultores, ab aduerſis gentibus, velut à lupis, defendant. Si ergo ſui quiſque ordinis officium impleat, lõgam promeretur vitam, quia cæterorum viuit ad vtilitatem. Si verò iſtud agere noluerit, vita ipſa indignus exiſtit: quia fructum non adfert, propter quem viuit. Si enim clerici monachique, orationem vel prędicationem alijs impendere, & etiam bonum exemplum prætendere: aut terram agricolę noluerint excolere, quod aliud poterũt officium explere? Rurſus: ſi milites alios defendere noluerint; aut etiam more rabidorum canum, eoſdem aut ſeipſos occiderint vel oppreſſerint, quid de illis, niſi quod de rabidis canibus debet fieri? Vnuſquiſque ſui ordinis gerat officium, ne & totum quod viuit, deputetur mendacium.

CAP. CXXVIII.

De mendacio.

SI enim, quod ordinis ſui eſt, non egerit, omnis eius exterior habitus mentitur,

titur, qui eum ordinis illius eſſe teſtatur. Actus quoq; illius, & verba, ipſaque mentitur cogitatio, quia mendacium teſtatur pro vero. Cùm enim quiſpiam quid agit, vel dicit, vel cogitat, ſic eſſe agendum, dicendum, cogitádumque aliis iudicat. Plus etenim loquitur plerumque homo actu quàm verbo, ſicut hoc poteſt videri exemplo.

Cap. CXXIX.

Exemplum de medico.

Medicus namque herbam aliquam ſi diceret ęgroto ſalutiferam eſſe, ac vt ex ea comederet, aliam verò mortiferam, ipſe tamen ex ea guſtaret, plus ei actu quàm verbo diceret: quia plus ei hanc actu, quàm eam verbo comedendam ſuaderet. Cùm igitur quippiam quis agit, vel dicit, vel cogitat, ſic eſſe agendum, dicendum, cogitandumque alijs manifeſtat. Quod ſi ita eſt, verum actu, & verbo, & mente loquitur. Si verò non eſt, eiſdem omnibus è contra mentitur. Inquantùm igitur verum dicitur, bene, inquãtùm verò mendacium profertur, malè viuitur, quia omne peccatum mendacium eſſe probatur. Siquidem non niſi cogitatione, locutione,

tione, & opere peccatur, quibus, quotiens peccamus, Deo & hominibus mentimur. His itaque tribus, Dei timorem ponamus cuſtodem, quia teſtante ſcriptura: Timor Domini, expellit peccatum. Timor denique Spiritus ſancti eſt donum, aliorumq́, omnium primum. *Eccli. 1.* *Ibid.*

Cap. CXXX.

De ſeptem donis Spiritus ſancti.

SEptem quippe ſunt dona Spiritus ſancti; videlicet, timor, pietas, ſcientia, fortitudo, conſilium, intellectus, ſapientia. Horum autem donorum, vt dictum eſt, timor eſt primum, aliorumq́ue veluti quoddam fundamentum. Hunc namque Spiritus ſanctus mentis in campo ſupponit, aliaq́ue dona ſuo in ordine, veluti in ædificio, ſuperimponit. Priùs enim mentem metuere facit, ne pro peccatis ſuis ſeparetur à Deo: & in pœnis inferni, cum diabolo torqueatur. Huic denique timori ſuperimponit pietatem, cùm menti ſic metuenti ſuiipſius aſpirat cōpaſſionem: pieq́; recolere facit, quàm miſera erit, ſi à Deo ſeparata, & in inferno cum diabolo fuerit torta. Dehinc verò ſcientiam ſuperimpo- *Ibid.* *Timor.* *Pietas.* *Scientia*

nit pietati, cùm mens, quæ ſic timet, ſibique compatitur, quo valeat modo ſaluari ſcrutatur, eique Spiritus ſanctus huius rei cognitionem largitur. Exinde autem fortitudinem ſuperimponit ſcientię, cùm mens pauida, ſibique compatiens, iamque quid agere debeat ſciens, fit fortis Spiritus ſancti dono ad operandum, quæ didicit, quibuſque ſaluari ſe poſſe confidit. Poſt hæc verò conſilium fortitudini ſuper ædificat, cùm mens iam fortis ad operandum, quæ piè timendo ſcit eſſe facienda, ſuo experimento didicit Spiritus ſancti gratia, quid de his omnibus alijs conſulere debeat.

Fortitudo.

Cõſiliũ.

CAP. CXXXI.

De donis Spiritus ſancti, quinque ad actiuam, duo verò ad contemplatiuam vitam pertinent.

HÆc autem quinque Spiritus ſancti dona ad actiuam, duo verò quæ ſequuntur, id eſt, intellectus & ſapientia, ad contemplatiuam pertinent vitam. Ipſa tamen Spiritus ſanctus primis quinque ſuperimponit, vt ſuorum ædificium donorũ poſſit omnino compleri. Poſtquam enim

enim Spiritus ſanctus mẽtem facit pauentem, ſibique compatientem, & ea quę ſcit eſſe facienda, fortiter operantem, & de ipſis ſuis exemplis alijs conſulentẽ, accendit, eandemque ad intelligendum, cur hęc vel illa Deus præcipiat; cur homo, licęt alteri homini benefaciat, nullam tamen ab eo remunerationem exigere debeat. Quorum vt intellectum Spiritus ſanctus menti aſpiret, ad poſtremum etiam ſapientiã ſuper accumulat; vt quod videlicet ratione intelligit, ſit ſibi ſapidum atque dulciſſimum, ſoloque rectitudinis amore ſequitur, quod intelligit eſſe ſequendum. Ab hac tamen ſapientia, quam extremam poſuimus, Spiritus ſanctus dona ſua dinumerare per Prophetam incipit, & vſque ad timorem, à quo cæpimus aſcendere, dinumerando deſcendit. Vnde notandum, quod nobis innuit deſcendendo, quomodo ex eiſdem donis conſtruat in nobis ędificium aſcendendo. Hoc igitur ædificio ita compoſito Spiritus ſanctus in eo reſidet; totamque familiam domus interioris, id eſt, omnes animæ ſenſus regit, & ad obſequium ſui diſponit.

Intellectus.

Sapiẽtia

Eſa. 11

CAP. CXXXII.

De qualitatibus animæ, & moribus.

HInc animæ qualitates, quæ prius erant inſtabiles, iam in bonos redigit mores. Mores quippe, qualitates ſunt animæ in habitum iam redactæ. Non enim tunc mores dicuntur, cùm citò adueniunt, citoque recedunt, ſed cùm in anima ſtabiles exiſtunt.

CAP. CXXXIII.

Mores alij boni, & mali alij ſunt.

HOrum autem morum alij boni, alij verò ſunt mali. Boni igitur virtutes, mali autem vitia dicuntur.

CAP. CXXXIIII.

De virtute & vitio.

VIrtutes autem, bona exterius operat: vitia verò, pariunt mala. Non tamen quotiens agitur opus virtutis vel vitij, virtus ipſa vel vitium propriè dicitur haberi.

haberi. Tunc enim tantùm propriè habentur, cùm ex conſuetudine poſſidentur; vnde & homines iuſti, vel vitioſi dicuntur. Cùm autem perfectè habentur, licet ipſa omnino ſint diſſimilia, haud tamen diſſimilia ſemper habent opera.

CAP. CXXXV.

De ſapientia & ſtultitia, quandoque in eodem conuenientia.

QVædam enim ex ipſis, vt ſapientia perfecta, aut ſtultitia, eadem faciunt plerumque fieri opera. Sicut enim perfectè ſapiens dimittere non vult, quin agat, quod ſibi bonum videtur; ſic & ille, qui perfectè ſtultus eſt. Verùm hoc ideo ille facit, quia ſcit bonum non eſſe, vt illud dimittat; ſtultus verò, quia ſic putat. Eſt autem alius medius, nec ita ſapiens, quin metuat falli; nec ita ſtultus, vt in malo, quod cæperit, perſeuerare velit. Hic ergo, quod ſibi bonum videtur, perſæpe dimittit, quia magis quàm ſibi, alterius credit conſilio.

CAP. CXXXVI.

De odio & amore peccati.

ITem perfectum peccati odium perfectusque amor eiuſdem, idem plerumq; opus exhibet exterius. Sicut enim qui perfectè odit in ſe peccatum, non curat quis illud cognouerit; ſic & qui idem delictum in ſe perfectè diligit. Verùm hoc ille facit, vt ſibi Deus indulgeat; iſte verò, pro ſua hoc facit impudentia. Alius verò medius eſt, qui nec ita peccatum odit, vt hoc omnes velit ſcire; nec rurſus ſic amat, vt & omnes velit neſcire. Hic igitur, & pluribus illud abſcondit, & vni tamen per confeſſionem patefacit.

CAP. CXXXVII.

De humilitate & ſuperbia.

RVrſus: perfecta humilitas perfectaq; ſuperbia, opera quædam habent ſimilia. Sicut enim perfectè humilis cùm peccat, vult, vt eius prælatus ſuam diſtrictè puniat culpam, ſic & valde ſuperbus. Verùm hoc ille vult, pro eiuſdem culpæ remiſſione; Iſte verò, vult pati, pro indignatione.

gnatione. Dedignatur namque, vt prælatus ipſius ſui miſertus, vel ad modicum ſibi parcat; immo magis, vt ſuam immoderatè puniat culpam, deſiderat. Eſt autem alius medius, qui nec omnino diſtrictè puniri, nec ſuam ſibi culpam vult ex toto donari. Hic itaque cùm aliquando peccat, partim puniri, partimq́; dimitti ſuam ſibi culpam deſiderat.

CAP. CXXXVIII.

De tribus verecundiæ generibus.

TRia etenim ſunt verecundiæ genera, quæ & ipſam operantur exteriùs diuerſa. Alia namque eſt coram Deo tantùm, alia verò tantùm coram hominibus: alia autem partim coram Deo, & partim coram hominibus. Verecundia namque coram Deo tantùm eſt, cùm, quia tales ſumus, quales non eſſe decet, erubeſcimus, noſtraque peccata, ſi non alijs obeſſent, coram hominibus fateremur. Verecundia verò coram hominibus tantùm eſt, cùm, quia agnoſcimus, quales eſſe debemus, verecundamur, noſtraque delicta etiam vni detegere per confeſſionem erubeſcimus. Verecũdia autem partim coram Deo, par-

timque coram hominibus eſt, vt cùm nec ita de noſtris peccatis coram Deo erubeſcimus, vt ea etiam coram hominibus fateri velimus: nec ita rurſus coram hominibus, vt ea vel vni per confeſſionem detegere erubeſcamus. Quæ itaque verecundia eſt tantùm coram hominibus, eſt bona; quę verò partim coram Deo eſt, partim coram hominibus, eſt melior; quæ autem coram Deo tantùm eſt, optima eſt. Hæc enim poſtrema, vt dictum eſt, ſi non obeſſet alijs, ſuam homines confiteri culpam coram omnibus faceret. Media verò, nec ita eſt perfecta, vt coram omnibus velit; nec ita eſt perfecta, vt ſaltem coram vno per confeſſionem ſuam erubeſcat culpã fateri. Prima autem, etiam coram vno erubeſcit culpam fateri, bona tamen eſt & ipſa; quia licet ſub rubore, culpam tamen confitetur vel vni quandoque.

CAP. CXXXIX.

De tribus generibus quæ notantur in iuuene.

IN iuuene quoque tria genera notantur, quibus ad probitatem venturus prænoſcitur. Hęc autem ſunt: taciturnitas, corporis continẽtia, verecundia. Taciturnitas videlicet, vt prius taceat, poſterius dicat.

Cor-

Corporis autem continentia, vt non leuiter oculos huc illucque reducat, manus pedeſue ne moueat, ſed omnia corporis ſui membra decenter contineat. Verecundia verò, vt erubeſcat coram hominibus, cùm quid vetitum agat; totuſque rubore ſuffuſus oſtendat, quod erubeſcit. Ad hęc itaque tria, iuuenis quiſque nitatur, quia vnoquoque eorum, ad altiora prouehitur. Siquidẽ tacendo & audiendo ſapientiũ doctrinã, paulatim concipit ſcientiã; quibuſdamque incrementis, ad ſpiritualẽ vitam, per eorum verba pertingit.

CAP. CXL.

Similitudo inter diuerſa alimenta, & pracepta.

SIcut enim alimentis diuerſis, ad perfectã corporis ętatẽ; ſic pręceptis diſſimilibus, ad ſpiritualẽ perducitur vitam. Vt enim educatur prius ſimplici lacte matris; dehinc, aliquo alio; deinde, farinæ cõmixto; poſtea, micis panis; poſtmodũ, etiam cruſtis, donec quolibet ſolido cibo valeat vti. Sic enim primũ iubetur in Deũ credere; dehinc eũ diligere; deinde, timere; poſtea, bene operari, poſtmodũ, etiã diuerſa pati, quouſque ſibi pręceptũ quodlibet ſecurè poſſit iniungi.

CAP. CXLI.

Exemplum noui vaſis ſemel imbuti.

QVia ſpirituali doctrina ſemel ad plenum imbutus, nouo vaſi ſimilis eſſe videtur. Vt enim vas nouum, potu bono ſemel affectum, vix eius ſaporem amittit, etiam ſi alio poſtmodum repleatur diuerſi ſaporis; ſic iuuenile cor ſpirituali doctrina ſemel imbutum, vix eius dulcedinem perdit, etiam cùm ſeculari occupatur poſtea negotio, ratione officij, cui intendit. Si autem tacendo, ſapientium verba contemnit audire, nec ad vllam aſcendet ſcientiam ſpiritualis vitæ.

CAP. CXLII.

Exemplum cultri.

VTque, qui proprio caret cultro, meritò eſurit, ſi alieno ſcindere nolit: ſic & iſte propria carens ſcientia, iure ſpirituali fame deperit, cùm aliena nolit tacendo ſcientia vti. Tacendo igitur ſapientium verbis attendat, vt ad ſcientiam ſpiritualis vitæ, doctrina eorum pertingat.

gat. Continendo autem corporis membra, vt ſupra dictum eſt, in melius profi-cit: quia mentem hoc modo, ſtabiliorem & placitam reddit. Mens verò ſtabilis & placida, placida exteriùs verba reddit & ipſa.

CAP. CXLIII.

Exemplum de aqua quieta, & ſolis radijs.

VT enim aqua quieta, cùm ex vna parte ſolis ſuſcipit radium, ex altera quietũ & ipſum aliquo in pariete reddit: ſic mens pacata ſuſcipiens aure cuiuſpiã verbum, ore remittit & ipſum pacatum. Vt verò aqua commota, radium commotum; ſic & mens turbata, verbum reddit turbatum, ſed & omnem exteriùs actum. Vt ergo ad quietem mentis, & oris, & operis, ſibi proficiat iuuenis, quæque membra decenter contineat Erubeſcendo autem, ſicut & dictum eſt, in melius proficit; quia verecundia pænitentiam parit, cuius alia quidem ſicca, alia verò humida eſt.

CAP. CXLIIII.

De pænitentia ſicca & humida.

SIcca namque pænitentia eſt, cùm aliquem quidem ſui peccati pænitet; ſed humore pietatis, ſuique ipſius compunctione caret. Humida verò eſt, cùm habet vtrumque, ſuumque luget peccatum magna cordis contritione. Vt ad hanc ergo proficiat pænitentiam, non iuuenis tantùm, verùm etiam omnis homo erubeſcat, cùm quid agit illicitum.

CAP. CXLV.

Exemplum arborem magnam ſuccidere volentis.

EST autem ſciendum, quem magni alicuius pænitet criminis, ſibi eſſe agendum, more arborem magnam ſuccidere volentis. Sicut enim ille minora in circuitu arbuſta prius curat ſuccidere, ne ſibi arborem ipſam ſuccidenti poſſint obeſſe; ſic & huic vitia minora, illi crimini vicina, prius ſunt extirpãda, ne qua ſibi crimẽ ipſum deſtruenti, ferant impedimenta.

CAP. CXLVI.

De detractione.

DEtractionis vitium, quod maximè ex otioſitate ſolet naſci, multum eſt cauendum: quia pernicioſum eſt malum. Vnde beatus Clemens inter cætera, quæ ab ore beati Petri ſe didiciſſe fatetur, hoc modo ſcribit. *Clem. ſs Rom. epiſt. 1. ad S. Iacobũ fratrẽ Dñi, Longius à fine.*

CAP. CXLVII.

De tribus homicidij generibus.

TRia ſunt genera homicidij, quæ pari pęna plectũtur: Interfectio fratrum, detractio, odium. De qua etiam Paulus dicit: Si comeditis, & inuicem mordetis, videte ne ab inuicem conſumamini. *Gal. 5.* Comedit namque alter alterum, & quaſi morſum in eo facit, quotieſcunque aliquis aliquem malè loquendo, viliorem efficit. Vnde neceſſe eſt, vt ab inuicem conſumantur, pænis videlicet gehennalibus detruſi, miſerrimè puniantur. Sic igitur is, qui alterum detrahendo comedit, conſumitur ab eo, quem morſibus detra-

ctionis

ctionis conſumere geſtit. Nam cùm eius vitam per detractionem lacerat, ſemetipſum ante iuſtum iudicem Deum condemnat. Sicque plerumque contingit, vt is, qui alteri derogat, niſi reſipiſcat, coram Deo in damnationem cadat; quamuis ille, cui detrahitur, nihil læſionis ex ipſa detractione ſentiat. Quid autem detractio operetur, vel quid ſit inquiramus; & inquirendo, quod Dominus dederit, breuiter dicamus; non ideò quod neſciatur, ſed idcirco, vt quod ſcitur, melius teneatur.

CAP. CXLVIII.

Exemplum ignis, & venti, & humanæ mentis.

SOlet enim contingere, vt ignis in aliqua materia aliquando paululum ardeat; & ſi vento impellitur, ad maiorem ardorem creſcat. Taliter etiam eſt mens humana, ſalubri admonitione pulſata ad opus agendum; poſt ſuggeſtionem citiùs ſurgit ad quod priùs ſurgere neglexerat. Sicque vt ignis vento mouetur, ſic mens à torporis deſidia, admonitione excitatur.

CAP. CXLIX.

Detractionis deſcriptio.

DEtractio itaque eſt, quotieſcunque quis aliquid ea intentione de aliquo dicit; vnde ipſe vel minus amari, ſiue minus appreciari poſſit. Detractio verò malis duritiam, pænitentibus refrigerium, tentatis exemplum peccandi, quaſi fomenta malitię præſtat. Naturale ſiquidem eſt, vt ſicut id, quod à nullis fieri audio, facere formido: ſic illud, quod à pluribus vel etiam à paucis fieri percipio, faciliùs prę-ſumo: & quo plures eandem rem feciſſe cognouero, eò minùs eam facere dubito. Bonus quoque, ſi nec pænitens de aliquo criminali fuerit: nec tentationem aliquam inde habuerit: & alium illa vel illa criminalia perpetraſſe per detractionem audierit: niſi ſibi vigilantiæ oculo prouiderit, materiam ſuperbiendi accipit. Proprium namque eſt ſuperbiæ, ſingularitate ſemper gaudere. Quapropter ſummopere cauendum eſt peccatum detractionis, quia fomes eſt tantę perditionis.

CAP.

CAP. CL.

Commendatio charitatis.

TOllit enim charitatem, ſine qua impoſſibile eſt quemquam Deo placere. *1 Io. 3.* Qui enim nō diligit, manet in morte. Plus namque peccat, qui amorem proximi à corde alterius minuit, quàm qui victum ab ore pauperis rapit. Nam ſicut anima precioſior eſt, quàm corpus; ſic grauius eſt animæ victum auferre, quàm corporis. Victus verò animę, eſt amor Dei & pro- *Rom. 13.* ximi. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Qui igitur dilectionem, qua debet anima ſuſtentari, tollit: quantum in ſe eſt, animam occidit. Propterea cauendum eſt, ne quiſquam aliquid ſiniſtrum de aliquo loqui præſumat, niſi propter emendationem eius hoc faciat. Nam prę-lato, aut illi, quem puto poſſe conſulere peccanti, & vitiorum vulnera mederi, debeo alterius malefacta propter emendationem detegere, quæ per meipſum nequeo emendare. Et ne alius corrumpatur ipſius offenſione, compendioſè etiam poſſum eum monere, ne tali iungatur ſingulari aliqua familiaritate; aliter verò, nullo modo

de

de aliquo quicquam aduerſi loqui debeo.

CAP. CLI.

Quid noceat detractio, & quid proſit bonum audire.

CÆterùm verò, ſicut nocet multis, de quolibet malum dicere; ſic pluribus ſolet prodeſſe, de alijs bona audire: Nam cùm bona de aliquo referuntur, hi, qui boni ſunt, eius facta æmulantur: eoque propenſius in ſua bonitate perſeuerare nituntur, quò alij eiuſdem bonitatis ſectatores laudantur. Si autem pœnitentes fuerint, tanto ſtudioſius ſuam pœnitentiam, vt boni efficiantur, peragunt, quanto glorioſiores bonos eſſe malis ſedula relatione percipiunt. Porrò, ſi mali fuerint, erubeſcunt, cùm de alijs bona referri audiant, à quibus ſemetipſos vacuos eſſe conſiderant, tantoque facilius ad pœnitentiam reuocantur, quantò plures, & fortè debiliores ſe, bona operari eis referuntur. Sit igitur omni Chriſtiano in ſedula conſuetudine, ſemper bona de alijs æſtimare, bona loqui; nihil mali credere, nihilque proferre.

CAP. CLII.

De ſcientia, voluntate, & vſu.

CVm in omnibus actionibus noſtris ſummopere quærendum ſit, vt boni ſimus, alioquin beati eſſe non poterimus: quęrendum eſt, quibus potius vtendum ſit, vt boni efficiamur. Tria itaque mihi eſſe videntur, quæ neceſſaria ſunt volenti effici bonus; ſcilicet ſcientia, voluntas, & vſus. Nam niſi quis habeat ſcientiam bonum faciendi, nequaquam bonum, vnde ſalutem conſequatur, operari poterit. Et ſi habet ſcientiam, ſed voluntatem operandi non habuerit, bonus nullo modo eſt. Quòd ſi boni agnitionem, & voluntatem operandi obtinuerit, nec tamen eius vſum opere compleuerit, cùm poſſit, bonus nequaquam erit.

CAP. CLIII.

Exemplum citharistæ.

VT ſi is, qui cithariſta eſſe debuit, citharam non cognouerit, qualiter citharœdus erit? Si etiam inſtrumentum illud

lud non agnouerit; & ſi agnouerit, ſed tangere illud noluerit, qualiter citharœdus erit? Si autem illud agnouerit, & tetigerit, ſed eius vſum habere contempſerit, nunquam propter cognitionem & voluntatem, ſine vſu huius artis, peritus erit. Taliter namque, licet quis habeat ſcientiam bene viuendi, & voluntatem, nequaquam bonus erit, niſi etiam boni operis vſum tenuerit iuxta ſuam poſſibilitatem.

CAP. CLIIII.

Similitudo inter deſides, & peccantes.

SVnt autem quidam ſanctarum ſcripturarum ignari, & dum aliquid de eis, quod poſſent ad ædificationem ſui retinere, audiunt, contemnendo etiam dicunt: Ad quid iſtud tantillũ tenebo? Non ex re tam parua ſapiens ero: cur ergo mihi laborem imponam? Dicunt iam quieſcam, viuam, vt potero, quia fruſtrà ſapientię amplius ſtudebo, non enim omnes peribunt, qui ſapientes non ſunt. Hæc & his ſimilia, piger & inſipiens ſibimet proponit; nec percipit, quia antiquus hoſtis, ad interitum eius talia ſibi ſuggerit: quate-

nus in omni vita ſua, nulli intendat vtili-
tati, ſed in negligentia & torpore ſemper
viuat, & pereat. Amplius quoque dicunt:
Satis (inquit) ſunt ſapientes in mundo,
ſatis ſcriptores, ſatis qui habent peritiam
artium: non eſt opus, vt ego me diſcendo
fatigem. Præterea pueritiam iam exiui,
iam ſenectuti appropinquo: nec iam poſ-
ſem ad magnum ſcientiæ fructum venire,
ſi modò inciperem laborare. Sic ſecum
piger tractat, & in ſui torporis deſidia per-
ſeuerat. Simili etiam modo nonnunquam
peccator irretitur, ne ad bonæ operationis
exercitium aliquando exurgat. Solet enim
contingere, vt is, qui luxurię inquinamen-
tó fædatur, interdum ſemetipſum cogno-
ſcat, & facti ſui pæniteat; ſed cùm iterum
tẽtatio aduenerit, & locus peccãdi affuerit,
dicit: Quare iſtam voluptatem perderem?
Satis etiam hanc admittere potero, ſicut
& multas alias feci: & in futuro cùm ſa-
tiatus fuero, omnia inſimul confitebor, &
ſic bonus efficiar. Satiabor igitur, donec
Deo de omnibus ſatisfaciam; & tunc tan-
tùm ieiunabo, tunc tot afflictionibus, tot
verberibus corpus meum caſtigabo, tan-
tùm eleemoſynis & parſimoniis ſtudebo,
vt in me nihil remaneat dignũ ſupplicio.
Cùm enim adhuc illa & illa in me reſtant
ſine

ſine confeſſione, cur me ab hac ſola cōpeſcerem delectatione? Talia nonnulli interdum ſibimetipſis prauè conſulunt; nec miſeri attendunt, quanta erroris caligine interiùs obtenebrentur. Nam quanto ſunt peccatis obligati maioribus, ac bonitate pauperiores; tanto deberent eſſe ad omne delectamentum diabolicæ ſuggeſtionis excutiendum ardentiores. Sicut enim virtus virtuti accumulata prodeſt, ſic vitium appoſitum vitio obeſt. Quiſquis ergo hodie quicquam boni operis operari poteſt, nullatenus hoc procraſtinare debet. Vnde Salomon: Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia eſt apud inferos. *Eccl. 9.*

CAP. CLV.

Similitudo inter pauperes, ſtultos, & negligentes.

VErùm huiuſmodi homines, ita in peccando negligentes, imitantur etiam pauperes inſipientes. Siquidem pauper inſipiens, cùm obolum acquirit, aut aliud quid parui munuſculi, dicit: Ad quid iſtud tantillum ſeruarem? Non pro-

pter hoc diues ero. Expendam itaque hoc in pomis, aut nucibus, aut qualibet alia re mihi delectabili. Non enim iſtud cuſtodiendo, ſolicitus volo haberi. Sic ſtolidus, dum paruipendit modica, nunquam proficit ad maiora. Sapiens autem pauper parua, quę nanciſcitur, cuſtodit; & quo minus ſe habere conſiderat, eo magis nacta retinere deſiderat: quatenus ex paruulorum congerie, ad maiora quærat quandoque pertingere. Sic nimirum is, qui ſe pauperem ſcientiæ ac bonitatis ſentit, debet facere, ſi ad aliquem effectum ſcientiæ ac bonitatis velit peruenire. Nam ſicut plura grana maſſam, & guttæ flumen, & multi nummi diuitem faciunt: ſic multæ ſcientiarum ſententię, ſapientem; & plures bonitatis actiones, bonum quemlibet efficiunt.

CAP. CLVI.

De ſcientia, & tribus partibus eius.

CVm igitur ſcientia ſit neceſſaria ad hoc, vt bonus quis efficiatur; & manifeſtum ſit, nullum eam poſſe comprehendere, qui minimas eius partes negligit colli-

colligere (niſi fortè quis ſubitò illuminetur, ſicut Apoſtoli & Prophetę) quærendum eſt, quomodo per gratiam Dei, illam valeamus acquirere? Tribus itaque cauſis, videtur mihi illam poſſe adipiſci, doctrina ſcilicet, experimento, & ratione.

CAP. CLVII.

De doctrina.

PEr doctrinam quippe, quę capitur lectione & ſermocinatione, ſcientia acquiritur. Quiſquis enim legit, aut legentem ſiue loquentem audit, ad hoc, vt eorum, quæ leguntur ſiue referuntur, ſcientiam habeat, intendit.

CAP. CLVIII.

De experimento, & ratione.

EXperimento verò acquiritur ſcientia; cùm rei, quam aliquis probauit, certam habet notitiam. Et ratione quoque percipitur, cùm per naturalem mentis diſcretionem, in illis quæ facienda ſiue omittenda ſunt, quis ſolidatur. Scientia igitur his tribus rebus acquiritur. Sed quia inflat,

niſi eam charitas ædificet, nihil prorſus proficit abſque voluntate bonitatis. Voluntas itaque bona eſt, quæ Dei voluntati ſubiecta eſt; quæ tunc voluntati Dei ſubiecta eſt, quando id vult, quod Deus vult eam velle debere: & tunc iuſta ſiue recta dicitur, quando id, quod Deus vult eam velle debere, amplectitur.

CAP. CLIX.

Quòd non ſemper debemus velle, quod Deus vult.

NOn enim ſemper velle debemus, quod Deus vult: ſed hoc velle debemus, quod Deus vult nos velle debere. Voluit enim Deus beatum Martinum ab hac vita tollere; ſed ſi eius diſcipuli hoc tunc voluiſſent, crudeles vtique extitiſſent. At nouerunt, quod Deus voluit; ſed voluerunt, quod Deus voluit eos velle debere, & viam iuſtitiæ tenuere. Qui ergo cum ſcientia, voluntatem bene operandi portat, maxima ex parte bonitati appropinquat. Vnde ſciendum eſt, quia quicunque bonam voluntatem habere deſiderat, neceſſe eſt, vt à vanitate ſeſe alienare ſtudeat. Nam ſicut vna operatio, aliam à

ſe

ſe diuerſam operationem excludit; ſic cogitatio cogitationem expellit, & voluntas nihilominus voluntatem repellit. Cùm enim manu ſcribo, non agrum ſemino: deinde etiam cùm ſeminauero, ſcriptionem excludo. Sic itaque cùm & ipſe inane quid cogito, non interim vtilitatem penſo: & cùm poſtea vtile quid penſauero, vanitatem expello. His igitur, quæ diximus de ſcientia & voluntate tranſcurſis, videamus etiam, quàm ſit neceſſarius vſus bonę operationis.

Cap. CLX.

De vſu.

QVippe ſicut corpus humanum, ſine frequenti ciborum vſu, nequit ſubſiſtere; ſic anima, abſque virtutum frequentatione, non poteſt viuere. Qui ergo ad effectum bonitatis venire deſiderat, neceſſe eſt, vt cùm ſcientia & voluntate, etiam ipſum vſum habeat.

Cap. CLXI.

Quòd bonus homo, de omnibus ſibi bonum faciat.

BOnus homo, de omnibus hominibus & bonis & malis, vtilitatem ſibi ac-

quirit. Siquidem cùm aliquid boni, de homine bono vel malo, audit, gaudet, & Deo inde gratias agit. Quod dum facit, mercedem à Deo bonę voluntatis accipit, ac ſi cooperator fuiſſet eiuſdem operis. Malum autem ſi audierit, dolet; quod ſibi in mercedem deputatur, quaſi eiuſdem mali deſtructor fuiſſet, vel diminutor. Sed dicit aliquis: De bono & proſperitate inimici mei, nequeo gratulari; neque de damno eius contriſtari: quod ſi ore confiteor, me condemno, corde etenim mentior.

Cap. CLXII.

Ratio quomodo inimici diligi poſſint.

AD hoc conſiderandum eſt, qualiter is, qui in bono proficere deſiderat, ſibiipſi vim inferre debet, vt proficere valeat. Licet carnalis ſeu naturalis appetitus meus, damnum inimici mei appetat, non tamen hoc ore confiteri debeo; ſed potius damnum eius plangere, & contra appetitum carnis meæ, illius proſperitati fauere: illiusque damnum ſolùm verbis, ſi corde ſimul nequeo, demonſtrare mihi diſplicere. Nam ſi rationem conſideramus, re-

ctiùs agimus, quando Deo obedimus, quàm faciamus, quando carnali voluptati conſentimus. Præceptum etenim Domini eſt, vt inimicos diligamus Si ergo eos affectuosè diligere nequeo, quoniam carnalitatem meam ad amorem eorum adhuc flectere non valeo: tamen velle debeo eos me poſſe amare: & donec valeam hoc agere, verbum, quod poteſtati meæ ſubiacet, bonum & non malum de illis promulgare. Cumque hoc ago, non mentior, quando dico me illos diligere; quoniam velle adiacet mihi, perficere autem non habeo. Condelector tamen Dominico pręcepto, ſecundum rationem ſpiritus mei, vt eos diligam; quamuis corruptibilitas carnis meæ repugnet. Iam enim non operor ego illud, ſed quod regnat in me peccatum. Aliud enim eſt ſentire, aliud conſentire. Malus verò homo è contrario, ſibi de bonis & malis, peccatum accumulat: cùm bonis omnibus inuideat, malis verò fauorem exhibeat. Huius finis interitus, mors, & tribulatio: iuſti autem finis eſt Chriſtus, vita, & exultatio.

Mat. 5.
Luc. 6.
Rom. 7.
Ibid.

CAP.

CAP. CLXIII.

De intellectu, amore, & vſu.

TRibus modis ſentitur Deus; videlicet intellectu, amore, & vſu. Per intellectum ſapimus, per amorem iuſtificamur, per vſum beatificamur. In quantum quis Deum intelligit, ſapiens eſt; in quãtum verò amat, iuſtus; verùm in quantum vtitur, beatus. Sed quando, quod rectum eſt, videmus, Deum per intellectum mentis ſentimus, quandoquidem, quæcunque rectitudo eſt, ab illo eſt.

CAP. CLXIIII.

Similitudo inter Deum & Solem.

SIcut enim ex ſplendore ſolis, ipſum ſolem ſentimus, antequam illum perſpicuè videamus; ſic ex mẽtis noſtræ ſpeculatione Deum ſentimus, quando verum quid ex ipſa veritatis luce perſpicimus; ſicque illum intelligendo & amando, per fidem & ſpem ad præſens ſentimus. In futuro autem, non iam per ſpem ſentiemus, quia videbimus eum, ſicuti eſt; non tamen eum omnes ęqualiter videbunt, nec eius amore omnes æqualiter calebunt.

CAP. CLXV.

Similitudo inter ignem, & Dei amorem.

SIcut enim diuerſo modo lignũ & ferrum, ignis ardore calent; ſic cæleſtes ſpiritus, & beatorum animæ, inæqualiter Dei amore feruent.

CAP. CLXVI.

Quomodo Sancti Deum videbunt.

NVnc autẽ videmus eum in ænigmate, & quaſi in pictura, ea quæ dicimus, veluti pictum ſolem aut mare videremus. Solem quippe aut mare cùm depicta videmus, non ſicut eſt in ipſa re, ea habemus. Cùm verò ſolem clarè lucentem perſpicimus, aut mare turbulentum vel tranquillum cernimus, rem, ſicuti eſt, veraciter intuemur; quamuis tantam, quanta in ſe eſt, intueri nequeamus. Sic Sancti Dei in gloria ſua Deum videbũt, ſed magnitudinem diuinitatis eius, ſiue immenſitatẽ potentiæ illius comprehendere nequibunt. Non enim immenſus eſſet, ſi ille intellectu alicuius compræhendi potuiſſet. 1 Cor. 13

CAP. CLXVII.

De quatuor modis præcipiendi, & totidem obediendi.

ALiquando bene præcipitur, & bene obeditur, & è contra, interdum malè præcipitur, & malè obtemperatur; aliquando bene præcipitur, & malè obeditur; aliquando malè præcipitur, & bene obeditur. Bona eſt præceptio, & bona eſt obeditio, cùm præcipitur, ne caſtitatem quis violet, & ſeruatur. Mala eſt iuſſio, & mala obeditio, ſi iubetur furari, vel huiuſmodi, & fiat. Bonum eſt præcipere, & malum obedire; vt ſi (verbi gratia) aliquis captiuetur, & ad capitis plectionem veniatur, ne fugiat, ligatur. Huic autem ſi fortè aliquis dicat, fuge, pro te in vinculis iſtis me ponam, pœnam pro te accipiam. Bona quidem talis præceptio, quia ex perfecta charitate deſcendit; ſed mala ad hoc conceſſio, quia prorſus obuiat charitati.
Gal. 6. Nam vbi dictum eſt: Alter alterius onera portate; non dictum eſt, onera imponite. Mala eſt iuſſio, & bona obeditio; vt ſi quis poma cedrina, vel quippiam aliud, quod ſine periculo haberi non poſſet, quis prælatus

latus ſibi afferri prçciperet. Vnde Dauid, aquam de ciſterna ſibi afferri præcepit; quæ quia in periculo ſuorum allata eſt, pænituit præcepti, noluitque eam bibere, ſed eam Domino libauit. *1 Re. 23*

CAP. CLXVIII.

De timore, commodo, & amore.

DEo quidem tribus de cauſis homines ſeruiunt; videlicet, timore, commodo, & amore. Sunt namque nonnulli, qui ſi pœnas inferni non eſſe ſcirent, pro nulla repromiſſione æternorum bonorum à ſuis voluptatibus ceſſarent. Qui licet pœnas illorum, qui Deum minimè verentur, euadant, non tamen plenam retributionem inuenient. Alij autem Deo ſeruiunt, vt magnum inde habeant commodum, ſiue in præſenti vita, ſiue in hac & in futura. Quibus, ſi Deus voluerit, ex quadam ratione poterit dicere: Gratia commodi veſtri, mandata mea ſeruaſtis; non quia purè me diligebatis, ſed quoniam à me lucrari volebatis. Sicut hi, qui Regi ſeruiunt, non quia Regem multi, ſed donaria diligunt Regis. Alius eſt, qui verè Deum diligit, & ſolo amore eius, prçcepta eius cuſtodit. Iſte profectò legaliter ſeruit,

& bonã perfectamq; mercedem ſibi acquiſit. Igitur, ſicut Deo ille nihil prępoſuit, ſic illi Deus iuſta recõpenſatione reddere debet ſeipsũ, qui rebus omnibus excellit.

CAP. CLXIX.

De ratione, voluntate, & appetitu.

IN anima tres ſunt naturæ: videlicet, ratio, voluntas, & appetitus. Ratio aſſimilatur Angelis, appetitus brutis animalibus, voluntas vtriſque. Voluntas inter rationẽ & appetitũ, media eſt; aliquando enim ad rationẽ, aliquando ad appetitum ſe habet. Sed quãdo ad rationẽ ſe cõuertit, quia ea, quę ſunt rationabilia & ſpiritualia ſapit, dicitur homo rationalis & ſpiritualis. Quãdo verò ad appetitũ ſe tenet, quia ea ſapit, quę ſunt carnalia & irrationabiliũ animaliũ, dicitur homo carnalis ſiue animalis. Vnde ſcriptũ eſt: Animalis homo nõ percipit ea, quę Dei ſunt. Spiritualis autẽ diiudicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur. Cùm itaq; iuxta hoc, quod voluntas ſe habet, dicitur homo carnalis ſiue ſpiritualis: ſciendum eſt, quòd interdum quędam ſentiuntur in carne, quibus voluntas minimè conſentit.

1 Cor. 2

CAP. CLXX.

De ſuggeſtione, delectatione, & conſenſu.

TRes namque delectationes ſunt; vna, quę ſentitur in carne pręter voluntatem, quæ vocatur ſuggeſtio. Alia, quę ſentitur in voluntate ſuggeſtionis, nō tamen in voluntate actionis, quę dicitur delectatio. Tertia, quę ſentitur, cum voluntate operandi, & nominatur conſenſus. Sed illam, quę nominatur ſuggeſtio, nulla pęna comitatur. Nam, vbi non eſt conſenſus voluntatis, nulla ſequitur pęna delectationis. Vnde Apoſtolus: Nihil damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnē ambulant. Et alibi: Condelector legi Dei ſecundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meę, & captiuum me ducentē in lege peccati, quę eſt in membris meis. Interiorem hominē, vocat ipſam rationē; legem membrorū, delectationē ſine voluntate; legem Dei, obſeruationē mandatorum eius, quæ & lex mētis dicitur, quia mente ſeruatur; legem autem peccati, quam prius legem membrorum nominauerat. *Rom. 8.* *Rom. 7.*

CAP. CLXXI.

De nominibus animæ.

NOta, quòd plura ſunt nomina animę. Vocatur enim aliquando ſpiritus, mens, animus, ratio, intellectus, interior homo. Dicitur etiam anima vegetabilis, ſenſibilis, rationalis. Sed cùm plura nomina habeat, ad illa adhuc redeamus, de quibus ſermo fuit prius. Quia voluntas in illis, aut rectè ſe habebit, & erit legitima: aut illa deſerendo, fornicatrix, vilis, & abiecta. Namque ſi voluntas, quæ eſt media inter rationem & appetitum, rationi concordauerit, legitimè viuit, ſi verò appetitui, fornicatrix erit; Eſt ergo ratio ſiue ſpiritus, quaſi vir; voluntas, vt ſponſa; appetitus carnis, quaſi adulter; non igitur ei voluntas in aliquo conſentiat. Scriptum eſt enim: Concupiſcentia, cùm conceperit, parit peccatum; peccatum cùm conſummatum fuerit, generat mortem. *Iac. 1.*

CAP. CLXXII.

De ſordido exemplum.

QVemadmodum, ſi ſordidus aliquis, & omni fætore plenus occurreret

alicui

alicui dicens, ſe cum eo velle cōſiliari, non debet qui mundus eſt ſubſiſtere; ſic nec voluntas, appetitui carnali acquieſcere.

CAP. CLXXIII.

De quadrato lapide.

QVadratus lapis, ſex æqualia habet latera; in quod horum ceciderit, firmiter iacebit; ſic prouidendum eſt viro iuſto, vt in ſuo perſiſtat propoſito. Huius autem latera ſex, hæc ſunt; proſperitas, aduerſitas, ſui libertas, ſubiectio, in ſecreto eſſe, & in publico; & in quibus ſingulis, ſi à diabolo impulſetur, ſtet, nec à propoſito moueatur.

CAP. CLXXIIII.

De peccato.

DE peccato tribus modis loquimur: Secundum naturam, id eſt, diſtrictam iuſtitiam, vt illud: Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis. *Matt. 5.*
Secundum gratiam, vt: Quacunque hora ingemuerit peccator, peccatum ſuum remittetur ei. Et, Conuertimini ad me, di- *Ezec. 18.* *Zach. 1.*

cit Dominus, & ego conuertar ad vos. Secundum diſciplinam; vt cùm præcipitur homini, tantum vel tantum pænitere. Diſciplina eſt ſub gratia, quia nullus pænitere vel ſatisfacere poſſet, niſi gratia præueniret.

CAP. CLXXV.

De ſimilitudine ceræ.

VIdens hominem in vanitate, ab infantia vſque ad profundam ſenectutem conuerſatum, ſola terrena ſapientem, & in his penitus obduratum. Cum hoc age de ſpiritualibus; huic de ſubtilitate diuinæ contemplationis loquere, hunc ſecreta rimari cæleſtia doce: & proſpicies eum nequaquam poſſe adhæc videre. Nec mirum, indurata eſt cera, in iſtis ætatem nutriuit, aliena ab iſtis ſequi didicit. E contra conſideres puerum, ætate & ſcientia tenerum, nec bonum nec malum diſcernere valentem; nec te quidem intelligere de huiuſmodi differentem. Nec quidem mirum. Mollis eſt enim cera, & quaſi liquens, nec imaginem ſigilli quoquo modo recipiens. Medius horum adoleſcens & iuuenis eſt, ex teneritudine atque duritia,

ritia, quaſi ex ſenectute & pueritia congruè temperatus. Si ergo hunc inſtruxeris, ad quemcumque vtilitatis profectum voles, ſiue honeſtatis, aptè informare valebis.

Cap. CLXXVI.

De conatu diaboli contra nouitium.

CVm diabolus nequit monachatum alicui dare odio, nititur eum conuerſationis, in qua eſt, ſubruere faſtidio. Et licet illi monachatum propoſitum tenendum ad horam quaſi cõcedat, tamen hoc, quia ſub talibus, aut etiam inter tales, aut in tali loco ſuſcepit, multimodis verſutijs fallaciter impulſum, pænitere nouitium quandoque facit. Vt dum illi perſuadet incæptum propoſitum, ingratum exiſtere; nec ad meliora proficiat; nec quod accepit, diu teneat, aut in eo vtiliter perſiſtat. Quippe dum inceſſanter laborioſis cogitationibus de mutando, aut ſi mutari non valet, ſaltem de improbando propoſito, meditatur; nunquam interim ad finem perfectionis labor eius perueniat, ſed prorſus à Deo reſpuatur. Nam, quoniam illi fundamentum, quod poſuit, diſplicet, nul-

latenus illi ſtructuram bonæ vitę ſuperædificare libet, vt ſit. Vt quemadmodum arbuſtula, ſi ſæpe tranſplantetur, aut nuper plantata in eodem loco, crebra conculcatione inquietetur, nequaquam radicare valens, ariditatem citò attrahit, nec ad aliquam fructus fertilitatem peruenit. Sic infęlix monachus, ſi ſæpius de loco ad locum, proprio appetitu mouetur; aut in vno permanens, frequenter eius odio concutitur.

CAP. CLXXVII.

De pueris plantæ comparatis.

DIc quæſo, ſi plantam arboris in horto tuo plantares, & mox illam ex omni parte ita concluderes, vt ramos ſuos nullatenus extendere poſſet, cùm eam poſt annos excluderes, quales putas ramos extenderet. Profectò inutilis arbor, rugoſa, & gibbis plena, ramis ſuis incuruis perplexa. Hoc vtique facitis, ô vos puerorum magiſtri, de pueris veſtris, qui plantati ſunt per oblationem in eccleſiæ horto, ſcilicet vt creſcant, & fructificēt Deo. Vos autem in tātùm terroribus, minis, & verberibus vndique illos coarctatis, vt nulla

penitus

penitus liceat ſibi libertate potiri. Itaque indiſcretè oppreſſi, prauas, & ſpinarum more perplexas cogitationes, infra ſe congerunt, fouent, & nutriunt. Vnde fit, vt quia nihil amoris, nihil pietatis, nihil beneuolentiæ circa ſe in vobis ſentiunt; nec illi alicuius boni in vobis; ſed quicquid eſt odij, impietatis, maleuolentiæ, poſtea ſpem habeant. Contingit itaque miſerabili modo, vt ſicut corpore creſcunt, ſic & in eis timor tantùm, & inuidia, & ſuſpicio omnis mali creſcat ex vobis, ſemper proni & incurui ad vitia, ſecum præmeditantes, aut quomodo veſtras inſidias & machinationes valeant euitare, aut deinde ſæculo redire.

CAP. CLXXVIII.

Exemplum de lamina auri.

AVdiſtis (quæſo) vnquam artificem, ex lamina auri vel argenti, ſolis mallei percuſſionibus imaginem ſpecioſam formaſſe? Non puto. Quid tunc? Quatenus aptam formam ex lamina formet, minceam ſuo inſtrumento leuiter premit & percutit, & poſtmodum planat, nunc etiam diſcreto leuamine, leuius leuat, &

informat. Sic & vos, ſi pueros veſtros cupitis moribus bonis ornatos eſſe, neceſſe eſt, vt cum depreſſionibus verberum, impendatis eis paternæ pietatis, & manſuetudinis leuamen, atque ſubſidium. Tenera quidem teneris, ſicut & ipſi teneri ſunt, lac ſcilicet, non ſolidum cibum præbentes eis, necdum ad perfectam ætatē prouectis.

CAP. CLXXIX.

De charitate.

QVi charitatem in corde retinet, hic, vnde gratias Deo agat, habet, ille verò, ad quem tantummodo habetur, minimè. Quas enim gratias mihi debet Deus, ſi quis me diligit? Amplius: is, cui dilectio alterius ſeruit, ſolius cōmodi munus pro functione ſuſcipit. Verbi gratia, beneficium vnum, honorem vnum, prandium vnum, vel quodlibet officij genus in hunc modum. Alius verò qui charitatem, quaſi commodi munus exhibuit, intranſitiuè ſibi retinuit. Charitas enim officium ab eo, qui hoc ſuſcipit, tranſit. Charitas verò ipſa, quæ Deus eſt, in eo remanet, qui eam alijs impēdit, bonum autem permanens, bono tranſeunte melius eſt. Hæc

igitur

igitur conſiderãdo, profectò perſpiciemus magis eſſe nobis gaudendum, ſi alios diligimus, quàm ſi ab alijs diligamur. Nihil mihi debet aliquis, nec ego alicui, ergo charitas eſt exhibenda, non exigenda.

CAP. CLXXX.

Ex tribus cauſis, omnis res amatur.

QVicquid amatur, aut natura amatur, aut rectè, aut ſpe commodi. Naturale enim eſt, vt omne bonum amemus, & vtile. Rectum verò, vt benefacientem nobis amemus. Spe commodi, quandoque res amatur. Alia prorſus vſum, vt mel, eo quod ſit bonum & ſuaue, etiam ſecundum vſum. Alia verò ſecundum effectum, vt abſinthium, & nonnulla naturalis potio, quæ cùm dent ſanitatem, nullam tamen in vſu præbent ſuauitatem.

CAP. CLXXXI.

Quòd tribus modis diligendus ſit Deus.

TRibus etiam his modis diligendus eſt Deus. Natura, quia omnibus & melior, & vtilior, & ideo plus cæteris eſt

amandus. Rectitudine, quoniam omnia, quæ habemus, præſtat nobis, etiam hoc ipſum quod ſumus. Et tanto eum amare debemus plus nobiſipſis, quanto maior eſt ipſe, qui ſe pro nobis dedit, & nobis eiſdē ſemetipſum daturus eſt. Et quoniã ei perſonaliter non poſſumus reddere illud, (non enim his perſona eius eget) oſtendit nobis, quibus debeamus vicem reddere, di-
Ioan. 15 cens: Mando vobis, vt diligatis inuicem,
1.Io. 3. ſicut dilexi vos. Et Apoſtolus: Sicut pro nobis Chriſtus animam ſuam poſuit, ita debetis pro fratribus animas ponere. Diligere igitur debemus nos inuicem; tum quia & bruta quędã animalia hoc faciunt, tum quia vnius familiæ, ſcilicet Chriſti ſumus; & quia in regno eius ſingulos ſicut noſipſos diligemus; & quia ibi æqualiter ab ipſis diligemur. Indecens enim eſt, ſi in hoc mundo habuerimus odio, quos ibi ſumus habituri chariſſimos. Sciendum eſt enim, quòd quicunque ibi aderunt, nobis vicem reddent pro dilectione præſenti. Spe etiam commodi vel remunerationis diligendus eſt Deus, quoniam immortalitatem & incorruptibilitatem nobis promittit.

CAP. CLXXXII.

De tribus libertatibus.

LIbertatis ſiquidem modos tres dicimus eſſe: libertatem videlicet actionis, quam omnes volunt; id eſt, vt liberè facere poſſint, quæ volunt. Dicitur etiam libertas intelligentiæ, quam non omnes volunt. Eſt etiam libertas rectę voluntatis, quę ſemper eſt bona. Hanc pauciſſimi volunt; id eſt, vt ea velint, quæ debent. Notandum, quòd libertas actionis ſine libertate bonæ voluntatis, ſemper eſt mala. Verùm libertas intelligendi eſt media, quę bona eſt, quotieſcunque libertati rectę voluntatis adhęret: mala autem, cùm ſine illa eſt. Habet primò quis quantulamcumque libertatem intelligendi, id eſt, ſcit intelligere, quid ſibi expedit, velit illam in bono, & ſic promerebitur adipiſci libertatem intelligendi quicquid expedit, volendi quodcumque debet, agendi quicquid prodeſt. Sub libertate volendi, eſt libertas arbitrij.

CAP.

CAP. CLXXXIII.

De venatione diaboli.

DIabolus, per peccati ſuggeſtionem, quotidie, it ad venandum. Eos verò intra retia ſua retinet, quos nec dolor pro peccato proprio afficit. Illos autẽ iã amittere incipit, quos pro carnis intemperie lugere iã conſpicit. Quoſdã autẽ tertij ordinis, id eſt, ſanatos à carnalibus & ſpiritualibus peccatis, omnino perdit. Primi omnino lugeant, doleant adhuc ſecundi, tertij verò gaudeant.

CAP. CLXXXIIII.

Quòd Deus non horreat peccatum.

HOrrere dicitur Deus animã peccatricẽ, nõ quòd horreat peccatũ, quod nihil eſt; ſed quia nõ eſt ibi debita iuſtitia, quam ibi amaret. Vt dicimus nos horrere domum, in qua nihil eſt, quod amemus; ſed hoc & illud impropriè. Virtutibus igitur adhęreamus poſtponẽdo vitia, & hanc patientiam amplectendo cum iugi exercitio. Patientia etenim, vel quælibet virtus ſine

ſine exercitio, quaſi plumbea lancea eſt.

Cap. CLXXXV.

Viſio Anſelmi de fluuio.

VIdit, vt aſſerere ſolebat, Anſelmus in infirmitate poſitus, & in ecſtaſi quodammodo extra ſe raptus: vidit (inquam) fluuium vnum rapidum atq; pręcipitē, in quē confluebant omniū fluxuū purgaturę, & quarūcumq; terreſtriū rerum lauaturæ. Videbatur itaq; aqua ipſa nimis turbulenta, & immunda, & omniū ſpurcitiarū ſorde horrida. Rapiebat igitur in ſe quicquid attingere poterat: & deuoluebat tam viros quàm mulieres infra ſe, diuites & inopes ſimul. Fęda quidem erat aqua, ex ea tamen viuebant & delectabantur in illa: vt ille aſſerebat, qui eum ducebat. Ille verò ab ipſo inquirente, quiſnam torrens ille eſſet: vel quid multitudo illa, in eo volutans, prætenderet? Adiecit ille predux patris noſtri, atque ait. Ne mireris. Torrens mundum ſignificat, quò rapiuntur, in cuius illecebroſis ſpurcitijs, inuoluuntur omnes ipſum amantes. Et his dictis, inquit.

CAP. CLXXXVI.

De vero monachatu.

VIsne videre, quid ſit monachatus verus? Ad hoc alter: Volo. Duxit itaq; illũ, quaſi in cõſpectũ cuiuſdã magni clauſtri, & admodum ſpacioſi, & ſpecioſi. Et ait: Circumſpice. Aſpexit & ille. Et ecce parietes clauſtri illius obducti erant argento puriſſimo. Herba quoque virens in medio erat, & ipſa argentea; mollis quidem, & redolens, & vltra humanam opinionem delectabilis. Hæc more alterius herbę, ſub his, qui in ea pauſabant leuiter flectebatur, & ſurgentibus illis, ipſa quoque ſurgebat. Vt quid immorer? Quicquid eſt iucunditatis, ibi erat. Cùm ergo hoc perpetuò habitandum elegiſſet Anſelmus, ductor eius ſe ei ſpopondit, ſi vellet, veram oſtenſurum patientiam. Sed quia, vt aſſolet, interim euigilauit, promiſſi demonſtratorem amiſit. Has igitur duas viſiones à ſancta paternitate, & à paterna ſanctitate relatas, libenter audiamus, & audiendo deuotè teneamus, tenendo mente iugiter reuoluamus; vt vnius horrorem, dum vacat, fugiamus; alterius velut amœ-

næ

næ iucunditati, & iocundæ amænitati inſiſtamus, nos qui monachatum tenemus.

CAP. CLXXXVII.

De ſecuritate & pace in religione.

SIcut bubo, dum in cauerna cum pulliſ ſuis eſt, lætatur, & ſuo modo bene ſibi eſt; dū verò inter coruos, & corniculas, ſeu alias aues eſt, incurſatur ac dilaniatur, & omnino ſibi malè eſt, vtpote, quem hic roſtro percutit, ille alis in eum irruit, alter verò vnguibus diſcindit. Ita & mihi. Quādo enim cum monachis, meis ſcilicet filijs, conuerſari queo, mihi bene eſt, & grata ac ſingularis vitę meę cōſolatio. Quādo verò remotus ab illis inter ſęculares conuerſor, hinc inde me variarum cauſarum incurſus dilacerant, &, quæ non amo, ſæcularia negotia vexant: Malè itaque mihi eſt, quando ſic ſum, ac tremens, pertimeſco animæ meæ diſpęndium. Hic idem pater noſter, quadam vice de trans mare regreſſum Regem Guilielmū iuniorē adijt: Et, vt Romam ad Papam Vrbanum, pro ſtola ſui Archiepiſcopatus, eundi ſibi licentiam daret, humiliter & manſuetè petijt, At Rex ad nomen Vrbani turbatus, dixit

dixit ſe illum pro Papa non tenere: nec ſuæ conſuetudinis eſſe, vt abſque ſua electione, alicui liceret in regno ſuo Papam nominare. Hinc igitur orta quędam grauis diſſenſio eſt inter regnũ & ſacerdotiũ, adeo quidem magna, vt ipſe abſque aſſenſu Regis, Angliam exiuit, & Romam petit. Ibique aliquamdiu cum maximo honore & reuerentia, tã ab ipſo Papa, quàm ab ipſis Romanis, ſublimiter commorans. Tandem precatu Regis ac totius regni, Angliam reuiſens, ſuæ profectò ſedi, Deo quidem annuente, ac populo fauente, reſtitutus eſt.

CAP. CLXXXVIII.

Exemplum de lepore.

DIſcedente autẽ quadam vice eodem patre noſtro, à prędicti curia Regis, pueri, quos nutriebat, leporem ſibi occurſantem in via, canibus inſecuti ſunt: fugientem, etiã intra pedes equi, quem pater ipſe inſidebat, conſecuti ſunt. Ille verò ſciens, miſeram beſtiolam ſic ſe refugio conſuluiſſe, retentis habenis, equum loco fixit, nec cupitum beſtię voluit pręſidium denegare. Quam canes circundantes, & linguis

linguis ſuis hanc grato obſequio hinc inde lingentes, nec ſe ſub equo poterant eijcere, nec in aliquo lædere. Quod videntes, admirati ſunt, qui aderant. At pater pius, vbi quoſdam aſpexit ex militibus ridere. & quaſi pro capta beſtiola lętitiæ fræna laxare, ſolutus in lachrymas, ait: Ridetis? Et huic vtiq; infelici nullus riſus, nulla lætitia, hoſtes eius circa eam ſunt, & ipſa ſola de vita ſollicita confugit ad nos, pręſidium ſuo modo flagitans. Hoc planè (filij) eſt ſimilitudo in hominis & animæ morientis. Nã cùm de corpore exit, mox inimici ſui, maligni ſcilicet ſpiritus, qui eã in corpore degentem per anfractus vitiorum multimodis perſecuti ſunt crudeliter aſſunt; parati ſunt eum rapere, & in mortẽ æternam præcipitare. At illa nimis anxia, huc illucq; circunſpicit; & manum defenſionis & auxilij, qua ſe tueatur, ſibi porrigi ineffabili deſiderio cõcupiſcit. Dæmones autem è contrario rident, & immẽſa lætitia gaudent, ſi nullo eam adminiculo fultã inuenire queãt. Quibus dictis, laxato fręno iter arripuit, & beſtiam vltrà perſequi clara voce canibus interdixit. Tunc illa, ab omni læſione immunis, exultans & hilaris, præpeti curſu campos ſyluaſq; reuiſit.

CAP. CLXXXIX.

Exemplum de auicula.

ALia quoque vice reſpexit puerum quendam, cum auicula in via ludentem: quæ pedem filo innexum habebat. Sæpe cũ laxius ire permittebatur, fuga ſibi cõſulere cupiẽs, auolare nitebatur. At puer filum manu tenens, retrahens irretitam auiculam ad ſe vſque deijciebat, & hoc ingens gaudium pulchrumque ſpectaculum puero præſtabat. Factum eſt hoc ſemel & iterum, factum frequentius. Quod pater benignus aſpiciens, auiculæ condoluit: & vt rupto filo libertati redderetur, præcepit. Et ecce filum rumpitur, auiſq; auolat; puer plorat, pater exultat. Et vocatis, qui aderant, conſideraſtis, inquit, iocum pueri? Et confeſſis conſideraſſe, ait: Simili conſideratione iocatur diabolus cum hominibus multis, quos irretitos ſuis laqueis, pro ſua voluntate in diuerſa vitiorum impedimenta pertrahit. Sunt enim quidam (vt verbi gratia dicam) auaritiæ, ſeu luxuriæ, & ſimilium flammis ſuccenſi, & ex mala conſuetudine illis addicti. His contingit aliquando, vt ſua facta conſiderantes, fleãt, ſeque amodo à talibus ceſſaturos ore promittant, & more auis irretitę liberos ſe volare

lare autument. Sed quia prauo vſu irretiti ab hoſte tenentur; nolentes in eadem vitia deijciuntur: fitque hoc ſæpius, nec omnimodè liberâtur; niſi magno conatu & gratia, funis rumpatur prauæ conſuetudinis.

CAP. CXC.

De malitia & fœditate peccati.

SI hic, inquit Anſelmus, peccati pudorem, & illinc cernerem inferni horrorem, & neceſſariò vni illorum haberem immergi: prius me in infernũ mergerem, quàm peccatum in me immitterem. Mallem enim purus à peccato, & innocens gehennam intrare, quàm peccati ſorde pollutus, cælorum regna tenere, cum conſtet ſolos malos in inferno torqueri, & ſolos bonos in cęleſti beatitudine foueri.

CAP. CXCI.

De verbis defuncti.

VErba defuncti Osberni monachi, ad Anſelmum in ſpiritu delata, & ab eodem Anſelmo poſtmodũ expoſita. Ter, inquit, ille defunctus, antiquus ſerpens inſurrexit in me; ſed Vrſarius domini mei liberauit me, hæc dicens, euanuit. Benedictus verò pater noſter, viſionem illam expergefactus à ſomno, ad memoriam re-

uocans, ac ſingula propenſius inſpiciens, quando, & quibus libuit, ſic eam expoſuit. Primò, inquiēs, pro peccatis, quibus obligatus ante baptiſmum fuerat, in eum inſurrexiſſe hoſtem antiquum. Secundò, pro peccatis, quæ fecit poſt baptiſmatis ſacramentum, ante profeſſionem. Tertiò, pro illis, quę fecit poſt profeſſionem, ante obitum. Sed ter cecidit: Peccata enim, quibus aſtrictus fuerat ante baptiſmum, fidem parentum, in ipſo ſacramēto deleta, diabolus inuenit. Illa etiam, quæ in ſæculo, vel in monaſterio ante profeſſionem commiſit, in ipſa profeſſione monaſtica æque abolita, ſerpens ille antiquus reperit. Quæ verò poſt profeſſionem fecit, vera confeſſione ante obitum, monachus ille deleuit. Per illum Dominum Vrſarium deſignari dixit ordinem Angelicum. Sicut enim vrſarij vrſos, ita angeli ſpiritus malignos à ſua ſæuitia coërcent & opprimunt, ne nobis noceant, inquantum volunt.

FINIS LIBRI
BEATI ANSELMI
DE
SIMILITVDINIBVS.

D. ANSELMI CANTVARIENSIS ARCHIEPISCOPI EPISTOLÆ.

EPISTOLA I.

AD HELINANDVM AVVNCVLVM.

Beatus Anſelmus Helinandum auunculum ſuum, ad ſtatum perfectioris vitæ exhortatur.

SERVVS *ſeruorum Dei, in Beccenſi monaſterio commanentium, frater Anſelmus fratri dilecto, filio deſiderato Helinando, bene incepta feliciter perficere.*

1. BENEDICTVS DEVS, à quo omne datum opti- *Iac. 1.*
mum, & omne donum perfectum deſcendit: qui auertit oculos tuos, ne vi- *Pſ. 128.*
deant vanitatem: & erexit animam tuam, ad ſequendam veritatem. Reſtat igitur mi frater deſiderate, vt ſedula ſolicitudine per- *Luc. 9.*
tractes: quia, nemo mittens manum ſuam

ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno cælorum. Antiquus enim hoſtis, tanto enixius non ceſſabit multimodis te calliditatibus inuadere, quanto te videt ſtudioſiùs laqueos eius velle euadere. Sæpe namque reducit ante mentis oculos, quàm delectabilia ſint ea, in quibus ſolitus es conuerſari: vt continuò ſubinferat, quàm difficile ſit aſſueta voluptate carere: quàm ſit impoſſibile in auſtero Monaſterij rigore, & rigida auſteritate, tota ętate perſeuerare: quatenus ex memoria aſſuetę delectationis, plus horreat animus ſobrietatem vitæ ſublimioris.

2. Aliquando ſub ſpecie diſcretionis, finget ſe ſalubrius tibi, quàm propoſueris, conſulere: vt ſcilicet prauitatem deſerens, in clericali propoſito religiosè viuendo velis perſiſtere: vt per vitę correctionem, animam tuam poſſis ſaluare: nec per indiſcretionem ſubeas onus, quod non poſſis portare. Quod ſi te ab intentione perfectioris vitæ, nullatenus auerti poſſe cognouerit: quaſi tecum ire, approbando propoſitum, ſe ſimilabit: ſed iuxta iter, laqueos ponere multimodos non ceſſabit. Alij quidem, hinc oblata oportunitate peccandi: illinc ſtimulante tentatione, ſuaſionem callidus addet huiuſmodi. Tam

bonum

bonū eſt, quod decreuiſti facere: vt quantalibet immenſitatem peccatorum poſſit deſtruere: Interim ergo ſatisfacere voluntati tuæ cur hæſitas, cum citò ſiue multa, ſiue pauca peccata ſint, pariter delenda non dubites.

3. Aliquando verò taliter conabitur decipere: Bonum quidem eſt, quod vis facere; ſed non opportune fit, niſi cum tepeſcente laſciuia iuuenili: quæ pondus illius regularis cenſurę, non tolerat, ipſa maturitas ætatis, religioſæ grauitati ſe contemperat. Quod ſi viderit te ita imbecillem, vt impediri poſſit tua intentio, ſi manifeſtetur: omnino conabitur, vt his, à quibus retineri aut vi, aut amore, aut aliqua perſuaſione poſſis, qualibet occaſione publicetur. Promittet etiam, quia ſi bonum, quod intendis, aliquantulum differre volueris, multo fructuoſius atque vtilius facere hoc poteris, & plurimorum ſalute, quos tecum attrahes; & commodo pecuniæ monaſterio profuturæ, quam vndique colliges: quid eſt, quod te leuitate, & inconſiderata acceleratione tentabit arguere? Quia te non ſolum promittendo, ſed & pignus ponendo, indiſſolubili voto voluiſti conſtringere, cum nihilominus & fortaſſe melius ad ipſum libera poſſes vo-

luntate proficere. Ad hæc omnia chariſſime, quid reſpondendum ſit, vellē aliquanto diffuſius ſcribere, niſi lex epiſtolæ cogeret me breuitatem non excedere.

4. Breue igitur, & verū amici tui ſuſcipe contra iſta conſilium Qui putat voluptate ſęculi carere, & in exercitio perſeuerare virtutum, nimis auſterum & impoſſibile: nunquam guſtabit, quantū ſit non ſeruire, ſed imperare vitijs, per amorem & ſpē cæleſtis regni, laudandum & delectabile. Qui putat melius ſibi eſſe in habitu clericali religiosè viuere, quàm ſubire monachicę vitæ pondus importabile: conſideret per totum mundū, quanta hilaritate vtriq; ſexui, omni ætati, omni generi hominū, ſit pondus illud cantabile. Sciat etiam, quia valde difficilius eſt intra ſeculares per liberam volūtatem, quàm intra clauſtrū monachorū ſub diſciplina cuſtodire vitæ ſanctitatē.

5. Non dico nūc, quod propoſitum monachicæ vitæ, inter omnes vitas altiorem gradum contingat humilitatis, quē altior ſequitur exaltatio: niſi quia nullus, vt melius viuat, monachi propoſitum deſerit: & omne genus hominum, ad monachicā vitam, vt magis Deo propinquet, concurrit. Qui peccatis addit peccata, quia peccatorū omniū expectat remiſſionē, amando pec-

catum

eatũ probat ſe non amare, & ideo non mereri peccatorum abſolutionẽ. Qui differt in futuram, & forſitan non futurã ętatem, ſuam vitam corrigere, certum bonũ dimittit, proculdubio & contemnẽdo quod perdit, probat ſe non amare, quod expectat, & meretur non accipere.

6. Qui certus non eſt ſe tantæ eſſe conſtantiæ, vt nullo modo poſſit flecti à bono propoſito: omnino celet bonam voluntatem, vt non, niſi cum in opus exit, appareat in publico. Qui bonum, quod vult facere, vt melius fiat, differt: bonum eſt, ſi melius certum eſt. Quod ſi melius bonũ, dubium eſt, & perdere minus bonum, minus eſt damnoſum, & irrecuperabile cõſilium eſt, vt acceleret facere bonũ minus; ne nimis expectãdo maius, nõ faciat maius nec minus. Qui iudicat leuitatem, voto velle ſe ligare ad faciẽdum, quod bonũ eſt: vt iam non ſit liber ad non faciẽdum, iudicet doctorẽ leuitatis illum, qui dicit: Vouete & reddite. Nullatenus enim reprehendendus eſt, qui, quod bonum eſt, vouit; ſed qui nõ reddit, quod vouit. Certũ quippe eſt, quia qui bene vouet, ipſo voto Deo placet. Qui ergo aliquid boni vouit, nõ pæniteat: quia fecit, vnde Deo placeat: ſed feſtinet reddere, quod vouit, vt plus placeat. *Pſal. 75.*

7. Hęc fili chariſſime conſilia, has conſolationes, in præſenti maximè tibi neceſſarias iudicaui. Hęc paterna ſolicitudine, ego, quem patrem & cõſiliarium non mea voluntate, ſed tua voluntate elegiſti, dictaui. Hæc interim reminiſci non deſinas; donec quod Deo inſpirante voluiſti, ipſo adiuuante perficias. Vale deſiderate cordi meo; & feſtina ſatisfacere de te deſiderio meo, quod vtinam facere placeat omnipotenti Deo.

EPISTOLA II.

AD HVGONEM INCLVSVM.

Beatus Anſelmus Hugonis incluſi poſtulationi ſatisfacit, vnde nimirum ſæcularium hominum mentes, ad contemptum ſęculi, & ęterni regni deſiderium, incitare poſſit.

DOMINO *& amico chariſſimo Hugoni incluſo, frater Anſelmus dictus Abbas Becci, à malis excludi, & in bonis includi.*

1. DVo viri laici nuper ad me venerunt, dicentes ſe à veſtra dilectione miſſos: quatenus ex noſtra exhortatione

ratione aliquid aſſumerent, vnde ſe ad patriæ cæleſtis amorem accenderent. Per quos etiam, vt referebant, poſtulaſtis, vt aliquid à me breuiter ſcriptum acciperetis, vnde ſęcularium hominum mẽtes vos adeuntium, ad huius ſæculi contemptum, & æterni regni deſiderium incitaretis. Quod tãto melius per vos efficere poteſtis, quanto liberius hauritis vitę dulcedinem cæleſtis. Nam quod ego quaſi à lõgè intueor: vos guſtu ſentitis: & ego quod mente ieiuna ore rumino, vos cordis affectu glutitis. Quod enim ego de ſanctæ vitæ rectitudine vtcumque intelligo, vos operibus tractatis: & quod ego vtcumque loqui poſſum, vos faciendo guſtatis. Quanto ergo ſatur ſuauius, quàm ieiunus eructat: tãnto dulcius veſtra commonitio, quod perſuadere nititur, inculcat.

2. Sed quoniam veſtræ aliquid negare nequeo voluntati, quamuis hoc, quod à me petitis, in latitudine ſanctæ ſcripturæ multo melius inueniatis, tamen dicam aliquid ſecũdum petitionem veſtram, ne me velut eius contemptorem arguatis. Sic itaque aliquem illiteratum, & qui altiora non poſſit capere, ad beatitudinis ęternę deſiderium exiſtimo poſſe incitari. Frater chariſſime, regnum cęlorum clamat Deus ſe habere

bere venale. Quod quidem regnum cælorum tale eſt, vt eius beatitudinē & gloriā,
Eſa.64. nec oculus hominis mortalis poſſit vide-
1 Cor.2 re, nec auris audire, nec cor cogitare. Vt tamen aliquo modo illud poſſis cogitare, quiſquis ibi regnare meruerit, quicquid ipſe volet, hoc erit in cælo, & in terra: quicquid vero nolet, non erit in cælo, nec in terra. Tanta enim erit dilectio inter Deum & eos, qui ibi erunt; & inter ſeipſos inuicem, vt omnes ſe inuicem diligant ſicut ſeipſos; ſed plus ament omnes Deum, quàm ſeipſos. Et propter hoc nullus ibi volet, niſi quod Deus; & quod volet vnus, hoc volent omnes: & quod vnus vel omnes, hoc ipſum volet Deus. Quapropter, quicquid vnuſquiſque volet, hoc erit, & de ſeipſo, & de omnibus alijs, & de tota creatura, & de ipſo Deo. Et ſic ſinguli erunt perfecti reges; quia quod ſinguli volent, hoc erit. Et omnes ſimul cum Deo vnus rex, & quaſi vnus homo; quia omnes vnum volent, &
Mat. 5. quod volent, erit. Hanc mercedem, clamat Deus de cælo, ſe habere venalem.

3. Si quis quærit, quo precio? Reſpondetur illi: Non indiget terreno precio, qui vult dare regnum in cælo. Nec aliquis poteſt Deo dare, quod non habeat: cuius eſt totum, quicquid eſt. Nec tamen dat Deus

tantam

tantam rem ſine precio, quia non dat illam non amanti. Nemo enim dat, quod charũ habet, illi, cui charum non eſt. Quoniam ergo Deus tua re non indiget, nec dare debet tantam rem contemnenti amare illam: Non quęrit niſi amorẽ, ſine quo dari non debet. Da ergo amorem, & accipe regnũ; ama, & habe. Denique, quoniam regnare in cęlo, non eſt aliud quàm ſic glutinari cum Deo, & cum omnibus ſanctis Angelis & hominibus per dilectionem in vnam voluntatem, vt omnes vtantur ſimul vna poteſtate. Ama Deum pluſquam teipſum, & iam incipis tenere, quod ibi perfectè vis habere.

4. Concorda cum Deo & hominibus, ſi tamen ipſi à Deo non diſcordent: & iam incipis, & cum Deo, & cũ omnibus Sanctis eius regnare. Nam ſecundum quod tu concordabis modo cum Deo & cum hominibus in voluntate illorum, concordabit tunc Deus & omnes Sancti tecum in tua voluntate. Si ergo vis eſſe rex in cælo, ama Deum & homines ſicut debes, & mereberis eſſe, quod optas. Hunc amorem non poteris habere perfectum, niſi euacuaueris cor tuum ab omni alio amore. Quippe ſic eſt de corde hominis, & de hoc amore, quomodo de vaſe & oleo. Nam ſicut

cut vas, quanto magis habet aquam, aut alium ſimilem liquorem, tanto minus capit oleum: ita cor, in quantum occupatur alio amore, in tantum excludit iſtum.

5. Eſt & aliud. Quia ſicut fętor eſt contrarius odori, & tenebræ luci: ſic omnis alius amor, huic amori. Sicut igitur contraria, nunquam ſimul integrè cōueniunt; ſic nec iſte amor, cum vno alio amore in vno corde. Hinc eſt, quod qui cor ſuum implent dilectione Dei & proximi, nihil aliud volūt, niſi quod Deus vult, aut quod vult alius homo, tantum ſi non ſit contra Deum: Hinc eſt, quod inſtāt orationibus, & cęleſtibus colloquijs, & cogitationibus: quia dulce eſt illis deſiderare Deum, & loqui, & audire, & cogitare de illo, quem multum amant. Hinc eſt, quod gaudent cum gaudentibus, flent cum flentibus, miſerētur miſeris, donant indigentibus: quia alios homines, tanquā ſeipſos amāt. Hinc eſt, quod contemnunt diuitias, poteſtates, voluptates, honores, & laudes. Qui enim hæc amant, ſępe faciunt aliquid contra Deum, & contra proximum. Siquidem ex duobus his præceptis, vniuerſa lex pendet,
Mat 22 & prophetæ. Qui ergo vult illū amorem habere perfectè, quo regnum cælorū emitur, amet contemptum, paupertatem, laborem,

borem, ſubiectionem, ſicut ſancti viri faciunt. Sic enim, qui ſe humiliat, exaltabitur. *Luc. 14.*

6. Breuiter hæc vobis chariſſime, ſicut poſtulaſtis, dixi, ſed in horum expoſitione, prudentia veſtra multa plura proferre poterit, quam dixi. Si tamen de plenitudine beatitudinis æternæ, à me aliquid latius dictum, ſanctitas veſtra legere voluerit, in fine libelli mei, qui Proſologion appellatur, vbi de pleno gaudio tractaui, reperire hoc poterit. Valete, & orate pro me. *Cap. 25 & 26. Proſologij.*

EPISTOLA III.

AD HENRICVM AMICVM.

Beatus Anſelmus Henricum amicū ſuum exhortatur, vt penſet, in quantalibet mundi gloria fuerit, quis eius finis, & quis in fine fructus, quodue proemium; & è contra, quæ ſit expectatio mundi gloriam conculcantium.

DOMINO *fratri, amico Henrico; frater Anſelmus Abbas Becci, bonæ voluntatis perfectionem, & effectum.*

1. BEnedictus Deus in donis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, qui *Pſ. 144*

qui veſtrę dilectioni tantum de noſtro deſiderio, propter quod iuiſtis, conceſſit efficere: quem oramus, vt quod deeſt adhuc de voto noſtro, & de veſtra mercede, dignetur perficere. De qua re, noſtrum conſilium per fratres noſtros mando. De gratia & dilectione ducis, de qua ſcripſiſti mihi, multum gaudeo: & pro ea Deo, & illi, & vobis gratias ago. Quod etiam illi per literas facere cogito, cum nuncij veſtri, ſicut audiui conſtitutum eſſe, ad illum redibunt. Et quoniam neſcio, ſi hoc neceſſe erit fieri, antequam redeant: cum primum poteritis, mandate mihi pronomen eius, & nomina vxoris & filiorum eius. Solum enim nomen eius teneo, quia Vitalis vocatur. Sed quàm dulcis mihi veſtra dilectio, ſic me ſibi ſua probitate conglutinauit: vt idem de vobis, quod de me, deſiderat cor meum. Vnde eam ſpem magnam ex veſtris ſermonibus concepi, non poteſt mens mea quieſcere, donec ipſum deſiderium meum de vobis ſatietur.

2. Quamuis igitur nullus ſermo ſufficiat mihi, donec Deus, quod opto, perficiat: pauca tamen, quia non neſcienti loquor, pro hoc ipſo amica familiaritate commemoro. Penſa igitur dulcis amice,

quan-

quantalibet mundi gloria potitus fueris, quis ſit finis, & in fine quis fructus, quod proemium: Et è contra, quæ ſit expectatio mundi gloriam conculcantium. Si dicis, non ſoli monachi ad ſalutem perueniunt, verum eſt. Sed qui certius, qui altius, illi ne qui Deum ſolum conantur amare iam illi, qui amorem Dei, & amorem ſæculi volunt copulare?

3. Sed forſitan dicet aliquis, quia & in omni ordine monachorum eſt periculum. O homo, qui hoc dicit, quare non conſiderat, quid dicit? O rationalis natura, an eſt hoc rationabile conſilium, vt quia vbique eſt periculum, ibi eligas manere, vbi maius eſt periculum? Denique, ſi ille, qui ſolum Deum nititur amare, ſeruat propoſitum vſque in finem, certa eſt ſalus. Si verò ille, qui mundum vult amare, non deſerit ſuum propoſitum ante finem; aut nulla, aut dubia, aut minor eſt ſalus. Et certè ſatis probat, quia nullatenus, aut parum aliquod bonum diligit: quia illud, vbi certius & melius cognoſcit, non eligit.

4. Sed multi dicunt, Grauius iraſcitur Deus peccanti monacho, quàm alio, quia de propoſito altiori cadit. Hoc verum eſt, quamdiu cadit in peccato. Sed certè benignius & familiarius ſuſcipit Deus mo-

nachum pænitentem, ſi ad ſuum propoſitum redit, quàm non monachum, qui ad idem propoſitum non venit. Plus namq; placet Deo, etiam poſt graue peccatum, cuius propoſitum eſt, & ante & poſt, quo maius habere non poteſt, quàm ille, qui nec ante, nec poſt, ſimile peccatum non vult proponere, quo melius non poteſt. Si ergo & innocentibus & pœnitentibus melius eſt ad vitam monachicam venire & redire, quàm abſiſtere, quid moraris? Si prius de hac vita tolleris, damnum eſt irrecuperabile.

5. Multa chariſſime, de monachicæ vitæ altitudine & celſitudine, de quiete & iocunditate dicere poſſem, ſi epiſtola modũ non excederet. Feſtina ergo ad tantum bonum, quia nullo bono efficacius venies ad ſummum bonum. Plures vidi promittentes & differentes, quos ita mors tulit, vt nec hoc perficerẽt, quo ſe impediebant, nec hoc inciperent, quod promittebant. Quod valde timeo de te, auertat Deus à te chariſſime. Vale, & noli tardare.

EPI-

EPISTOLA IIII.

AD QVANDAM DOMINAM.

Beatus Anſelmus obſecrat quandam Dominam, vt conſilijs ſuis acquieſcat: & ad habitum & propoſitum abiectum, vt redeat, ſi ſaluari velit, admonet.

ANSELMVS *Dei ordinatione Archiepiſcopus Cantuarienſis, mundum, non Chriſtum contemnere; ſed Chriſtum, plus quàm mundum diligere.*

1. LIbentiſſimè, ſi poſſem, tecum loquerer, ſoror mihi in Deo dilecta. Quia charitas, qua omnem hominem volo ſaluum fieri: & officium mihi iniunctum, exigunt à me, vt fraterno & paterno affectu diligam; & per eandem dilectionem, ſollicitudinem de ſalute animæ tuæ geram. Sed quoniam in nobis non euenit opportunitas colloquendi, incumbit mihi neceſſitas ſcribendi, quem animum de te habeam, & quid de te deſiderem. Obſecro igitur te, vt non contemnas dilectionem, qua te propter Deum & honorem Dei, ad ſalutem tuam diligo, neque reijcias conſilium meum. Si enim mihi acquieſcere vo- 1 Tim. 2

lucris, certa eſto, quia valde tibi in fine
Luc. 15. placebit; & erit ſuper te gaudiū magnum Angelis Dei. Si verò nolueris, ſcito, quia nimis tibi diſplicebit, & inexcuſabilis eris in diſtricto iudicio Dei.

2. Audiui ſoror mea, quia diu portaſti habitum ſanctæ conuerſationis. Quem quomodo reliqueris, quidue paſſa ſis, vel quid feceris, non latet, ſed multum apertum eſt. Conſidera igitur iam nunc chariſſima, quantum diſtent viriles amplexus & carnalis delectatio, ab amplexibus Chriſti, & à delectatione caſtitatis, & cordis munditia. Amplexus quidē Chriſti, dico non corporales, ſed quales per amorem & deſiderium eius, inter bonam conſcientiam facit anima familiaris eius: Conſidera, inquā, quæ ſit differentia inter iſtas duas delectationes non loquor nunc de legitimo coniugio. Conſidera, inquam, quanta ſit in ſpiritali delectatione munditia, quanta ſit in carnali immunditia: quid ſpiritalis promittat, & quid carnalis minetur: quanta ſit in ſpiritali ſpes, & quàm delectabilis expectatio Chriſti: quanta etiam in hac vita ſecuritas & conſolatio, quantus ſit in carnali timor iudicij Dei: quanta etiam in præſenti vita eſt confuſio.

3. Cogi-

3. Cogita, quale ſit, Chriſtum ſponſum, cæleſtis regni dotem promittentem, contemnere; & hominem mortalem, non niſi corruptionem & contemptibilia dantem & pollicentem, filio Dei, regi regum pręponere. Certè ille rex regum, concupiuit ſpeciem tuam, vt ſponſę legitimæ. Qualiter autem ille, quem ſcis, carnis tuę pulchritudinem appetiuerit ſoror mea, quomodo dicam? quomodo dicam, fœmina nobilis, quomodo dicam? Sponſa Dei virgo fueras electa, & Deo habitu & conuerſatione aſſignata. Quid dicam modo te eſſe, filia mea? Deus ſcit. Nō ita loquor, vt gaudeam de confuſione tua: ſed vt gaudeat Deus, & congaudeant Angeli de conuerſione, & ſalubri pœnitentia tua. Quid ergo dicam? Si non dico; forſitan non animaduertis: ſi dico, forſitan iraſceris. De electa & ſignata & ſponſa Dei, quid facta es? Erubeſcat eſſe nobilitas tua, quod erubeſcis audire; & ego, propter nobilitatem tuam & dilectionem, erubeſco dicere. *Luc. 15.*

4. Ecce filia chariſſima, ſi hęc proponis in conſpectu tuo, quantus dolor debet eſſe in corde tuo, de tanto & tam graui caſu tuo? Si enim vehementer doles, condolendo tibi valde gaudeo: ſi verò non doles, non eſt vnde gaudeam, ſed multo magis

 doleo.

doleo. Nam ſi doles, adhuc ſalutem tuam ſpero; ſi autē non doles, quid niſi damnationem tuam expectare queo? Impoſſibile namque eſt, te vllo modo poſſe ſaluari, niſi ad habitum & propoſitum abiectum redieris. Quamuis enim ab Epiſcopo ſacrata non fueris, nec coram ipſo profeſſionem legeris: hoc ſolùm tamen eſt manifeſta, & quæ negari non poteſt profeſſio. Quia publicè & ſecretè habitum ſancti propoſiti portaſti, per quod, omnibus te videntibus, Deo dicatam te eſſe, non minus quàm profeſſionem legendo, affirmaſti. Nam antequā fieret iſta nunc vſitata monachici propoſiti profeſſio & ſacratio, multa millia vtriusq; ſexus hominum, ſolo habitu ſe ipſius eſſe propoſiti profitentia, celſitudinem & coronam conſecuta ſunt. Et qui nunc habitum ſine hac profeſſione & ſacratione aſſumptum reijciebant, apoſtatæ iudicabātur. Inexcuſabilis ergo es, ſi deſeris ſanctum propoſitum, quod diu habitu & conuerſatione profeſſa es: quamuis profeſſionem nunc vſitatam non legeris, & ab Epiſcopo conſecrata non fueris.

5. Certe filia chariſſima, adhuc te expectat Dominus, & creator, & redemptor
Pſal 44 tuus, Rex ille, qui concupiuit ſpeciē tuam, vt eſſet legitimus ſponſus tuus, adhuc te

expectat

expectat & reuocat, vt ſis legitima ſponſa eius; & ſi non virgo, ſaltem caſta. Scimus enim plures ſanctas mulieres, quæ poſt amiſſam virginitatem plus placuerũt Deo, & magis illi familiares fuerunt per pænitentiã in caſtitate, quã plures aliç (quamuis ſanctæ) in virginitate. Redi ergo mulier Chriſtiana, redi ad cor tuum; & conſidera, quem potius debeas diligere, cui potius adhęrere: illi, qui te ad tantam honeſtatem elegit, eligẽdo vocauit, vocando habitu ſponſali ſibi aſſignauit; & adhuc quamuis contemptus & reiectus, expectat & reuocat. An illi, per quem (vt mitius dicam) in hoc, in quo te vides deiectam de tanta celſitudine, cecidiſti: præſertim cum ipſe te iam, ſicut puto, contemnat, aut ſine dubio contempturus, & deſerturus ſit. Et vtinam ſic vos inuicem contemnatis, vt vos Deus non contemnat. Sic vos inuicem deſeratis, vt vos Deus nõ deſerat. Sic vos inuicem reijciatis, vt vos Deus à facie ſua nõ proijciat. Sic ab inuicem conuertamini, vt ad Deum conuertamini.

6. Certè melius & valde honorabilius eſt, & illi & tibi, vt ab illo ſis contempta quàm retenta. Quia quamdiu eris eius retenta, proculdubio, (vt de illo nũc taceam) tu eris Dei contempta. Et ſi con-

tempta ab illo, propter Deum illum contempſeris; vtique non coutempta, ſed ſuſcepta & dilecta Dei eris, velut eius ſanguine proprio redempta. Intende filia, cuius ſalutem deſidero; intende benignitatem eius, qui contemptus à te, contemnentem reuocat, ut te in regalem ſuum thalamum, non terrenum, ſed cæleſtem introducat. Intende, & concute cor tuum. Dole vehementer caſum tuum. Reijce & conculca ſecularem habitum, quem aſſumpſiſti: & reſume habitum ſponſæ Chriſti, quem proiecisti. Nullatenus enim te cognoſcet Chriſtus, aut ſuſcipiet, niſi in illo habitu, quo te ſibi ſignauit; & quo te eius ſponſam eſſe, publice & ſecreto es teſtata.

7. In hoc habitu, redi tu ad benignitatem eius; ingere te opportune, in conſpectu eius. Accuſa tu ipſa conſcientiam tuam: laua lachrymis culpam tuam. Ora eum infatigabiliter, adhęre illi inſeparabiliter; miſericors eſt, non te reijciet; ſed potius gaudens de reditu tuo, te benigne ſuſcipiet. Si hoc feceris, gaudium erit de te in cœlo & in terra, omnibus ſanctis Angelis & hominibus cognoſcentibus. Si verò hoc facere contempſeris: omnes tibi aduerſi erunt. Et ego, & Eccleſia Dei faciemus, quod de tali re faciendum intelligimus.

Omni-

Omnipotens Deus viſitet cor tuum, & infundat in te amorem ſuum, filia chariſſima.

EPISTOLA V.

AD BVRGVNDIVM, ET VXOREM EIVS RICHERAM.

Beatus Anſelmus Burgundium, & Richeram eius vxorem, vt ante oculos ſuos finem ſuum ponant, hortatur.

ANSELMVS *ſeruus Eccleſiæ Cantuarienſis, ſuis chariſſimis Burgundio, & vxori eius Richeræ, ſalutem & benedictionem Dei.*

1. QValiter me habeam, nuntius veſter melius poterit vobis verbis oſtendere, quàm ego ſcribere. Nihil autem tantum me delectat mandare vobis, quantum vt curam habeatis de vobis. Exonerauit vos Deus, abſtulit vobis omnẽ occaſionem amandi hoc ſæculum, & dedit vobis omnem opportunitatem amandi ſalutem veſtram. Ponite quotidie ante oculos veſtros finem veſtrum. Cogitate intentiſſimè, cuius erunt, & quid vobis proderunt, quę poſt vos remanebunt. Cogi-

tate, quo ibitis; quid vobiſcum portabitis; quid ibi, quod præmiſſum ſit à vobis, inuenietis. Certè nó portabitis vobiſcum, nec inuenietis ibi aliud, quàm merita veſtra, ſiue bona, ſiue mala: videte, quę merita præmiſiſtis. Si plura bona quàm mala, gaudere poteſtis, quod non puto; ſi plura mala quàm bona, tum multùm debetis timere: præſertim, cùm multum neceſſe ſit homini ſaluari volenti, habere multo plura bona merita quàm mala.

2 Hęc cogitate: hæc inter vos die ac nocte, in ſecreto & in publico tractate: hęc ſint colloquia veſtra inuicem. Domine mi, amica mea, quid facimus, quid tardamus, propè eſt vltima dies noſtra. Quomodo expendimus vitam noſtram? Quomodo ſatisfacimus Deo pro peccatis noſtris? Pręparemus nos, quaſi videamus in proximo diem vocationis noſtræ: Et ita aptemus nos, vt ſecuri eamus ad iudi-
2 Cor. 5 cium; quia recepturi ſumus ſine dubio, prout gerimus in hac vita, ſiue bonum, ſiue malum. Deus iunxit nos in hac vita, faciamus, vt ſimul, nos iungat in æterna vita: & videamus ibi prolē noſtram, quam ſibi Deus iā aſſumpſit. Hæc ſint ſtudia veſtra, hæc ſollicitudo, hæc ſuſpiria veſtra. Quod mando vobis per nuncium iſtum,

ne veniatis ad me, niſi à me mandatum fuerit per ſigillum meum, vobis dico, Domine & frater chariſſime Burgundi, ſuſcipite bono animo, ſi me amatis. Omnipotens Deus regat corda veſtra, & dirigat ad gaudia æterna. AMEN.

EPISTOLA VI.

AD MONACHOS CISTRENSES.

Beatus Anſelmus monachos, in Ciſtrenſi cœnobio commanentes admonet: vt Abbati ſuo obediant, atque pacem & concordiam in inuicem habeant.

ANSELMVS *Archiepiſcopus, fratribus & filijs ſuis chariſſimis monachis, in Ciſtrenſi cœnobio ſanctæ VVerburgæ commanentibus, ſalutem & benedictionem Dei, & ſuam.*

1 BEnedictus Deus in donis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, qui vos facit & numero creſcere, & augmento religionis proficere. Quamuis enim de omnium ſeruorum Dei profectu gaudeam, in vobis tamen habeo aliquid ſpeciale, cur de veſtro lętari profectu debeam:

tate, quo ibitis: quid vobiſcum portabitis; quid ibi, quod præmiſſum ſit à vobis, inuenietis. Certè nõ portabitis vobiſcum, nec inuenietis ibi aliud, quàm merita veſtra, ſiue bona, ſiue mala: videte, quę merita præmiſiſtis. Si plura bona quàm mala, gaudere poteſtis, quod non puto; ſi plura mala quàm bona, tum multùm debetis timere: præſertim, cùm multum neceſſe ſit homini ſaluari volenti, habere multo plura bona merita quàm mala.

2 Hęc cogitate: hæc inter vos die ac nocte, in ſecreto & in publico tractate: hęc ſint colloquia veſtra inuicem. Domine mi, amica mea, quid facimus, quid tardamus, prope eſt vltima dies noſtra. Quomodo expendimus vitam noſtram? Quomodo ſatisfacimus Deo pro peccatis noſtris? Pręparemus nos, quaſi videamus in proximo diem vocationis noſtræ: Et ita aptemus nos, vt ſecuri eamus ad iudi-
2 Cor. 5 cium; quia recepturi ſumus ſine dubio, prout gerimus in hac vita, ſiue bonum, ſiue malum. Deus iunxit nos in hac vita, faciamus, vt ſimul, nos iungat in æterna vita: & videamus ibi prolẽ noſtram, quam ſibi Deus iã aſſumpſit. Hæc ſint ſtudia veſtra, hæc ſollicitudo, hæc ſuſpiria veſtra. Quod mando vobis per nuncium iſtum,

ne veniatis ad me, niſi à me mandatum fuerit per ſigillum meum, vobis dico, Domine & frater chariſſime Burgundi, ſuſcipite bono animo, ſi me amatis. Omnipotens Deus regat corda veſtra, & dirigat ad gaudia æterna. AMEN.

EPISTOLA VI.

AD MONACHOS CISTRENSES.

Beatus Anſelmus monachos, in Ciſtrenſi cœnobio commanentes admonet: vt Abbati ſuo obediant, atque pacem & concordiam in inuicem habeant.

ANSELMVS *Archiepiſcopus, fratribus & filijs ſuis chariſſimis monachis, in Ciſtrenſi cœnobio ſanctæ VVerburgæ commanentibus, ſalutem & benedictionem Dei, & ſuam.*

1 BEnedictus Deus in donis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, qui vos facit & numero creſcere, & augmento religionis proficere. Quamuis enim de omnium ſeruorum Dei profectu gaudeam, in vobis tamen habeo aliquid ſpeciale, cur de veſtro lętari profectu debeam:

beam: Quia per me Deus, congregationis veſtræ dignatus eſt inſtituere principium, & dare vobis primum Abbatem, Dominum ſcilicet Richardum, filium noſtrum chariſſimum. Gratias igitur ago Deo pro gratia ſua, quam oſtendit in vobis: & oro, vt ſicut eadem gratia vos præuenire dignatus eſt, ita indeſinenter ſubſequatur: quatenus nunquam vos de hoc, ad quod vos prouexit, permittat deficere, ſed ſemper ad meliora proficere. Quod pro certo ipſe faciet, ſi non negligentes fueritis, bona, ad quæ iam perueniſtis, ſeruare. Cùm enim Dei ſit, ſua gratia ſemper nos præuenire; noſtrum eſt, quod accipimus, eius auxilio ſtudioſè cuſtodire. Nam quamuis nec habere, nec ſeruare poſſimus aliquid, niſi per illum: perdere tamen & deficere, non eſt niſi ex noſtra negligentia, quę ſępiſſime incipit à minimis; in quibus nos callidus hoſtis ſolet decipere, cum nobis perſuadet ea non magnipendere.

2. Inde namq; ſequitur illud damnum execrabile, quod legitur: Quia qui modica
Eccli. 19 deſpicit, paulatim decidit. Certiſſimum namq; eſt, quod in multis eccleſijs experimento didicimus; quia in monaſterijs, vbi minima diſtrictè cuſtodiuntur, ibi ri-

gor monachorum inuiolabilis permanet: ibi pax inter fratres, & in capitulo proclamationes conquieſcunt. Vbi vero minimi exceſſus negliguntur, ibi totus ordo paulatim diſſipatur & deſtruitur. Si ergo de virtute in virtutem, & de profecto ad profectum vultis aſcendere, ſemper timete in ſingulis minimis Deum offendere. Non debetis conſiderare, quàm parua ſit res, quàm contra prohibitionem facitis: ſed quantum malũ ſit inobedientia, quam pro parua re incurritis. Sola enim obedientia potuit hominem in paradiſo retinere, vnde per inobediẽtiam eiectus eſt. Neque ad regnum cælorum aliquis, niſi per obedientiam, perducitur.

3. Penſate, quia ſi homo per vnam ſolam inobedientiam, in tantam miſeriam, quam patimur in hoc mundo, proiectus eſt: quantum debeamus eam horrere, & obedientiæ bono ſtudere. Inobedientia, totus vigor bene viuendi conſtruitur, & in eius negligentia deſtruitur. Abbati ergo veſtro obedientiam non ſolum opere, ſed etiam in voluntate per omnia exhibete; & ad inuicem pacem & concordiam, per mutuam dilectionem habete. Quam dilectionem ſic ſeruare & nutrire poteritis, ſi vnuſ-

ſi vnuſquiſque, non vt alius ſuam, ſed vt ipſe alterius voluntatem faciat, ſtuduerit. Otioſitatem quoq;, ſicut rem inimicam animarum veſtrarum, à vobis excludite. Et vnuſquiſq; conſideret, quia de ſingulis momentis vitæ noſtræ, reddituri ſumus Deo rationem.

4. Cuicunque ergo Deus dat aliquam gratiam, ad quamlibet vtilitatem ea vtatur, in quantùm habuerit opportunitatem. Qui enim non vtitur poteſtate benefaciendi, quam habet; in die iudicij, quaſi non habens iudicabitur. Et ab illo hoc
Mat. 25 ipſum auferetur, quod habere videtur: Quia & proemio, quod mereri potuit, carebit: & deinceps, nullam alicuius boni operis poteſtatē in pœnis habebit. Quaſi autem alio dabitur, quod ab illo auferetur: quando illi, qui bene operatur ſecundum donum, quod accepit, præmium augebitur. Quia iuxta illum, qui negligenter vixit, eius exemplo à bono opere non defecit. Gratias ago vobis, quia pro me oratis: & oro, vt ab hac charitate non deſiſtatis.

EPISTOLA VII.

AD LAVRONEM MONACHVM.

Beatus Anſelmus Lauronem, monachum nuper conuerſũ, exhortatur, vt in monaſterio, in quo profeſſus fuit, permaneat; & ibi totis viribus, cuſtodire mentis quietem ſtudeat.

DILECTO *dilectus, amico amicus, frater fratri, Lauroni Anſelmus, temporalis vitæ ſanctitatem, & æternæ felicitatem.*

1. CVm meum & tuum chariſſime deſiderium, quo nos inuicem deſideramus, conſidero, vnum eſt, quod me de noſtra conſolabitur ſeparatione; quia in futura vita, æternam noſtram coniunctionem, per diuinam ſpero clementiam. Nam certus ſum de mea, nec dubito de tua conſcientia. Quamlibet enim nos regionum diuerſitas diſtineat, de duabus tamen animabus noſtris, charitas vnã conficiat. Vnde fit, vt animæ noſtræ, & dilectione præſentes ſeſe amplectentur, & conuerſatione ſeſe deſiderent. Sed conſummata huius vitæ peregrinatione illo adiu-

adiuuante, ad quem tendimus, & in quo ſperamus, in patria, ad quàm ſuſpiramus, quaſi diuerſis itineribus conueniemus. Vbi tanto vehementius, Deo annuente, de inuicem congaudebimus, quanto nunc de nobis diuinam diſpoſitionem patientius tolerauimus. Interim tamen, quoniam facere, quod charitatem renouat & accendit, non eſt Dei diſpoſitioni reniti, ſed obedire: debemus nos vel mutuis ſalutationibus, cum licet, reuiſere. Quod cùm hactenus in hac epiſtola me feciſſe poſſit ſufficere, aliquid tamen noſtræ admonitionis (quam tibi ſemper dulcem fecit, non mea fatuitas, ſed tua charitas) inſtante Domino & communi noſtro amico Vrſione, cogor ſubijcere. Nam etiamſi nihil tibi dicere poſſim, quod ignores: plus tamen hærebit memoriæ quod à dilecto dilectore dictum ſuſcipies.

2. Ingreſſus es chariſſime, profeſſusque Chriſti militiam, in qua non ſolùm apertè obſiſtentis hoſtis violentia eſt propellenda, ſed & quaſi conſulentis aſtutia cauenda. Sæpe namque, dum tyronem Chriſti vulnere malæ voluntatis, apertè maleuolus non valet perimere: ſitientem eum poculo venenoſæ rationis maleuolè callidus

lidus tentat extinguere. Nam cùm monachum nequit obruere, vitę tamen, quam professus eſt, odio, nititur eum conuerſationis, in qua eſt, ſubruere faſtidio. Et licet illi monachatum propoſitum tenendum quaſi concedat, tamen quia hoc ſub talibus, aut intra tales: aut in eo loco, vbi incæpit, illum ſtultum nimis, imprudentemq; nimis, multimodis verſutijs arguere non ceſſat. Vt dum illi perſuadet incœpto Dei beneficio ingratum exiſtere, iuſto iudicio nec ad meliora proficiat, nec quod accepit, teneat, aut in eo inutiliter perſiſtat. Quippe, dum inceſſanter laborioſis cogitationibus de mutando, aut ſi mutari non valet, ſaltem de improbando initio meditatur, nunquam ad finem perfectionis tendere conatur.

3. Nam, quoniam illi fundamentum, quod poſuit, diſplicet, nullatenus illi ſtructuram bonæ vitæ ſuperædificare libet. Vnde fit, vt quemadmodum arbuſtula, ſi ſępe tranſplantetur, aut nuper plantata, in eodem loco crebra conuulſione inquietetur, nequaquam radicare valens, ariditatem cito attrahit, nec ad aliquam fructus fertilitatē prouehit. Sic infelix monachus, ſi ſæpius de loco ad locum, proprio appetitu mutatur: aut in vno permanens. fre-

quenter eius odio concutitur, nuſquam amoris ſtabilitus radicibus, ad omne vtile exercitium langueſcit, & nulla bonorum operum vbertate diteſcit. Cumque ſe nequaquam ad bonum, ſed in malum proficere, ſi fortè hoc recogitat, perpendit: omnem ſuæ miſeriæ cauſam, non ſuis, ſed aliorum moribus iniuſtus attendit; atque inde ſe magis ad odium eorum, inter quos conuerſatur, infeliciter accendit.

4 Quapropter, quicunque cœnobitarum fortè propoſitum aggreditur, expedit ei, vt in quocũque monaſterio profeſſus fuit, (niſi tale fuerit, vt ibi malum inuitus facere cogatur) tota mẽtis intentione amoris nexibus ibi radicare ſtudeat: atq; aliorum mores, aut loci conſuetudines, ſi contra diuina præcepta non ſunt, etiamſi inutiles videantur, diiudicare refugiat. Gaudeat ſe iam tandem inueniſſe, vbi ſe non inuitum, ſed volũtarium tota vita manſurũ, omni tranſmigrandi ſolicitudine propulſa, deliberet vt quietus, ad ſola piæ vitæ exercitia exquirenda, ſedulò vacet. Quod ſi ſibi videtur maiora quædam ac vtiliora ſpirituali feruore appetere, quàm illi præſentis monaſterii inſtitutionibus liceat: æſtimet, aut ſe falli, ſiue præferendo paria paribus, & minora maioribus; ſiue

præſu-

præſumendo ſe poſſe, quod non pr ſſit: aut certe credat, ſe non meruiſſe, quod deſiderat.

5. Quod ſi fallitur, agat gratias diuinę miſericordiæ, quia ab errore ſuo defenditur: ne ſine emolumento, aut etiam cum iactura, locum vel vitæ ordinem mutando, inconſtantiæ leuitatiſque fruſtrà crimen ſubeat; aut maiora viribus ſuis experiendo fatigatus, deterius in priora, aut etiam peiora prioribus deficiat. Si autem verè meliora illis, quæ in promptu ſunt, nondum meritus optat, patienter toleret diuinum iudicium: quod vlli aliquid iniuſtè non denegat: nec per impatientiam iudicem ſuum iuſtum exaſperans, mereatur, quód non habet, non accipere: & quod accepit, amittere: aut quia non amat, inutiliter tenere. Seú verò miſericordiã, ſeu iudicium erga ſe in illis, quę non habet, & optat, perſentiat: lætus ex his, quæ accepit, largitati ſupernę gratias dignas perſoluat. Et qu a ad qualemcumq; portũ, de procelloſis mundi turbinibus potuit pertingere, caueat in portu tranquillitatis ventũ leuitatis, & impatientię turbinem inducere: quatenus mens, conſtantia & manſuetudine tutantibus quieta, & diuini timoris ſolicitudine, & amoris delectatione ſit va-

adiuuante, ad quem tendimus, & in quo ſperamus, in patria, ad quàm ſuſpiramus, quaſi diuerſis itineribus conueniemus. Vbi tanto vehementius, Deo annuente, de inuicem congaudebimus, quanto nunc de nobis diuinam diſpoſitionem patientius tolerauimus. Interim tamen, quoniam facere, quod charitatem renouat & accendit, non eſt Dei diſpoſitioni reniti, ſed obedire: debemus nos vel mutuis ſalutationibus, cum licet, reuiſere. Quod cùm hactenus in hac epiſtola me feciſſe poſſit ſufficere, aliquid tamen noſtræ admonitionis (quam tibi ſemper dulcem fecit, non mea fatuitas, ſed tua charitas) inſtante Domino & communi noſtro amico Vrſione, cogor ſubijcere. Nam etiamſi nihil tibi dicere poſſim, quod ignores: plus tamen hærebit memoriæ quod à dilecto dilectore dictum ſuſcipies.

2. Ingreſſus es chariſſime, profeſſuſque Chriſti militiam, in qua non ſolùm apertè obſiſtentis hoſtis violentia eſt propellenda, ſed & quaſi conſulentis aſtutia cauenda. Sæpe namque, dum tyronem Chriſti vulnere malæ voluntatis, apertè maleuolus non valet perimere: ſitientem eum poculo venenoſæ rationis maleuolè callidus

lidus tentat extinguere. Nam cùm monachum nequit obruere, vitę tamen, quam professus eſt, odio, nititur eum conuerſationis, in qua eſt, ſubruere faſtidio. Et licet illi monachatum propoſitum tenendum quaſi concedat, tamen quia hoc ſub talibus, aut intra tales: aut in eo loco, vbi incæpit, illum ſtultum nimis, imprudentemq; nimis, multimodis verſutijs arguere non ceſſat. Vt dum illi perſuadet incœpto Dei beneficio ingratum exiſtere, iuſto iudicio nec ad meliora proficiat, nec quod accepit, teneat, aut in eo inutiliter perſiſtat. Quippe, dum inceſſanter laborioſis cogitationibus de mutando, aut ſi mutari non valet, ſaltem de improbando initio meditatur, nunquam ad finem perfectionis tendere conatur.

3. Nam, quoniam illi fundamentum, quod poſuit, diſplicet, nullatenus illi ſtructuram bonæ vitæ ſuperædificare libet. Vnde fit, vt quemadmodum arbuſtula, ſi ſępe tranſplantetur, aut nuper plantata, in eodem loco crebra conuulſione inquietetur, nequaquam radicare valens, ariditatem cito attrahit, nec ad aliquam fructus fertilitatē prouehit. Sic infelix monachus, ſi ſæpius de loco ad locum, proprio appetitu mutatur: aut in vno permanens, fre-

præſumendo ſe poſſe, quod non p[illegible]ſſit: aut certe credat, ſe non meruiſſe, quod deſiderat.

5. Quod ſi fallitur, agat gratias diuinę miſericordiæ, quia ab errore ſuo defenditur: ne ſine emolumento, aut etiam cum iactura, locum vel vitæ ordinem mutando, inconſtantiæ leuitatisque fruſtrà crimen ſubeat; aut maiora viribus ſuis experiendo fatigatus, deterius in priora, aut etiam peiora prioribus deficiat. Si autem verè meliora illis, quæ in promptu ſunt, nondum meritus optat, patienter toleret diuinum iudicium: quod vlli aliquid iniuſtè non denegat: nec per impatientiam iudicem ſuum iuſtum exaſperans, mereatur, quod non habet, non accipere: & quod accepit, amittere: aut quia non amat, inutiliter tenere. Seu verò miſericordiã, ſeu iudicium erga ſe in illis, quę non habet, & optat, perſentiat: lætus ex his, quæ accepit, largitati ſupernę gratias dignas perſoluat. Et qu a ad qualemcumq; portũ, de procelloſis mundi turbinibus potuit pertingere, caueat in portu tranquillitatis ventũ leuitatis, & impatientię turbinem inducere: quatenus mens, conſtantia & manſuetudine tutantibus quieta, & diuini timoris ſolicitudine, & amoris delectatione ſit va-

 cua.

cua. Nam timor per ſolicitudinem cuſtodit, amor verò per delectationem perficit.

6. Scio, quia hæc maiorem aut ſcribendi aut colloquendi exigāt amplitudinem: vt plenius intelligatur, quibus ſcilicet dolis antiquus ſerpens, ignarum monachum in hoc genere tentationis illaqueat; & è contra, quibus rationibus prudens monachus, eius callidas perſuaſiones diſſoluat, & annihilet. Sed quoniā iam breuitatem, quam exigit epiſtola, exceſſi: & totum, quod hinc dixi, aut dicendum fuit, ad cuſtodiendam mentis quietem pertinet, huius breuis exhortatio epiſtolam noſtram terminet. Nec putes chariſſime, hęc me dicere idcirco, quod ſuſpicer te aliqua mentis inquietudine laborare. Sed quoniam prædictus dominus Vrſio, cogit me aliquam admonitionem tibi ſcribere, neſcio, quid potius ſcribam vel moneam, quàm cauere hoc, quod ſub ſpecie rectę voluntatis, ſcio nouitijs quibuſdam ſolere ſurripere.

7. Quapropter amice mi, & frater dilectiſſime, conſulit, monet, precatur te, tuus dilectus dilector totis cordis viſceribus, vt totis viribus quieti mentis ſtudeas, ſine qua nulli liceat callidi hoſtis inſidias circumſpicere, vel ſemitas virtutum anguſtiſ-

ſimas

ſimas proſpicere. Ad hãc verò monachus, qui in monaſterio conuerſatur, pertingere nullatenus valet, ſine conſtantia & manſuetudine, quæ manſuetudo indiſſolubilis comes eſt patientiæ: Et niſi monaſterij ſui inſtituta, quę diuinis non prohibentur mandatis: etiamſi rationem eorum non peruiderit, vt religioſa, ſtuduerit obſeruare. Vale, & omnipotens Dominus perficiat greſſus tuos in ſemitis ſuis, vt nõ moueantur veſtigia tua. Vt in iuſtitia appareas in conſpectu Dei, & ſatieris cum apparuerit gloria eius. Ora, vt ego tecum: quia & ego oro, vt tu mecum. *Pſ. 118*

EPISTOLA VIII.

AD ABBATEM GVILIELMVM.

Beatus Anſelmus, ad inquiſita de quodam comite excommunicato, qui diuina celebrantibus ſe immiſcuerat: & de presbyteris incontinentibus, quid agendum ſit, reſpondet.

DOMINO *& patri reuerendo Abbati Guilielmo, frater Anſelmus in hac vita diuturnam proſperitatem, in futura æternam felicitatem.*

1. EX quo veſtra probitas mihi ſuam dignata eſt præbere notitiã, tan-

tam eius concepi dilectionem, vt ſemper eius mihi dulcis ſit memoria. Quod expertus ſum non immeritò fuiſſe: quoniam & vitam veſtram amore & reuerentia dignam agnoui exiſtere, & paternitatem veſtram non ſine affectu dulcedinis erga prauitatem meam eſſe. Sæpe namq; fratres à vobis venientes, me non ſolùm ſanctitatis veſtræ relatione ædificauerunt, ſed & dignationis veſtræ ſalutatione honorauerunt. Quare, licet quicquid eſt in me toto, minime poſſit tantis meritis reſpondere; meum tamen eſt, quantum amoris & reuerentiæ poſſum, exhibere. Sed hæc Deo in nobis ſeruanda & agenda committens, ad ea, de quibus prauitatem meam conſulere dignata eſt veſtra prudentia, non præſumendo, ſed obediendo, reſpondebo fortè, non quod mihi ſufficiat, ſed quod mihi videtur.

2. Comes quidem veſter, qui excommunicatus vobis diuina celebrantibus ſe miſcet, mihi videtur humiliter admonendus, ne contemnendo ſententiam eorum, qui-
Luc. 10 bus Deus affirmat ſe audiri, cùm audiuntur: & ſperni, cùm ſpernuntur; ſe ligare,
Mat. 16 cùm ligant: & ſoluere, cùm ſoluunt; aggrauet ſuper ſe Dei iudicium, à quo fugere nuſquam homo poteſt. Quare illi melius

eſſe,

eſſe, vt per ſalubrem humilitatẽ abſtineat ab his, à quibus eum apoſtolica ſegregat ſententia: quàm per præſumptionis contemptum ſe ingerat in illa, quę nunquam, niſi per humilitatem quæſita, proſunt: at ſemper inordinatè præsũpta, obſunt. Nec debere cum vllo ſuo commodo, & grauiſſimo ſuo malo cogere vos; vt cum eum offendere nolitis, Deum & apoſtolici authoritatem grauiter irritetis; ad quos pacandos, illum adiutorem habere non poſſitis Facilius quoque ac benignius apoſtolicum eius rationes ſuſcepturum, ſi ſuam illum ſententiam cognouerit reueritam. Quod ſi comes idem hanc admonitionem reſpuerit, ſcitis, quia Deus plus eſt timendus, quàm homo. Quapropter, aut ſecundum iam prolatam apoſtolicam ſententiam erga illum agendum; aut ipſum apoſtolicum, ſiue aliquem vices eius gerentem, de hoc ipſo denuo conſulendum exiſtimo.

3. De presbyteris verò, qui ſe apertè reproba libidinis conuerſatione, Deo reprobabiles exhibent, omnino tenendum eſt, quod apoſtolica prouidentia eccleſiaſtico iuſtoq; rigore conſtituit. Nempe, nullatenus conuenit, vt ibi reuerenter aſtetur, vbi pertinaciter aperta, & impudenti libidino-

fœtentes, Dei & ſanctorũ prohibitionem contemnendo, ſacris altaribus deſeruiunt, immo non deſeruiunt, ſed quantum ad ipſos commaculant. Non quo quis ea, quæ tractant, contemnenda, ſed tractantes execrãdos exiſtimet; vt qui Dei & Angelorũ præſentiam non reuerentur; vel hominum deteſtatione repulſi, ſacra contaminare deſiſtant. Nec vllatenus oportet, vt illi ſint conſortes de altari participantium, qui per immunditiam ſe faciunt exortes altari deſeruientium.

4 De lapſis autem ſacros ordines habentibus, & ſpõtanea humilitate, ſecretè quibus debent confitentibus, nequaquam aſſerendum eſt, quod eiſdem ordinibus amplius vti nullatenus poſſint, ſi per ſacrificium ſpẽ contribulati, cordiſque contriti & humiliati Deum placantes, ad virtutum profectum ſtudioſè contenderint. Nam nec apud Deum reprobatur officium alicuius propter culpam, quam ipſe ignoſcit: nec apud homines decoloratur ſacri ordinis dignitas propter perſonam, cuius ipſi peccatum non cognoſcunt; quibus duabus cauſis, carnalis lapſus prohibet ad ſacros ordines acceſſum, aut reditum. Sed quoniam fermè ſemper occultum eſt, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta *Pſal. 31*

ſunt

ſunt peccata. Quorum verò minimè, tutius ſemper eſt conſcium ſibi criminis ab his, quæ placidam perſonam expoſcunt, per laudabilẽ humilitatẽ abſtinere, quàm per culpabilem ſecuritatem præſumere. Illud namque ſemper poteſt, Deo non improbante; hoc verò non debet, niſi Deo approbante.

5. Qui autem huic ſententiæ, quæ ad ſacri ordinis officium reditum poſt lapſum concedit, nequaquam ratione aliqua, niſi authoritate fulciatur ſcripturarũ, vult conſenſum attribuere, legat epiſtolam beati Calixti Papæ, directam vniuerſis epiſcopis per Galliam conſtitutis, & beati Gregorij ad Secundinum incluſum. Vbi ipſi hanc ſententiam ſic firmis & pene eiſdem rationibus & authoritatibus cõfirmant, vt nullatenus aliorum approbatione indigeat. Sed quoniam idem beatus Gregorius, idipſum in alijs ſuis quibuſdã epiſtolis ſtudiosè prohibet; ne ſibi ipſi contrarius ſit, de apertis quidem prohibuiſſe, de occultis verò poſt condignam pœnitentiam conceſſiſſe intelligitur. Nam crimen, quod à Deo imputatur, nec ab hominibus eſſe putatur, non reprobat, nec decolorat, vt iam dixi cum tamen in tali re cuiq; tutius ſit, coram Deo plus timere, quã confidere.

 6. Pro-

6. Prohiberi autem inuitum debere, qui occultū crimen humili confeſſione ſponte & occultè detegit, minimè exiſtimo, ne multis obruatur vita ſalubris confeſſionis; quin potius eligent penitus in mortem occultari, quàm hac occaſione in certitudinem vel in ſuſpicionem alicuius criminis adduci. Hoc enim illi, cui confitentur, ſtatuitur ad peccatum: ſed confitentem abſque eius conſenſu ceſſare à ſui ordinis officio non cogit; ſed potius, magni criminis reus eſſe videtur, ſi cogit. Quia ſic & confitentem pænitere confeſſionis, & plures nondum confitentes horrere confeſſionem compellit. Nam ſatis patet, quam minus malum ſit, cuilibet peccatori ad altare cum amore confeſſionis peractæ, & ſpe miſericordiæ humili mente accedere, quàm ſe cum odio confeſſionis, & deſperatione veniæ, indurato corde, deſiderio aut etiam actu ingerere.

7. Ille itaque, cui confeſſio fit, nequaquam particeps æſtimandus eſt minoris culpæ, in qua alium permittit non conſentiendo, ſed maiorem prudenter præcauendo. Maioris verò poteſtatis auctor eſſe videtur, ad quod multos impellit, & ſi non volendo, tamē inordinatè plus quòd minus, quàm quòd maius erat timendo. Sed mani-

manifeſtum eſt, quia illi qui humili contritione ſuperbam verecundiam cõculcando ſemetipſos iudicantes huiuſmodi ceſſationi ſponte conſentiunt, multoties tutius miniſtrant permiſſi, ſeu etiam iuſſi, quàm illi, cum verecundia humana inter Deum & ſe iuſtè iudicare refugiunt. Licet is, cui confitentur, valde periculoſius prohibeat iſtos inuitos, vt ſupra dictum eſt, quàm illos ſpontaneos.

8. Et cum vtriſq; neceſſarium ſit, vel ad tempus abſtinere, puto, quia illi, qui non libenter ceſſant, ad quod non bene properant, ſunt tantum relaxandi; hi verò, qui ſponte abſtinent, ad quod nõ præſumunt, etiam reuocandi. Nam in illis, ſi reuocentur obedientiæ regimine, prçſumptio palliatur; in iſtis verò, humilitas obedientiæ robore adiuuatur: quç reuocatio nõ indifferenter, ſed magna prælati confeſſionem ſuſcipientis diſcretione facienda eſt. Sæpe namque contingit, vt quis nõ per immenſum criminis horrorem, & per vim humilitatis humanam verecundiam ſuperet: ſed per ſtultitiæ tenebras & impudentiæ duritiam, fœditatem ſceleris & pudorem non ſentiat, & per negligentiã officium ſuum non appetat. Qui autem huiuſmodi eſt, nunquam ad ſacrum officium, aut vocan-

dus,

dus, aut reuocandus eſt. Sed cum pro ipſo pænitente ſupplicat humilitas, ſuggerit contritio, intercedit vitæ mutatio: tunc nimirum, ſi prælatus non tam de meritis aliquibus, quàm de magna miſericordia, & de multitudine miſerationum Dei illum confortans, ad ſui vſum immutet officij; quia non tam temerè, quàm prudenter egiſſe videatur. Eſt enim ſæpe in huiuſmodi præuenienda puſillanimitas, excludenda contemptus ſuſpicio, oſtendenda beneuolentia, exhibenda compaſſio. Hoc enim modo qui tales ſunt, quanto benignius, tãto efficacius ad perfectionem prouocantur, & tanto ſtrictius in bono propoſito ligantur.

9. Potui plura de ſcriptis patrum his interſerere; ſed quia epiſtolarum breuitas, quæ ſe iam minus extendi reclamat, non conſenſit: ſimpliciter, quid de me interrogatis ſentirem, paternitati veſtræ iuſſus expoſui. Omnipotens Dominus vos, & in his, & in omnibus, quę vobis agenda ſunt, ſic in rectitudine veritatis dirigat: vt pro eis ſeipſum vobis retribuat. Si præſens eſſem, coram vobis, & coram ſancta congregatione veſtra (de qua multa bona à multis concorditer audio) ſupplici mente totum corpus proſternerem; & vt me bo-

norum,

norum, quæ Deus operatur in veſtro monaſterio, in perpetuum participem in fraterna charitate concederetis, peterem. Sed quoniam ego hoc non poſſum, præſumo non de meis meritis, ſed de veſtra ſanctitate rogare, vt vos hoc pro me non humiliato corpore, ſed benigna mente, ab eiſdem filijs veſtris mihi petatis, & cum illis concedatis. Valete.

EPISTOLA IX.

AD FALCONEM EPISCOPVM BELVACENSEM.

Beatus Anſelmus apud Falconem Epiſcopum Beluacenſem, excuſat ſe & alios, de ſuſpitione concupiti Archiepiſcopatus.

DVLCISSIMO *& dilectiſſimo dilectori Epiſcopo Beluacenſi Falconi, frater Anſelmus æterna Dei protectione & conſolatione gaudere.*

B. SCio mi dulcis amice, quantum dilectio veſtra de illius, quem super omnes homines diligit, inſeparata corporali amiſſione cõtriſtaretur, niſi ſe ſapienter diuinę diſpoſitionis cõſolationes conſolare-

ſolaretur. Sicut enim in cordibus diligentium ſeſe inuicem, ſpes & opportunitas confruendi ſe nutrit quandam delectabilem dulcedinem; ita eiuſdem rei deſperatio, ingerit moleſtam amaritudinem. De qua re, veſtra prudentia meam poteſt cognoſcere conſcientiam. Sic enim agnoſco veſtræ dilectionis erga me ſinceritatem, vt ſim certus vos non ignorare meæ dilectionis erga vos, & erga eos, quibus illam oſtendebam, (& maximè erga monachos Beccenſes) veritatem. Nam nullus ſic cognoſcit amici veri conſcientiam, ſicut ille, qui verè gerit amicitiam.

2. Conſiderate ergo, quæ poſſit eſſe in corde meo integra lætitia; quem tot amicorum me deſiderantium, & à me deſideratorum contriſtat irreparabiliter perdita in hac vita præſentia? Vnuſquiſq; eorum, de mei ſolus amiſſione corporali dolet, & anima mea de omnibus, quia ab eorum præſentia inuita, tam inopinatè ſcinditur, dolet. Nã etſi maior multitudo, ſimilem exhibentium dilectionem in Anglia, me videatur lætificare: nullatenus tamen tam lõgo tẽpore radicatam & nutritã, priorem dilectionem de corde meo valet eradicare. Vera enim charitas, nõ minus diligit priores amicos interius, etiamſi exterius pariter

ter nequeat operari, cùm ad plures extenditur, ſicut nec à prioribus. Si veri amici ſunt, minus timet diligi, cùm à pluribus diligitur. Et quidem, ſi qua mihi conſolatio eſt multitudinis amicorum præſentium, ad angorem, quem gero ad priorum abſentiam, illud vtique efficere nequit, vt non contriſter de illorũ, qui quanto magis me diligunt, tanto magis contriſtantur de abſentia dilecti, & dilectoris ſui triſtitia Delectat me, cum dulci amico meo ſcribo de charitatis ſinceritate, & de eius efficacia diu tractare. Sed quoniam epiſtolaris breuitas hoc non patitur, cùm & aliud velim dicere, neceſſe eſt me iam materiam mutare.

3. Quidam, vt audiui, ſuſpicantur me Archiepiſcopatus cõcupiſcentia, ad quem dolens & timens trahor, detineri Quod, ſiue ſuo errore, ſiue aliena perſuaſione faciant, parcat illis Deus, qui videt, quia falluntur, & peccant. Non me excuſo apud veſtram fraternitatẽ mihi dilectiſſimam, quæ, ex quo me cognouit familiariſſima & longa conuerſatione, meam indubitanter didicit & credidit de ſecularis honoris ambitione conſcientiam. Quam tanto verius cognouiſtis, quanto vos ſecurius, & totam vitam veſtram ſenſui meo iudicioq́; commiſiſtis.

miſiſtis. Sed apud eos me excuſo, quicúq; hanc lecturi ſunt epiſtolam; vt ſciant, quid mihi dicat conſcientia mea coram Deo: & alijs ignorantibus, cùm opus erit, reſpondeant pro me, ſi non propter me, vel propter Deum. Multum enim nocet infirmus in Eccleſia Dei opinio alicuius vicij, ſiue vera, vel falſa ſit de aliquo homine: & maximè de eo, qui ſic eſt in eccleſia catholica conſtitutus, vt & verbo & exemplo vitæ, alijs debeat & poſſit prodeſſe.

4. Sciant ergo omnes, ſicut mea conſcientia mihi dicit coram Deo (quem inuocare teſtem mendacij nefas eſſe ſcio) quia non me rapit aut alligat ad Archiepiſcopatum Anglorum cupiditas alicuius rei, quam ſeruus Dei, contemptor mundi, contemnere debet: ſed timor Dei me cogit pati, vt quamuis dolens & timens, ab Eccleſia Dei trahar. Et quia mihi liceret (ſeruata obedientia & charitate, quas Deo debeo & Eccleſiæ eius matri meæ) propter eum potius & libentius eligerem ſub Abbate & regulari diſciplina, in monaſtica paupertate & humilitate eſſe, & obedire, & ſeruire, quàm regnare in hoc mundo ſeculariter, aut dominari, aut Archiepiſcopatum ſiue Epiſcopatum poſſidere, vel Abbatiã: aut hominibus quibuſlibet præ-

eſſe,

eſſe, ad animarum gubernationem, ſiue ad corporum ſuſtentationem, in magna terrarum, & rerum terrenarum poſſeſſionum & opulentia.

5. Quod ego ipſe non imputo mihi tantum ad virtutem, quantum ad hoc: quia talem me ſcio, tam parum vtilem, parum ſtrenuum, parum prudentem, parum iuſtum; vt potius mihi congruat & expediat eligere ſubeſſe prælato, quàm alijs præeſſe obedire, quàm præcipere; ſeruire, quàm dominari; miniſtrare, quàm miniſtrari. Cogor hæc de me confiteri: Sed malo hæc in ſimplicitate mea (vt puto ſine omni duplicitate) de me dicere, quàm pati, vt alij homines peccent in me, aut malum exemplum ſumant per ignorantiam & errorem ſuum de me. Qui mihi hæc de me confitenti credit, certus ſit, quia hoc credendo non fallitur, ſi mea me conſcientia coram Deo non fallit. Et qui non credit, verum eſt, quia ipſe falſo & temerariè de me iudicando ſe fallit. Omnipotens Dominus faciat vos in hac vita & in futura, indeficiente ſua protectione & conſolatione gaudere.

EPISTOLA X.

AD GOFFRIDVM PARISIENSEM EPISCOPVM.

Beatus Anſelmus Goffridum Pariſienſem Epiſcopum admonet, vt clericos monachorum propoſitum appetentes, non impediat: ipſoſque in tali propoſito, liberos eſſe ab Epiſcoporum oneribus, aſtruit.

DOMINO *& patri Reuerendo Epiſcopo Pariſienſi Goffrido, frater Anſelmus Dei diſponentis omnia diſpoſitione electus Archiepiſcopus Cantuariæ, præſentis vitæ Deo placitam ſanctitatem, & futuræ æternam fælicitatem.*

1 QVamuis diuina diſpoſitio valdè lōgè à Reuerentia veſtra meā ſeparat paruitatē, nulla tamen longinquitas debet minuere meā, quam veſtra multis modis meruit benignitas, fidelitatē. Quapropter, ſi quid de veſtra celſitudine audiō, vnde mihi ſit congaudendū, ſemper volo congaudere. Et ſi quid cognoſco, quod veſtrā dignitatē mutare deceat, familiari fiducia eam charitatiuè, & humiliter debeo commouere.

mouere. Didici, quod dominus VVallerāmus chariſſimus noſter, Cantor Eccleſiæ veſtræ, Deo inſpirante habitū ſanctæ conuerſationis ſtudiosè & intētiſſimè petens, in monaſteriū ſancti Martini de Campis, eo gaudio, quo debuit, ſit ſuſceptus: & inde violenter à vobis, & quēadmodum nō neceſſe fuerat, abſtractus. De qua re, quāuis veſtra prudentia meo conſilio non egeat, cogunt tamē fidelitas & dilectio, quas vobis & illi debeo, mentē meam, vt veſtrę reuerentiæ aliquid ſuggeram. Non loquor ſapientiori me, quaſi docendo: ſed velut ea, quæ melius me ſcit, breuiter cōmemorando. Mi pater, ſi omnia facienda ſunt cum conſilio, cuius magis, quàm eius, qui mirabilis conſiliarius, Deus fortis dicitur? Ipſe quippe conſulit ad perfectionē nitentibus, vt omnia relinquant, & ſequātur. Ipſe omnia relinquentibus & ſequentibus ſe promittit, quia ſedebunt cum illo in iudicio, iudicātes tribus duodecim Iſraël. Ipſe eſt, qui inuitat laborantes & oneratos amore & curis ſecularibus, vt ad ſe veniant, & requieſcant. Hoc conſilium magis in monachico, quàm in aliæ vitæ propoſito impleri ſancti Patres intellexerunt. *Eſa. 9.* *Matt. 11.*

2. Beatus nāque Gregorius in libro 14. Regiſtri, ſcitis, quid mandet Deſiderio

Epiſcopo de quodã,qui diuina inſpiratione compunctus,gratiam monachicę conuerſationis appetierat: quomodo ſcilicet hortetur eundem Epiſcopum,vt propoſitum eius nullo modo impediat:ſed magis eum,quantum valet,paſtorali admonitione ſuccendat, ne feruor conceptus in eo tepeſcat; nec vllatenus debere eum, qui monaſterij portum petijt, rurſum ſecularium perturbationibus implicari. In Toletano cõcilio quarto,legiſtis clericos monachorum propoſitum appetentes, quia meliorem vitam ſequi cupiũt, liberos eſſe debere ab Epiſcopis, ad monaſteriorũ ingreſſus. Pauca dixi de multis.

5. Si ergo dicere contra Dominum,& contra tot ſanctos Patres, dicta Domini veraciter intelligentes, peccatum eſt: Facere contra manibus,non dicam quomodo,ſed quomodo, ſcitis, quid eſt? Si quis ſeparat pretioſum à vili, id eſt, animam à ſeculo, tanquam os Dei, (ſcriptum eſt) erit. Ille,cuius os & manus retrahunt animam adhærentẽ poſt Deum ad ſeculum, quid erit? Abſit mi Domine: Nolit Deus, vt ſuper Epiſcopum cadat, quod Dominus dicit: Qui non colligit mecum, diſpergit: & qui non eſt mecum, contra me eſt. Horrendum eſt enim, etiam auditui,

Hier. 15

Mat. 12

vt quod Chriſtus elegit de mundo, Epiſcopus religet in mundo; & quod Chriſtus trahit ad portum de procellis & tempeſtatibus mũdi, hoc Epiſcopus retrahat à portu in naufragoſos turbines mũdi: & quod Chriſtus abſcondit in ouili à multitudine inſidiantium luporum, hoc Epiſcopus rapiat de ouili, & exponat multitudini luporum.

4. Mi reuerende pater, ne ſit moleſtum prudentiæ veſtræ, quia ſic loquor. Non enim hoc dico, quia velim oſtẽdere, quod huiuſmodi ſitis; ſed quia deſidero vt huiuſmodi non ſitis. Conſideret & retractet prudentia veſtra, quod fecit, quod mutandum intelligat: nõ eam pudeat facere, quod magis deceat. Non enim adeo mirandum, ſi ſubito motu de tam ſtrenui clerici amiſſione, aliquid non præmeditatè feciſtis: ſed hoc eſt valde laudandum, ſi mutatis, quod mutandum intelligitis.

5. Saluto dominos & amicos noſtros canonicos veſtros: quos etſi ſingulos non cognoui, hos tamen diligere, & omnibus ſeruire volui. Quos omnes vobiſcum ſupplex precor, vt conſecrationem meã (quæ in Dominica, qua cantatur: Populus Sion, ordinata eſt Deo annuente fieri) ſuis orationibus non meis meritis, ſed ſua chari-

2 Quapropter conſulo tibi, & præcipio, vt omnimodo dimittens intétionem præfati itineris, & ſollicitudinem voti illius, in propoſito quod aſſumpſiſti, quietus & immobilis permaneas; & in quiete, ad hoc quod propoſuiſti, id eſt, ad obedientiam, ad pœnitentiam pro peccatis tuis, & ad alios bonos mores, próficere ſtudeas. Certus enim eſſe debes, quia cùm teipſum Deo totum vouiſti, & reddidiſti per monachicam profeſſionem, ſoluiſti omnia minora vota quarumlibet actionum, quæ prius ſine iureiurando & fidei alligatione promiſiſti. Eſto ergo quietus & ſecurus, & ego te ea authoritate, quam per Dei gratiam habeo ſuper te, voto illo abſoluo. Vale.

EPISTOLA XII.

Præſens epiſtola Paſchalis Papa, ad B. Anſelmum miſſa.

Paſchalis Papa ad beatum Anſelmum ſcribens, ſe excuſat de eo, quod inueſtituras Eccleſiarum laicis indulſerit.

PASCHALIS *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Anſelmo Cantuarienſi, venerabili fratri, & coepiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.*

1 SVauiſſimas dilectionis tuæ ſuſcepimus literas, charitatis calamo ſcriptas.

ptas. Neque enim aliud chartæ calamus indidit, quàm quod de fonte charitatis intinxit. In his reuerentiã deuotionis tuę complectimur, & perpendimus fidei tuæ robur, & piæ ſolicitudinis inſtantiã. Exultamus, quia gratia Dei tibi præſtante auxilium te nec minę concutiunt, nec promiſſa ſuſtollunt.

2. Dolemus autem, quia cùm fratres noſtros Epiſcopos, legatos regis Anglorũ benignè ſuſcepiſſemus, quæ nec diximus eis, nec cogitauimus, redeuntes ad propria retulerunt. Audiuimus enim eos dixiſſe, quia ſi rex in alijs bene ageret, nos inueſtituras nec prohibere, nec factas excõmmunicare: & quòd ideo nolebamus chartæ committere, ne ſub hac occaſione & cæteri principes in nos inclamarẽt. Vnde Ieſum, qui renes & corda ſcrutatur, in animam noſtrã teſtẽ inducimus, ſi ex quo huius ſanctæ ſedis curã cœpimus gerere, immane ſcelus vel deſcendit in mentem. Et hoc à nobis Deus auertat, vt eſt, & nõ ſurrepẽdo nos inficiat; & aliud habeamus ore promptũ, & aliud corde reconditum: cùm contra mendaces propheta imprecetur, dicens: Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa.

Hier. 17

Pſ. 11.

2. Si pe-

3 Si verò noſtro ſilentio pateremur, Eccleſiam felle amaritudinis & impietatis radice pollui, qua ratione poſſemus apud internum iudicem excuſari, cùm Dominus ſub ſpecie ſacerdotum dicat Prophetæ: Speculatorem dedi te domui Iſraël? *Ezec. 3.* Non bene cuſtodit vrbem, qui in ſpecula poſitus, dum non obſiſtit, eam hoſtibus diripiendam exponit. Si ergo virgam, paſtoralitatis ſignum ſi annulum, ſignaculum fidei, tradit laica manus, quid in Eccleſia põtifices agunt? Eccleſiæ honor atteritur, ſoluitur diſciplinæ vigor, & omnis religio Chriſtiana conculcatur: ſi quod nouimus ſacerdotibus ſolis deberi, laica patiamur temeritate præſumi. Non eſt laicorũ eccleſiã tradere, nec filiorum matrem adulterio maculare.

4. Iure ergo priuandus eſt patrimonio, qui matrem polluit adulterio: nec meretur eccleſiaſticæ benedictionis conſortiũ, qui eam impia infeſtatione inſequitur. Laicorum enim eſt eccleſiam tueri, non tradere. Ozias quidẽ, cùm illicitũ ſibi ſacerdotium vendicaret, lepra percuſſus eſt. *4 Re. 15* Filij quoque Aaron, quia ignem impoſuerunt igni *Leui. 10* diuino, conſumpti ſunt. Alienum enim eſt ab eccleſia, & à ſacris canonibus eſt inhibitũ, ne principes & ſeculares viri, inue-

ſtituras non ſolũ non dare,ſed nec electioni epiſcoporũ audeãt ſe violenter inſerere. In ſeptima quippe Synodo,vt noſtis,ſcriptũ eſt: Sãcta & vniuerſalis Synodus definiuit,neminẽ laicorum principum vel potentũ ſe vi ingerere electioni vel promotioni Epiſcoporũ. Si ergo filij Aaron,quia ignẽ alienum intulerunt, corporaliter puniti ſunt: iſti, quia à laicis, à quibus alienum eſt,eccleſiã ſuſceperint,ſpirituali gladio feriuntur.

5. Epiſcopos autẽ, qui veritatẽ in mendaciũ commutauerunt, ipſa veritate, quæ Deus eſt, in medium introducta, à beati Petri gratia & noſtra ſocietate excludimus: donec Romanę eccleſię ſatisfaciant, & reatus ſui pondus agnoſcant. Quicunq; verò intra prædictas inducias,inueſtituras ſeu conſecrationẽ acceperunt, à conſortio fratrũ & ordinatos & ordinatores alienos habemus. Nec eis ad excuſationẽ deceptio ſufficit; quia & propheta ab alio propheta deceptus,nec ideo mortẽ euaſit. Rogamus interea charitatẽ veſtram, nos tuis ſanctis precibus cõmendari;vt quanto propius ad Deũ paſſibus virtutũ accedas,nobis orationũ tuarũ manus extendas. Omnipotens Deus,qui te hui⁹ ſtadij inuitauit ad curſũ, felici cõſũmatione perducat ad proemiũ.

EPISTOLA XIII.

AD CVNVM AMICVM.

Beatus Anſelmus, Cunum amicum ſuum informat, de tribus ſuperbiæ modis.

ANSELMVS *ſeruus Eccleſiæ Cantuarienſis, dilecto amico Cuno ſalutem.*

1. EXigit charitas veſtra, vt de tribus illis modis ſuperbiæ, de quibus vobis locutus ſum, duos, qui à memoria vobis exciderunt, per epiſtolã noſtram commemorẽ. Tres quidem illos eſſe dixi: vnum in æſtimatione: id eſt, quando aliquis altius exiſtimat de ſe, quàm debeat. Contra quem dicitur: Noli altum ſapere, ſed time. Et quando negat ſe fuiſſe, qui dicit: Domine, non eſt exaltatũ cor meum, & quę ſequuntur. Alius in voluntate eſt: quando aliquis altius ſe vult tractari aliquo modo, quã debeat. Contra quẽ dicitur: Quomodo poteſtis credere, qui gloriam quæritis ab inuicem? Et: Diẽ hominis non deſideraui, tu ſcis. Alius eſt in opere. Contra quẽ Dominus dicit: Cũ inuitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco. Iſte eſt, quãdo homo ſeipſum tractat altius quam debeat. *Rom. 11* *Pſ. 130* *Io. 5.* *Hier. 17* *Luc. 14.*

2 Contra

2. Contra ſingulos iſtos modos, plura inueniuntur dicta in ſacra ſcriptura, ſi in-
Luc. 14. quirantur. Contra omnes dicitur: Qui ſe
Iac. 4. exaltat humiliabitur. Et: Superbis Deus reſiſtit. Et multa alia. De his tribus (quando ſingula quæque ſola eſt) illa eſt leuior, quæ in ſolo opere eſt: quia non fit niſi per ignorantiam, & tamen vitiũ eſt, quia corrigendum eſt. De alijs duabus, illa quæ in ſola voluntate eſt, damnabilior eſt, quia ſcienter peccat. Illa verò quæ eſt in æſtimatione ſola, inſanabilior eſt, quia non ſe oſtẽdit, & iuſta ſibi videtur. Si ergo iſtę tres ſuperbię ſingulæ conſiderentur, tres ſimplices poſſent dici ſuperbiæ. Si verò binæ & binæ intelligantur, tres *duplices* inueniuntur. Si verò tres ſimul coniungantur: erit vna triplex, & ſic erunt ſeptẽ. Tres ſimplices, tres duplices, & vna triplex.

3. Contra iſtas ſuperbias ſunt membra humilitatis, id eſt, vt humiliter quis ſẽtiat de ſe: & quantum ad tractatũ & conuerſationem aliorum humiliter velit de ſe, & ipſe humiliter trectet ſe. Pro ſingulis modis ſuperbiæ dicitur homo ſuperbus, ſed pro ſingulis membris humilitatis vel pro duobus; niſi omnia membra humilitatis

ſimul ſint, non dicitur homo humilis, ſicut vno membro languēte, dicitur homo æger; ſanus autem non dicitur, niſi ſanis omnibus membris.

4. Hęc breuiter cōmemoraui charitati veſtræ. Quæ ſi prudētia veſtra ſępius tractauerit, plenius ea intelliget, quàm hic dicta ſint. Valete, & orate pro me, vt ſicut Deus dedit mihi ſuperbiā & humilitatem intelligere, ſic mihi det illā cauere, & iſtam acquirere. Salutate Dominum & amicum noſtrum, reuerendum Epiſcopum Atrebatenſem, ex parte noſtra.

EPISTOLA XIIII.

AD WALERAMMVM QVONDAM MONACHVM.

Beatus Anſelmus Walerammum monet, vt ad monaſterium, vnde Epiſcopi impulſu exierat, reuertatur.

DOMINO *& amico ſuo chariſſimo VValerammo, olim Cantori Pariſienſis Eccleſiæ, frater Anſelmus, electus Archiepiſcopus Cantuarienſis, ſemper ad meliora proficere, & nunquam deficere.*

1. AVdiui amice chariſſime, quia propoſitū ſanctę conuerſationis eligens,

gens, monaſteriū S. Martini; ſub chariſſimo amico meo Domino Priore Vrſone, ingreſſus fueras, & valde de tanto bono amici mei lætatus ſum. Sed poſtea didici, quod Dominus noſter, Epiſcopus tuus, te inde vi extraxerit, & triſtis factus ſum. Et quoniam honeſtatem tuā (de cuius dilectione certus ſum) ſine figmento dilexi, & diligo, reprehendit me mea conſcientia, ſi te viſitare meis literis, & pro poſſibilitate mea, in tanto periculo tibi conſulere charitatiuè non ſtudeo.

2 Timeo enim, ne diaboli calliditas, animam tuam dilectam mihi decipiat: ne tibi (quoniam vi abſtraheris, & nolens à ſancto propoſito) in clericatu licitè, & ſine culpa permanere perſuadeat. Certus eſto chariſſime, quia nullo modo hoc poteſt anima tua ſine ſui reprobatione ſuſcipere: quamuis hoc Epiſcopi ſui authoritate velit defendere. Chriſtus enim dicit: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno cœlorum. Mens tua ab aratro Chriſti retrò reſpicit, ſi à propoſito, ad quod te vocauit Chriſtus, & quod incepiſti, aliqua occaſione tepeſcendo deficit. Sicut enim Epiſcopi ſeruāt ſibi authoritatē, quamdiu

Luc. 9.

concor-

concordant Chriſto: ita ipſi ſibi eam adimunt, cùm diſcordant à Chriſto.

3. Omnis Epiſcopus, qui habet vocem Chriſti, Chriſtus eſt, & oues illum ſequuntur, quia ſciunt vocẽ eius. Et cuius vocem non nouerunt, ſi perſecutio corporis fugienda eſt de ciuitate in ciuitatem, quanto magis perſecutio animæ? An non eſt animæ perſecutio fugienda, animam prohibere ſequi conſilium Chriſti? Amice chariſſime, ſi multa non legiſſes, & rationabilis ingenij nõ eſſes, multa tibi dicerem: & quàm bonũ ſit, quòd incepiſti: & quàm malũ, ſi ab incæpto deficis, oſtenderem. Breuiter dico, nihil ſalubrius potuiſti incipere, nihil periculoſius potes relinquere. Nihil igitur ſeparet animã tuã à propoſito monachico, quod incæpiſti. Omnipotens Deus dirigat, & corroboret, & conſoletur cor tuũ: Amen. Lege in Toletano Concilio quarto, de clericis petentibus vitã monachicam. Et in 14. libro Regiſtri, Gregorij epiſtolã, ad Deſiderium Epiſcopum, de clerico facto monacho. Io. 10.

Selectarum Epiſtolarum Diui Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi

FINIS.

BIBLIOTECA ... ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google